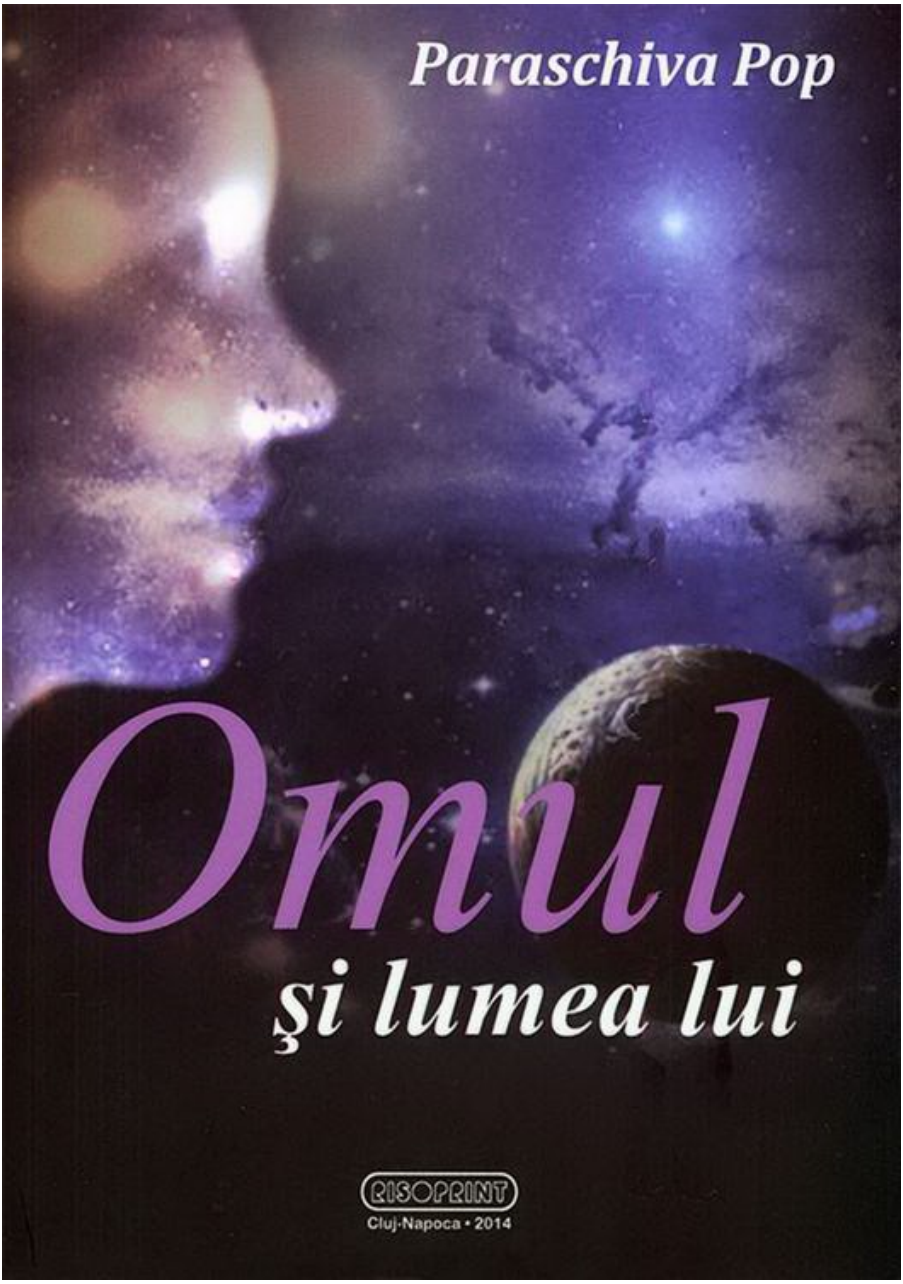

OMUL ȘI LUMEA LUI

PARASCHIVA POP

CUPRINS

PARTEA I

PREGĂTIREA UNUI LĂCAȘ PENTRU FIINŢA PREAIUBITĂ

CAPITOLUL 1: CREAŢIA CA DAR HARIC AL LUI DUMNEZEU

Dar cine este acest Dumnezeu?
Minunea creaţiei
Lubrifiantul divin
CREAŢIA ÎN VIZIUNE SECULARĂ

CAPITOLUL 2: DOVEZI, DOVEZI, DOVEZI...
DOVEZI ÎN FAVOAREA CREAŢIEI
Un loc ideal în Calea Lactee
Mărimea pământului
Prima lege a termodinamicii
A doua lege a termodinamicii
A treia lege a termodinamicii
Legea cauzei și a efectului
Principiului conservării impulsului mecanic angular
Tabelul periodic al lui Mendeleev
Compatibilitatea raţiunii omului cu raţionalitatea lumii
Inteligenţa internă a materiei
INTELIGENŢA INTERNĂ A BIOSFEREI
Legea biogenezei
Taina apariţiei vieţii
Ecosistemul ireductibil al Pământului
Imuabilitatea speciilor
Mecanisme ireductibile

Cântarea păsărilor
CONCLUZII ÎN URMA PARCURGERII DOVEZILOR
PĂMÂNTUL A FOST CREAT PENTRU A-L PRIMI PE OM
Elementele antropocentrice

CAPITOLUL 3: OMUL – MINUNEA CREAŢIEI
OMUL CA PURTĂTOR AL PECETEI „CHIPULUI”.
Omul – coroană a creaţiunii
TEORIA SECULARĂ A ORIGINII OMULUI
CĂDEREA OMULUI
Dorul după Dumnezeu
Demnitatea fiinţei umane rămâne

CAPITOLUL 4: OMUL SUB MICROSCOP
ATELIERUL MINUNE DIN CELULA UMANĂ
Influenţa sentimentelor asupra ADN-ului
Comunicarea intercelulară
Zigotul – o minune în miniatură
Fatalitate sau optimism?

CAPITOLUL 5: DIN TAINELE CREIERULUI UMAN...
Altruismul neuronilor
Creierul și socializarea
Capacitatea creierului de a se adapta
EXPERIMENTELE PROVOCATOARE ALE LUI BENJAMIN LIBET
Neuromania
ÎN ATENŢIA PROFESORILOR

PARTEA II

UN NOU SCENARIU: BIOTEHNOLOGIA

CAPITOLUL 6: CÂND OMUL INTERVINE

BIOTEHNOLOGIA
Rănile Căderii
Aroganţa omului biotehnologic
Naşterea bioeticii
DIFICULTĂŢILE CU CARE SE CONFRUNTĂ BIOETICA
Lipsa reperelor fixe
Reducţionismul ştiinţific
Multiculturalismul
Individualismul şi concepţia consumistă
Resurse limitate
PROPUNERI DE PRINCIPII ŞI LEGI PENTRU BIOETICĂ
Max Charlesworth
Peter Singer
John Harris

CAPITOLUL 7: MARILE PROBLEME ALE BIOETICII
VALOAREA VIEŢII
DISOCIEREA SEXUALITATE-REPREDUCERE
FECUNDAREA *IN VITRO*
Chemarea instinctului
Dumnezeu nu este democratic
Aşteptarea copilului
Ia-ţi crucea şi urmează-Mă!
Prealegere de Sus sau de jos?
Sfaturi… sfaturi…

CAPITOLUL 8: MOARTEA SUB DIVERSELE EI FORME
Contextul contemporan
Bătrâneţea
Suicidul
Propuneri în privinţa eutanasiei şi a suicidului asistat
Eutanasierea copiilor
Avortul post-natal
Alternative

Consecinţe ale legalizării eutanasiei
O PERSPECTIVĂ CREȘTINĂ ASUPRA SUFERINŢEI ȘI A MORŢII

CAPITOLUL 9: TULBURĂRI ALE IDENTITĂŢII BIOLOGICE
CÂTEVA CAZURI NEOBIȘNUITE…
Dezordine a integrităţii trupului
Sindromul cadavrului umblător
Sindromul mâinii înstrăinate
TULBURĂRI ALE IDENTITĂŢII SEXUALE
Consecinţe nebănuite
Tulburări de identitate sexuală la copii
Sexul virtual
ZB 777 SAU INVERSAREA VALORILOR
CONVENŢIA ONU PRIVITOR LA DREPTURILE COPILULUI
CAPITOLUL 10: TRANSUMANISMUL
„Libertate totală” și „înnobilare”.
„Avantajele” degenerează în blestem
Neprevăzutele pândesc

PARTEA III

OMUL ȘI VALORILE LUI

CAPITOLUL 11: VALORILE OMULUI
PREZENTARE GENERALĂ
Valorile societăţii contemporane
Valorile creștine
„MERSUL LUMII ACESTEIA DUPĂ DOMNUL PUTERII VĂZDUHULUI”.
EXEMPLE:
Filosofia pozitivistă
Originea valorilor în viziunea lui Nietzsche
Nietzsche ca profet al atrocităţilor naziste
Existenţialismul
CAPITOLUL 12: REGRESIA VALORILOR

MORALE

VALORILE ÎN PREMODERNITATE ȘI MODERNITATE
VALORILE ÎN MODERNITATEA TÂRZIE

AUGUSTE COMTE (1798 – 1857)
Pozitivismul
MORALA ÎN VIZIUNEA LUI COMTE
Bazele moralei
Marele obstacol: creștinismul
O morală gregară

FRIEDRICH NIETZSCHE (1844 – 1900)
UN PORTRET ȘOCANT AL UNUI FILOSOF ȘOCANT
Un egocentrism exagerat?
Inspiraţie supranaturală
Nietzsche în oglindă
MAREA ÎNDOIALĂ
REVOLTA ÎMPOTRIVA VALORILOR
Originea valorilor creștine
Originea conștiinţei
Atacul împotriva propovăduitorilor
Bătălia cu Kant
PROPUNERILE LUI NIETZSCHE
Supraomul ca etalon valoric
Strămutarea valorilor „Dincolo de bine și de rău”.
Voinţa de putere
Reîntoarcerea la vitalismul primar

SIGMUND FREUD (1856 – 1939)
MORALA ÎN VIZIUNEA LUI FREUD
Dezvrăjirea moralei
Dezvrăjirea fiinţei umane
Morala sexuală naturală

CAPITOLUL 13: POSTMODERNITATEA – PREZENTARE GENERALĂ

FRAGMENTAREA
La nivel societal

La nivelul fiinţei umane
La nivelul relaţiilor
La nivelul comunicării
GLOBALIZAREA
CONSUMISMUL
Cumpără! Cumpără!
Renume și realitate
Marea întrebare
CONSECINŢELE PSIHOLOGICE ALE GÂNDIRII POSMODERNISTE

CAPITOLUL 14: VALORILE MORALE ÎN POSTODERNITATE
NEUTRALITATE AXIOLOGICĂ
FRAGMENTAREA/ RELATIVIZAREA VALORILOR
O pluralitate de adevăruri?
Ce s-a întâmplat cu dreptatea?
INVERSAREA VALORILOR

PARTEA IV

OMUL SUB ASALTUL MASS-MEDIA

CAPITOLUL 15: MASS-MEDIA CA INSTRUMENT AL REMODELĂRII GÂNDIRII
STRUCTURA SISTEMULUI MASS-MEDIA
Publicul ţintă: o colectivitate masificată
Un conţinut uniformizant
O comunicare generalizată
Comunicarea utentică
Comunicarea desparţializată
O receptare gregară
INFLUENŢA ASUPRA SINELUI
„Hoţul din cetate” sau implicaţiile tehnologiei
Erodarea spaţiului privat și poluarea Eului
Relativizarea valorilor

CAPITOLUL 16: INTERNETUL ȘI

FRAGMENTAREA GÂNDIRII
FRAGMENTAREA GÂNDIRII
„Recablarea” creierului
O călătorie în lumea neuronilor
Bătălia dintre Gutemberg și mass-media
INTERNETUL – AVANTAJE ȘI DEZAVANTAJE
Avantaje
Dezavantaje
INTERNETUL ȘI COPIII
Internetul și învăţământul
Avantaje și dezavantaje ale internetului pentru copii
Recomandări

CONCLUZII

PARTEA I

PREGĂTIREA UNUI LĂCAȘ PENTRU FIINŢA PREAIUBITĂ

CAPITOLUL 1

CREAŢIA CA DAR HARIC AL LUI DUMNEZEU

La început Dumnezeu a făcut cerurile și pământul. Pământul era pustiu şi gol; peste faţa adâncului de ape era întuneric, şi Duhul lui Dumnezeu. Se mişca pe deasupra apelor. Dumnezeu a zis: „Să fie lumină!” Şi a fost lumină (Gen. 1: 1 – 3).

Dar cine este acest Dumnezeu?

Cu cine voiţi să asemănaţi pe Dumnezeu? Și cu ce asemănare îl veţi asemăna? (Is. 40: 18) „A exprima pe Dumnezeu este cu neputinţă [...] Căci ceea ce e de înţeles – cuvântul – poate să-L explice, deşi nu suficient, dar cel

puţin într-un mod obscur [...]”[1] *Doamne, nădejdea lui Israel! Tu eşti slava mea! Scaun de domnie plin de slavă, înălţat de la început, loc al Sfântului nostru Locaş!* (Ieremia 17: 12 – 13 a, 14 b)

El a spus despre Sine: „Eu sunt Cel ce sunt” şi nu mai este nimic de adăugat la această afirmaţie a Eului suprem despre Sinele suprem. Toate superlativele posibile nu ar putea să-l descrie fiinţa apofatică. De altfel, numele restrânge şi stăpâneşte. Chiar dacă L-am numi, aşa cum a încercat Dionisie pseudoAreopagitul, folosind cuvinte alese, căutate cu grijă, cum ar fi: „supra-divin”, „supra-bun”, „supra-existent”, „supra-substanţial” etc., nu am face decât să folosim complexe sonore omeneşti ce pălesc în faţa „supra-strălucirii” Lui. Căci *ce înfricoşată este măreţia care înconjoară pe Dumnezeu!* (Iov 37: 22) Am putea rosti zeci de nume pentru a-L descrie, dar poate determinantul care încălzeşte cel mai mult inimile muritorilor, folosindu-l, este IUBITORUL DE OAMENI. Fiinţa lui Dumnezeu este prin excelenţă apofatică, situându-se într-un alt plan – planul supraexistenţial. Realitatea Fiinţială Supremă este „nereductibilă le vreun sistem de gândire”. (Evdokimov).

„E foarte greu să încrucișezi cuvinte filosofice ca să vorbești despre Dumnezeu. El nu e o discuţie. El e o trăire. Niciodată n-ai să poţi explica de ce e gustul ăsta așa și celălalt așa. Îl simţi, îl trăiești, dar nu-l explici.”[2] Dumnezeu nu poate fi „explicat” sau cunoscut doar la nivel de minte, de raţiune. „Nimic nu e mai sărac decât cugetarea care, stând afară de Dumnezeu, filosofează despre Dumnezeu” (Filocalia). Argumentul și studiul rece, la nivel de creier, fără atingerea Duhului Sfânt – singurul care convinge cu adevărat – sunt sterile și seci, asemenea unui joc de puzzle. Duhul Sfânt produce acea lungime de undă sfinţită pe care-L putem percepe pe Dumnezeu (în

---

1 Grigorie de Nazianz, *Cele cinci cuvântări teologice*, Ed. Anastasia, Bucureşti, 1993, p. 24.

2 Arsenie Papacioc, *Cuvânt despre bucuria duhovnicească,* Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2003, p. 84-85.

măsura puterii noastre de înţelegere, dar și de apropiere de El). Miezul demonstraţiei este ceea ce Pascal numea „Iisus Hristos”, fără de care cunoaşterea discursivă a lui Dumnezeu este inutilă și sterilă. Duhul Sfânt poate atinge mintea și inima căutătorului sincer, regenerându-l spiritual și deschizându-i astfel ușa cunoaşterii duhovnicești. Așadar, Fiinţa lui Dumnezeu este mai presus de orice explicaţie (este inefabilă). EI Se descoperă numai celui care a avut parte de Marea întâlnire cu Hristos.

Minunea creaţiei

„La început” este punctul de plecare al Creaţiei pe care Dumnezeu a aşezat-o pe coordonatele ei definitorii de timp-spaţiu-materie. „Dumnezeu *a făcut*”, adică *a creat,* nu *a cauzat* „cerul şi pământul” ca urmare a hotărârii Lui libere, aşadar lumea nu este efectul unei Cauze primare. O asemenea exprimare ar sugera o relaţie mult prea impersonală. „«Pogorârea lui Dumnezeu în actul creator este liberă, nu este din necesitate. […] Orice pogorământ e un dar. Lumea aceasta e darul lui Dumnezeu. […] Esenţa creaţiei este aceea de a fi dar”. Aşadar, lumea este produsul libertăţii lui Dumnezeu, dar şi al iubirii Sale pentru pământeni.

„A crea” înseamnă „a trage” o existenţă în realitatea actuală (materială), în timp şi spaţiu, prin puterea Cuvântului creator şi a voinţei creatoare a lui Dumnezeu. El „a tras” în fiinţă tot ce există, din nimic; El *cheamă lucrurile care nu sunt, ca și cum ar fi* (Romani 4: 17 b), cele văzute și cele nevăzute, cele sensibile (materiale) şi cele inteligibile (legile şi relaţiile intracreaţionale, care guvernează universul, ordinea logică, ordinea morală etc., dar mai ales „cele din ceruri”[3]). „Lumea în întregime este,

3 Grigorie de Nazianz, *op. cit.,* p. 49. El vorbeşte despre această lume nevăzută astfel: „Îngeri şi Arhangheli, Scaune, Domnii, Începătorii, Stăpâniri, Străluciri, Urcuşuri, Puteri spirituale sau Minţi, firi curate şi neîntinate, nemişcate spre rău sau greu de mişcat, mişcându-se pururea în jurul Primei cauze. Nu ştim cum le-ar putea cânta cineva pe ele, care primesc lumina cea mai curată de acolo, sau fiecare altfel, pe măsura firii şi treptei lui. Ele sunt atât de mult modelate şi întipărite de Bine [de Frumuseţe], că se fac alte lumini şi pot lumina pe altele, prin iradierile Primei Lumini asupra lor şi prin transmiterea ei.” În *Note* la aceeaşi lucrare, p.137, Stăniloae, comentând acest

după cum spune Stăniloaie, «*Raţiune plasticizată*». Cuvântul rostit al lui Dumnezeu – «*Fiat!*» s-a ipostaziat, devenind «natură» – o nouă realitate, diferită de natura Creatorului". „Şi a fost..." este răspunsul constant al intrării întru fiinţare care revine ca un laitmotiv ori de câte ori a răsunat porunca *„Să fie...!" Cuvântul Meu, care iese din gura Mea, nu se întoarce la Mine fără rod, ci va face voia Mea şi va împlini planurile Mele* (Is. 55: 11).

Dumnezeu a desfăşurat „caierul" coordonatelor de spaţiu-timp-materie, ca pe o precondiţie a existenţei în dimensiunea sensibilă, dar EL Însuşi este deasupra acestei dimensiuni, fiind necuprins de spaţiu şi neatins de timp sau aşa cum zice Nazianz: „El este deasupra lui *cândva*..."

Creaţia este numită şi Revelaţia naturală (generală) a lui Dumnezeu, deoarece complexitatea ei arhitecturală şi tainele ţesute în textura ei reflectă natura şi înţelepciunea Marelui Arhitect; ea este purtătoarea pecetei Logosului creator, a „Raţiunii creatoare", cum o numeşte Maxim Mărturisitorul. Aşadar, Universul creat este „transparent", deoarece sensibilul a fost permeat de inteligibil, adică materia păstrează „urmele degetelor lui Dumnezeu" *(logoi)* încă de atunci, de la „început", când au fost „rostite" întru fiinţă toate lucrurile. *În adevăr, însuşirile nevăzute ale Lui, puterea Lui veşnică şi dumnezeirea Lui se văd lămurit, de la facerea lumii, când te uiţi cu băgare de seamă la ele în lucrurile făcute de El. Aşa că nu se pot dezvinovăţi,* (Romani 1: 20) Dumnezeu ni. Se revelează, prin intermediul creaţiei, invitându-ne astfel la o relaţie dialogală cu Sine.[4] Aşteptându-ne...

---

pasaj din Nazianz, scrie următoarele: „Puterea creatoare a lui Dumnezeu nu poate să nu fie însoţită de o imaginaţie uriaşă, care creează toate felurile de existenţe, deci nu numai fiinţe compuse din suflet şi trup şi nu numai forme animale, vegetale şi doar materiale, ci şi pur spirituale de toate gradele. Şi precum formele lumii văzute sunt toate într-o legătură armonioasă, nu se poate să nu se afle această legătură armonioasă între ele şi cu lumea văzută şi lumea existenţelor pur spirituale."

4 Dumitru Popescu, *Teologie şi cultură*, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1993, p. 26: „Raţionalitatea cosmosului are un sens numai dacă e cugetat [gândit, planificat] înainte de creare şi în toată continuarea lui de o fiinţă creatoare, cunoscătoare, fiind adus la

Ce har! Ce frumuseţe!

Dumnezeu este originea şi scopul creaţiei; de aceea, cosmosul „nostru" este teocentric, căci *Din El, prin El şi pentru El sunt toate lucrurile* (Rom. 11: 36). *Pentru că prin El au fost făcute toate lucrurile care sunt în ceruri şi pe pământ, cele văzute şi cele nevăzute [...] Toate au fost făcute prin El şi pentru El. El este mai înainte de toate lucrurile, şi toate se ţin prin El* (Col. 1: 16 – 17).

Dar cosmosul nostru este și teonom (*nomos* = lege), căci toate lucrurile create, inclusiv omul, funcţionează bine numai în conformitate și în armonie cu legile și poruncile lui Dumnezeu, căci acestea nu au fost date într-un mod aleatoriu, ci emană din însăși Fiinţa lui Dumnezeu și deci sunt anterioare Revelaţiei supranaturale (speciale), deoarece originează în Dumnezeu însuși. Legile Lui sunt o verbalizare a naturii Lui, o revelare de Sine a Divinităţii, turnată în limitele înguste ale limbajului uman și ale puterii noastre de cuprindere. (Cu toate acestea, putem înţelege clar tot ce ni se cere pentru a primi iertarea păcatelor prin Hristos și pentru a trăi o viaţă sfântă după voia lui Dumnezeu.)

Marele Ziditor a pus în mişcare colosul Universului, mişcarea permanentă fiind condiţia armoniei şi a echilibrului cosmosului aflat într-o continuă schimbare şi devenire, păstrându-şi în permanenţă aspectul de lume bine rânduită. Am putea vorbi despre o armonie şi un echilibru macrocosmic, interplanetar și intergalactic, de unul microcosmic, atomic şi celular, dar şi de un echilibru ecosistemic al planetei noastre, Pământ. Căci „Toată creaţia semnifică ordinea divină" (C. Galeriu).

După aceea, înfrumuseţând oarecum şi împodobind lumea, Cel ce a adus toate la existenţă din cele ce nu sunt, a împărţit fiecăruia rânduiala proprie şi cuvenită a însuşirilor sale, întregind lumea în şase zile [...] şi scoţând ca din nişte vistierii ascunse la forma lor văzută cele puse

---

existenţă pentru a fi cunoscut de o fiinţă pentru care e creat, [...] pentru a realiza între sine şi acea fiinţă raţională creată un dialog, prin mijlocirea lui. Acest fapt constituie conţinutul Revelaţiei naturale."

în ea, aşezând şi îmbinând în chipul cel mai armonios şi mai potrivit un lucru cu altul şi pe fiecare cu toate şi pe toate cu fiecare. […] Pe toate le-a rânduit ca pe o podoabă, şi după legătura raţiunilor lor, ca să se poată numi pe drept cuvânt, întregul, podoabă (cosmos).[5]

„Minunea cea mai mare este armonia şi acordul întregului […] îmi este imposibil să concep un sistem de fiinţe atât de constant rânduite, fără să concep o inteligenţă care le rânduieşte…" – spunea Rousseau.[6] Iar Kant vorbeşte despre „unitatea supremă şi necesară a realităţii empirice", care trebuie să-şi aibă temeiul pe „ideea a ceva", a Fiinţei creatoare.

Lăudaţi-L soare şi lună, lăudaţi-L, toate stelele luminoase!

Lăudaţi-L, cerurile cerurilor şi voi, ape, care sunteţi mai presus de ceruri!

Să laude Numele Domnului, că El a poruncit și au fost făcute.

Le-a întărit pe veci de veci, le-a dat legi și nu le va călca (Ps. 148: 3 – 6).

Şi Dumnezeu S-a uitat la tot ce făcuse și iată că erau ***foarte bune*** (Gen. 1: 31, s.n.) – acesta este calificativul acordat de Dumnezeu însuşi tuturor lucrurilor create, deoarece ele de zidiseră potrivit voinţei Lui desăvârşite şi erau oglindirea atributelor Creatorului.

Prezenţa Sa „în răcoarea zilei", întru comuniune cu omul (Gen. 3: 8) – imanenţa lui Dumnezeu în creaţia Sa – constituia etosul primordial al planetei noastre, farmecul mai presus de toate al tuturor lucrurilor create.

Vrednic eşti Doamne şi Dumnezeul nostru, să primeşti slava, cinstea şi puterea, căci Tu ai făcut toate lucrurile şi prin voia Ta stau în fiinţă şi au fost făcute!

---

5 Grigorie Palama, *150 Capete despre cunoştinţa naturală, despre cunoaşterea lui Dumnezeu, despre viaţa morală şi despre făptuire*, în *Filocalia*, vol. VII, p. 435-436.

6 Jean Jacques Rousseau, *Emile sau despre educaţie*, Ed. didactică și pedagogică, București, 1973, p. 262.

(Apocalipsa 4: 11)

Lumea sensibilă are un început, prin Creaţie, şi un sfârşit, prin descompunere şi moarte, ca urmare a Căderii. Creaţia, așa cum o cunoaștem noi astăzi, diferă de cea din perioada edenică, deoarece, după Cădere, lumea sensibilă a fost închisă sub blestem și sub „robia stricăciunii” (Rom. 8: 21). Universul material este erodat de legea implacabilă a entropiei care presupune, prin însăşi esenţa ei, înaintarea lumii spre un sfârşit – *escaton*.

Lubrifiantul divin

Lumea creată de Dumnezeu funcţionează bine în armonie cu etosul pur în care și în conformitate cu care a fost creată, iar acest etos emana din însăși Fiinţa lui Dumnezeu. El nu putea crea ceva diferit de natura Sa. Mai mult, așa cum arătam mai sus, inteligibilul (spiritul, *pneuma*) a permeat sensibilul (materia). Dumnezeu este iubire. De aceea orice formă de viaţă înflorește în prezenţa iubirii și a valorilor din ordinea Binelui, Binele Suprem fiind Dumnezeu însuși. Chiar și natura, pământul, apa, „răspund” acestui lubrifiant divin – iubirea curată, rugăciunea și sfinţenia.

Episcopul Velimirovici spune că natura este oglinda sufletului uman: „Natura îşi întocmeşte dispoziţia ei după dispoziţiile omului. Câtă vreme Adam a fost supus lui Dumnezeu, şi natura i-a fost supusă. Când însă el s-a răzvrătit împotriva lui Dumnezeu, şi natura s-a răzvrătit împotriva omului. Precum o cugetare hotărâtă şi puternică, o dorinţă sau o slăbiciune lucrează asupra întregului organism al omului şi asupra nervilor omului până în vârful lor, tot aşa şi dispoziţia omului, credinţa şi moralitatea sa lucrează asupra întregii naturi din jurul său”.[7]

Pentru ce este nimicită ţara, arsă ca un pustiu pe unde nu mai trece nimeni? Domnul zice: Pentru că au

7 Nicolae Velimirovici, *Învăţături despre bine şi rău,* Ed. Sofia, Bucureşti, 1999, p. 42.

părăsit Legea Mea pe care le-o pusesem înainte; pentru că n-au ascultat glasul Meu şi nu l-au urmat (Ier. 9: 12 – 13).

Până când să se jelească ţara şi să se usuce iarba de pe toate câmpiile? Pier vitele şi păsările din pricina răutăţii locuitorilor (Ier. 12: 4).

*Eu dau la pradă muntele Meu şi ogoarele lui, avuţiile tale, toate vistieriile şi înălţimile tale, din pricina păcatelor tale, pe tot ţinutul tău! (*Ier. 17: 3)

În mod clar, natura este permeată de natura Celui care a creat-o. Am putea spune, fără a exagera că „spinii şi pălămida" din toate domeniile existenţei noastre au fost generate de păcatele noastre. De aceea, în urma Căderii, toată creaţia „suspină" (Rom 8: 22), aşteptând izbăvirea.

Am dori să dăm câteva exemple despre felul în care atât natura neînsufleţită, cât mai ales cea însufleţită, funcţionează bine doar pe lungimea de undă a valorilor din ordinea Binelui ce originează în Dumnezeu însuși.

Ar fi interesant să amintim rezultatele a zeci de mii de experienţe făcute asupra apei, cu peste zece mii de fotografii de cristale de apă, făcute de fizicianul Dr. Masaru Emoto –, rezultate publicate în cartea sa *Mesajele apei*. Desigur, din punct de vedere chimic, apa rămâne tot H_2O, dar felul în care sunt dispuse (grupate) moleculele diferă. „Apa – spune el – este parte esenţială a vieţii, corpul omenesc fiind constituit în proporţie de 75% din ea. Pământul este numit „planeta albastră", planeta de apă, pentru că aproximativ 70% din suprafaţa lui este acoperită de oceane şi mări. Dacă în preajma apei este pace şi armonie, dacă se rostesc rugăciuni sau cuvinte de iubire, [dacă se cântă muzică clasică], cristalele obţinute au forme superbe, armonioase, geometrice. Dacă în preajma apei este dizarmonie, ură şi se rostesc cuvinte cu un conţinut negativ, cristalele de apă obţinute sunt asimetrice, contorsionate, scurte, neîmplinite, parcă speriate, devastate de o forţă negativă". Am putea spune că apa este „fericită" într-o atmosferă în conformitate cu voia lui Dumnezeu, căci a fost creată în etosul divin al

începuturilor pure și în conformitate cu natura Creatorului.

Dumnezeu este iubire (1 Ioan 4: 8, 16) şi tot ce a creat El este permeat de „caracterul" Lui. Mecanismul complex al cosmosului atât partea sensibilă, cât şi cea inteligibilă funcţionează perfect doar cu „lubrifiantul" iubirii. Copiii cresc sănătoşi pe dinăuntru cu dragoste, căci „dragostea autentică este sămânţa din care răsar mai toate atributele personalităţii umane".[8] Plantele și animalele se dezvoltă altfel când sunt iubite. Vacile care au un nume și un tratament personalizat, dau mai mult lapte. Ura, invidia, frica, gelozia, nemulţumirea, acţionează ca o otravă împotriva trupului și a sufletului. Răutatea omului se întoarce împotriva lui însuși, distrugându-l: *Dulce era răul în gura lui* [a omului rău]*, îl ascundea sub limbă, îl mesteca întruna şi nu-l lăsa, îl ţinea în cerul gurii: dar hrana lui se va preface în măruntaiele lui, va ajunge în trupul lui o otravă de aspidă* (Iov 20: 12 – 14). *Cei răi n-au pace, zice Domnul* (Is. 48: 22).

Zgârcenia, aviditatea, alergarea după agoniseală, aduc stres, oboseală, frustrări, și în ultimă instanţă, boală: *Iubirea de bani este rădăcina tuturor relelor și unii care au umblat după ea [...] s-au străpuns singuri cu o mulţime de chinuri* (1 Tim. 6: 10). Așa se întâmplă cu cei care aleargă mânaţi de iubirea de bunuri și de bani. Hristos mai spune că *Viaţa cuiva nu stă în belșugul avuţiei lui* (Lc. 12: 15), adică, calitatea vieţii nu stă în ceea ce posedă cineva.

Păzirea poruncilor lui Dumnezeu ne ajută să ne împodobim viaţa cu virtuţile divine, rodite de Duhul în noi, binefăcătoare atât pentru suflet, cât și pentru trup. De fapt Hristos însuși spune: *Și știu că porunca Lui este viaţa veșnică* (În 12: 50). *O! de ai fi luat aminte la poruncile Mele, atunci pacea ta ar fi fost ca un râu, şi fericirea ta, ca valurile mării* (Is. 48: 18).

---

8 Ross Campbell, *Cele cinci limbaje ale dragoste la vârsta copilăriei,* Editura Logos, Cluj, 2000, p. 29.

CREAŢIA ÎN VIZIUNE SECULARĂ

Pascal a fost primul care a admis că singurul mod ştiinţific de a privi lumea este de a-L evacua din explicaţie pe Dumnezeu.

H. R. Patapievici

Oamenii de știință vorbesc despre o „lumină fosilă”, lumina care a fost la începuturi și care se poate vedea doar cu ajutorul aparatelor, deoarece cosmosul se află într-o continuă expansiune. Mintea mi-a fugit la primul *Fiat!* al lui Dumnezeu menţionat în Scriptură: *Să fie lumină!*, înainte de a fi fost creaţi luminătorii. Oamenii de știință cred că este vorba de lumina emanată în momentul exploziei iniţiale a Big-Bang-ului. Dacă Dumnezeu a „rostit” Universul în existenţă printr-o explozie, nu știu. S-ar putea ca multe expresii din Scriptură să fie metaforice, pentru ca orice om, oricât de simplu, să poată înţelege Creaţia măcar *ca într-o oglindă, în chip întunecos* (*ca în ghicitură* – după traducerea ortodoxă) (1 Cor. 13: 12). Nu știm nici ce înseamnă că „a fost o seară și apoi a fost o dimineaţă”, înainte de a fi fost luminătorii. Dumnezeu știe. Oricum, acestea nu sunt întrebări mântuitoare. Cine poate pătrunde tainele Lui? *Lucrurile ascunse sunt ale Domnului Dumnezeului nostru, iar lucrurile descoperite sunt ale noastre şi ale copiilor noştri, pe vecie...* (Deut. 29: 29).

Astrofizicienii spun că unele mișcări galactice nu sunt regulate, deci nu se integrează în teoria Big-Bang-ului. Iată ce scrie Isaia despre creaţie: *Eu cu mâinile Mele am întins cerurile și am așezat toată oștirea lor* (Is.45: 12 b). Îmi place să mi-L închipui pe Atoateântemeietorul Dumnezeu întinzându-şi mâinile și încurcând mișcările unor galaxii, în chiotele de veselie ale îngerilor: *când toţi fiii lui Dumnezeu scoteau strigăte de veselie* (Iov 38: 4 – 14). Așadar, Creatorul a cam „încurcat socotelile” astrofizicienilor. Mă bucur din suflet ori de câte ori Dumnezeu contrazice în mod evident afirmaţiile înţelepţilor veacului acestuia. *Unde este înţeleptul? Un de este cărturarul? Unde este*

vorbăreţul veacului acestuia? N-a prostit Dumnezeu înţelepciunea lumii acesteia? (1 Cor 1: 20)

Cerurile au fost făcute prin Cvântul Domnului și toată oștirea lor prin suflarea gurii Lui. Căci El zice și se face; poruncește și ce poruncește ia fiinţă (Psalm 33: 6, 9).

Pentru oamenii de știinţă necreștini, acele începuturi pure, rămân învăluite în mare mister, căci le ridică multe semne de întrebare și probleme încurcate care rămân fără răspuns. Astrofizicianul Hubert Reeves spune că în ceea ce privește tainele cosmosului, mai ales începuturile lui, „trebuie să mărturisim, ne aflăm aici la limita inteligibilităţii realului" sau la „limitele limbajului și ale logicii".[9] Așa este, dacă vrem să înţelegem în mod raţional lucrurile care sunt mai presus de raţiune.

Limbajul este învelișul material al gândirii și deci al raţiunii, al logicii, dar și al metodei știinţifice. Cuvintele sunt create pentru a numi obiectele și evenimentele din lumea noastră. Dar, „cuvintele devin cu ușurinţă obstacole atunci când abordăm realitatea la o altă scară. [...] Mai ales atunci când ajungem la probleme de «finitudine» și de limite ale universului în spaţiu și în timp" – spune tot el.

baba la o paranteză ce nu are legătură cu cele de sus, ci numai cu finitudinea limbajului omenesc: îmi amintesc că profesorul nostru de Teologie Dogmatică – Pr. Dr. Dumitru Popescu –, ne spunea că cei care au parte de răpiri duhovnicești, după ce revin în lumea noastră, nu pot reda în cuvinte ceea ce au văzut dincolo – nu dispun de un vocabular adecvat. Tot așa și Sundar Singh spunea că în timpul răpirilor lui duhovnicești, în lumea lui Dumnezeu i se arătau multe lucruri minunate. La revenire, pe unele le putea reda în cuvinte omenești, dar pe altele, nu, deoarece le-ar fi distorsionat, deși el le înţelesese perfect. Apostolul Pavel spune și el că în timpul răpirii lui în rai, a auzit

9 Hubert Reeves, *RĂBDARE ÎN AZUR, Evoluția cosmică*, Ed Humanitas, București, 1993, pp. 36 și 49.

„cuvinte care nu se pot spune [nu există complexe sonore adecvate] și pe care nu-i este îngăduit unui om să le rostească” (2 Cor. 12: 4). M-am tot întrebat în tinereţe, oare de ce nu-i este omului îngăduit să le rostească. Oare, să fie o interdicţie neexplicată oamenilor? Mai târziu mi-am dat seama că încercând să îmbraci în cuvinte pământești experienţe care sunt mai presus de fire, le-ai distorsiona. Cum ar putea explica un specialist legile fizicii cuantice, unui copil de grădiniţă? Este o mare diferenţă de capacitate intelectuală între cei doi, nu-i așa? Dar diferenţa între cele de Sus și cele de jos este incomparabil mai mare. *baba*

Dar să revenim și noi la astrofizicianul Reeves, cel care vorbește de „limitele limbajului și ale logicii” atunci când te apropii de „timpul zero”, când a avut loc Big-Bang-ul sau vrei să treci chiar dincolo de el (chiar înainte ca acesta să fi avut loc). El zice că „fizica acelor vremuri îndepărtate este mult mai complicată decât se credea acum zece ani. Vor mai trebui făcute multe eforturi până să lămurim problema”. Într-adevăr, cine ar putea pretinde că poate accesa, și mai ales, că poate înţelege „fizica” lui Dumnezeu cu mintea omenească limitată, căci omul dispune numai de 86 de miliarde de neuroni (după ultima numărătoare!) – prea puţine pentru a înţelege fizica lui Dumnezeu, mai ales că omul nici măcar nu a fost de faţă în momentele Creaţiei, ca să fi văzut măcar cum s-au petrecut lucrurile, chiar dacă nu le-ar fi înţeles. *Unde erai tu când am întemeiat pământul? Spune, dacă ai pricepere!* (Iov 38: 4) „Această lipsă a verificării teoriilor prin observaţie este motivul principal pentru care știinţa nu poate furniza cunoștinţe *empirice* despre origini. Ea poate sugera numai scenarii posibile, într-o încercare de a reconstitui evenimentele…”

Așadar, oamenii de știinţă nu pot afirma nimic dincolo de „timpul zero” (pe care noi, creștinii, îl numim simplu: „la început”, când Dumnezeu a făcut cerurile și pământul, folosindu-Se de „fizica” Sa divină). „Timpul zero” constituie un „zid” peste care oamenii de știinţă

încearcă să privească căţărându-se pe scara raţiunii umane și a cunoștinţelor de fizică de care dispun, dar fără succes. Interesant însă este faptul că acest zid cedează în faţa ochilor credinţei: *Prin credinţă pricepem că lumea a fost făcută prin Cuvântul lui Dumnezeu, aşa că tot ce se vede n-a fost făcut din lucruri care se văd* (Evrei 11: 3). *Este oare ceva prea greu pentru Domnul?* (Gen. 18: 14)

CAPITOLUL 2

DOVEZI, DOVEZI, DOVEZI...

Ştiinţa umană este în fond, o căutare a paternităţii divine, o anchetă asupra înrudirii lucrurilor între ele.
Monseniorul Vladimir Ghika

Se spune că dovezile conving intelectul, dar nu convertesc inima. Același lucru îl spune și Pascal, citat de Patapievici:

Argumentul nu te duce deloc mai departe în cunoaşterea veritabilă a lui Dumnezeu. Faptul că proporţiile numerelor reprezintă adevăruri imateriale și eterne, care depind de un adevăr prim, prin care subzistă și pe care îl putem numi Dumnezeu. Argumentul, toate cunoștinţele privitoare la lucruri, dacă sunt lipsite de „Iisus Hristos”, rămân „inutile și sterile”, ca în cazul lui Descartes – spune Pascal. Argumentele naturale în favoarea existenţei lui Dumnezeu conving numai pe durata desfășurării demonstraţiei, dar efectul de persuasiune dispare de îndată ce se scurge ceva timp... [...] Dumnezeul găsit la capătul raţionamentelor tale nu este adevăratul Dumnezeu, ci un concept neînsufleţit, un concept geometric ori natural, în mod accidental și impropriu înzestrat cu atribute divine [...].

Miezul demonstraţiei este ceea ce Pascal numea

„Iisus Hristos”, fără de care cunoaşterea discursivă a lui Dumnezeu este „inutilă și sterilă”. Or, tocmai presupoziţia „Iisus Hristos” nu este comună între atei și credincioși [fapt pentru care putem vorbi despre o prăpastie a comunicării]. Și de aceea sunt atât de puţin convingătoare argumentele în favoarea existenţei lui Dumnezeu, construite doar cu ajutorul raţiunii naturale. […] Niciun Dumnezeu dedus raţional nu poate depăși limitele deismului mecanic.[10]

Cu alte cuvinte, inima unui om care nu a avut parte de Marea întâlnire cu Iisus Hristos nu cuplează, chiar dacă intelectul său este convins pe moment. Mintea acestuia nu a fost luminată de Duhul Sfânt. Orizontul luminat și îmbogăţit cu perspectiva „verticalei”, ce se deschide în faţa unui om temător de Dumnezeu, prin Hristos, pare să fie „o nebunie”, ceva incomod și jenant, pentru unul care nu a fost regenerat spiritual, (1 Cor. 1: 18). Pe de altă parte, „Adevărata cunoaştere nu exclude dovezile şi nu contrazice raţiunea, ci devine scara pe care credinţa urcă din ce în ce mai sus.”[11] Dovezile constituie o sursă de jubilare pentru cel credincios, care descoperă cu bucurie în fiecare dovadă, „urmele degetelor” lui Dumnezeu în Creaţia Sa. Căci „Dumnezeu dăruiește celor evlavioși o credinţă în existenţa Lui mai întemeiată decât orice demonstraţie” (Filocalia).

baba

DOVEZI ÎN FAVOAREA CREAŢIEI

Ceea ce nu poate fi explicat matematic (de exemplu, stabilitatea sistemului solar), *trebuie* explicat prin acţiunea

---

10 H. – R. Patapievici, *Omul recent. O critică a modernității din perspectiva întrebării „Ce se pierde atunci când ceva se câștigă?”,* Ediția a II-a revăzută, Ed. Humanitas, București, 2002, pp. 405-407.

11 John R. Stott, *God’s New Society: The Message of Ephessians*, Downer’ Grove, IL:Inter Varsity Press, 1979, p. 67.

directă a lui Dumnezeu.
Isaac Newton

Credinţa este o cunoștinţă adevărată, întemeiată pe principiile ce nu pot fi demonstrate, ca una ce este temelia lucrurilor mai presus de minte și de raţiune.
Filocalia

Există mai multe lucruri care-i pun în încurcătură pe marii oameni de știinţă. Am toată admiraţia pentru inteligenţa și asiduitatea neobosită cu care scrutează cosmosul și originile lui, dar mă miră și mă îndurerează faptul că aceștia ar accepta mai degrabă orice explicaţie, mai mult sau mai puţin plauzibilă, decât adevărul – faptul că Dumnezeu a creat cerurile și pământul. *El a făcut pământul prin puterea Lui, a întemeiat lumea prin înţelepciunea Lui, a întins cerurile prin priceperea Lui* (Ier. 10: 12). Acești savanţi căutători se închid singuri într-un sistem (Univers) închis și izolat, fără Dumnezeu. Ei… *și-au închis ochii, ca nu cumva să vadă cu ochii, să audă cu urechile, să înţeleagă cu inima, [și] să se întoarcă la Dumnezeu…* (Fapte 28: 27).

Așadar, să revenim la „încurcăturile” care barează drumul oamenilor de știinţă spre „timpul zero” și cu atât mai mult, trecerea dincolo de el – căci aceștia ar vrea să știe ce a fost înainte de a fi ceva. Chiar și aceste nedumeriri și mirări ale lor constituie dovezi în favoarea Creaţiei.

Un loc ideal în Calea Lactee

Nu este vorba de o călătorie în Calea Lacteee, ci de un loc ideal, ales (de Cineva) pentru sistemul nostru solar, în care avem și noi, pământenii, un locșor – un leagăn și un cămin. Soarele, „uriașul” incandescent al acestui sistem, ar putea adăposti în „pântecele” lui cam un milion de Pământuri, dar la scară cosmică el apare doar ca o stea „pitică” sau chiar invizibilă, comparativ cu mărimea altor

astre. Galaxia Calea Lactee are forma unei spirale uriașe, ce conţine aproximativ 500 miliarde de stele – „oștirea cerurilor care nu se poate număra” (Ier. 33: 22). Sistemul nostru solar este plasat cu grijă pe unul din braţele galaxiei noastre. De ce spun „cu grijă”? Dacă ar fi mai aproape de centrul galaxiei, forţa gravitaţională a stelelor din apropiere ar deforma orbita pământului. Dacă ar fi situat chiar la marginea galaxiei, atunci în timpul nopţii aproape că nu s-ar vedea nicio stea, ceea ce ar priva noaptea pământenilor de o notă de inefabilă frumuseţe și feerie.

În vechime, se credea că galaxia noastră este singura în tot Universul, dar ea face parte dintr-un roi de trei galaxii mari, printre care și Andromeda, și alte 30 de galaxii mai mici, care se atrag reciproc în virtutea gravitaţiei. Acest roi face parte dintr-un superroi, iar în Univers există nenumărate superroiuri, toate aflate într-o permanentă mișcare. Pe lângă mișcările intragalactice specifice, întregul Univers se află într-o mișcare de expansiune (îndepărtare), ceea ce arată clar spre un început. Numai o energie dinamică enormă, însoţită de o inteligenţă pe măsură, putea să dea Universului un „bobârnac” atât de consistent, încât să depășească forţa gravitaţională a întregului Univers (!), declanșând procesul de expansiune, care, la rândul lui, trebuia calculat cu o mare exactitate. Desigur, nu este vorba de calculele astrofizicienilor, ci de cele ale Inteligenţei Supreme care întrec puterea noastră de înţelegere. Bernard Lovell a arătat că dacă viteza de expansiune ar fi fost doar cu foarte puţin mai mare, întreaga materie din Univers s-ar fi dispersat. Dacă această viteză ar fi fost doar cu foarte puţin mai mică, atunci forţele gravitaţionale ar fi produs colapsul Universului.

În concluzie, trebuie să fii înzestrat cu o uimitoare capacitate de născocire ca să-ţi imaginezi că toate aceste mișcări ordonate au luat naștere dintr-o explozie „întâmplătoare”.

Așa vorbește Domnul: [… Eu] am așezat legile cerurilor și ale pământului (Ier. 33: 25 b).

Mărimea pământului

Unde erai tu când am întemeiat pământul? Spune, dacă ai pricepere. Cine i-a hotărât măsurile, ştii? Sau cine a întins frânghia de măsurat peste el? Pe ce sunt sprijinite temeliile lui? Sau cine i-a pus piatra din capul unghiului, atunci când stelele dimineţii izbucneau încântări de bucurie şi când toţi fiii lui Dumnezeu scoteau strigăte de veselie? (Iov 38: 4 – 14)

Mărimea Pământului, precum și poziţia lui în sistemul solar constituie în sine o minune. Pământul are exact mărimea care ne permite să existăm. Dacă ar fi puţin mai mare, forţa lui gravitaţională ar fi mai puternică, iar hidrogenul s-ar aduna într-un loc, neputând să iasă de sub acţiunea forţei gravitaţionale. Astfel atmosfera nu ar fi prielnică vieţii. Dacă Pământul ar fi puţin mai mic, oxigenul s-ar împrăștia în spaţiu, iar apa s-ar evapora. Mișcarea de rotaţie a Pământului în jurul axei sale are loc într-un interval de 24 de ore, ceea ce asigură temperaturi acceptabile pentru existenţa vieţii. De altfel, Creatorul a făcut legământ cu ziua și cu noaptea ca acestea să fie la vremea lor (cf. Ier. 33: 20). Jupiter are nevoie doar de 10 ore pentru o rotaţie axială, ceea ce ar constitui o zi mult prea scurtă pentru noi pământenii. În schimb, Venus are nevoie de 243 de zile pentru o mișcare de rotaţie completă, ceea ce înseamnă că o noapte pe această planetă durează peste 100 de zile departe de faţa soarelui. Rezultatul ar fi temperaturi extreme, neprielnice vieţii. Dumnezeu *șade deasupra cercului Pământului* (Is 40: 22), asigurându-i o orbită aproape circulară. De aceea, planeta noastră are parte de temperaturi care ne permit să existăm, ceea ce ar fi imposibil, dacă traiectoria ei ar fi mult prea alungită, ca cea a cometelor.

Prima lege a termodinamicii spune că materia și respectiv, energia nu pot fi create sau distruse. Da, materia se poate transforma în energie și invers, dar suma totală a materiei și energiei din Univers rămâne constantă. Atunci însăși existenţa materiei și respectiv, a energiei este o minune. Cum au apărut? Oamenii de știinţă se tot întreabă, cum de există ceva mai degrabă decât nimic. *Miraţi-vă...!* (Ier. 2: 12)

A doua lege a termodinamicii contrazice presupusa evoluţie de la simplu la complex – faptul că acest univers bine structurat ar fi provenit dintr-o explozie haotică, precum și faptul că universul este supus unui proces continuu de dezvoltare. Legea spune că „Toate sistemele fizice (sistemele masă-energie), precum și procesele observabile în timp și spaţiu, lăsate în voia lor, tind să devină dezorganizate și haotice – «entropia». Entropia a fost denumită «Săgeata Timpului», care este direcţionată în mod constant în jos”,[12] arătând spre escaton: *Toate se vor învechi ca o haină* (Ps. 102: 26). Mare „încurcătură” pentru cei care afirmă că ordinea și complexitatea se înscriu pe o ascendentă continuă! Dacă ar fi așa, atunci Săgeata Timpului ar fi, în mod paradoxal, îndreptată în sus – un non-sens ce contrazice flagrant chiar și experienţa noastră cotidiană.

Un alt mister este ordinea desăvârșită cu care se desfășoare mișcările de rotaţie și revoluţie ale tuturor astrelor, în ciuda legii entropiei. Fără îndoială că trebuie să existe o forţă care se opune legii entropiei, și Acesta este Dumnezeu, Atoateântemeietorul, dar și Atoateţiitorul care ţine toate lucrurile prin puterea braţului Său. *Așa vorbește Domnul: [... Eu]...am așezat legile cerurilor și ale pământului* – spune Dumnezeu, în Ieremia 33: 25 b. *El este mai înainte de toate lucrurile și toate se ţin prin El* (Col. 1: 17)

---

12 Farid Abou-Rahme, *Și Dumnezeu a zis..., Autoritatea Bibliei confirmată de știință,* Ed Logos, Cluj, 1998,
p. 52.

În înţelegerea mea –, spune Dulcan –, organizarea exclusivă prin întâmplare a materiei era contrazisă de logica internă, de conexiunile logice care se stabileau între fenomene, între elementele componente, atât ale lumii vii, cât și nevii, determinându-i existenţa și coerenţa sa funcţională. Mi se părea, în consecinţă, absurd să admit ca *în această logică să apară o intervenţie ilogică cu o finalitate logică.* Întâmplarea intervine mai degrabă, ca o alternativă nedorită.[13]

A treia lege a termodinamicii spune că ordinea este maximă la zero absolut (-273° C), când toate lucrurile sunt încremenite. Orice adăugare de energie brută din exterior diminuează ordinea. „Fizica ne învaţă că în afara temperaturii de zero absolut, nicio entitate microscopică nu poate să nu sufere perturbaţii de ordin cuantic, a căror acumulare, într-un sistem macroscopic îi va altera acestuia structura, treptat, dar inevitabil. Fiinţele vii nu se sustrag acestei legi. Îmbătrânirea și moartea organismelor pluricelulare se explică, cel puţin în parte, prin acumularea unor erori accidentale de traducere, care, alterând mai ales anumite componente responsabile de fidelitatea traducerii însăși, îşi măresc frecvenţa și degradează puţin câte puţin, inexorabil, structura acestor organisme”. Dar conform teoriei evoluţioniste, ordinea și organizarea se află într-o creștere continuă, ceea ce nu este posibil, fără o Mână puternică ce organizează, dirijează, deci fără puterea Atoateţiitorului.

Legea cauzei și a efectului, care spune că pentru orice efect (în cazul nostru Universul) este nevoie de o cauză superioară acestuia. Singura cauză care este deasupra întreitei bariere de spaţiu-timp-materie, și superioară din toate punctele de vedere faţă tot ce există, este însuși Creatorul. Mișcarea de expansiune a

13 Dumitru Constantin Dulcan, *Inteligența materiei,* Ediți a III-a revăzută și adăugită, Cluj-Napoca, Ed. Eikon, 2009, p. 14.

Universului este dovada faptului că *ab initio* a existat o energie dinamică enormă, care „a tras” Universul în existenţă, prin depășirea forţei gravitaţionale a întregului Univers, împingându-l apoi pe traiectoria mișcării de expansiune (îndepărtare).

Principiului conservării impulsului mecanic angular, care spune că mișcarea radială uniformă nu poate da naștere niciodată unei mișcări curbilinii. De aceea, supoziţia că un gaz ce se dilată liniar s-ar fi putut converti, la un moment dat, în galaxii și sisteme planetare ce se deplasează pe orbite, după anumite legi bine rânduite (care presupun un Legiuitor!) nu este plauzibilă. Ca un comentariu potrivit aici ar fi un citat din Mauriac: „Ceea ce spune profesorul este și mai incredibil decât ceea ce credem noi, sărmanii credincioși”.

Într-adevăr, și oamenii de ştiinţă recunosc că teoria Big-Bang-ului întâmpină dificultăţi: „Anumite galaxii au mișcări anormale, greu de integrat în mișcarea de ansamblu” – spune Reeves. „Ceea ce mă deranjează personal la Big-Bang – spune tot el – este poate prea mare simplitate. Cum să ne închipuim că lumea noastră, atât de complexă și de variată astăzi, s-a putut naște într-o asemenea «sărăcie»”?... *Miraţi-vă...!* – spune Scriptura în Ieremia 2: 12, dar nu rămâneţi numai la faza de mirare, ci urcaţi cu îndrăzneală pe „firele” inteligenţei interne ale materiei spre Creator.

Cum se poate într-adevăr, ca un fir de praf „special” să explodeze, nu se știe din ce cauză, iar gazele și mai apoi materia rezultată să se înscrie, de la sine, pe linii curbe, care mai apoi s-au transformat în orbite dirijate de legi exacte. (Cine le-a stabilit și li le-a impus?) Apoi materia s-a organizat, de la sine, sfidând entropia, în forme din ce în ce mai complexe, dând naștere la tot ce vedem că există astăzi în Cosmos și în jurul nostru. Oare, să fie posibil?

Mirarea și uimirea în faţa inexplicabilului ar trebui să ne aducă pe genunchi, în smerenie, cu veneraţie, în faţa înţelepciunii incomprehensibile a Creatorului, așa cum

spune Pascal: „Toată lumea asta vizibilă nu este decât o fulgerare imperceptibilă în vastul sân al naturii. Nicio idee n-ar pute-o aproxima. În zadar ne vom spori puterea gândului, dincolo de spaţiile imaginabile, nu vom obţine decât niște firavi atomi faţă de realitatea lucrurilor. Totul este o sferă infinită al cărei centru se află pretutindeni iar circumferinţa nicăieri. În sfârșit, acest tot reprezintă mărturia cea mai sensibilă a atotputerniciei lui Dumnezeu, încât imaginaţia noastră se rătăcește în încercarea de a-L gândi.”[14]

Tabelul periodic al lui Mendeleev

În școală am învăţat despre sistemul periodic al elementelor și ceea ce mă frapa era ordinea perfectă în care se încadrează toate elementele componente ale Universului nostru. Această aranjare tabelară se face în funcţie de structura atomilor constituenţi, într-o ordine precisă, o ordine numerică naturală.

Tabelul însuși este o reprezentare vizuală a legii periodicităţii, care afirmă că unele proprietăţi ale elementelor chimice se repetă periodic atunci când acestea sunt aranjate după masa atomică. Pentru a afișa aceste trăsături comune, tabelul dispune elementele în coloane verticale, numite grupe, și în rânduri orizontale, numite perioade. Numărul grupei se stabilește în funcţie de numărul electronilor aflaţi pe ultimul strat, iar numărul perioadei, în funcţie de numărul de straturi ocupate cu electroni.

- Așadar, dacă elementele sunt aranjate după masa atomică, ele prezintă o periodicitate a proprietăţilor. Anumite proprietăţi pot fi prezise chiar, pornind de la masele lor atomice.
- Elementele cu greutăţi atomice asemănătoare ca valoare, sunt similare în ceea ce privește proprietăţile lor chimice.
- Elementele care sunt foarte răspândite au mase atomice mici.

14 Blaise Pascal, *Cugetări*, Ed. Aion, Oradea, 2000, p. 129.

- Mărimea greutăţii atomice determină caracterul elementului.
- Pe baza tabelului deducem că mai există elemente necunoscute care sperăm că se vor descoperi în viitor. Așa s-a întâmplat și în trecut. „Căsuţele” goale din tabel prevesteau într-un mod „profetic” faptul că trebuie să exite în Univers elemente potrivite „exact” pentru ele, ceea ce s-a și întâmplat întocmai.
- Masa atomică a unui element poate fi corectată uneori în funcţie de poziţia sa în tabelul periodic, ca de exemplu cea a telurului.
- Elementele cu proprietăţi similare se aliniază vertical.

De unde această evidentă rânduială?

Compatibilitatea raţiunii omului cu raţionalitatea lumii

Ceea ce rămâne mereu de neînţeles este că lumea aceasta poate fi înţeleasă.

Albert Einstein

Un alt argument adus în favoarea creării Universului de către un Mare Creator este și compatibilitatea raţiunii omului cu raţionalitatea lumii, prin ordinea logică a gândirii sale şi prin categoriile apriorice cuprinse în raţiunea sa. Dimensiunea raţională a omului îl face pertinent cu raţionalitatea Universului în care este aşezat. Caracterul raţional al tuturor părţilor componente ale Universului (*logoi*), precum şi al modului în care se relaţionează acestea în cadrul întregului coerent, este un indicator înspre Raţiunea Supremă (*Logos*). Stăniloaie observă că „Armonia între componentele firii umane şi între ele şi toată Creaţia şi Dumnezeu […] e simţită ca proprie normalităţii ei”. Omul nu ar putea trăi ca fiinţă raţională într-o lume incompatibilă cu ordinea logică

riguroasă a gândirii sale. Nici cercetările ştiinţifice nu ar fi cu putinţă, deoarece faptele studiate ar fi izolate şi manifestarea lor nu ar avea regularitate, legitate; părţile universului ar fi disparate, fără vreo legătură între ele. Raţiunea creatoare supremă care penetrează toate lucrurile este liantul, factorul integrator al Universului, fără de care ar fi *bellum omnium contra omnes*. De altfel, Kant observă că „toată realitatea empirică îşi fundamentează unitatea ei supremă şi necesară pe Fiinţă". Omul se poate relaţiona la lumea materială din jurul său datorită înzestrării potrivite cu o gândire ce are o structură *aprioricâ* incontestabilă, supunându-se în raţionamentele ei ordinii logice.[15] Kant vorbeşte şi despre nişte concepte pure ale intelectului, concepte *apriorice* comune tuturor oamenilor pe care el le numeşte *categorii,* după Aristotel. Fără aceste categorii pe care intelectul le cuprinde *a priori* în sine, nu am putea înţelege lumea din jurul nostru.[16]

Inteligenţa internă a materiei – este vorba de o informaţie închisă în toate lucrurile, ce poate fi exprimată chiar prin relaţii matematice, o structură logică, o mişcare ordonată la nivelul micro şi macrosistemelor, complexitatea cu toate intra şi interconexiunile etc.

Atunci când Dumnezeu a „rostit" în existenţă,

---

15 Dumitru Radu, *Teologie morală,* Manuscris, p. 40: Ordinea logică este un dat ontologic al fiecărui om sănătos. Cea mai concludentă dovadă ne-o oferă însăşi posibilitatea de înţelegere a oamenilor despărţiţi prin spaţiu, timp, domenii diferite de activitate. În domeniul gândirii umane există o ordine riguroasă care respectă anumite principii logice cu cea mai mare stricteţe: principiul identităţii, al contrariilor, al terţului exclus, al raţiunii suficiente etc., care constituie temelia oricărei cugetări sănătoase. Aceste principii sunt legi universale şi necesare. Ordinea logică este deci o realitate pe care n-o inventează gândirea omenească, ci se supune ei în descoperirea adevărului.

16 Cf. Immanuel Kant, *Critica Raţiunii Pure*, Bucureşti, Ed. Iri, 1994, p. 112-113. Aşa de exemplu, toată lumea posedă şi aplică la obiectele intuiţiei categorii cum ar fi cele ale cantităţii: unitate, multiplicitate, totalitate; cele ale calităţii: realitate, negaţie, limitaţie; cele ale relaţiei: ale inerenţei şi subzistenţei, ale cauzalităţii şi dependenţei (cauză şi efect), ale comunităţii (acţiune reciprocă între activ şi pasiv); cele ale modalităţii: posibilitate – imposibilitate, existenţă – nonexistenţă, necesitate – contingenţă.

Universul prin Logosul creator sau Raţiunea creatore, Acesta şi-a pus „amprenta” pe toate cele văzute și nevăzute care s-au creat prin El, impregnându-le cu informaţie. Oare de ce există în atmosferă o anumită concentraţie de oxigen molecular (21%), nu mai puţină şi nici mai multă? Dacă procentul de oxigen ar fi mai ridicat, ar exista mai multe incendii, dacă ar fi mai scăzut, fiinţele umane ar avea de suferit. De ce distanţa de la pământ la soare nu este mai mare sau mai mică? De ce apa la 4 ş C are densitatea maximă? Ce s-ar întâmpla cu vieţuitoarele apelor pe timp de iarnă dacă nu ar fi așa? De ce gheaţa are densitatea mai mică decât apa? Ce s-ar întâmpla dacă gheaţa ar avea densitatea mai mare decât apa? Cum de există o întreagă fabrică într-o frunză? Cum de celula are o structură atât de complexă încât s-ar putea scrie volume întregi despre ea? Răspunsurile la aceste întrebări şi la altele de genul acesta, fără de număr, constituie *raţiuni interne (logoi)* care arată că acest univers nu a apărut la întâmplare, ci a fost gândit şi proiectat într-un mod foarte inteligent de o Raţiune Supremă, nu numai pentru a constitui un cadru propice pentru viaţă, ci şi pentru a i-L revela omului pe Creator. De altfel, noi numim Universul creat ca fiind Revelaţia naturală (generală) a lui Dumnezeu (Rom. 1: 19 – 20). Raţionalitatea Universului îl provoacă pe om la cugetare, invitându-l la o relaţie dialogală cu Dumnezeu, Creatorul.

Așadar, creaţia este purtătoarea pecetei Logosului creator, a „Raţiunii creatoare”, cum o numeşte Maxim Mărturisitorul. Tot ce a fost creat prin El poartă „urmele degetelor” Lui, urme vizibile în „raţiunea internă” (*logoi*) a lucrurilor create. Centralitatea Raţiunii supreme este subliniată de Maxim Mărturisitorul în felul următor: „Raţiunile cele multe sunt una şi cea una sunt multe”. Cu alte cuvinte, Raţiunea Supremă care este una se oglindeşte într-o multitudine puţinită de lucruri create, aşa cum soarele se oglindeşte în miile de picături de rouă, fiecare picătură purtând oarecum în sine soarele. Ceea ce este creat rămâne legat de Logosul creator prin „firele”

raţiunilor interne ale lucrurilor create, care ne conduc (arată) înspre El.

Această pecete internă a lucrurilor create este un fel de dialog al lui Dumnezeu cu noi, este un fel de a ni se revela prin intermediul Revelaţiei naturale (generale). Raţionalitatea creaţiei este dată aşadar şi cu scopul de a servi drept marcaj, indicator pe drumul care duce spre Creator. Întreaga creaţie devine prin intermediul raţionalităţii ei interne, mijloc de dialog între Dumnezeu şi om, între raţiunea umană şi Raţiunea Supremă.[17] „Astfel, în lucrurile sensibile însele, noi trebuie să contemplăm lucrurile inteligibile, ridicându-ne de la lucrurile *care curg odată cu timpul*, de la lucrurile a căror fiinţă constă dintr-un *flux instabil*, la lucrurile eterne…”

„Cei ce nu ştiu să-L găsească pe Dumnezeu pretutindeni, riscă să nu-L găsească nicăieri”, spune Monseniorul Vladimir Ghika, preot și om de o înaltă cultură, care s-a săvârșit în închisorile comuniste, torturat fiind pentru credinţa lui. Tot el zicea că „Lucrurile şi fiinţele din afară sunt făcute ca să ne apropie de Dumnezeu, dar noi [din păcate], le folosim pentru a ne depărta de El”. Cu alte cuvinte, în loc să admirăm natura și să-L descoperim prin ea pe Creator, noi o exploatăm, folosind-o fără discernământ, ca pe un mijloc, pentru a ne împlini scopurile egoiste. Apoi, despre fiinţele umane se spune că în epoca postmodernă au ajuns să fie „reificate” (în latină: *res, rei* – lucru). Cu alte cuvinte, fiinţele umane au fost reduse la statutul de obiect și folosite ca atare, sau prinse și hărţuite în relaţiile interpersonale devenite impersonale, în loc ca în relaţia interpersonală *eu-tu-el* să-L descoperim pe Făcătorul oamenilor, în virtutea „Chipului” după care sunt alcătuiţi.

„Raţiunea imprimată în toate componentele lumii,

---

17 cf. Dumitru Popescu, *Teologie şi cultură…*, p. 26: „Raţionalitatea cosmosului are un sens numai dacă e cugetat înainte de creare şi în toată continuarea lui de o fiinţă creatoare, cunoscătoare, fiind adus la existenţă pentru a fi cunoscut de o fiinţă pentru care e creat, […] pentru a realiza între sine şi acea fiinţă raţională creată un dialog, prin mijlocirea lui. Acest fapt constituie conţinutul Revelaţiei naturale”

dându-i o unitate, este numită în textul grec «raţiunea din Dumnezeu»…Raţiunea lumii [inteligenţa internă a lucrurilor create] vine din Dumnezeu, fiind gândită de Dumnezeu, are o conformitate cu Raţiunea lui Dumnezeu. De aceea raţiunea sau raţiunile lumii *[logoi],* făcute pentru a fi cunoscute de raţiunea umană, ne urcă la Dumnezeu". *Fiindcă ce se poate cunoaşte despre Dumnezeu le este descoperit în ei, căci le-a fost arătat de Dumnezeu. În adevăr, însuşirile nevăzute ale Lui, puterea Lui veşnică şi dumnezeirea Lui se văd lămurit, de la facerea lumii, când te uiţi cu băgare de seamă la ele în lucrurile făcute de El. Aşa că nu se pot dezvinovăţi* (Rom. 1: 19 – 20). „Căci toate poartă în fiinţa lor o raţiune, un mesaj, o finalitate…" – spune Constatin Galeriu. „Creaţia ne duce ca de mână la Dumnezeu" (Ioan Hrisostom).

Aceasta a fost gândirea care m-a determinat să admit că decisiv pentru existenţa lumii a fost «Cuvântul» înţeles ca Logos, informaţie, știință, cunoaştere, inteligenţă. O inteligenţă pe care o găsim prezentă în toate formele de manifestare ale lumii, de la cele mai mici finite, cum sunt cele monocelulare, până la geneza și mișcarea astrelor. Am numit această inteligenţă ca fiind ordonatoare și coordonatoare de Univers.[18]

Chiar şi ateii care au ales în mod deliberat să nu creadă în Dumnezeu recunosc că universul şi locul omului în univers depăşesc şi vor depăşi înţelegerea umană: astfel, Claude Lévi-Strauss spune că „Deși eu rămân surd la răspunsurile date de religie, sunt din ce în ce mai pătruns de sentimentul că cosmosul și locul omului în univers, depășesc și vor depăși întotdeauna înțelegerea noastră. (t. n.) "[19]

---

18 D. C. Dulcan, *op. cit.,* p.14.

19 Claude Levi-Strauss, *De près et de loin,* Paris, Ed. Odile Jacob, 1996, p. 14: „Et puis, même si je reste sourd aux réponses religieuses, je suis de plus en plus pénétré du sentiment que le cosmos, et la place de l'homme dans l'univers, dépassent et dépasseront toujours notre compréhension."

baba

Dincolo de această inteligenţă internă a materiei şi dincolo de materie, există în univers un vag şi incomprehensibil Ceva, acel *Mysterium Tremendum* (Rudolf Otto), care înconjoară şi învăluie Universul. El nu poate fi perceput raţional, ci numai în adâncul spiritului omenesc – un simţ al prezenţei fără nume şi nedescoperite care „curge ca argintul viu prin venele creaţiei” (Tozer) – este vorba de imanenţa lui Dumnezeu în creaţia Sa, deşi El rămâne transcendent creaţiei Sale. De aceea, „Lumea în întregul ei tinde să fie considerată o hierofanie.[20] *Tot pământul este plin de mărirea Lui!* (Is. 6: 3 b)

Cerurile spun slava lui Dumnezeu, şi întinderea lor vesteşte lucrarea mâinilor Lui. O zi istoriseşte alteia acest lucru, o noapte dă de ştire alteia despre el. Şi aceasta fără vorbe, fără cuvinte al căror sunet să fie auzit: dar răsunetul lor străbate tot pământul, şi glasul lor merge până la marginile lumii. (Ps. 19: 1 – 4)

baba

INTELIGENŢA INTERNĂ A BIOSFEREI

(câteva dovezi în favoarea întocmirii inteligente a creaturilor)

Legea biogenezei

Până în secolul al XIX-lea, oamenii credeau în așa numita „generaţie spontană/ spontanee” –, posibilitatea apariţiei vieţii, în mod spontan, din materia organică (*heterogeneza*). Aparenta ei bază observaţională înlătura orice dubii. (Oamenii puteau observa că într-o bucată de carne în descompunere, apar viermi sau în movilele de gunoi încep să mișune șobolani.) Chiar și oamenii de știinţă din acea vreme acceptau fără probleme acest așa-

20 Hierofania este manifestarea sacrului (Absolutului) în lumea creată. Aurel Codoban, *Sacru şi ontofanie*, Polirom, Iaşi, 1998, p. 128: „Aşa cum este cazul ontologiei religioase iudaice, Cosmosul întreg este o hierofanie.”, ceea ce Eliade numeşte *panontism*.

zis „adevăr”.

Louis Pasteur (1822 – 1895) a fost primul care, prin experienţele sale, a spulberat credinţa în generaţia spontană. El este autorul Legii biogenezei care afirmă că viaţa nu poate proveni decât din viaţă. Cercetările lui și ale altor oameni de știinţă au discreditat definitiv teoria generaţiei spontane, mai exact a heterogenezei. Acest adevăr a fost subliniat cu mult timp în urmă de dictonul latin, care zice: *omne vivum ex ovo* și varianta lui mai târzie, *omne vivum ex vivo*. Chiar și copiii noștri îşi aruncă provocări filosofice încuietoare, întrebând: „Ce a fost mai întâi? Găina sau oul?”

După apariţia Lucrării lui Darwin – *Originea speciilor* (1859), s-a început căutarea înverșunată a unui fundament secular pentru teoria evoluţionismului: taina apariţiei vieţii. De acum era clar că viaţa nu putea apărea din materie organică, astfel că s-a trecut la ramura mai puţin plauzibilă a generaţiei spontane și anume, *abiogeneza*, care susţinea ideea originii vieţii din materia anorganică. „Teoria susţine că numai procesele naturale au acţionat pentru a forma viaţa pe această planetă. Nu a intervenit nicio forţă misterioasă, divină sau vitală. Sau, cum spunea Cylil Ponnamperuma: «… viaţa nu este decât o proprietate specială și complicată a materiei, și *au fond* [în esenţă] nu există nicio diferenţă între un organism viu și materia neînsufleţită…»” Există două orientări: una a imaginat forţe exterioare care au cauzat o creștere a ordinii, ca rezultat al acţiunii lor „întâmplătoare” asupra compușilor chimici implicaţi. Cealaltă orientare afirmă că apariţia vieţii se datorează proprietăţilor interne (intrinseci) ale materiei – *teoria evoluţiei chimice*, care a început să se bucure de o acceptare tot mai largă în a doua jumătate a secolului XX.

Taina apariţiei vieţii

În urma numeroaselor experimente de simulare prebiotică (simulare a condiţiilor care au precedat apariţia vieţii pe pământ), nimeni nu a reușit să obţină VIAŢĂ. Într-

adevăr s-au obţinut în jur de 20 de aminoacizi, care se prezintă sub forma unui amestec de 50% aminoacizi levogiri (care deviază lumina spre stânga) şi 50% aminoacizi dextrogiri (care deviază lumina spre dreapta). Acest amestec nu se poate separa. Dar aminoacizii, care constituie „cărămizile" de bază ale proteinelor din organismele vii, **sunt în exclusivitate levogiri** – o enigmă!!! Pe deasupra, așa cum arătam și mai sus, nu există niciun mecanism natural de separare a acestui amestec, exceptând reacţiile enzimatice din organismele vii deja formate. Acesta este „șah-mat"-ul evoluţioniștilor când vine vorba să explice apariţia vieţii din non-viaţă, pe cale naturală.

Ultima ratio [ultimul argument] a tuturor structurilor și performanţelor telefonomice ale fiinţelor vii îşi are, deci, sediul în secvenţa resturilor [fragmentelor] de aminoacizi din lanţurile polipeptidice [compuși al proteinelor]. […] Într-un anumit sens, foarte real, secretul vieţii, dacă există vreunul, se află la acest nivel de organizare chimică. Și dacă se va reuși nu numai să se descrie aceste secvenţe, ci și să se anunţe legea de agregare de care ascultă ele, se va putea spune că secretul a fost străpuns, că *ultima ratio* a fost descoperită.

[…] Se cunosc astăzi sute de secvenţe corespunzând diferitelor proteine extrase din organismele cele mai diverse. Din aceste secvenţe și din compararea lor sistematică cu ajutorul mijloacelor moderne de analiză și de calcul, se poate astăzi deduce legea generală: ea este cea a hazardului, a întâmplării. Ca să fiu mai precis: aceste structuri sunt „întâmplătoare" în sensul că, chiar dacă știm exact 199 de resturi [fragmente] de aminoacizi dintr-o proteină care conţine 200, este imposibil să formulăm vreo regulă, teoretică sau empirică, în baza căreia să putem prevedea natura singurului rest de aminoacid încă neidentificat de analiză.

Dar dacă, în acest sens, orice structură primară a unei proteine pare să fi rezultat exclusiv dintr-o alegere

făcută la întâmplare – pentru fiecare verigă – dintre 20 de resturi de aminoacizi posibili, în schimb, într-un alt sens, la fel de semnificativ, trebuie admis că această secvenţă *concretă* n-a fost câtuși de puţin sintetizată la întâmplare [!], întrucât aceeași ordine este reprodusă, practic fără greșeală [!], în toate moleculele proteinei respective.[21]

Mă bucur din suflet că nu le ies „socotelile" oamenilor de știință care caută viaţa în materie, în loc să-L caute pe *singurul* Dătător al vieţii. Este ca și când ai căuta sufletul omului disecându-i trupul. Cercetătorii îşi pierd vremea, căutând cu nasul aţintit în ţărâna pământului, ceea ce nu se poate găsi, răscolind-o și emiţând speculaţii nebunești. „Nebuni și orbi!" – ar zice Iisus și astăzi.

Iată, Eu sunt Domnul Dumnezeul oricărei făpturi. Este ceva de mirat din partea Mea? (Ier. 32: 27)

Nu s-au obţinut nici macromolecule capabile, în condiţiile simulate ale supei primitive, să promoveze propria lor replicare: „La oricare dintre legile cunoscute astăzi în fizică și chimie am supune atomii elementelor existente în structura materiei vii, nu rezultă viaţă. Viaţa pare să fie «ceva» pus în materie. Materia fizică pare să fie doar vasul în care se toarnăeneregia vieţii. În acest sens suntem de părere că viaţa este o formă de energie esenţialmente informaţională, de o natură consubstanţială sursei originare. Pentru acest motiv credem că omul de pe Terra nu va putea crea niciodată o celulă vie". *Amin!*

Monod recurge la anumite speculaţii legate de „apariţia treptată a aparatelor telefonomice [a organismelor vii], care în jurul structurii replicative [capabile de înmulţire], aveau să construiască un *organism*, o celulă primitivă. Aici atingem cu adevărat «zidul sunetului» – spune el –, deoarece nu avem nici cea mai mică idee despre cum putea să arate structura unei celule primitive. *Miraţi-vă...!* (Ier. 2: 12) Sistemul viu cel

21 J. Monod, *Hazard și necesitate,* Ed. Humanitas, 1991, p. 87-88.

mai simplu pe care-l cunoaştem, celula bacteriană este o mică maşinărie cu o complexitate și eficacitate extreme. Chiar și „celulele cele mai simple pe care ne este dat să le studiem, nu au nimic «primitiv». Problema majoră este originea codului genetic și a mecanismului traducerii sale. De fapt ar trebui să se vorbească nu de o «problemă», ci de **o adevărată enigmă** (s. n.). Codul [informaţie inteligentă, care de unde să fi apărut?] nu are sens decât dacă are loc și traducerea lui. Mașinăria care asigură traducerea în celula modernă cuprinde aproximativ 150 de constituenţi macromoleculari *care sunt ei înșiși codificaţi în ADN: traducerea codului o pot face numai produși ai traducerii* (s. a.). [Cu alte cuvinte, cum să fi apărut găina fără ou sau oul fără găină – o adevărată enigmă.] Când și cum s-a închis cercul? – se întreabă Monod. Este excesiv de greu de imaginat”. *Miraţi-vă!* (Ier. 2: 12)

Judecăţile Tale sunt prea înalte pentru el ca să le poată vedea (Ps. 10: 5).

Așadar, apariţia vieţii în supa oceanică primordială ţine de domeniul SF: „Devine limpede că [...] ideea obișnuită că viaţa a apărut dintr-o supă oceanică de substanţe organice este o ipoteză cât se poate de neplauzibilă. De aceea, suntem îndreptăţiţi să numim acest scenariu «mitul supei prebiotice»”[22]

Nimeni nu a reușit să creeze viaţă în eprubetă şi nici nu a examinat-o la microscop: „Suntem atraşi de ceea ce poartă numele de „viaţă”, în general – spune Martino –, ceva ce nu putem prinde şi aşeza sub microscop, ceva ce nu putem vedea ca să spunem: «Iată! Asta este!» *Cred că lucrurile pe care nu le putem observa vor fi întotdeauna mai numeroase decât cele pe care le putem observa”* (s. n.).[23] Așa este! Lucrurile esenţiale din persepectiva eternităţii nu se pot contabiliza, măsura, cântări sau pune

22 Ch. Thaxton, ș. a., *op. cit.,* p. 62.

23 Bernard Martino, *Bebeluşul este o persoană*, Ed Humanitas, Bucureşti, 2002, p. 36.

sub microscop. Viaţa este un mister neelucidat din punct de vedere ştiinţific, avându-şi originea în Dumnezeu, după cum reiese şi din fragmentul de mai jos:

,Existenţa, faptul de ,a fi – ce înseamnă oare toate acestea? Molecule, atomi, particule elementare, cuarci, câmpuri de forţe? Desigur, desigur. Dar *existenţa*? În mod nemijlocit, adică dincolo de formele concrete de manifestare, faptul de **a fi** nu poate însemna nimic altceva decât **Dumnezeu.** […] Existenţa este creaţia lui Dumnezeu – continuă, neîncetată, permanentă. Dacă Dumnezeu îşi retrage suportul, lumea, lipsită de existenţă, se reîntoarce instantaneu în nefiinţă.[24]

Viaţa – *Suflarea omului este o lumină a Domnului care pătrunde până în fundul măruntaielor* (Prov. 20: 27). *În El [Hristos] era viaţa și viaţa era lumina oamenilor* (În 1: 4).

Jacques Salomé, spune câte ceva despre incredibila complexitate a fiinţei umane – o manifestare a misterului vieţii:

Biologia e numai comunicare. Acum când îmi vorbiţi, numărul mesajelor care îmi parcurg acum corpul pentru ca eu să vă pot înţelege e de-a dreptul incredibil. O anumită enzimă trebuie să transporte la o altă enzimă o anumită informaţie care va fi decodată de o a treia enzimă… *E nevoie de un permanent miracol pentru ca totul să funcţioneze* [s. n.]. Totul este mesaj, comunicare, totul are un sens în marele infinit şi în infinitul mai mic. Fizicienii, astronomii vor contribui mult la înţelegerea sistemelor relaţionale invizibile care circulă într-o viaţă omenească. Există, coexistăm înăuntrul mai multor reţele, care sunt ele însele conectate la alte reţele…[25]

Nimeni nu poate da viaţa. Numai Tatăl şi Fiul au

24 H. –R. Patapievici*, op. cit.*, p. 442.

25 Jacques Salomé, *Mami, tati, mă auziţi?,* Ed. Curtea Veche, Bucureşti, 2003, p. 143.

viaţa în Sine (cf. În 5: 26). „Chiar și cea mai mică celulă conţine milioane de molecule complexe ce suferă miliarde de interacţiuni predefinite [Predefinite de cine? Stabilite de cine?]. [...] Nivelul minim de complexitate organizată din interiorul entităţilor vii pune serioase probleme de a explica cum a început totul.”[26]

Nebuni și orbi! (Mt. 23: 17) – ar spune și astăzi Iisus. Voi spuneţi că într-un „vârf de ac” au loc „miliarde de interacţiuni predefinite”, cu un scop bine determinat și după o informaţie foarte precisă, dar că aveţi serioase probleme „de a explica cum a început totul”, iar pe de altă parte, sunteţi perfect de acord cu afirmaţia: „Nimic în biologie nu are sens decât în lumina evoluţiei”.[27] Afirmaţie repetată la nesfârșit de „ecoul” conspecialiștilor în domeniu: „S-a spus de multe ori că trăim în conul de lumină al evoluţionismului darwinian”.[28] Unde este logica acestor afirmaţii contradictorii? Fiecare celulă este un atelier uimitor de bine rânduit care a luat naștere de la sine, în ciuda legii entropiei care nu zidește, ci destramă și erodează. Unde este dar logica omului de știinţă?

Căci ei nu iau aminte la lucrările Domnului, la lucrarea mâinilor Lui (Ps. 28: 5).

Iisus a spus: *Eu sunt Lumina lumii. Cine Mă urmează pe Mine nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieţii* (În 8: 12) Oricine nu umblă în lumina lui Hristos, umblă în întuneric, iar așa-zisul „con de lumină al evoluţionismului darwinian” este clar o întunecime beznă, care strivește „corola de minuni a lumii” și „sugrumă vraja nepătrunsului ascuns”.

---

26 Lee M. Silver, Clonarea umană. Un șoc al viitorului, Ed. Lider, București, 1997, p. 38.

27 Lee M. Silver, *op. cit.,* p. 37.

28 Constantin Maximilian, Ștefan Milcu, Sylvian Poenaru, *Noile frontiere, Introducere în bioetică,* Ed. „PAN – Publishing House”, București, 1995, p. 142.

Eu nu strivesc corola de minuni a lumii și nu ucid cu mintea tainele, ce le-ntâlnesc în calea mea […]

Lumina altora sugrumă vraja nepătrunsului ascuns în adâncimi de întuneric, dar eu, eu cu lumina mea sporesc a lumii taină –

și-ntocmai cum, cu razele ei albe luna nu micșorează, ci tremurătoare mărește și mai tare taina nopții, așa îmbogățesc și eu întunecate zare cu largi fiori de sfânt mister și tot ce-i neînțeles se schimbă-n ne-nțelesuri și mai mari sub ochii mei […]

Lucian Blaga

baba

Așadar, viața nu poate proveni decât din viață. Tot așa și viața spirituală, nu poate proveni decât din Cel care a venit din Cer ca să ne aducă viața. Regenerarea spirituală sau nașterea de Sus, o avem numai prin credința în jertfa lui Hristos: *Dar tuturor celor ce L-au primit, adică celor ce cred în Numele Lui, le-a dat dreptul să se facă copii ai lui Dumnezeu; născuți nu din sânge, nici din voia firii lor, nici din voia vreunui om, ci din Dumnezeu* (Ioan 1: 12 – 13). Aceasta este o taină și mai mare decât taina vieții fizice – o taină fără de care omul nu are acces în Împărăția lui Dumnezeu ce începe chiar de aici. Acesta este unul dintre paradoxurile lui Dumnezeu ce pare o nebunie pentru omul carnal, dar care este trăit, experimentat, de sufletul celui înduhovnicit prin Hristos.

Ecosistemul ireductibil al Pământului

Examinând mai îndeaproape ecosistemul Pământului, ne dăm seama de proiectarea cu mare grijă a diverselor aspecte interdependente și a detaliilor implicate. În primul rând, să aruncăm o privire asupra lanțului trofic:

„Producătorii” sunt plantele înzestrate cu o fabrică minune răspândită în toate frunzele lor. Acestea produc, prin uimitorul proces al fotosintezei, oxigen și hrană organică (ele constituie hrană organică). „Materia primă”

folosită de plante este dioxidul de carbon din aer, apa din sol cu elementele ei nutritive, la care se adaugă energia solară.

„Consumatorii” sunt animalele erbivore și oamenii.

„Muncitorii prelucrători” sau alteratorii sunt bacteriile, care descompun animalele și plantele moarte pentru a îmbogăţi solul în permanenţă cu elemente nutritive, și în special cu azotul pe care plantele îl folosesc pentru a fabrica proteine. Deci plantele nu pot exista fără bacterii. Dar acestea din urmă nu pot exista fără plante și animale. Animalele erbivore și oamenii nu pot exista fără plante.

Așadar, lanţul trofic este o dovadă a interdependenţei vitale a organismelor vii de pe Planeta albastră. Aceste interdependenţe sunt atât de puternice, încât lanţul trofic nu avea cum să evolueze. Toate componentele lui trebuiau să existe de la început, alcătuind un lanţ complet funcţional.

Tot astfel, circuitele oxigenului, carbonului și azotului presupun existenţa simultană a plantelor și animalelor. „Unii biologi au rămas atât de impresionaţi de interdependenţele ce există între elementele ecosistemului Terrei, încât au considerat că întreaga planetă este un mare organism. Oamenii au numit această teorie *Ipoteza Gaia*, deoarece Gaia era în mitologia greacă zeiţa Pământului. Ipoteza Gaia face din creaţia în sine un fel de dumnezeu cu inteligenţă proprie”.

În zilele noastre, tot mai mulţi intelectuali aderă la diversele ramuri ale pseudoreligiei New Age, care îşi propune să recupereze un suflet al Naturii, ca un protest împotriva unei viziuni ştiinţific pozitiviste asupra lumii. „Natura trebuie să fie reînsufleţită, dar fără Dumnezeu” (Patapievici). Dar adevăraţii închinători știu că *Domnul, Făcătorul cerurilor, [este] singurul Dumnezeu care a întocmit pământul, l-a făcut şi l-a întărit, l-a făcut nu ca să fie pustiu, ci l-a întocmit ca să fie locuit* (Is. 45: 18). Cu alte cuvinte, El i-a întocmit parametrii în așa fel, încât Pământul „să poată fi locuit”. El zice despre Sine*: „Eu sunt*

Domnul, şi nu este altul!” (Is. 45: 18 b)

Imuabilitatea speciilor

Vieţuitoarele create și-au păstrat cu sfinţenie graniţele „soiului” lor, și nicio specie nu se poate transforma în altă specie. Nu există verigi de legătură, forme de trecere, deși ar trebui să existe cu miile. De ce? Pentru că așa a răsunat porunca divină de la începuturi: *Dumnezeu a zis: „Să dea pământul vieţuitoare după soiul lor, vite, târâtoare şi fiare pământeşti, după soiul lor”. Şi aşa a fost* (Geneza 1: 24).

În genetică se vorbește despre *efectul limitat al variaţiei genelor*, ceea ce înseamnă că variaţia lor nu poate duce la apariţia unor noi mecanisme. Dacă ne uităm la rezultatele reproducerii selective, observăm că modificările apărute privesc anumite caracteristici neesenţiale, cum ar fi mărimea și culoarea etc., dar „graniţele” bine stabilite ale speciilor nu se pot încălca, nici prin încrucișarea a doua soiuri diferite. Un exemplu în acest sens ar fi obţinerea unor rase de câini, de vânătoare, ciobănești, șorecari etc., câini mai mari, mai mici etc., dar câinele tot câine rămâne.

Jacques Monod, autorul cărţii *Hazard și necesitate* spune că ceea ce pare greu de explicat este stabilitatea „formelor” din biosferă (invarianţa). „Extraordinara stabilitate a anumitor specii […], invarianţa planului chimic fundamental al celulei nu pot fi evident explicate decât prin extrema coerenţă a sistemului telefonomic [a organismelor vii]…”, dar el nu pune nici pe de parte în discuţie faptul că Dumnezeu a instituit „graniţele” de netrecut ale speciilor, pentru ca fiecare creatură să rămână „închisă” în soiul specific preorânduit ei de către Creator. Această stabilitate a speciilor, Monod o explică astfel: „Datorită perfecţiunii conservatoare a aparatului replicativ [reproducător], orice mutaţie, considerată individual, este un eveniment foarte rar [!]”. Se știe că majoritatea erorilor de citire sau traducere, la nivelul celulei (oricum foarte rare), rezultă în maladii grave, sau

handicapuri. Dar mutaţiile care ar întări, sau ar fi în beneficiul organismelor sunt practic nule. „Invarianţa pare, într-adevăr, de la început, să constituie o proprietate profund paradoxală, deoarece menţinerea, reproducerea, înmulţirea unor structuri cu un înalt grad de ordine par incompatibile cu principiul al doilea al termodinamicii”. Într-adevăr, al doilea principiu al termodinamicii postulează că orice sistem macroscopic nu poate evolua decât spre degradarea ordinii ce îl caracterizează – *entropia*. Dar, organismele vii constituie sisteme deschise, care se opun dezintegrării (dezordinii), datorită ingerării de energie, pe diverse căi (hrană, oxigen, energie solară etc.), ceea ce se numește *negentropie* (entropie negativă). Viaţa reprezintă o ordine într-un univers entropic. Monod crede că trebuie să existe unele principii sau „legi biotonice” necunoscute încă, care *adăugându-se* celor ale fizicii, acţionează în materia vie... (Oare cine este legiuitorul?)

„Orice evoluţie sesizabilă, cum ar fi diferenţierea a doua specii, chiar foarte apropiate, rezultă dintr-un mare număr de mutaţii independente, acumulate succesiv în specia iniţială...”[29] Dar aceste mutaţii nu pot fi acumulate „succesiv”, cum zice Monod, ci ar trebui să aibă loc simultan, ca să fie funcţionale, ceea ce practic este imposibil, așa cum se va vedea în subcapitolul următor: „Mecanisme ireductibile”.

Oricâte dovezi ar avea omul care nu vrea să creadă, el va încerca să vină cu explicaţii, interpretări și speculaţii dintre cele mai bizare ca să escamoteze Adevărul. În concepţia omului postmodern, „a crede” este degradant – credinţa fiind considerată un „toiag” de care se reazemă un om neputincios. Dependenţa de un Creator oricât de măreţ nu este demnă de o fiinţă umană autonomă, de un om-prometeu.

Credinţa, în ultimă instanţă, este o problemă a inimii, nu a intelectului.

29 *Ibidem*, p. 108.

Mecanisme ireductibile

Stuart Burgess, are o întreagă carte dedicată inteligenţei interne a materiei – *logoi* –, carte în care el trece în revistă cele mai pregnante aspecte ale creaţiei din care se vede clar, „ca în miezul zilei” că evoluţia este un nonsens.

În trupurile creaturilor există mecanisme ireductibile, în sensul că ele nu pot funcţiona decât în condiţiile existenţei simultane a tuturor parametrilor implicaţi. Cum s-ar fi putut face asemenea mutaţii miraculoase, „de la sine”, într-un mod „simultan”, cu respectarea strictă a mai multor caracteristici, cu o exactitate de zecimi de milimetru? Se știe că, cel mai adesea, mutaţiile accidentale nu sunt nicidecum benefice, ci din contră, nedorite, dezastruoase chiar.

- Mecanismul ireductibil al celulei

Proteinele se găsesc numai în interiorul celulelor. Acestea nu pot fi formate fără proteine, dar numai celula poate forma proteine. Apoi, enzimele sunt necesare pentru formarea unei „molecule-baterie”, din celulă, care înmagazinează și eliberează energie, numită ATP, dar enzimele nu pot fi formate fără energie eliberată de ATP. La fel, pentru producerea enzimelor este nevoie de ADN, dar ADN-ul nu poate fi produs fără enzime. Cum au apărut toate acestea din întâmplare, *simultan*, știind *de la sine* cum să coopereze și cum să se reproducă? *Miraţi-vă…!* (Ier. 2: 12)

Molecula de AM este alcătuită din molecule organice mai mici numite nucleotide. (Niciodată nu s-a găsit vreun nucleotid în meteoriţi.) Probabilitatea ca o moleculă de AM capabilă de replicare să se formeze accidental dintr-o mulţime de cărămizi chimice complicate este practic imposibilă.

Și ca să complicăm lucrurile și mai mult, vom vorbi puţin de atelierul inteligent din interiorul celulei. Proteinele din celulele vii sunt, din punct de vedere

chimic, cele mai complexe molecule din câte există. Ele pot fi alcătuite din 50 sau chiar sute de aminoacizi, legaţi nu oricum, ci într-o ordine bine definită, după o „reţetă” exactă, potrivit instrucţiunilor primite de la AND, prin intermediul „tehnicienilor” numiţi AM. În citoplasma celulei există niște „mașini” minuscule de asamblat proteine, foarte inteligente, numiţi *ribozomi*. Rolul lor este de a decoda mesajul din AM – este vorba de niște instrucţiuni detaliate –, care arată ce proteină trebuie produsă și cum anume (există sute de tipuri de proteine). Este de-a dreptul uimitor faptul că fiecare proteină se pliază într-o formă tridimensională unică – pliere care-i va determina locul și funcţia specifică pe care o va îndeplini. Mai mult, fiecare dintre ele primește o „etichetă” cu destinaţia exactă, și astfel este trimisă la locul potrivit. Chiar dacă în fiecare minut sunt formate și distribuite mii de proteine în trupul uman, fiecare dintre ele ajunge la destinaţia corectă. Ca o paranteză, am aminti faptul că pentru obţinerea proteinelor este nevoie de AM (de la care primesc instrucţiuni exacte), dar ARN-ul nu poate fi produs fără proteine – un adevărat „șah-mat”!

Moleculele complexe din cel mai simplu organism viu nu se pot reproduce singure. În afara celulei ele se descompun, sub acţiunea entropiei. În interiorul celulei vii ele se reproduc cu ajutorul altor molecule complexe. Această complexitate inimaginabilă a vieţii ne inspiră un sentiment de adâncă prosternare în faţa Creatorului.

- Articulaţia genunchiului

Burgess ne prezintă articulaţia genunchiului, ca pe o minune de proiect ireductibil, care rulează și glisează, pe când celelalte articulaţii din trup doar glisează. Toate „piesele” și caracteristicile articulaţiei genunchiului sunt interdependente, deci funcţionarea acestui mecanism presupune existenţa lor simultană, dar presupune și respectarea exactităţii reperelor, ale punctelor de fixare etc., pe când teoria evoluţiei susţine că articulaţia genunchiului a evoluat reper cu reper… Oare, să fi fost

posibil…?

Să vedem mai îndeaproape acest mecanism impresionant: Femurul prezintă două proeminenţe (*condili*) care au o curbură convexă pentru a putea rula și glisa pe tibia. Tibia prezintă două cavităţi concave care se potrivesc *exact* cu condilii femurului. Cele două oase sunt legate prin două ligamente numite ligamente încrucișate, deoarece împreună au o formă de cruce. Acestea au un loc *precis* în spaţiul dintre condili. Ele controlează mișcarea articulaţiei. Cele două oase ale piciorului și cele două ligamente încrucișate formează un mecanism extrem de sofisticat și de precis, numit „mecanism cu patru tije”. Dacă ar fi să mai luăm în seamă și poziţionarea exactă a punctelor de fixare a ligamentelor, lungimea *exactă* a acestora, caracteristicile cerute musculaturii piciorului pentru a pune în mișcare articulaţia,[30] dar și alte taine impresionante legate de cartilagiile implicate în această mișcare, am exclama, dimpreună cu psalmistul: *O știinţă atât de minunată, este mai presus de puterile mele, este prea înaltă ca s-o pot prinde [pricepe]!* (Ps. 139: 6)

Una dintre cele mai uluitoare caracteristici ale trupului este felul în care articulaţiile noastre funcţionează atât de lin și fără dureri. Cartilagiul articulaţiei este umplut cu canale minuscule, pline de lichid sinovial. Cartilagiul este comprimabil și când o încheietură se mișcă, partea cartilagiului care suportă solicitarea se comprimă, făcând să ţâșnească jeturi de lichid prin aceste canalicule. Lichidul formează un fel de lubrifiere forţată prin presiune, care ridică și desparte cele două suprafeţe. Atunci când zona a fost eliberată de solicitare, ea se extinde (relaxează) și aspiră înăuntru lichidul. Astfel, suprafeţele articulaţiei nu se ating, ci plutesc pe jeturi de lichid.[31]

Genunchiul complet mai are și alte părţi sofisticate care îl fac eficient și puternic. Astfel, am aminti existenţa

30 cf. St. Burgess, *op. cit.,* pp. 14-18.

31 cf. Philip Yancey & Dr. Paul Brand, *O făptură atât de minunată*, Ed. Peregrinul, Cluj-Napoca, 2009, p. 214-215.

unui os în partea frontală a genunchiului – rotula – și o capsulă fibroasă care conţine mai multe ligamente ce înconjoară și întăresc articulaţia. Există de asemenea un sistem elaborat de fibre musculare înserate pe ambele părţi ale piciorului care permit controlarea fină a mișcării articulaţiei.[32]

Și acum câteva cuvinte despre mușchii voluntari care pun în mișcare articulaţia. În timpul contracţiei musculare moleculele proteice din celulele musculare interacţionează „alunecând una într-alta, ca dinţii a doi piepteni aşezaţi faţă în faţă”. Aceste celulele „se unesc în grupuri numite fibre, semănând cu niște gheme de sfoară, iar fibrele raportează unei ierarhii și mai înalte, numită «unitate motorie». Un nerv motor controlează o unitate motorie, înfășurându-și plăcile de la captăt în jurul unui grup muscular […], tot așa cum o caracatiţă se înfășoară în jurul unui stâlp. Când acel nerv dă un semnal, toate fibrele sale musculare se micesc și se îngroașă imediat”, adică se contractă. Ce structură ierarhică inteligentă!

- Mecanismul ireductibil al zborului

Oare, prin priceperea ta îşi ia uliul zborul și îşi întinde aripile spre miazăzi? Oare din porunca ta se înalţă vulturul și îşi așază cuibul pe înălţimi? (Iov 39: 26 – 27)

Zborul – un dar sublim al păsărilor… Un dar care trezește în noi un dor nostalgic de a ne depăși limitele de fiinţe legate de pământ. Uneori mă gândesc la Ziua cea Mare, când voi fi înveșmântată într-un trup de o altă natură ce nu va mai asculta de legea gravitaţiei, căci va aparţine lumii suprasenzoriale, învăluită în măreţie. Acel trup ceresc înveșmântat în strălucire (1 Cor. 15: 40) va depăși întreitul zid de spaţiu-timp-materie ce limitează.

Dar să ne întoarcem la mecanismul ireductibil al zborului păsărilor. Acesta presupune existenţa simultană a

32 cf. St. Burgess, *op. cit.*, p. 28

unor aripi aerodinamice, a structurilor ușoare ale aripilor și oaselor păsării, structura ierarhică a penelor, dar și prezenţa unor mecanisme de control. Toate aceste elemente trebuie să *coexiste* de la început, pentru ca zborul să fie posibil.

Forma aerodinamică a aripilor poate crea forţa ascensională tocmai prin diferenţa de viteză a aerului între cea de pe suprafaţa superioară (unde aerul parcurge un drum mai lung) și cea de pe suprafaţa inferioară a aripii. Astfel presiunea deasupra aripii scade, iar presiunea în partea inferioară a aripii crește, ceea ce acţionează aripa în sus.

Apoi, penele și scheletul păsărilor sunt extrem de bine proiectate, constituind capodopere de structuri ușoare. Oasele păsărilor au o formă tubulară, cavitară, conferind putere și rigiditate. Dar la păsările mai mari cum ar fi vulturii în interiorul oaselor se află o structură suplimentară – un fel de structură inteligentă din „grinzi”.

Structura penelor în sine constituie o capodoperă ierarhică, având elemente ireductibile. Pentru ca penele să fie eficiente, toate elementele lor component trebuie să existe simultan: axul principal, umplut cu aer sau spumă, apoi barbele fixate de fiecare parte a axului. Fiecare fir de barbă este alcătuită din mai multe barbule, care de o parte prezintă cârlige, iar de partea opusă sunt simple. Astfel barbulele cu cârlige se prind de cele simple de pe barba alăturată. Toată această construcţie iscusită împiedică pătrunderea aerului prin ea la bătaia în jos a aripii, dar permite trecerea aerului la bătaia ascendentă a aripii.

Orice pasăre trebuie să poată controla schimbarea altitudinii, a direcţiei și a vitezei, ceea ce constituie mecanisme extrem de complexe. Forţa ascensională care acţionează asupra aripilor poate fi controlată prin ajustarea sensibilă a unghiului de înclinare a aripilor. Schimbarea direcţiei de zbor presupune înclinarea spre stânga sau spre dreapta, ceea ce presupune înclinarea aripilor la unghiuri diferite, pentru a produce forţe ascensionale diferite asupra aripilor, obligând astfel corpul

să îşi schimbe direcţia de zbor. Dar înclinarea corpului este o manevră foarte pretenţioasă, pentru că aceasta produce forţe de frecare diferite asupra celor două aripi, ceea ce ar putea să-i destabilizeze zborul. Dar pasărea intervine cu forţe de compensare, prin mișcarea penelor din coadă.[33]

baba Ca o paranteză, tot legat de păsări: dr. Paul Brand ne spune că anumite molecule din oasele păsărilor, numite *osteoclaste* (care la oameni sfredelesc părţile îmbătrânite ale oaselor, pe care apoi milostivele *osteoblaste* le înlocuiesc cu ţesuturi de os nou) invadează oasele păsărilor, pentru a elibera calciul, pentru ca acesta să poată întări coaja oului, fără ca pasărea să aibă habar de ceea ce se petrece în trupul ei. Cu alte cuvinte, ea nu controlează acest proces în mod conștient. Este vorba de un aspect al „pecetei” inteligenţei interne din trupul păsării. *baba*

- Mecanismul ireductibil al migraţiei

Migraţia este considerată unul din cele mai complexe bioritmuri, controlat de un tainic ceas intern și de o busolă internă, ambele învăluite în mister până în zilele noastre. Este uimitoare această capacitate a păsărilor de a călători mii de kilometri, ascultând de tainica chemare a unui loc specific din zonele mai calde. Toamna, după încheierea sezonului de cuibărit, pasărea îşi înnoiește „garderoba”: penele distruse în timpul verii cad și sunt înlocuite cu pene noi. Își face într-un mod înţelept și rezerve pentru lunga călătorie, acumulând grăsime pe tot corpul. Apoi sistemul nervos eliberează o serie de hormoni, ce alertează ceasul intern, care îi spune că e timpul să migreze spre sud. După ce „consultă calendarul”, păsăsrile se adună și se face zarvă mare... Oare cine le adună...?

„Migraţia este un proces ireductibil deoarece presupune existenţa simultană a mai multor mecanisme, care sunt atât de complexe încât ştiinţa modernă nu le

33 cf. St. Burgess, *op. cit.,* pp. 44-52.

poate explica”. Principalele „sisteme de navigaţie” pe care se bazează sunt soarele, stelele, lumina polarizată, razele ultraviolete, infrasunetele, câmpul magnetic, gravitaţia și presiunea – cel puţin așa se crede (!). Păsările au primit în dar un receptor specializat, localizat chiar deasupra ciocului, care (se presupune!) le ajută în descifrarea și combinarea indiciilor menţionate mai sus.

Oare cum se poate ca migrarea să fi evoluat în urma unor erori genetice, când există atât de multe elemente interdependente care o favorizează?

Multe păsări migrează în stoluri și se presupune (!) că păsările mai experimentate, care au mai străbătut lungul și primejdiosul drum, joacă rolul de călăuză pentru cele mai tinere. Astfel, am putea spune că traseul și cunoștinţele privitoare la el se transmit din generaţie în generaţie. Dar unele păsări migrează singure. De unde știu acestea în ce direcţie și spre ce limanuri să se îndrepte? Cum de știu ele cum să ajungă acolo? Mai mult ca sigur, Creatorul lor a sădit în ele un fel de instinct tainic privitor la timpul potrivit pentru migraţie, la direcţia și locul exact în care trebuie să ajungă, precum și la modul în care pot ajunge acolo.

Una dintre cele mai periculoase rute de migraţie este cea a ploierului auriu care pornește din Alaska și ajunge în insula Hawaii, străbătând o rută de 3.000 de kilometri. Dacă ar greși foarte puţin unghiul de zbor, nu ar nimeri niciodată într-o insulă care constituie doar un punct în vasta întindere a oceanului. De ce fel de busolă și de ce fel de hartă dispune?

Dacă păsările se orientează după bolta stelară, înseamnă că una dintre păsări, numită chira arctică, trebuie să cunoască bolta stelară din ambele emisfere, deoarece ea străbate peste 15.000 de klilometri, de la Polul Nord la Polul Sud. Sau, cum poate ea deosebi câmpul magnetic al Polului Nord de cel al Polului Sud – se întreabă Burgess. Apoi cum de reușește să înfrunte marile variaţii de temperatură, deși are doar câteva zeci de grame?

Cum de gâsca-de-India, care pornește de la nivelul

mării, se poate ridica la altitudinea de 9 kilometri pentru a traversa lanţul munţilor Himalaya, când la acea altitudine este foarte frig, iar conţinutul de oxigen în aer este foarte scăzut? Cum de rezistă la o asemenea diferenţă de temperatură, dar mai ales de altitudine?[34]

Aceste semne de întrebare ar trebui să ne ridice ochii în sus, spre Creator, care prin intermediul Revelaţiei naturale ne îmboldește să intrăm într-o sfântă relaţie dialogală cu El, căci „Creaţia ne duce ca de mână la Dumnezeu” (Ioan Hrosostom).

Peștii care migrează nu se pot orienta după stele sau după soare… Se spune că acestea s-ar orienta folosindu-se de simţul gustativ și de câmpul magnetic al pământului. Dar cine știe cu adevărat cum stau lucrurile?

Astfel somonul „se naște” în apă dulce, într-un râu din nord-vestul Statelor Unite, apoi pleacă la mii de kilometri de „casă”, străbătând apele sărate ale Oceanului Atlantic, îndreptându-se spre Groenlanda, unde petrece aproximativ patru ani. Apoi se întoarce spre râul „natal”, pentru a se reproduce. Înoată pe râu în amonte, deci împotriva curentului. Trece sau sare cu încăpăţânare peste cascade depunând un efort inimaginabil. Am fi tentaţi să zicem că pare să fie vorba de o „chemare oarbă a destinului” înscris într-un mod tainic în codul genetic al acestui pește. Toate aceste lucruri rămân în continuare un mister pentru oamenii de știinţă. Ei zic că somonul memorează „gustul” râului în care s-a născut și se întoarce în habitatul său natal ajutat de gust. Cert este că multe lucruri legate de migraţie rămân, în continuare, un mare mister.

Spre deosebire de somoni, anghilele europene se nasc în apa sărată a mării și migrează spre Europa, deși sunt foarte mici și transparente. Această călătorie a lor ţine doi ani de zile. Acolo în apele râurilor europene, se dezvoltă timp de câţiva ani. Apoi se întorc de unde au venit, migrând spre Marea Sargasso. Ele străbat 6.000 de kilometri, pentru a se reproduce, căci sunt foarte

34 cf. St. Burgess, *op. cit.,* p. 53-54.

„pretenţioase” în ceea ce privește condiţiile: o adâncime de peste 300 m, și o temperatură de 20 ş C. Este unul dintre puţinele locuri din lume, care le pot satisface aceste „pretenţii”.

Chiar și unii fluturi migrează. Este vorba de fluturele *Vanessa cardui* – „frumoasa doamnă” sau, în limba engleză, „doamna pictată” (*Painted lady*). Într-adevăr, ea are pete de culoare frumos asortate pe partea superioară a aripilor. Este interesant faptul că o făptură atât de fragilă și vulnerabilă, care cânărește mai puţin de un gram și are un creier cât un punct, poate totuși străbate sute și mii de kilometri, în grupuri masive – milioane, milioane –, uneori acoperind pur și simplu cerul, la o altitudine de sute de metri. Ei migrează în funcţie de capricioasele schimbări de vreme, orientându-se în timpul acestor călătorii misterioase mai ales după soare, ajutaţi și purtaţi de vânturi favorabile. Cercetătorii le-au urmărit cu ajutorul unor radare performante. Fluturii pornesc din Africa, trec peste Marea Mediterană și ajung în Italia, apoi de aici trec în Ungaria, Polonia și majoritatea ţărilor europene. Alţii urmează o altă rută, ajungând în Spania și Franţa. De aici, trec Canalul Mânecii, ajungând în Marea Britanie și apoi în Scoţia. Este nevoie de șase generaţii pentru a efectua o călătorie dus-întors. Mă întreb de unde știe generaţia următoare ruta care trebuie urmată?

baba

CÂNTAREA PĂSĂRILOR

Există sute de alte dovezi impresionante, dar pentru mine, dovada cea mai frumoasă și artistică, pe lângă designul unic al penelor de păun, îl constituie abilităţile păsărilor cântătoare. Ca o paranteză, am aminti și părerea cercetătorilor atei, care pun pe seama dorinţei de reproducere și de cucerire a partenerei selecţia designului penajelor „magnifice”[35] dar și taina abilităţilor uimitoare

35 J. Monod, *op. cit.,* la p. 112, Monod îl citează pe N. Tinbergen, *Social Behavior in Animals* (1953): „Este deci îndreptățită afirmația că la urma urmei, instinctul sexual, sau, cu alte cuvinte, *dorința* a creat condițiile de selecție a

ale păsărilor cântătoare.

Cel mai adesea, cântătoarele sunt păsări mici dar sunetele puternice și armonioase se pot auzi până la mari distanţe. Acestea au capacitatea de a cânta pe două voci, mai exact, de a produce simultan sau în momente diferite cele două sunete, deoarece fiecare mecanism vocal are conexiuni nervoase independente cu encefalul. „Despre *cyanocitta cristata* s-a descoperit că poate cânta simultan notele dintr-un acord major”. Uimitor!

Producerea unui cântec de pasăre presupune un control foarte sofisticat din partea creierului, mai ales dacă […] un astfel de cântec poate conţine până la câteva zeci de note pe secundă. Totodată, pasărea trebuie să coordoneze notele emise de cele două mecanisme vocale separate. Neurobiologii au descoperit existenţa unei traiectorii nervoase complexe care controlează producerea cântecelor. Există de asemenea o altă traiectorie nervoasă, care are rol în învăţarea cântecelor, iar aceasta este conectată cu cea care controlează producerea lor. Este uluitor să constatăm că atunci când o pasăre ciripește, ea nu emite sunete aleatorii, ci redă un cântec [ce poate fi înregistrat și verificat] care a fost scris realmente în creierul ei![36]

Aceste cântătoare au și abilitatea incredibilă de a cânta perioade lungi de timp, fără a respira (spre deosebire de oameni). Respiraţia în timpul cântecului este atât de scurtă, încât nu produce nicio întrerupere. De exemplu, un canar respiră după fiecare sunet, deși emite până la 27 de note pe secundă – note pe care le emite cu ajutorul plămânului stâng, în timp ce plămânul drept este folosit pentru respiraţie.

Este impresionat și repertoriul unor păsări – numărul de melodii pe care le reproduc periodic. Acest număr diferă de pasăre la pasăre. De exemplu, mierla europeană

anumitor penaje magnifice” (!).

36 *Ibidem*, p. 125.

poate avea în repertoriul ei între 22 și 48 de melodii, pe care le repetă cu exactitate. Dar cea mai bună cântăreaţă este privighetorea care poate avea între 100 și 300 de melodii distincte. Cercetătorii pun melodiile înregistrate pe note muzicale. Ei au fost uimiţi să descopere că „privighetoarea repetă un cântec după ce a redat alte șaptezezi. Iar când acel cântec se repetă, este redat cu o precizie desăvârșită” (!)

Unele păsări au și abilitatea de a învăţa (reţine) melodii ale altor păsări sau chiar sunete produse de om. Dar una din abilităţile muzicale uimitoare și greu de explicat a acestor păsări este aceea de a cânta o anumită melodie în aceeași gamă, dar au și abilitatea de a transpune un cântec dintr-o gamă în alta. Ele dispun de așa-numitul „auz absolut”.

Păsările au și abilitatea de a dialoga, răspunzându-și una alteia prin cântec. Doi masculi din teritorii învecinate, dialoghează, prin melodii, în felul următor: primul cântă pentru câteva secunde, iar al doilea îi răspunde printr-un cântec care se potrivește cu cântecul vecinului, sau poate răspunde cu variaţiuni pe tema „propusă” de pasărea vecină. I se răspunde din nou, și tot așa, dialogul de acest fel poate ţine minute întregi.

Și mai impresionant este duetul în care participanţii îşi combină vocile într-un singur cântec (de obicei, două păsări care se curtează). Unele specii de cântătoare compun cântece antifonice în care notele sunt cântate alternativ de cei doi cântăreţi, „ceea ce presupune cunoaşterea duetului de ambii parteneri, dar și o sincronizare la fracţiune de secundă în executarea lui”.

Cea mai uluitoare iscusinţă o manifestă pasărea *megabyas flammulatus* în așa-numitul cvartet – o melodie foarte complexă, interpretată de două perechi de păsări care se curtează și care se află în teritorii învecinate. „Cele două perechi compun în mod deliberat un cântec pe patru voci… Adeseori cântecele sunt foarte frumoase, cu structuri muzicale deosebite și cu o sincronizare perfectă a celor patru participanţi”. Dacă păsările cântă doar pentru

a-și delimita teritoriul, cum se explică frumuseţea impresionantă, repertoriul bogat, sincronizarea perfectă, capacitatea de a compune și de a memora noi melodii? *Miraţi-vă…!* (Ier. 2: 12)

baba

CONCLUZII ÎN URMA PARCURGERII DOVEZILOR

…Au ochi să vadă și nu văd, urechi de auzit și n-aud, căci sunt o casă de răzvrătiţi (Ezechiel 12: 2).

Dar ei nu vor să știe de nimic, nu pricep nimic, ci umblă în întuneric (Psalm 82: 5).

Cu toate aceste semne ale mirării, și dovezi „palpabile”, asemenea unei „miresme” a Divinităţii, lăsată printre noi pământenii, pentru a ne ridica ochii și sufletul spre Creator, există oameni care se încrâncenează să privească doar în jos, spre pământ, căutând explicaţii raţionale, „mioape”, pentru ceea ce nu se poate explica fără intervenţie dumnezeiască.

Jacques Monod, un biochimist francez, laureat al Premiului Nobel face niște afirmaţii radicale, ridicând hazardul orb la rangul de sursă a tot ce există în biosferă. El a avut privilegiul de a vedea cu înșiși ochii lui minunile din microuniversul celulei, cu miile de reacţii ordonate și bine rânduite. A avut privilegiul de a admira programul înscris în ADN-ul uman – program pe care noi, oamenii, nu am fi în stare să-l gândim, sau să-l proiectăm, pentru că este mai presus de posibilităţile noastre. El însuși afirmă că mutaţiile nu pot fi acumulate „succesiv”; stă în uimire în faţa invarianţei speciilor și nu-și poate explica cum arăta o celulă primitivă, căci nu s-a găsit nicicând, vreuna. Până și cea mai simplă este de o complexitate uluitoare.

Măcar că făcuse atâta semne înaintea lor, tot nu credeau în El (În 12: 37).

Trist este faptul că în pofida tuturor acestor grăitoare „semne”, pentru Monod, creaturile lui Dumnezeu nu sunt decât niște mașini chimice (*Les êtres vivants sont des machines chimiques*). Este vorba de un reducţionism extrem – reducerea aurolei umanităţii la chimie. Faptul că omul râde, plânge, iubește, se închină – totul se reduce la niște reacţii chimice nesimţitoare. Cred că Gianni Vattimo este un ecou al vocii lui Monod: „Fiinţa nu este nimic în afara așa-zisei «întâmplări» care are loc prin istoricizarea ei” –, prin inserţia ei într-un anumit punct al istoriei.

Monod constituie o voce influentă, printre oamenii de știinţă, în special prin cartea sa *Hasard et nécessité,* apărută în 1970, (tradusă în limba română în 1991), inducând pe mulţi oameni în confuzie și necredinţă, după cum recunoaşte chiar el: „Această noţiune [concept] este, totodată, dintre toate noţiunile [conceptele] tuturor științelor, cea mai distrugătoare pentru orice antropocentrism, cea mai inacceptabilă intuitiv, pentru fiinţele intens telefonomice care suntem”. De ce? Pentru că „omul îşi menţine poziţia de „centru” al realităţii [ceea ce se numește *antropocentrism*] [...] numai în virtutea raportării la un *Grund*, [temei metafizic] care îl confirmă în acest rol”. Dar acel temei sau fundament metafizic, care este Dumnezeu, a fost negat prin lansarea de către Nietzsche a veștii: *Gott ist tot* (Dumnezeu este mort). Odată cu „moartea lui Dumnezeu” omul – corana creaţiunii – este coborât de pe piedestalul demnităţii ca purtător al chipului lui Dumnezeu, încolonându-se alături de celelalte animale, după cum spune și Patapievici: „Emanciparea omului modern eșuează în zoologie” – sfârșitul antropocentrismului.

Iată câteva citate din cartea lui Monod, amintită mai sus:

„La originea oricărei noutăţi, a oricărei creaţii în biosferă se află *numai* întâmplarea, hazardul. Pura

întâmplare, doar întâmplare, libertate absolută, dar oarbă, [stă] chiar la rădăcina extraordinarului edificiu al evoluţiei: această noţiune centrală a biologiei moderne nu mai este astăzi o ipoteză printre altele posibile sau imaginabile. Ea este singura imaginabilă, fiind *singura* compatibilă cu datele observavţiei și experimentului. Și nimic nu ne permite să presupunem (sau să sperăm) că va trebui sau va fi posibil să revizuim concepţiile noastre în această privinţă.”[37]

Înţelepciunea și știinţa ta te-au amăgit... (Is. 47: 10 b)

Afirmaţiile lui Monod constituie un factor de bruiaj, o „contra trâmbiţă” care nu poate da decât sunete încurcate, aflate într-un profund dezacord cu armonia, înţelepciunea și dovezile evidente în favoarea Creaţiei. Este atât de trist faptul că el închipuie Universul ca pe un sistem închis și izolat, în care nu a răzbătut niciodată și nu răzbate adierea lumii de dincolo, mireasama Împărăţiei veșnice, acel „cu totul altceva” (*ganz andere* – Rudolf Otto). El închipuie o lume orfană, adusă în fiinţă de întâmplarea oarbă și iraţională: „Omul știe în sfârșit că este singur în imnesitatea indiferentă a Universului de unde el a apărut din întâmplare” – spune tot el.

În ultimul capitol din cartea sa *Hazard și necesitate*, intitulat „Împărăţia și tenebrele”, el îşi pune sincer probleme și întrebări existenţiale legate de sensul vieţii, al cunoaşterii și al moralei. Vechea alianţă animistă dintre om și natură – un refugiu călduţ care constituia pentru om un surogat relaţional pentru echilibrul său lăuntric –, a fost spulberată și ea de obiectivitatea știinţei, fără a-i ogoi dorul inexplicabil după metafizic. Monod are convingerea că setea de explicaţii metafizice este înscrisă în codul nostru genetic și nu a putut fi ștearsă sau înlocuită de ofertele știinţei: „Am moștenit cerinţa unei explicaţii,

37 J. Monod, *op. cit.,* p. 101. *Le hasard pur, absolument libre et aveugle, est la véritable racine du merveilleux édifice de l'évolution.*

angoasa, neliniștea care ne constrânge să căutăm sensul existenţei. Angoasa care a creat toate miturile, toate religiile, neliniștea creatoare a tuturor filosofiilor și a științei însăși. În ceea ce mă privește, nu am nici cea mai mică îndoială că această nevoie imperioasă este înnăscută, că este înscrisă undeva în mesajul codului genetic”. Cu toate acestea, religia creștină i se părea prea primitivă, inferioară chiar și budismului. „Dintre toate marile religii iudeo-creștinismul este fără îndoială cea mai „primitivă” prin structura ei istoricistă, legată direct de legenda eroică a unui trib beduin, înainte de a fi îmbogăţită de către un profet divin”. Toate religiile și toate sistemele înrădăcinate în animism „sunt în afara cunoaşterii obiective, în afara adevărului, străine și, în definitiv, *ostile* științei”. De aceea, el se refugiază în „împărăţia ideilor” în care a apărut „ideea cunoaşterii obiective ca *singura* sursă de adevăr autentic” (s. a.). „Alegerea unei *practici* ştiinţifice a lansat evoluţia culturii pe un drum cu sens unic: o traiectorie pe care progresismul științific al secolului al XIX-lea o vedea ducând fără greș la o înflorire uluitoare a omenirii, pe când noi, astăzi, vedem deschizându-se la picioarele noastre o genune a tenebrelor”. El recunoaşte că „Nicio societate până la a noastră n-a cunoscut o asemenea sfâșiere.”[38]

Așadar, el recunoaşte că acea „înflorire uluitoare a omenirii”, în care credeau modernii, s-a dovedit a fi doar o înfricoșătoare „genune a tenebrelor”. Cu toate acestea, el continuă să înainteze pe același drum, crezând în continuare că singura sursă a adevărului este cunoaşterea obiectivă. Cu alte cuvinte, această cunoaştere constituie adevărul ultim.

Scriptura spune că omul care se refugiază mai degrabă în așa-zisa cunoaştere obiectivă, ca singura sursă a adevărului „adevărat”, etalând o încăpăţânare furibundă de a rămâne surd la tainicele mesaje inteligente încriptate în Revelaţia naturală… e*ste ca un nenorocit în pustie și nu vede venind fericirea; locuiește în locurile arse ale pustiei, într-un pământ sărat și fără locuitori* (Ier. 17: 6), exact în

38 J. Monod, *op. cit.,* pp. 142-145.

„imensitatea indiferentă a Universului” unde s-a închis de bunăvoie.

Cât de mari sunt lucrările Tale, Doamne, şi cât de adânci sunt gândurile Tale! Omul prost nu cunoaşte lucrul acesta, şi cel nebun nu ia seama la el. (Ps. 92: 5 – 6).

baba

Toţi cei ce, savanţi ori oameni de rând, se mulţumesc a primi drept răspuns la marile întrebări pe care și le pune omul despre rostul lui în lume, despre univers și viaţă, despre suferinţă și nedreptate fraze ca: universul a fost dintotdeauna și va fi mereu, viaţa e un fenomen natural, întâmplarea a creat totul […], dovedesc că sunt tare puţin exigenţi. Asemenea răspunsuri sunt simple stereotipii simpliste şi-şi au echivalentul în: când vorbești cu mine să taci din gură. Dimpotrivă, nimic nu este firesc și totul e de mirare și minunat. […] Natura și legile ei implacabile sunt o minune. Din toate părţile enigmele ne împresoară și tabără asupra-ne, neîntrerupt și mai persistent decât razele cosmice…[39]

„Omul însuși e mister pentru că îl locuiește divinitatea”. Nimic nu ar putea fi etichetat ca fiind un fenomen natural. „Natural e principiul al doilea al termodinamicii [entropia]” – spune N. Steinhardt.

PĂMÂNTUL A FOST CREAT PENTRU A-L PRIMI PE OM

Elementele antropocentrice arată clar că Pământul a fost făcut de o Inteligenţă Superioară pentru a fi locuit. Căci aşa a voit *Dumnezeu care a întocmit pământul, l-a făcut şi l-a întărit, l-a făcut nu ca să fie pustiu, ci l-a întocmit ca să fie locuit.* (Isaia 45: 18).

Iată câteva din nenumăratele elemente

39 Nicolae Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1992, p. 238.

antropocentrice: compoziţia și calităţile atmosferei, stratul de ozon care asigură protecţia faţă de razele ultraviolete, calităţile vitale ale aerului, proprietăţile vitale unice ale apei și chiar prezenţa acesteia (căci, în Univers, apa este rară precum aurul) etc.

O modificare oricât de mică a constantelor universului, cum ar fi intensitatea gravitaţiei, şi… noi nu am mai fi aici. […] O mică variaţie şi… am înceta să existăm. […]

- O mică creştere a forţelor electrice ar duce la o forţă de respingere sporită între protonii din nuclee, la mai puţine şanse de fuziune, la un Soare în care reacţiile nucleare să se desfăşoare mai lent şi astfel să ne furnizeze nouă mai puţină căldură şi mai puţină lumină. Iar atomii ar fi mai mici, electronii ar fi atraşi mai puternic de nuclee, aşa că toate obiectele şi-ar vedea culoarea „deplasată” spre albastru (frecvenţe mari). Şi atracţia moleculară ar creşte: obiectele ar fi mai rezistente, cleiurile ar lipi mai bine, lichidele ar fierbe la temperaturi mai înalte, ar fi deci mai mulţi gheţari… Forma ADN-ului – spune celebrul fizician Tullio Regge – ar fi diferită, la fel şi funcţionalitatea sa. Aceasta ar induce mutaţii genetice dezastruoase!
- O creştere de doar 1% a constantei gravitaţionale G, a lui Newton, şi viaţa terestră aşa cum o cunoaştem noi, nu ar mai fi existat. […] Oasele ar fi fost atât de dense şi de grele, încât mersul „în patru labe” ar fi fost cel preferat, chiar de făpturile cele mai inteligente! Toţi ar fi trebuit să ne adaptăm la o căldură sporită: un Soare mai mic, dar mai fierbinte […] Calotele polare ar fi fost aproape de neobservat, în timp ce la Ecuator apa oceanelor ar fi fiert! […] dacă viteza luminii ar fi nu doar foarte mare, cum este în prezent, ci chiar infinită, atunci lumina însăşi n-ar mai exista.
- Dacă n-ar exista ozon, radiaţia solară ar fi „ars” tot ce există la suprafaţă şi singura lume

posibilă ar fi fost una acvatică. Dacă densitatea medie a cosmosului ar fi fost mai mică, totul ar fi fost un uriaş nor de gaz şi radiaţii în expansiune.

- Dacă...[40]

Așa cum ne sugerează acest citat, elementele antropocentrice ale universului nostru sunt fără de număr. Într-adevăr, Dumnezeu „spânzură Pământul pe nimic” (Iov 26: 7), suspendându-l exact în locul potrivit în sistemul nostru solar. Ce s-ar întâmpla dacă Pământul ar fi puţin mai aproape sau puţin mai departe de soare? Chiar și gravitaţia este un mister pentru oamenii de știinţă. S-ar putea să fie tocmai acea putere divină prin care se ţin laolaltă toate lucrurile, ca să nu se dezintegreze: *El [...] ţine toate lucrurile cu Cuvântul puterii Lui...* (Evr. 1: 3). „Pentru Newton [de exemplu], atracţia nu putea fi o proprietate esenţială a materiei, deoarece pentru el, forţa de atracţie era o dovadă a faptului că mecanicismul este în sine insuficient. Atracţia este semnul prezenţei şi acţiunii lui Dumnezeu în lume.”[41]

baba

Dumnezeu a pus laolaltă „bucăţelele de puzzle” ale Universului într-o superbă unitate, legându-le cu nenumărate „fire” ale intra.- şi interconexiunilor şi gândind pentru fiecare detaliu în parte o menire, un scop, o folosinţă. Creatorul a „implementat” toate acele elemente antropocentrice amintite mai sus, dar și multe altele, fără de număr; am putea spune că toată Creaţia a fost „ajustată” cu mare grijă pentru a i se potrivi omului. „Universul știa că venim” (Freeman Dyson), Creaţia în toată frumuseţea ei urma să constituie cadrul propice pentru desfăşurarea existenţei lui pe coordonata sensibilă, dar şi o provocare a acestuia pentru o relaţie dialogală cu Dumnezeu. Omul, pe care Dumnezeu l-ar fi dorit într-o

40 Mihaela Dorobanţu, „Şi dacă lucrurile ar fi stat puţin altfel?” în *Magazin*, nr. 26 (2329) din 27 iunie, 2002, p. 3.

41 H. –R. Patapievici, *op. cit.,* p. 80.

relaţie de comuniune cu Sine însuşi, era în centrul atenţiei şi al iubirii Lui.

Aşadar, Dumnezeu a pregătit pentru om un cămin frumos şi aşternut cu multă grijă şi iubire. Munţii i-a acoperit cu nori, câmpiile le-a presărat cu flori, mici capodopere, şi cerul cu stele, ceea ce a umplut sufletul a milioane de oameni cu „admiraţie şi adâncă veneraţie" (Kant). „Astfel la Facere s-a zidit întâi un lucru dintre făpturi, după cel dintâi, altul, după acesta iarăşi altul, iar după toate omul. Acesta s-a învrednicit de atâta cinste şi grijă din partea lui Dumnezeu, încât toată lumea aceasta văzută a fost făcută înainte de el, pentru el."[42]

Dumnezeu era prezent în procesul de înjghebare a unui cămin primitor pentru omul pe care, chiar și El – Creatorul – îl aștepta cu dor să vină.

baba

CAPITOLUL 3

OMUL – MINUNEA CREAŢIEI

Adu-ţi aminte că m-ai făcut din pământ... Nu m-ai turnat oare ca pe lapte şi nu m-ai închegat ca pe caş? M-ai îmbrăcat în piele şi în carne, m-ai ţesut din oase şi din vine; Apoi mi-ai dat viaţă şi bunătatea Ta şi purtarea Ta de grijă au ţinut vie suflarea mea...[43]

Iov 10: 9 – 12

Dar, Doamne, Tu eşti Tatăl nostru; noi suntem lutul, şi Tu, Olarul care ne-ai întocmit: suntem cu toţii lucrarea mâinilor Tale (Isaia 64: 8).

Ce este omul ca să-ţi aduci aminte de el sau fiul omului, ca să-l cercetezi? L-ai făcut pentru puţină vreme

---

42 Gr. Palama, *op. cit.*, p. 437.

43 *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1991.

mai prejos de îngeri… l-ai încununat cu slavă şi cu cinste, l-ai pus peste lucrările mâinilor Tale: toate le-ai supus sub picioarele lui (Evr. 2: 6 – 8).

OMUL CA PURTĂTOR AL PECETEI „CHIPULUI”.

Dumnezeu caută în oameni o reflexie cât de slabă a propriului Său chip; în cel mai bun caz, nu găsește decât oglinda sfărâmată în mii de cioburi a acestuia. Și totuși, Dumnezeu nu poate – nu vrea – să renunţe.

Philip Yancey

Crearea omului a fost precedată de un sfat tainic între Persoanele dumnezeirii: *Apoi Dumnezeu a zis: Să facem om* ***după chipul Nostru, după asemănarea Noastră*** (Gen. 1: 26).

Pentru a avea o imagine a ceea ce a însemnat „după chipul” aşa cum a fost el *ab initio,* nestrâmbat de păcat, trebuie să privim la chipul Tatălui ce s-a arătat în Fiul, Care*… a locuit printre noi plin de har şi de adevăr și noi am privit slava Lui, o slavă întocmai ca a singurului născut din Tatăl* (În 1: 14). *El [Hristos] este Chipul Dumnezeului celui nevăzut* (Col. 1: 15). *El… este oglindirea slavei Lui și întipărirea fiinţei Lui* (Evr. 1: 3 a). Deci omul este chip al Chipului manifestat în persoana Fiului – a lui Hristos. „În Model, adică în Arhetip, găsim conţinutul ontologic al chipului”. Cu alte cuvinte, elementele constitutive ale chipului trebuie căutate în Arhetipul necreat, de care omul a rămas legat ontologic, la nivel de esenţă, căci „chipul lui Dumnezeu” în om constituie elementul cel mai important al umanităţii lui. Sau, așa cum spune Paul Brand: „«Chipul» reprezintă tot ce omul are unic în rândul creaţiilor lui Dumnezeu”.

Omul este capodopera lui Dumnezeu, plăsmuit de înseși Mâinile Lui, din pământ. Apoi *i-a suflat în nări suflare de viaţă şi omul s-a făcut astfel un suflet viu*. „*Pneuma*, duhul, suflarea dumnezeiască se instituie ca organ al comuniunii cu transcendentul, la nivel de esenţă –

comuniune a ceea ce este tainic în noi și face cu putinţă să spunem că «suntem din neamul Lui» (Fapte 17: 28) ”[44]. Alcătuit într-un mod aparte, în om se întâlnesc pământul şi suflarea de viaţă, vremelnicia şi veşnicia, fragilitatea vasului de lut şi tăria, opacitatea şi lumina, inerţia şi devenirea. El este „inelul creaţiei”, cum îl numeşte literatura patristică, „inel” de legătură dintre cele de Sus şi cele de jos. Prin această îmbinare a sensibilului cu inteligibilul, omul constituie o făptură unică şi distinctă din punct de vedere ontologic în raport cu toate celelalte creaturi, dar şi faţă de Creatorul său, care rămâne transcendent creaţiei Sale. Sau așa cum spune Patapievici, omul a rămas legat de Creatorul său, „printr-o infinită distanţă proximă” –, legat de un Dumnezeu de departe, dar care, în același timp, este și un Dumnezeu de aproape (cf. Ier. 23: 23).

Din păcate, noi, oamenii, ne focalizăm mai mult pe imagine decât pe reflectarea chipului lui Dumnezeu în lume. Dorim să ne „fabricăm” o imagine frumoasă pentru oamenii cu care venim în contact. Imaginea sau renumele este felul în care suntem percepuţi de cei din jurul nostru. Ce cred oamenii despre mine? Da, un „nume bun”, este important și Scriptura ne învaţă că *Un nume bun este mai de dorit decât o bogăţie mare* (Prov. 22: 1). De aceea, în măsura în care depinde de noi, este bine să avem o umblare pilduitoare în mijlocul oamenilor. Dar tot Scriptura ne spune că așa-zisul „nume bun” nu întotdeauna se potrivește cu realitatea. Ceea ce vrem să arătăm în exterior nu are acoperire în interior: *Știu faptele tale: că îţi merge numele că trăiești, dar ești mort* (Ap.3: 1). Cutremurător!!! Mă întreb ce vom auzi în Marea Zi a Judecăţii…

Monseniorul Vladimir Ghika vorbește despre contrastul dintre „personaj” și adevărata „persoană”. „Suntem, vai! mereu preocupaţi să ne compunem personajul mai degrabă decât să ne realizăm

---

44 Paul Evdokimov, *Femeia și mântuirea lumii*, Ed. Christiana, București, 1955, p. 44.

personalitatea, așa cum ne îndeamnă Dumnezeu spre desăvârşirea noastră". Tot el spune că „Omul care-şi îngrijeşte personajul [imaginea de sine] poate fi asemănat cu acela ce se îngrijește să aibă un sicriu frumos".

În ceea ce privește imaginea, tindem să valorizăm ceea ce valorizează cultura noastră, conformându-ne într-un mod obsesiv cerinţelor acesteia. Mai mult, ajungem să fim robii acelor cerinţe: o înfăţișare suplă, plăcută, îmbrăcăminte la modă, studii superioare, talente, carieră mai presus de relaţii, poziţie socială, bani, admiraţia mulţimii, cele mai recente gageturi, pe lângă mașină și casă într-un cartier de elită etc., uitând că *Ce este înălţat între oameni este o urâciune înaintea lui Dumnezeu* (Lc. 16: 15). Da, de multe ori, „imaginea" este departe de esenţa omului, de caracterul acestuia, care constituie chipul omului lăuntric, nevăzut, dar care va trăi veșnic.

Dacă ne conformăm „chipului veacului acestuia", aliniindu-ne la „mersul lumii acesteia, după domnul puterii văzduhului", renunţăm, fără să ne dăm seama (Vai! Cât de trist!), la adevăratele comori: la cinstea de a fi temple ale Duhului Sfânt, plini de roada adusă de Acesta de pe meleagurile altei Împărăţii și rodită în noi, la slava pe care ne-o dă Hristos însuși (În 17: 22), la chemarea de a crește la „înălţimea staturii plinătăţii lui Hristos", la cinstea împărătească de fi lăcașuri ale Sfintei Treimi (cf. În 14: 23), la frumuseţea părtășiei în relaţiile familiale sau comunitare, ca mădulare ale măreţului Trup al lui Hristos etc. Iată, adevăratele comori!

Evdokimov mai spune că „Omul se definește prin conţinutul inimii sale" – caracterul, care se deosebește de „imagine" sau de un comportament exterior politicos. Da, politeţea funcţionează ca un lubrifiant în relaţiile interumane, dar ea poate fi și o mască exterioară, ascunzând și acoperind lipsa caracterului. „Comportamentul exterior poate prezenta un sfânt desăvârșit, dar în realitate să fie exact invers, atunci când i se descoperă lumea lui lăuntrică."[45] Înaintea lui Dumnezeu

45 Paisie Aghioritul, *Viața de familie,* Ed. Evanghelismos, București, 2003, p.

contează întotdeauna ceea ce nu se vede – rădăcina faptelor: motivaţii, intenţii, mai mult decât faptele în sine. O faptă bună este pur și simplu anihilată atunci când are la „rădăcină” o motivaţie incorectă: lăudăroșenie, mândrie, un duh de competiţie etc. *Domnul nu. Se uită la ce se uită omul; omul se uită la ce izbește ochii, dar Domnul. Se uită la inimă* (1 Sam. 16: 7).

Este adevărat că ne luptăm cu toţii cu propriile noastre porniri înspre afirmare de sine, înspre mândrie, mai ales atunci când Dumnezeu ne-a dăruit anumiţi talanţi ce se manifestă vizibil, stârnind admiraţia celor din jur.

baba în sensul acesta, am avut o experienţă relevantă. În facultate, învăţam repede și bine. Nu-mi puteam închipui cum de unii dintre colegii mei tocesc atâtea ore, fără măcar a lua note mari. Mai târziu, pe la mijlocul vieţii, am trecut printr-o depresie, datorită gestionării incorecte a anumitor situaţii de viaţă. Am fost pensionată timp de doi ani și, cu toate că eram lucidă și-mi isprăvniceam casa și copiii în continuare, nu mai puteam memora nici măcar un verset biblic de două rânduri și-mi era în continuu rău. Mi-am dat seama că atunci când Dumnezeu îţi ia talantul pe care ţi l-a dat, devii mai conștient de Dătător – sursa darurilor, iar tu, ca recipient, treci pe planul doi. Cel mai bine ar fi să răstignim păcatul „părerii de sine” – cum zic ortodocșii –, care stă încleiat pe conștiinţa noastră – conștiinţa de sine. *Dacă… nu vă veţi face ca niște copilași…* – a zis Iisus – *cu niciun chip nu veţi intra în Împărărţia cerurilor* (Mt. 18: 3). Smerirea pe care ne-o face Dumnezeu este un medicament foarte amar, dar care face bine sufletului, sau așa cum zice Clement Alexandrinul, ea este o „doftorie a iubirii lui Dumnezeu”. *baba*

Dr. Paul Brand care a lucrat ca medic într-o leprozerie din India relatează că mulţi dintre pacienţii lui erau crunt desfiguraţi, respinși, scoși la marginea

societăţii, evitaţi, dispreţuiţi. Aceia dintre ei care ajunseseră să-L cunoască pe Dumnezeu manifestau un grad de dedicare, o maturitate spirituală și o frumuseţe lăuntrică care „ne făceau pe noi, doctorii și misionarii, să ne simţim rușinaţi. […] Când trupurile sunt frânte, chipul Lui poate străluci mai tare. […] Dependenţa dureroasă și competitivă de propria mea imagine de sine cedează în faţa unei dependenţe eliberatoare și bucuroase faţă de însuși chipul lui Dumnezeu”.

La fel și boala sau bătrâneţea te roade pe dinafară, îţi știrbește puterea și te smerește „forţat”. Mlădiţa devenită astfel dependentă, se înfige mai tare în viţa-sursă din care-și trage semnificaţia și roada, alipindu-se de ea și astfel oglindindu-i mai fidel „chipul”, confundându-se chiar cu aceasta. Așa îmi explic de ce Dumnezeu sălăşluiește în mijlocul celor smeriţi, care-l reflectă chipul într-un mod fidel, fără măcar a conștientiza că ei înșiși s-au transformat, prin faptele lor bune într-o mică sursă de lumină după modelul Luminii venite de Dincolo la care sunt ei înșiși conectaţi (Mt. 5: 16).

baba. Se povesteşte cum într-o ocazie, „Maica Tereza îl învăţa pe un membru mai tânăr al congregaţiei, provenit dintr-o familie înstărită, cum să îngrijească de indienii săraci şi muribunzi de pe străzile Calcuttei. Ea îi spunea că, atunci când vede aceşti sărmani oameni de pe stradă, plini de boli, desfiguraţi de bube, plini de viermi, să-i atingă plin de delicateţe, cu mare dragoste şi tandreţe, la fel cum un preot atinge elementele împărtăşaniei – pentru că acolo, în acea persoană, se află Iisus”. *baba*

Pecetea chipului lui Dumnezeu ne înnobilează, ridicându-ne la statutul regesc de „coroană a creaţiunii”. Dar cei care nu cred în existenţa lui Dumnezeu, îşi ajustează imaginea de sine după ideile „mersului lumii acesteia”. Astfel filosoful american Hilary Putnam spune că este de datoria noastră să ne ajustăm imaginea-de-sine astfel încât să se potrivească cu teoria lui Darwin, care „ne spune cum sunt lucrurile realmente și cu adevărat”. Deci

nu Scriptura, ci Darwin ne spune cum „sunt lucrurile realmente și cu adevărat”. Imaginile-de-sine anti-naturaliste, deci cele care aveau un „sâmbure” de supranatural, cum ar fi „după chipul lui Dumnezeu” „sunt greu de împăcat cu darea de seamă a lui Darwin despre originea noastră”[46]. Cu alte cuvinte, iată-ne „eșuaţi în zoologie” – după spusele lui Patapievici. Iar o sintagmă cum ar fi „natura vieţii umane” nu mai are nicio vibraţie metafizică.

Omul – coroană a creaţiunii

Omul este încununarea creaţiei, punctul culminant al acesteia, sărbătoarea ei, deoarece Dumnezeu. Se implică direct, modelând din lut cu înseși Mâinile Lui fiinţa omului și apoi suflând în el, ***din El***, sufrare de viaţă, cinstindu-l cu înrudirea spirituală cu Sine însuși. *Suntem din neamul Lui* (Fapte 17: 28). Omul este *coroana creaţiunii*, slava acesteia, desemnat s-o îngrijească, s-o administreze și s-o stăpânească, cu autoritate delegată din Autoritatea supremă. *L-ai pus peste lucrările mâinilor Tale: toate le-ai supus sub picioarele lui.* (Evr. 2: 6 – 8). Dumnezeu l-a înveșmântat într-o aură de slavă: „L-ai încununat cu slavă şi cu cinste” (Ps. 8: 5). Dar nu este vorba de o slavă proprie, ci de o reflexie fidelă, fără de umbre, a slavei Creatorului, așa cum a fost în acele zile pure ale începuturilor. Este vorba de o creatură specială, iubită, așezată pe lungimea de undă a lui Dumnezeu, chemat la a se face „părtaș firii dumnezeiești” (cf. 2 Pe. 1: 4). Așa se face că omul este capabil de o relaţie dialogală cu Dumnezeu, capabil de tot binele, de tot frumosul, de tot adevărul, căci „Între om și Dumnezeu există cea mai strânsă legătură de rubedenie” (Macarie cel Mare). *Pneuma* (duhul) îi conferă omului o marcă de înaltă nobleţe, deschizând în faţa alegerii lui drumul spre Împărăţie ce trece prin Crucea lui Hristos. El poartă această pecete a transcendentului, deși rămâne în continuare un *homo viator,* străin și călător pe pământ,

46 cf. Richard Rorty, *Adevăr și progres*, Ed. Univers, București, 2003, p. 30.

pribegind „departe de casă”.

Înţelegem că Dumnezeu a acordat omului preeminenţă în creaţie, nu numai din punct de vedere ontologic, ci şi funcţional, prin „stăpânirea” pe care i-a încredinţat-o asupra ei (Gen. 1: 28). Este vorba de Mandatul cultural încredinţat omului, care ar fi trebuit să fie exercitat cu responsabilitate și răspundere, spre slava Făcătorului, ca un Mandat al preoţiei universale.

A fi *coroană a creaţiunii* și *a fi încununat cu slavă* ne mai sugerează și investiţia afectivă a lui Dumnezeu în om, preţuirea nespus de mare pe care i-a acordat-o, dorindu-l într-o relaţie dialogală cu Sine, participant la cea mai sublimă structură a iubirii – comuniunea perihoretică a Treimii, relaţie necunoscută de nicio altă făptură, ceea ce-l aşază deasupra tuturor elementelor creaţiei, deasupra tuturor făpturilor, constituind punctul culminant, chiar slava creaţiunii.

Şi după ce l-a făcut pe om, a sădit raiul în Eden, la răsărit, împodobindu-l, şi a aşezat în el pe omul pe care l-a făcut, pentru ca să-l lucreze şi să-l păzească. „Adam este pus […] să săvârşească un sacrament al acţiunii. Să păzească armonia, unitatea lăuntrică a lumii şi să lucreze în lume. Să devină chipul văzut al Creatorului, în sânul creaţiei. El continuă prin cuvântul şi fapta lui ceea ce s-a făcut «la început» de Creator; el construieşte, creează. Într-o lume vie, a schimbării, este de la sine înţeles că binele, adevărul, trebuie permanent lucrat, susţinut. Frumuseţea paradiziacă în ea însăşi nu este statică, se poate înnoi prin om sau degrada.”[47]

bbaa

TEORIA SECULARĂ A ORIGINII OMULUI

Omul știe, în sfârșit, că este singur în imensitatea

47 C. Galeriu, *Jertfă şi răscumpărare*, Ed. Harisma, București, 1991, p. 100.

indiferentă a Universului, din care a apărut datorită hazardului. Ca și destinul său, datoria lui nu este scrisă nicăieri.

Jacques Monod

Este foarte trist să te înregimentezi în grupul celor care cred că sunt singuri în „imensitatea indiferentă a Universului" sau într-o „solitudine înfricoșătoare" după spusele lui Monod, din faţa căreia oamenii primitivi se refugiau în animism, într-o alianţă profundă cu natura[48] –, un fel de surogat relaţional. Sistemul închis al unui Univers izolat – așa cum și-l imaginează ateii –, din care nu mai răzbat înspre cer rugăciunile fierbinţi ale închinătorilor, în care nu mai intervine Mâna făcătoare de minuni a lui Dumnezeu este numit de Patapievici „ghetou": „Omul recent [...] își trăiește eliberarea de vechile forme de identitate (considerate superstiţii) ca pe un inevitabil *ghetou*."[49]

Din păcate, așa cum prea bine se știe, teoria seculară a originii omului spune că acesta a evoluat din maimuţă. În mod normal, dacă această teorie ar fi adevărată, ar trebui să existe milioane de forme de tranziţie între maimuţă și om. Oamenii de știinţă continuă să caute „cu lumânarea" acel om-maimuţă și strădania lor furibundă s-a dovedit a fi o adevărată competiţie, în căutarea faimei, dar *Ce lipsește nu poate fi trecut la număr* (Ecl. 1: 15 b). Nu l-au găsit, pentru că pur și simplu nu există. Vom aminti mai jos câteva din eșecurile penibile ale acestei căutări înverșunate, menţionate în cartea*, şi Dumnezeu a zis...* de dr. Farid Abou-Rahme:

- Omul de Java fost a fost reconstituit de Dubois pe baza unui os de la picior, a părţii superioare a unei tigve și a trei măsele. După 30 de

48 J. Monod, *op. cit.,* p. 36: „Animismul stabilea între natură și om o profundă alianță, în afara căreia nu părea să se întindă decât tărâmul unei înfricoșătoare singurătăți." *(L'animisme établissait entre la Nature et l'Homme une profonde alliance hors laquelle ne semble s'étendre qu'une effr ayante solitude.)*

49 H. –R. Patapievici, *op. cit.,* p. 330.

ani, pe patul de moarte, mustrat fiind amarnic de conștiință, Dubois a recunoscut că în apropierea acestor oase el găsise și cranii ale omului „modern”, iar tigva aparţinuse unei maimuţe.

- Omul de Nebraska a fost reconstituit pe baza unei măsele, care în cele din urmă s-a dovedit a fi măseaua unui… porc.
- Omul de Piltdown a fost reconstituit de Dawson, în 1912, pe baza unei bucăţi de maxilar, doi molari și o bucată din craniu, apoi a fost expus în Muzeul Britanic timp de 40 de ani. În 1953, adevărul a fost adus la lumină: maxilarul aparţinea unei maimuţe contemporane, măselele fuseseră pilite, pentru a induce în eroare, iar oasele fuseseră colorate artificial. Ce penibil…!
- Omul de Peking a fost reconstituit pe baza unor fragmente de tigvă, a maxilarelor și a dinţilor. Între timp aceste „dovezi” s-au pierdut inexplicabil…!?
- Australopitecus (australantropus) a fost dovedit mai târziu de către Richard Leaky, a fi reprezentantul unei specii foarte cunoscute de maimuţă africană.

Trist este – spune Farid Abou-Rahme – că, deși oamenii de știinţă sunt conștienţi de înșelătoriile mai sus menţionate, totuși, acel închipuit om-maimuţă continuă să figureze în manualele elevilor și ale studenţilor. Așa se întâmplă când oamenii se înverșunează să schimbe adevărul lui Dumnezeu – adevărul Creaţiei –, în minciună.

baba Vorbind despre apariţia limbajului articulat, Jacques Monod spune în cartea sa *Hazard și necesitate* că australantropii sau australopitecii sunt „hominizii autentici, cei mai vechi cunoscuţi azi”. Aceștia „adoptaseră staţiunea bipedă, legată nu numai de specializarea piciorului, ci și de numeroase modificări ale scheletului și ale musculaturii, mai ales ale coloanei vertebrale și ale poziţiei capului în raport cu ea. […] Capacitatea craniană a

acestor hominizi primitivi era totuși, doar cu puţin superioară celei a unui cimpanzeu și ușor inferioară celei a unei gorile”. (!) Și pentru că ei vânau și animale primejdioase, „trebuie ca aceasta să fi fost o performanţă convenită mai dinainte, de un grup de vânători. Deci, un proiect a cărui formulare prealabilă cerea folosirea unui limbaj.”[50] **ba**ba

Posedarea și înţelegerea limbajului este un fenomen extrem de complex, așa cum rezultă din cazurile de afazie parţială sau integrală, când omul nu mai poate vorbi (deși vorbise înainte) și nici nu mai înţelege limbajul pe care el însuși îl folosise înainte.

În cartea sa *Timp și destin biologic*, Constantin Maximilian spune următoarele: „Pentru antropologia contemporană, evoluţia umană rămâne încă o problemă plină de incertitudini… nimeni nu știe cu certitudine care a fost drumul care a dus de la maimuţă la om… Numărul documentelor paleontologice este încă destul de mic. Apoi, multe dintre ele sunt fragmentare și nu întotdeauna foarte bine datate. La aceasta se adaugă și faptul că același material poate fi variat interpretat”. *Miraţi-vă de așa ceva…!!!* (Ier. 2: 12)

Conştiinţa și legea morală naturală (Rom. 2: 14) constituie o dovadă de netăgăduit a faptului că omul a fost creat de Dumnezeu. „Prima Sfânta Scriptură pe care a dat-o Dumnezeu celor întâi zidiţi este conștiinţa, iar noi acum purtăm fotocopia părinţilor noștri.”[51] Acest for lăuntric judecător (conștiinţa), precum și lumina legii morale naturale sunt daruri ale Creatorului (dimpreună cu întreaga noastră spiritualitate) – daruri care ne ridică mult deasupra necuvântătoarelor. Kant exclamă cu admiraţie: „Două lucruri umplu sufletul cu mereu nouă şi crescândă admiraţie şi veneraţie, cu cât mai des şi mai stăruitor gândirea se ocupă cu ele: *cerul înstelat deasupra mea şi*

50 J. Monod, *op. cit.,* pp. 114-115.

51 Paisie Aghioritul, *Cu durere și dragoste pentru omul contemporan,* Ed. Evanghelismos, București, 2003, p. 42.

legea morală în mine. […]…le văd în faţa mea şi le leg nemijlocit cu conştiinţa existenţei mele”. „Vedeţi frăţiile voastre pe Kant? – întreabă Arsenie Papacioc. El a spus: „Două lucruri sunt de admirat: cerul înstelat deasupra mea și legea morală din mine”. Vedeţi? Intuia el ceva… **Dar cel trăitor pune mâna pe stele**”. (s. n.)

Evoluţioniştii consideră conștiința un rezultat al adaptării omului la mediu, deşi, într-o luptă acerbă pentru supravieţuire, impulsurile morale ar fi cel mai mare handicap. Existenţa moralităţii, care este prin excelenţă acel imbold „pentru *celălalt*”, „în folosul *celuilalt*”, ar fi un nonsens într-o lume în care supravieţuieşte cel mai puternic. A fi moral înseamnă nu numai „a fi”, ci „a fi mai bun”. Însăşi logica umană ne spune că potrivit gândirii evoluţioniste se realizează cel care poate fi „împotriva *celuilalt*”, nimicindu-l, nicidecum cel milos, cel generos. Nietzsche îşi dă seama de acest lucru şi numeşte conştiinţa „cel mai mizer şi neîndemânatic organ al lor” (al oamenilor), deoarece într-o lume ca cea imaginată de el, în care supraomul va domni plin de o mândrie arogantă a siguranţei de sine, dispreţuind profund morala şi ridicându-se deasupra ei, un asemenea „organ” nu şi-ar avea locul.

CĂDEREA OMULUI

Omul se naște zdrobit. Trăiește pentru a se reîntregi, ciob cu care iob. Iar cleiul este harul lui Dumnezeu.

Eugene O’Neill

Prin Cădere, chipul lui Dumnezeu în om s-a încovoiat alipindu-se de planul orizontal spre care era focalizat, și astfel s-a strâmbat, s-a deformat. Minunata întocmire a coroanei creaţiunii contrastează profund cu fragmentarea şi înstrăinarea la care va ajunge omul, ca o paradoxală regresie, pe măsur a înaintării lui prin tunelul secolelor. Îndepărtarea voită de Dumnezeu, Căderea lui din lumea valorilor sfinte, sfidarea ordinii originare pentru care a fost creat, va fi percepută ca o dureroasă „risipire a fiului” aşteptat încă la răspântiile vremurilor de Tatăl… Având în

vedere valoarea inegalabilă a ceea ce constituie „umanitatea” sădită în om, putem înţelege mai bine durerea inimii Tatălui ceresc văzându-şi fiii plăsmuiţi cu atâta dragoste de înseşi mâinile Lui, trăind cu iluzia că se desfată ospătându-se cu „roşcovele” care nicidecum nu le fuseseră destinate lor. *Toţi am ajuns ca nişte necuraţi, şi toate faptele noastre bune sunt ca o haină mânjită. Toţi suntem ofiliţi ca o frunză, şi nelegiuirile noastre ne iau ca vântul (*Isaia 64: 6).

Da, omul a fost înșelat și rănit greu de păcat. De aceea, de-a lungul a multor veacuri ce păreau fără sfârșit el aștepta cu înfrigurare răscumpărarea promisă de Dumnezeu – promisiune ce s-a împlinit întocmai, în slăvita jertfă a Unicului Său Fiu. Toţi cei care s-au deschis spre această Veste Bună, s-au înduhovnicit prin Marea întâlnire cu Hristos, iar răscumpărarea, pecetluită cu cuvintele: „S-a isprăvit!” și întărită cu învierea Sa slăvită, se va continua la un alt nivel de desăvârșire pe tărâmurile luminii necreate, prin participarea la sfânta comuniune perihoretică a Treimii Dumnezeiești.

În pofida Căderii, omul continuă să poarte chipul lui Dumnezeu, care-l orientează înspre El, determinându-l să-L *caute bâjbâind, măcar că nu este departe de fiecare dintre noi* (Fapte 17: 27). „Chipul slavei Tale sunt, deși poart ranele păcatului!” – exclamă cu-nfiorare Grigorie de Nyssa.

Dorul după Dumnezeu

Deasupra capetelor noastre există mai mult cer, decât este pământ sub picioarele noastre.

Vladimir Ghika.

Omul nostru lăuntric este duh, iar proveniența lui este de pe alte meleaguri. El este adăpostit într-un vas de lut efemer, care într-o zi se va „sparge”, eliberând adevărata persoană cu toată încărcătura acumulată aici, în această viaţă pământească. Așa se explică dorul tainic al

omului sădit de Dumnezeu după cele de Sus, un freamăt de neliniște, o căutare a originii lui, tocmai în virtutea legăturii ontologice dintre creatură și Creator. „Sacrul nu este un «stadiu» în istoria omului, ci un element în însăşi structura conştiinţei" (M. Eliade). Dumnezeu… *a pus în inima lor [a oamenilor] chiar şi gândul veşniciei…*" (Eclesiastul 3: 11). Omul are în sine o sete de infinit pe care încearcă în zadar să o potolească cu lucruri vremelnice; setea şi tânjirea se înteţesc.

Cum doreşte un cerb izvoarele de apă, aşa Te doreşte sufletul meu pe Tine, Dumnezeule! Sufletul meu însetează după Dumnezeu, după Dumnezeul cel Viu; când mă voi duce şi mă voi arăta înaintea lui Dumnezeu? (Ps. 42: 1 – 2)

Este vorba de o predispoziţie de a-L căuta pe Creator, de o orientare ontologică înspre El, care este esenţială pentru umanitatea noastră. „Omul și întreaga creaţie suspină așteptând cu speranţă descoperirea fiilor lui Dumnezeu. Acest suspin tainic al întregii făpturi şi dorul de Dumnezeu al fiecărui suflet – nostalgie hristocentrică, profundă căutare a lui Hristos – este firesc pentru fiecare din noi. Trebuie doar să-l scoatem şi să-l pasăm în centrul existenţei şi al vieţuirii noastre, ca pe un tezaur neatins şi încă nevalorificat."[52] Așadar, „Amintirea de Iisus lipeşte-o de respiraţie". (Ioan Scărarul).

Tânjirea sufletului spre această comuniune, precum şi capacitatea omului de a o realiza (*homo capax divini)* constituie *dimensiunea sa spirituală.* „Spiritualitatea este conţinutul cel mai propriu al persoanei" (Stăniloaie); ea nu este o excrescenţă anormală a conştiinţei, ci dimensiunea care conferă omului umanitate în cel mai înalt grad. Comuniunea cu Dumnezeu este şi suprema împlinire, când inima se împărtăşeşte de obiectul dorului său, împlinind astfel însuşi scopul înalt al existenţei sale. În îmbrăţișarea Realităţii Fiinţiale Supreme, omul trăieşte în conformitate

52 Ioanikios Kotsonis, *Pagini filocalice* Vol 1-3, Ed. Bunavestire, Bacău, 2003, p. 43.

cu natura sa şi cu scopul divin primordial pentru coroana creaţiunii. Așa se explică faptul că „O inimă rămâne neîmpăcată, atâta vreme cât nu va fi dăruit tot ce i-a cerut Dumnezeu” (V. Ghika). *Iată Eu stau la uşă şi bat* (Ap. 3: 20). „A auzi şi a deschide uşa fiinţei tale, a te pleca înaintea Vizitatorului tău şi a te aşeza împreună cu El la masa ospăţului, aceasta înseamnă comuniune.”[53]

Așadar, omul poate recâştiga frumuseţea chipului de la începuturi numai printr-o relaţie de comuniune cu Dumnezeu, la care poate ajunge prin Crucea lui Hristos, Cel care-i redă omului „viaţa din belşug” sau umanitatea plenară (Ioan 10: 10).

Demnitatea fiinţei umane rămâne

Chipul slavei Tale sunt, deși port ranele păcatului!
Grigorie de Nyssa

Demnitatea unei fiinţe umane este o revărsare a lui Dumnezeu înspre acela sau aceea și nu în primul rând o anticipare a ceea ce-ar putea fi ei vreodată…
Paul Ramsey

În cuvintele: *Dumnezeu a făcut pe om după chipul Său* (Gen. 1: 27), credinţa creștină a recunoscut „primul nostru titlu de nobleţe, temeiul măreţiei noastre. Raţiune, libertate, nemurire, stăpânire asupra naturii: tot atâtea prerogative divine la sursa lor, pe care Dumnezeu le comunică făpturii Sale și pe care le face să strălucească pe chipul ei. […] Fiecare dintre aceste prerogative trebuie să se dezvolte apoi până la a desăvârși în el asemănarea divină. Astfel, ele îi deschid cel mai înalt dintre destine.”[54]

---

53 Paul Evdokimov, *Vârstele vieţii spirituale*, Ed. Asociaţiei „Christiana”, Bucureşti, 1993, p. 59.

54 Henri de Lubac, *Drama umanismului ateu*, Ed Humanitas, București, 2007, p. 23.

Da, într-adevăr, omul a fost plăsmuit ca o bijuterie fără seamăn. Până în zilele noastre, oamenii de ştiinţă al căror obiect de cercetare este omul continuă să exploreze cu o fascinaţie mereu crescândă complexitatea şi tainele pe care Dumnezeu le-a închis în trupul lui. Un singur exemplu în acest sens ar fi genetica, dar dacă am mai vorbi şi despre partea tainică, ascunsă – dimensiunea spirituală a omului? „Experimentul şi rigurozitatea pozitivistă devin inoperante atunci când abordăm interioritatea persoanei umane, când obiectul analizei mele este propriul meu *eu* şi viaţa mea interioară”. Este vorba despre „acel necunoscut ascuns în adâncul fiinţei noastre”.

Lucrat fiind cu măiestrie de mâinile marelui Olar, Acesta a aşezat în vasul lui fragil o comoară fără seamăn – înrudirea spirituală cu Sine, prin „chipul” cu care l-a cinstit. În amestecul meşteşugit dintre sensibil şi inteligibil, dintre duhovnicesc şi pământesc, în care duhovnicescul se manifestă prin mijlocirea pământescului, aşa cum comoara străluceşte contrastând izbitor cu părelnicia efemeră a vasului de lut, „chipul” se arată în omul vremelnic, plăsmuit din lut fragil, manifestându-se prin el, dar în contrast cu materia (sensibilul), ca ceva venind în mod evident din Dumnezeu, în chip de dar.

Chiar și după lăsarea umbrelor Căderii omul poate exclama cu nostalgie, dimpreună cu Grigorie de Nyssa: „Chipul slavei Tale sunt deși port ranele păcatului!” Da, sunt o făptură fragilă, o trestie, dar „o trestie gânditoare”, după cum spunea Pascal, și un purtător al pecetei chipului lui Dumnezeu –, pecete slăvită, înfășurată într-un înveliș efemer de lut. Dumnezeu *pecetluiește mâna tuturor oamenilor* (Iov 37: 7) – amprentele digitale –, iar AND-ul constituie amprenta genetică sau „semnătura” Creatorului pusă pe fiecare celulă a trupului uman, ceea ce-i conferă omului o absolută unicitate. Deși ai un înveliș efemer de lut, o, omule, „Nu dispreţui ceea ce este admirabil în tine! Nu ești mare lucru, după cât ţi se pare, dar te voi învăţa că în realitate ești un lucru mare!... Ia aminte la ceea ce ești! Apreciază demnitatea regească! Cerul nu a fost făcut după

chipul lui Dumnezeu, asemenea ţie, nici luna, nici soarele, nici nimic din ceea ce se vede în Creaţie… vezi că nimic din ceea ce există, nimic nu e în stare să cuprindă măreţia ta.”[55] „Smerenia originilor sale trupești [este făcut din ţărână și pe deasupra poartă și sămânţa păcatului originar], nu împiedică întru nimic caracterul sublim al vocaţiei sale. Toate tarele ce pot rezulta din păcat nu împiedică deloc dăinuirea acestei vocaţii, principiu al unei măreţii inalienabile.”[56]

Cel ce sfinţeşte şi cei ce sunt sfinţiţi sunt dintr-unul (Evr. 2: 11 a) – oare să îndrăznim să vorbim, chiar și cu o teamă sfântă, cu veneraţie, cu uimire, despre o origine comună, a noastră a oamenilor și a lui Hristos însuși, Fiul Sfânt al lui Dumnezeu? *De aceea, Lui nu-I este ruşine să-i numească „fraţi”* (Evr.2: 11 b*),* căci EL Însuşi a fost părtaș sângelui și cărnii (cf. Evr. 2: 14). *Suntem din neamul Lui* (Fapte 17: 28). El ne-a înrudit cu Sine prin pogorârea Lui chenotică în lutul pământului, împărtășindu-Se de condiţia umană. „Și orice pogorământ este un dar…” – spune C. Galeriu. *Voi nu mai sunteţi nici străini, nici oaspeţi ai casei, ci sunteţi împreună cetăţeni cu sfinţii, oameni din casa lui Dumnezeu* (El. 2: 19).

Suntem copleșiți de aceste adevăruri care sunt mai presus de puterea noastră de înţelegere… *Le-am dat slava pe care Mi-ai dat-o Tu…* (În 17: 22). De fapt, însuși scopul Creaţiei, ca leagăn și adăpost al omenirii, a fost de a duce *mulţi fii la slavă* (Evr. 2: 10).

baba

CAPITOLUL 4

OMUL SUB MICROSCOP

55 Grigorie de Nyssa citat de H. de Lubac în *op.cit.,* p. 23-24.

56 H. de Lubac, *op. cit.,* p. 24-25.

ATELIERUL MINUNE DIN CELULA UMANĂ

Te laud că sunt o făptură aşa de minunată. Minunate sunt lucrările tale şi ce bine vede [discerne, observă, realizează] sufletul meu lucrul acesta! (Ps. 139: 14)

Odată cu apariţia ştiinţei geneticii oamenii de ştiinţă şi-au dat seama că în celulele noastre există un întreg univers şi un program după care se dezvoltă şi funcţionează întreg trupul. Aşa se explică unitatea trupului uman –, faptul că omul nu-şi schimbă înfăţişarea şi felul de a fi, deşi celulele se primenesc continuu – cele vechi mor şi apar altele noi. Celulele noi preiau informaţia privitoare la chipul şi felul de a fi al persoanei de la celulele vechi, care vor dispărea. Aşadar, fiecare nouă celulă preia acel program unic, generând noile ţesuturi după acelaşi tipar. Rousseau spune într-un mod metaforic că tiparul după care a fost croită fiinţa lui a fost distrus,[57] căci omul este irepetabil.

Examinând mai îndeaproape alcătuirea învelișului material efemer al fiinţei umane, felul în care a fost modelat în chip tainic din lut, descoperim o complexitate care nu încetează să ne uimească – o complexitate pe măsura a ceea ce trebuia să fie *coroana creaţiunii*.

Trupul nostru este alcătuit dintr-o uriașă mulţime de celule (miliarde și miliarde), bine legate între ele, aflate într-o desăvârșită cooperare – o cooperare inteligentă. Ele sunt distincte ca funcţie și formă – aproximativ două sute de tipuri de celule – bine specializate pe ceea ce au concret de făcut în zona trupului în care sunt așezate: sistem nervos, rinichi, oase, sânge, plămâni, păr etc.

Sunt mici, aproximativ cât un vârf de ac, unele chiar mai mici, dar fiecare în parte este alcătuită din miliarde de

57 Jean Jacques Rousseau, *Confesiuni*, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1969, p. 5: „Nu sunt făcut ca nici unul dintre cei pe care i-am văzut; cutez să cred că nu sunt făcut ca nici unul dintre cei care există. Dacă nu preţuiesc mai mult, cel puţin sunt altfel. Dacă natura a procedat bine sau rău distrugând tiparul după care m-a croit, asta n-o poate judeca nimeni…”

atomi, organizaţi ca o oștire, având ierarhie, scop, direcţie, și funcţie precisă – o adevărată funcţionare inteligentă. Oare inteligenţa cui…? A materiei oarbe în sine…? Un întreg microunivers într-un vârf de ac? *O știinţă atât de minunată este mai presus de puterile mele: este prea înaltă ca s-o pot prinde [pricepe]!* (Ps. 139: 6)

Pe vremea lui Darwin, tot ce se știa era că celula are în mijlocul ei un nucleu care este înconjurat de citoplasmă, delimitată fiind printr-o membrană. Pe la sfârșitul anilor ’90 oamenii de știinţă și-au dat seama că procesele chimice care au loc într-o celulă vie sunt mult mai complexe decât crezuseră. Pentru a descrie tot ce se știe (până acum!) despre complexitatea celulelor ar fi necesare volume întregi, deși nu se cunoaşte încă decât o foarte mică parte din tainele funcţionării lor. Tot așa spune și Scriptura: *Şi acestea sunt doar marginile căilor Sale, şi numai adierea lor uşoară ajunge până la noi! Dar tunetul lucrărilor Lui puternice cine-l va auzi?* (Iov 26: 14)

Să începem cu ceea ce ni se pare a fi cel mai important: codul genetic al fiinţei umane încifrat în genomul uman. Acesta este alcătuit din douăzeci și trei de perechi de cromozomi (perechile sunt identice), fiecare cromozom conţine aproximativ 100.000 de perechi de gene.

„Mosorelul” de ADN din cromozom arată ca o panglică, alcătuită dintr-o dublă spirală. Cele două fire ale spiralei sunt unite prin niște trepte așezate la distanţe egale, ca și cum ar fi vorba de o scară răsucită, de aproximativ doi metri. Fiecare treaptă este alcătuită dintr-o pereche de baze. (Genomul uman este alcătuit din aproximativ trei miliarde de perechi de baze. Asta da, informaţie!) Informaţia este „scrisă” cu un alfabet special compus din patru litere (molecule) ce formează cuvinte numite *codoni*. Fiecare genă conţine aproximativ 27.000 de litere și constituie o întreagă „poveste” sau un „subcapitol” de instrucţiuni din cadrul „capitolului” mai mare al cromozomului. Iar cei douăzeci și trei de

cromozomi alcătuiesc volumul mai mare al genomului uman, care cuprinde mai multe informaţii decât oricare enciclopedie scrisă vreodată – informaţii care sunt „înghesuite” într-un mod miraculos în mosorelele de ADN invizibile cu ochiul liber. Și, culmea, toată această informaţie este prezentă încă din prima celulă – *zigotul* – și, mai apoi, este prezentă în toate celulele trupului uman. (100 de trilioane de celule!). Copleșitor!!!

ADN-ul (proiectul fiinţei umane) trebuie păstrat într-un loc de maximă siguranţă, și de aceea, el nu are voie să fie scos din „seif” (din nucleu). Dar există niște „tehnicieni” specializaţi în citoplasma celulei numiţi AM care vin și copiază informaţia din ADN și merg să dea ordine unor minuscule „organe” din citoplasmă numite *organite* care le execută orbește.

Celula este înconjurată de o membrană ultrasubţire – de mii de ori mai subţire decât o foaie de hârtie, dar elastică și foarte rezistentă. Ea joacă rolul unui gard de protecţie ultrasofisticat, cu „porţi” și „paznici-proteine” care au rolul de a controla foarte strict tot ce intră și tot ce iese din celulă. Unele dintre aceste porţi-proteine au în mijloc un canal prin care pot trece doar anumite tipuri de molecule. Alte porţi sunt închise pe o parte a membranei și deschise pe cealaltă parte. Când se apropie substanţa de forma potrivită cu care se pot cupla, atunci se deschide și celălalt capăt al porţii-proteină și lasă substanţa respectivă să treacă.

Sosește oxigenul la „porţile” celulei (la membrană). El este preluat de organitele numite *mitocondrii* care execută respiraţia adevărată (căci plămânii inspiră doar aerul, aducându-l în tup). În urma respiraţiei, energia rezultată este stocată de niște molecule speciale, numite ATP, un fel de „baterii” de unde ea va fi eliberată atunci când funcţiile vitale ale celulei vor avea nevoie de ea. Apoi sosește hrana pregătită de sistemul digestiv la „porţile” celulei și este preluată de alte organite numite *ribozomi* care pregătesc din el proteinele comandate de AM, asamblându-le cu precizie, ca pe o adevărată bandă de

lucru, după „reţeta” primită, iar deșeurile sunt eliminate în fluxul sangvin ce urmează să fie filtrat prin rinichi.

Uluitor! Un adevărat atelier al imensei uzine a trupului uman, deși descrierea de mai sus este doar ultraschematică. Cu toate acestea, chiar și această modestă priveliște ce ni se deschide asupra tainelor celulei este impresionantă! Este copleșitoare!

De unde această uimitoare „inteligenţă” a materiei? *Miraţi-vă!* (Ier. 2: 12)

Nu există niciun computer care să conţină atâtea informaţii și care să funcţioneze atât de repede și atât de eficient. Genomul cuprinde informaţia privitoare la toate detaliile și particularităţile trupului uman, precum și istoria lui. Drumul de la gene la *fenotip*, adică drumul de la informaţia înscrisă în gene, până la rezultatul acestor informaţii manifestate în totalitatea caracteristicilor vizibile ale unei fiinţe, este lung și complicat. De ce? Pentru că o singură genă poate fi responsabilă nu numai de un caracter, de o manifestare ci de o multitudine de reacţii biochimice cu ecouri fenotipice extrem de variate, la fel și efectul interacţiunii dintre gene complică foarte mult descifrarea genomului uman, în detaliu.

Acest program a fost pregândit și cunoscut în prestiinţa lui Dumnezeu încă de la întemeierea lumii. Este vorba de „amprenta noastră lăuntrică (amprentă genetică) care ne conferă o absolută unicitate. Este semnătura Inteligenţei Supreme pe fiinţa noastră – Inteligenţă care ne-a adus întru existenţă din iubire, dorindu-ne părtași la fericita comuniune de iubire cu Sine și implicit cu Sfânta Treime.

Apoi, dacă mă gândesc la furnicarul de celule din trupul meu, la munca asiduă de înlocuire periodică a celulelor vechi, cu altele noi, la efortul osteoclastelor de a dinamita porţiuni de oase învechite, pentru ca milostivele osteoblaste să vină să le înlocuiască cu altele noi… Dacă stau să mă gândesc la felul în care se înmulţesc celulele, transmiţând cu exactitate toată informaţia privitoare la fiinţa mea, fiecărei celule noi, dar numai după ce acea

informaţie a fost verificată de câteva ori de „mașinuţele” din celulă, nu încetez să exclam cu veneraţie: *Te laud că sunt o făptură așa de minunată! Minunate sunt lucrările Tale și ce bine vede sufletul meu lucrul acesta!* (Ps. 139: 14)

Influenţa sentimentelor asupra ADN-ului

Una din descoperirile recente ale științei este faptul că ADN-ul uman este influenţat de sentimente și respectiv, de atitudinile noastre, care au la bază convingeri, deci un sistem de valori. Când omul are în inimă o stare de recunoştinţă, de iubire sau alte emoţii din ordinea Binelui, molecula de ADN se dilată, lanţurile ADN-ului se deschid. Dar când omul trăiește emoţii negative, cum ar fi: stări de furie, frustrare, stres etc., molecula de ADN se micşorează, se contractă, blocând astfel unele din codurile sale. Această blocare poate fi anulată de îndată ce omul revine la valorile din ordinea Binelui. Cu ajutorul unui ceas atomic foarte precis, s-a măsurat diferenţa de timp dintre emiterea unei emoţii şi reacţia ADN-ului. S-a observat că reacţia ADN-ului avea loc întotdeauna simultan.

Oamenii de știinţă mai spun că stresul modifică dimensiunea creierului, reducând-o. Așa îmi explic de ce persistenţa în sentimente și atitudini negative, care cu timpul fermentează și degenerează în amărăciune, afectează sănătatea omului, întinându-i și tulburându-i și pe cei din jur (Cf. Evr. 12: 15). Nu degeaba amărăciunea este numită și „sămânţa iadului”, iar Scriptura ne învaţă să ne descotorosim de ea cât mai repede posibil: *Orice amărăciune, orice iuţeală, orice mânie, orice strigare, orice clevetire şi orice fel de răutate să piară din mijlocul vostru* (El. 4: 31). Una din cauzele care generează stres și amărăciune este și îngrijorarea, despre care Scriptura spune: *Și aruncaţi asupra Lui toate îngrijorările voastre, căci EL Însuşi îngrijește de voi* (1 Pe. 5: 7).

Comunicarea intercelulară

În trupul uman „răsună” în fiecare secundă mii de

„voci”, pe care noi nu le auzim și de care nu suntem conștienţi. Această comunicare intercelulară are loc, în primul rând prin intermediul neuronilor – o altă minune creţională. Medicul Brand spune că mesajele sunt transmise prin neuroni „asemenea unor alergători care predau o torţă”. În afara celor 86 de miliarde de neuroni din creier, în trup există alte 12 miliarde de neuroni, pe care-i păstrăm de la naștere până la moarte. Toate celelalte celule sunt înlocuite periodic, dar neuronii rămân. „Cum ar putea funcţiona trupul dacă rezervele memoriei și informaţiile noastre despre lume ar fi lepădate periodic?” – se întreabă Paul Brand. Un nerv de lăţimea unui fir de păr, conţine mii de fire separate care se termină cu nişte „rădăcini” stufoase și dantelate – o încâlcitură greu de descâlcit chiar și sub lentila microscopului. Aceste „rădăcini” numite *dendrite* se întâlnesc cu „rădăcinile” altor neuroni, formând *sinapse* – locul de contact dintre neuroni, prin intermediul cărora aceștia „îşi vorbesc”, comunică. Acest „hăţiș” constituie o ţesătură foarte complexă ce acoperă fiecare milimetru pătrat al trupului uman, fie că este vorba de piele, mușchi, oase, vase de sânge sau organe etc. Neuronii primec semnale și transmit comenzi. „De-a lungul unui singur neuron motor care controlează fibra musculară a unei mâini, în mii de puncte separate, proeminenţele altor neuroni formează sinapse. (Pe un nerv motor mare se stabilesc până la 10.000 de contacte separate)” Este vorba de un sistem mult mai performant decât reţelele computerizate sau instalaţiile telefonice de ultimă generaţie. „Nervul individual poartă toate mesajele electrice până la o mie de impulsuri separate pe secundă, păstrând o pauză adecvată între fiecare dintre ele. Fiecare impuls este monitorizat de toate cele 10.000 de legături sinaptice aflate de-a lungul drumului. O frenezie copleșitoare de trosnituri vuiește în fiecare dintre noi, în orice moment.”[58]

baba Dulcan, medic neurolog de profesie, se

58 cf. Ph. Yancey & P. Brand, *O făptură...,* pp. 222-224.

întreabă: „De ce neuroni cu aceeași structură la om și la un câine, spre exemplu, îl definesc pe unul om și pe altul doar câine, nu știm. [...] Și atunci suntem obligaţi să admitem că însușirile noastre psihice și intelective – gândire, afectivitate, voinţă etc. nu le putem explica decât prin însușirile Sursei, fiind consubstanţiale ei". [59] *baba*

Faptul că sistemul nervos cuprinde și controlează cu atâta minuţiozitate toate părţile trupului, toate miliardele de celule, cu o incredibilă ingeniozitate, mă face să mă gândesc la „sistemul" divin prin care Dumnezeu este „conectat" la fiecare dintre noi, cunoscând fiecare detaliu al vieţii fiecărui pământean. Cu toate că El este transcendent creaţiei Sale, fiind acel „cu totul altceva" (*ganz andere* – Rudolf Otto), El este totuși prezent pretutindeni, imanent în creaţia Sa: *Tot pământul este plin de mărirea Lui!* (Is. 6: 3)

Așa se face că El receptează fiecare suspin, fiecare vorbă, fiecare lacrimă. Uimitor!!! *„... Ţi-am văzut lacrimile*". – spune Dumnezeu (2 Împ. 20: 5). Dar nu numai că le-a văzut, ci S-a aplecat cu gingășie și le-a cules, pentru a le păstra cu grijă în burduful Său divin... (cf. Ps. 56: 8). *N-a cunoscut Domnul căile mele? Nu mi-a numărat El toţi paşii mei? (*Iov 31: 4 b) Mai mult, mi-a numărat până și toţi perii din cap. (cf. Mt. 10: 30). El cunoaşte toate detaliile vieţii mele, toate mișcările, până și cele mai nesemnificative și banale, căci „În El avem viaţa, mișcarea și ființa" (Fapte 17: 28). *Ştii când stau jos şi când mă scol* – spune psalmistul –, *şi de departe îmi pătrunzi gândul. Ştii când umblu şi când mă culc şi cunoşti toate căile mele. Căci nu mi-ajunge cuvântul pe limbă şi Tu, Doamne, îl şi cunoşti în totul.* (Ps. 139: 2 – 4) *În cartea Ta erau scrise toate zilele care-mi erau rânduite, mai înainte de a fi fost vreuna din ele*". (Ps. 139: 16 b). Este vorba de o evidenţă divină cu adevărat șocantă!

Zigotul – o minune în miniatură

Prima celulă din care a purces fiecare om este de

59 D. C. Dulcan, *op. cit.,* p. 391.

mărimea unui punct vizibil cu ochiul liber și are proprietăţile celulei descrise mai sus. Precum o sămânţă conţine în sine programul plantei, tot așa, celula inițială conţine tot patrimoniul de gene, în care stă ascunsă viitoarea persoană, cu toate detaliile trupului, ale psihicului, precum și scânteia divină, conţinătoare a pecetei chipului lui Dumnezeu.

Așadar, zigotul constituie începutul istoriei fiecăruia dintre noi în planul sensibil, căci în preștiinţa Atoateștiutorului am existat încă de la întemeierea lumii. Zigotul este încărcat cu toată complexitatea programării divine, constituind „bocceluţa ereditară” cu care este trimis fiecare copil în lume. Înţelegem tot mai bine de ce avem un fel unic de a fi și un destin biologic singular, înscris în programul genelor noastre.

Acolo stă „scrisă” (cuprinsă) toată informaţia privitoare la alcătuirea viitoarei persoane. Pe de o parte, ar fi informaţia aparţinând specificului uman – elementul sensibil: biologicul și psihicul – culoarea tenului, a ochilor, a părului, gesturi, timbrul vocii, conformaţia trupului, temperamentul, înclinaţiile și predispoziţii native (numărul și felul talanţilor) etc., iar pe de altă parte, ar fi elementul inteligibil, spiritual (suflarea de viaţă din Dumnezeu), ce conferă omului capacitatea de a intra într-o relaţie dialogală cu Acesta, precum și un destin veşnic. Lumina conştiinţei (dimpreună cu legea morală naturală – Rom. 2: 14 – 15) este de asemenea un dat ontologic al fiecărui om, un dar divin ce definește latura axiologică (moral-valorică) a fiinţei umane.

Tot în zigot se află pus cu grijă și un „mic ceas deșteptător” care, la timpul potrivit „sună”, anunţând trecerea de la o etapă stadială de dezvoltare la următoarea, fără a putea sări peste vreuna și fără a le putea inversa. Este vorba de stadiile de dezvoltare ale tuturor dimensiunilor fiinţei umane: fizic, cognitiv, emoţional, moral, social și spiritual. Ele sunt prestabilite, și sunt prezente în mod latent, încă din prima celulă – zigotul.

Așadar, această minusculă „sămânță-origine”, din care purcede omul, este ticsită cu milioane de informaţii pe care Creatorul i le-a împachetat cu grijă în „bocceluţa ereditară” a copilului. Nu se poate vorbi despre *tabula rasa*, căci până și nou-născutul știe lucruri pe care nu le-a învăţat. N-a luat lecţii despre felul cum va urma să se hrănească la sânul mamei, nici nu i s-a spus să reacţioneze pozitiv la iubire, dar el știe, la nivelul simţurilor, dacă este iubit sau nu, dacă a fost dorit sau nu. Știe dacă familia în care a apărut este un loc cald și primitor sau nu.

„Formarea unui om, pornind de la ou [zigot] reprezintă un miracol de exactitate și de precizie. Cum dintr-o singură celulă apar mii de miliarde, în linii specializate, conform unei ordini stricte în timp și spaţiu, iată ce desfide orice fantezie!” *Mitaţi-vă...!!!*

Entuziasmat în faţa acestei celule-minune, în cartea sa *Meduza și melcul*, Lewis Thomas exclamă: „Simpla existenţă a acelei celule [zigotul] ar trebui să fie una dintre cele mai mari minuni ale lumii. Oamenii ar trebui să umble de colo-colo cât e ziua de lungă, în toate orele de veghe, și să se strige unii pe alţii plini de uimire, vorbind numai și numai despre acea celulă... Dacă cineva reușește să explice această minune, în timpul vieţii mele, am să închiriez un avion, poate o întreagă flotă de avioane, și am să le trimit sus în cer, să scrie o mulţime de semne de exclamaţie, unul după altul, pe tot cerul, până ce-mi cheltuiesc toţi banii”.

Dacă una din elementele creaţiei este capabilă să stârnească atâta uimire în inima oamenilor, atunci cum ar trebui să trâmbiţăm noi, creștinii, cea mai mare minune din Cosmos: Truparea chenotică a Fiului Sfânt al lui Dumnezeu, lucrarea Sa răscumpărătoare pe crucea din Golgota și slăvita Sa înviere și înălţare, pentru a ne face părtași la Împărăţia Lui veșnică.

Fatalitate sau optimism?

Această miraculoasă „predeterminare” sau „setare” pe care am văzut-o în zigot, nu trebuie să ne inducă ideea

de fatalitate sau determinism orb. Nu. Acest program din celulele noastre se referă doar la aspecte ale fiinţei pe care oricum nu le putem controla și niciodată nu ne-a trecut prin minte să le punem sub semnul întrebării, ci le-am acceptat ca pe un dat. Nimeni nu s-a gândit să-și schimbe culoarea tenului (în afară de Michael Jackson), culoarea ochilor sau temperamentul etc. Nu ne-a trecut prin minte să facem vreo reclamaţie pentru că nu am fost mulţumiţi de numărul sau de felul talanţilor, sau de familia în care ne-am născut etc. Dar în toate aspectele esenţiale ale vieţii, *determinante* pentru destinul nostru veșnic, am primit darul voinţei libere, al legii morale naturale și al unui mic „tribunal" lăuntric – lumina conștiinţei (Rom. 2: 14 – 15). Câteva din aceste aspecte esenţiale pentru omul nostru lăuntric, ar fi: posibilitatea de a alege între Bine și Rău la fiecare „furcă edenică" a cotidianului cenușiu, chemarea de a deschide ușa inimii pentru Cel care bate și vrea să intre ca să cineze cu noi, într-o supremă părtășie de iubire – Hristos. El ne lărgește orizontul cu perspectiva eternităţii. Este vorba de Cel care ne-a pregândit în planurile Sale veșnice și ne-a adus întru existenţă echipaţi într-un anume fel.

Așadar, „Există și destin și liber arbitru. Și *fatalitate*, prin ceea ce porţi ca programare condiţionată ereditar, și *opţiune* prin ceea ce faci acum și aici". „În mod paradoxal, sursa dramei umane constă în statutul omului de fiinţă raţională cu posibilităţi opţionale" (Dulcan), căci „Voia slobodă a cugetului omenesc e pururea sub cercare" (Filocalia). Dacă am fi fost creaţi ca niște marionete, dirijate de Creator, n-am mai fi avut parte de „drame umane", dar nici de măreţia libertăţii lăuntrice și cinstea de a fi reflexii ale chipului lui Dumnezeu.

Chesterton spunea că „Aventură nu-i să te urci pe un yacht supra-elegant și să faci înconjurul lumii; aventură (și romantism) este să-ţi rodești viaţa care ţi-a picat acolo unde te-ai născut „din întâmplare" și-n condiţiile date. Asta e tot ce poate fi mai legat de primejdii, de neprevăzut și de

mister.”[60]

Privind lucrurile doar pe lungimea de undă a orizontalei, omul este manipulat de schimbările din mediul înconjurător și de valorile culturii sale. El intră adeseori în panică, ca unul care se simte responsabil pe de-a-ntregul de propria sa viaţă. Orizontul omului carnal este extrem de îngust, limita finală a vieţii lui fiind mormântul. Nimic mai mult. Dar omul înduhovnicit, care a avut parte de Marea întâlnire cu Hristos, poate fi scutit de multe îngrijorări, stres și atitudini negative (Fil. 4: 6 – 7), bizuindu-se pe promisiunile lui Dumnezeu. Mai mult, roada Duhului – o roadă aparţinând unei alte Împărăţii –, este adusă de Duhul în templul înnoit al inimii și rodit acolo. Astfel, viaţa omului muritor este îmbogăţită cu o undă din frumuseţea caracterului hristic, spre care el tinde mereu. Este vorba de *înălţimea staturii plinătăţii lui Hristos* (El.4: 13).

Important este faptul că omul **poate realiza o „capodoperă” din orice „materie primă” primită**. Dar această afirmaţie devine adevărată numai prin împreună-lucrarea omului cu puterea înnoitoare a Duhului Sfânt – o lucrare teandrică și sinergică –, căci – spune profetul Ieremia – *Ştiu, Doamne, că soarta omului nu este în puterea lui; nici nu stă în puterea omului, când umblă să-şi îndrepte paşii spre ţintă* (Ier. 10: 23). Eu nu am perspectiva întregului, deci nu mă pot bizui pe raţiunea sau pe înţelepciunea mea omenească pentru a-mi direcţiona pașii prin viaţă. Pe de altă parte, ca ființă aflată sub umbra Căderii, știu „că nimic bun nu locuiește în mine” (în carnalitatea mea). Cu alte cuvinte, cel rău are în mine un „cal troian” prin înclinaţiile păcătoase conforme păcatului originar care a atins toată omenirea, „căci în păcat m-a zămislit mama mea”. (*Cum ar putea să iasă dintr-o ființă necurată un om curat? Nu poate să iasă niciunul* – Iov 14: 4.)

De aceea, am nevoie de un ajutor din exterior, de putere și lumină de Sus, de un punct de referinţă absolut, ca să mă orientez în contextul actual cu miile ei de „oferte”

60 Chesterton citat de N. Steinhardt în *Jurnalul fericirii...,* p. 226.

axiologice.

baba

Aşadar, asistăm consternaţi la descoperirile uluitoare ale ştiinţelor din domeniile biologiei şi ale neurobiologiei. Chiar descoperitorii înşişi sunt uimiţi în faţa complexităţii microuniversului din trupul uman, de preprogramarea detaliată a acestuia, începând încă din prima celulă. Dar este de neexplicat faptul că în faţa acestei inteligenţe interne a materiei (*logoi*), majoritatea oamenilor de ştiinţă nu-şi ridică gândul şi inima spre Inteligenţa Supremă, ci rămân alipiţi de orizontală, căutând explicaţii „raţionale" şi „ştiinţifice", pentru ceea ce este dincolo de orice raţiune şi imaginaţie.

Încă în secolul al VII-lea, Maxim Mărturisitorul vorbea despre „raţiunea internă" a tuturor lucrurilor create care arată asemenea unor indicatoare divine spre Raţiunea Supremă. Atunci când Dumnezeu a rostit în existenţă *ex nihilo* tot ce se vede, Logosul rostit a adus întru fiinţare cele chemate din nefiinţă, pecetluindu-le cu o „ştampilă" dumnezeiască inconfundabilă – o inteligenţă internă. Căci *Toate lucrurile au fost făcute prin El; şi nimic din ce a fost făcut, n-a fost făcut fără El.* (În 1: 3) Această amprentă divină impregnată în tot ce a fost creat arată înspre Realitatea Fiinţială Supremă, înspre puterea, lumina şi înţelepciunea Lui infinite, în faţa cărora omul ar trebui să vină cu o atitudine de profundă prosternare. *În adevăr, însuşirile nevăzute ale Lui, puterea Lui veşnică şi dumnezeirea Lui se văd lămurit, de la facerea lumii, când te uiţi cu băgare de seamă la ele în lucrurile făcute de El. Aşa că nu se pot dezvinovăţi* (Rom. 1: 20). Inteligenţa internă a lucrurilor create, „urmele degetelor" Lui care au scris pe nisipul planetei noastre se văd lămurit, dacă te uiţi cu băgare de seamă la ele. Acestea constituie „seminţe" ale credinţei, căci uimirea te face să-ţi ridici ochii spre Autorul Suprem al tuturor lucrurilor. „Ordinea splendidă, frumuseţea şi prevederea care se manifestă pretutindeni în natură ar trebui să producă, fără altă influenţă, credinţa

într-un înţelept şi mare *Autor al lumii…*”[61]

baba

CAPITOLUL 5

DIN TAINELE CREIERULUI UMAN…

Creierul uman se prezintă ca un organ modest, nearătos, aproximativ ca o bucată de „brânză” – ba mai este și foarte vulnerabil, de aceea are nevoie de o protecţie specială – craniul. Cu toate acestea, tainele lui continuă să fascineze neurocercetătorii. El generează mai multe impulsuri electrice într-o zi, decât toate telefoanele din lume și nicio reţea de computere de ultimă oră nu îl întrece în rapiditate, eficienţă și mister. Creierul este o adevărată capodoperă a Creatorului. Cercetătorii au înregistrat o adaptare a creierului mult mai rapidă decât este posibil din punct de vedere fizic pentru realizarea de noi conexiuni, indicând existenţa unor reţele cerebrale ascunse sau a unui alt tip de sistem de interacţiune automată care permite o reprogramare rapidă. Modul în care neuronii se adaptează cu o viteză incredibilă, pentru a gestiona lipsa de informaţii, înglobând datele de la alte părţi de trup este de-a dreptul fascinant. *Miraţi-vă…!*

După cum spuneam, el este un organ modest, ca aparenţă, cântărind în jur de 1, 3 kilograme. După ultima numărătoare, acesta este alcătuit din 86 de miliarde de neuroni și aproape tot atâtea celule gliale. Între aceste două tipuri de celule există o interesantă „pseudosimbioză”. Celulele gliale hrănesc și susţin neuronii, ba mai fac și curăţenie, digerând resturile neuronale. Dar ele joacă și un rol de supervizare a sinapselor, stimulând transferul de informaţii sau

61 I. Kant, *Critica raţiunii pure*, p. 41.

inhibându-l, atunci când sinapsele sunt prea „obosite”. Aceste celule „asistente” sunt înlocuite periodic, dar neuronii, niciodată.

Neuronii receptori primesc excitaţiile din mediul extern: mirosuri, gusturi, culori, lumină, căldură sau frig, presiune, durere etc. Aceste excitaţii sunt „traduse” în impulsuri electrice și transmise spre organele efectoare prin fibrele nervoase cu o viteză de până la 120 m/s (aceasta fiind viteza maximă a fibrelor groase). În regiunea efectoare, informaţia este „retradusă” în limbaj chimic și transmisă organelor efectoare.

Creierul nostru este responsabil și de reflexele noastre de a strănuta, de a tuși, de a înghiţi, de a saliva și de a clipi – răspunsuri robotice menite a ne proteja. Dacă clipitul ar fi lăsat în seama voinţei mele conștiente, aș mai uita să clipesc când sunt foarte prinsă, implicată în ceva anume, și astfel ochii mi s-ar usca. Dacă stau să mă gândesc și la miile de comenzi, conexiuni și acţiuni care au loc în trupul meu în fiecare secundă și de care nici nu am habar, rămân fără cuvinte… Oare cine controlează bătăile inimii, digestia și respiraţia – funcţii vitale deosebit de complexe? Creierul, am răspunde noi. Dar dincolo de cele văzute, ar trebui să vedem nevăzutul – Stăpânul Universului, care a programat creierul pentru a funcţiona într-un anumit fel. „Simpla respiraţie implică cooperarea a 90 de mușchi ai pieptului” – spune Paul Brand, fără ca eu să activez în mod conștient măcar vreunul dintre aceștia. Uluitor!

Bariera hematoencefalică

Între sistemul sanguin și sistemul nervos central există un „zid chinezesc” – bariera hematoencefalică – care desparte complet circulaţia sanguină de măduva spinării și creier. Sângele poate pătrunde liber în tot organismul, dar nu și în ceea ce constituie esenţa omului din punct de vedere biologic – creierul. Într-un mod paradoxal, sângele curăţă, alimentează fiecare milimetru cub de creier, deși el rămâne separat de el. Cum se poate? Toate vasele de

sânge din organism au pereţii alcătuiţi din celule, inclusiv vasele de sânge din creier, dar acestea din urmă sunt mult mai solidare; ele sunt înghesuite una în alta, legate strâns „umăr lângă umăr” într-un mod de-a dreptul impresionant. O mulţime de „portari” fac un control foarte sever tuturor substanţelor, care se înghesuie să treacă, cum ar fi: substanţe toxice, germeni patogeni etc., alungându-le, dar „portarii” deschid „ușa” substanţelor nutritive, glucozei și oxigenului. Cu alte cuvinte, se face o filtrare selectivă, foarte meticuloasă.

Nu știu cum aș explica această minune dacă aș crede în evoluţie. Aș zice că, la un moment dat, vasele de sânge din creier au făcut o ședinţă și și-au propus să protejeze creierul de orice substanţă primejdioasă, luându-și angajamentul să „strângă rândurile” și să legitimeze orice „vizitator”. Intrarea să fie permisă doar celor care aduc beneficii creierului. De atunci, lucrurile s-au desfășurat normal, doar că celulele din zidul de protecţie nu mai lasă să pătrundă nici măcar medicamentele trimise în creier de medici, ceea ce face ca tratarea unor boli, la acest nivel, să fie dificilă.

Altruismul neuronilor

Neuronii nu „șomează”, ci sar în ajutorul vecinilor ori de câte ori este nevoie. Atunci când un om îşi pierde, să zicem, auzul, neuronii din partea de creier alocată auzului ajută celorlalte simţuri, ascuţindu-le. Sau atunci când ochii nu ne mai pot ajuta să „fotografiem” 100% din imagine, creierul reușește să completeze spaţiile goale. Neuronii care rămân fără activitate îşi triplează practic numărul de contacte cu apropiaţii lor, iar „extensiile” îi ajută să identifice „vecinii în nevoie” (Dr. Tara Keck). De unde acest impuls de „generozitate” sădit în neuronii omului?

Aceste adevăruri îmi aduc aminte de faptul că așa cum neuronii completează spaţiile goale atunci când ochiul nu poate fotografia perfect o imagine, Duhul Sfânt umple „spaţiile goale”, atunci când nu știm cum să ne rugăm. El

traduce și suspinurile și gemetele sau simţămintele ce nu pot fi exprimate în cuvinte… *Şi tot astfel şi Duhul ne ajută în slăbiciunea noastră: căci nu ştim cum trebuie să ne rugăm. Dar însuşi Duhul mijloceşte pentru noi cu suspine negrăite* (Rom. 8: 26).

Creierul și socializarea

Omul a fost creat după chipul lui Dumnezeu, iar una din trăsăturile constitutive ale pecetei chipului din noi este relaţionalitatea, prin analogie, cu relaţia intratreimică. Omul resimte ca o necesitate „ţesută" în fibrele constitutive ale fiinţei lui nevoia de a avea legături cu semenii, dar și cu Dumnezeu (spiritualitatea). Neurocercetătorii spun că oamenii sunt configuraţi cerbral pentru socializare, dispunând de așa-zise mecanisme cerebrale sociale (automatisme) ale creierului.

Când ne relaxăm, creierul intră într-o configurare neuronală numită „reţea default", ce caracterizează gândirea socială. Oridecâte ori are un moment liber, creierul uman are reflexul de a intra în modul social. Gândurile sunt o versiune internalizată a relaţiilor exterioare ale omului, o „rumegare" interioară sau o trecere în revistă, o derulare a întrevederilor, conversaţiilor, confruntărilor avute recent cu familia, prietenii etc. Acesta este și un moment al concluziilor, al autoevaluării în relaţiile avute, dar și un moment al luării deciziilor.

Dar ceea ce observăm în ultimul timp este că *hoţul* [care] *nu vine decât să fure să junghie și să prăpădească* (În 10: 10), depune mari și subtile eforturi pentru a-l izola pe om și a-l priva de bogăţiile relaţionale cu *tu* și *el*, izolându-l în faţa micului ecran și privându-l de o comunicare de „faţă către faţă". Da, el comunică, dar privat de proximitatea fizică a interlocutorului. Dezvoltarea tehnologiilor de comunicare a dus la o comunicare artificială prin intermediul aparatelor, mai bogată în număr (mai multe contacte), dar mai săracă în conţinut, după principiul postmodern din domeniul relaţiilor: suprafaţa

câştigă în detrimentul adâncimii. Cunoaştem și comunicăm cu foarte mulţi oameni (suprafaţa), dar numărul prieteniilor profunde și a relaţiilor de suflet (adâncimea) a scăzut mult pentru omul grăbit al postmodernităţii. Consecinţele acestei noi tendinţe încă nu se cunosc pe deplin. Câteva dintre acestea ar fi înstrăinarea, felul în care ne înţelegem pe noi înșine și pe alţii și, implicit, timiditatea și frica de relaţii, în special la adolescenţi și tineri.

Natura omului este una profund relaţională. Tocmai de aceea, deciziile pe care le luăm uneori în detrimentul lor – cum ar fi favorizarea carierei, se dovedesc până la urmă a fi în dezavantajul nostru. Părinţii care investesc în carieră în defavoarea educaţiei copiilor, neavând timp să-i „cunoască”, se vor trezi într-o zi, dar prea târziu, că cei care stăteau pe bancheta din spate a automobilului și pe care-i purtau de colo, colo (de la școală, la clubul de sport, de acolo la meditaţia de matematică etc.) sunt niște străini. Pe Internet circula o glumă care mi s-a părut foarte adevărată:

„Ieri mi s-a stricat Internetul și a trebuit să stau câteva ore cu familia. Par a fi oameni de treabă”.

Relaţiile constituie adevărata noastră bogăţie, dar o neglijăm, alergând nebunește după „himere”, după „ceva care nu satură” (Is. 55: 2). Am citit despre un om căruia i s-a decernat premiul Nobel, dar familia l-a părăsit pentru că a fost prea ocupat pentru ai lui. Trezindu-se părăsit, ar fi dat oricât să întoarcă lucrurile, dar era prea târziu. Ce trist!

Capacitatea creierului de a se adapta

Creierul uman îşi poate rearanja conexiunile interne pentru a se adapta noilor situaţii. După cum arătam mai sus, cercetătorii înregistrează adesea o adaptare a creierului mult mai rapidă decât este posibil din punct de vedere fizic pentru realizarea de noi conexiuni, bănuind

existenţa unor reţele cerebrale ascunse sau a unui alt tip de sistem de interacţiune automată care permite o reprogramarea rapidă. Viteza incredibilă cu care neuronii se adaptează, pentru a gestiona lipsa de informaţii, este de neexplicat din punct de vedere ştiinţific.

baba o fetiţă în vârstă de 10 ani din Germania s-a născut doar cu un jumătate de creier. Jumătate din cutia sa craniană este goală și vede doar cu un singur ochi. Cu toate acestea, ea are un câmp vizual complet, o capacitate și un copmportament absolut normale. Cercetătorii de la Universitatea din Glasgow au demonstrat, folosind aparatură de ultimă generaţie, faptul că această fetiţă prezintă capacităţile complete ale ambilor ochi într-unul singur. Acest caz este unicat în lume.

*„Creierul are capacităţi incredibile și neștiute de către oamenii***de ştiinţă.** Este șocant să vezi că o singură emisferă cerebrală îţi poate oferi o viaţă absolut normală. Nu știm cum a făcut, dar este cert că, măcar în cazul acestui subiect, creierul s-a adaptat pentru a suplini jumătatea lipsă. Fetiţa are o viaţă normală și se pare că nu va avea probleme pe parcursul vieţii. În prezent ea este perfect sănătoasă, încântătoare și inteligentă*”*, afirma Lars Muckli, unul dintre medicii care au analizat situaţia tinerei.[62] *baba*

Oare am putea pune această performanţă uluitoare doar în seama capacităţii speciale a creierului de a-și rearanja conexiunile? Oare, acelui creier i-a plăcut nespus de mult de stăpâna care-l purta și a decis să depună eforturi chiar peste limitele structurii lui specifice, pentru a suplini jumătatea de creier lipsă? Sau există momente în istorie când Dumnezeu îşi manifestă puterea, dincolo de posibilităţile naturale ale materiei, tocmai pentru a ne șoca, pentru a ne „striga” să-L vedem dincolo de materie, pe Atotputernicul care *face tot ce vrea în ceruri și pe*

62 http://www.descopera.ro/dnews/4717172-fetita-nascuta-cu-jumatate-de-creier-dezvolta-calitati-unice

pământ, în mări și în toate adâncurile (Ps 135: 6).

Oamenii de știinţă încep să aibă o bănuială privitor la existenţa unei matrice informaţionale – o inteligenţă prezentă în toate aspectele Universului: „... se impune ideea existenţei unui model informaţional a unei scheme structurale și funcţionale specifice fiecărui organism viu, neidentificabilă cu codul genetic, dar transmisă, cel puţin parţial prin acesta. [...] Într-un organism viu de complexitatea celui uman – format din miliarde de celule, fiecare celulă presupunând mii de reacţii biochimice pe secundă – ar fi greu de înţeles, prin simpla dirijare de către sistemul nervos vegetativ și informaţia genetică, modul în care acest univers de reacţii funcţionează, bine orientat către o finalitate biologică, dacă nu admitem ideea de model, de *pattern informaţional* al organismului".

H. S. Burr de la Universitatea Yale, după cercetări de o viaţă în domeniu, a descoperit că tot ce are viaţă emană câmpuri electrodinamice măsurabile, pe care le-a numit Câmpuri-L (*L-Fields*). El susţine că acele câmpuri electrodinamice modelează și controlează dezvoltarea fiecărui organism.[63] Deci modificările energetice le anticipează pe cele somatice.[64]

Aceste modificări energetice care le preced pe cele somatice le-aș pune pe seama atotprezenţei lui Dumnezeu care controlează fiecare mișcare, fiecare detaliu infinitezimal al tuturor lucrurilor create, căci, există vreun „undeva" unde El să nu fie? Și însăși prezenţa Sa este Lumină, înţelepciune („inteligenţă", „organizare", „integrare" „control" – dacă îmi este permis să folosesc aceste complexe sonore prea „pământești" pentru Realitatea Fiinţială Supremă). Dacă celulele mele sunt

63 http://en.wikipedia.org/wiki/Harold_Saxton_Burr

64 D. C. Dulcan, în op. cit., p. 107-108: E. J. Lund, care a făcut cercetări în același domeniu, a constatat prezența unui câmp electric produs de celulele vegetale. „Creșterea plantei este precedată de câmpurile electrice celulare care mobilizează auxinele (hormoni de creștere) în interiorul său. Biocâmpul celulei se modifică cu 30 de minute înainte de a se constata efectul hormonilor de creștere."

interconectate prin mii de fire, cu atât mai mult fiinţa mea, cu toate mișcările ei lăuntrice sau exterioare sunt cunoscute și contabilizate de Marele Atoateţiitor. *A Lui să fie slava în vecii vecilor! Amin* (Gal. 1: 5).

În minte îmi răsună afirmaţia biblică: „În El avem viaţa, mișcarea și fiinţa” (Fapte 17: 27) sau: *Tu mă înconjori pe dinainte și pe dinapoi și-ţi pui mâna peste mine... Unde mă voi duce departe de Duhul Tău şi unde voi fugi departe de faţa Ta? Dacă mă voi sui în cer, Tu eşti acolo; dacă mă voi culca în Locuinţa morţilor, iată-Te şi acolo; dacă voi lua aripile zorilor şi mă voi duce să locuiesc la marginea mării, şi acolo mâna Ta mă va călăuzi, şi dreapta Ta mă va apuca. Dacă voi zice: „Cel puţin întunericul mă va acoperi şi se va face noapte lumina dimprejurul meu!” Iată că nici chiar întunericul nu este întunecos pentru Tine; ci noaptea străluceşte ca ziua, şi întunericul, ca lumina* (Psalmi 139: 7 – 12). *Poate cineva să stea într-un loc ascuns, fără să-L văd Eu? – zice Domnul. Nu umplu Eu cerurile și pământul? – zice Domnul* (Ier. 23: 24).

EXPERIMENTELE PROVOCATOARE ALE LUI BENJAMIN LIBET[65]

Libet a observat că deciziile conștiente sunt precedate de o activitate electrică inconștientă din creier. Aceasta are loc cu 200 de milisecunde înainte de a conștientiza faptul că vreau să fac ceva, înainte deci de a lua o decizie conștientă, cum ar fi, să-mi mișc mâna, să apuc un obiect, să apăs un buton etc. Acest fapt ar putea sugera că procesele inconștiente din creier constituie adevăratele iniţiatoare ale actelor voliţionale. Astfel s-ar nega rolul voinţei libere sau al liberului arbitru, dar și al responsabilităţii pentru acţiunile întreprinse – așa cum sugerează Susan Blackmore: „Experienţa conștientă ia ceva timp pentru «a se înființa» și este mult prea lentă pentru a fi responsabilă de acţiunea propriu-zisă”.

65 Cf. http://en.wikipedia.org/wiki/Benjamin_Libet

Libet spune că voinţa conștientă este exercitată doar sub formă de „veto”, sub forma deciziei de a ne împotrivi impulsurilor, pornirilor lăuntrice, pentru ca acestea să nu fie actualizate, într-un anumit context dat.

Oare ne vom întoarce la animism sau la panteism? Ne vom închina creierului sau vom proslăvi zigotul și AND-ul? Ne vom închina „făpturii în locul Făcătorurlui?” (Rom. 1: 25) Creierul nostru poate lua decizii, iar noi ascultăm supuși comenzile lui? *Vă rătăciţi! Pentru că nu cunoaşteţi nici Scripturile, nici puterea lui Dumnezeu!* (Mt. 22: 29).

Îmi vin în minte cuvintele psalmistului: *Doamne... de departe [în timp] îmi pătrunzi gândul. Căci nu-mi ajunge cuvântul pe limbă, şi Tu, Doamne, îl şi cunoşti în totul...O ştiinţă atât de minunată este mai presus de puterile mele: este prea înaltă ca s-o pot prinde* (Psalm 139: 1 – 6). El îmi cunoaşte gândul înainte de a-l gândi și cuvântul, înainte de a-l rosti.

Da, impulsurile, nodurile și capriciile firii noastre pământești instinctele nerăstignite ne pot îndemna să facem anumite lucruri, să spunem anumite vorbe, dar „micul tribunal lăuntric” sădit în noi de Dumnezeu și înnoit prin Duhul Sfânt (*lumina care este în tine* – Mt. 6: 23), ne ajută să discernem și să facem alegeri corecte. Dumnezeu este drept. El nu ne închide în niște determinisme oarbe, pentru ca la urmă să ne tragă la răspundere pentru ceea ce n-am făcut. Nu ne-ar fi cerut să-l păzim poruncile Lui sfinte care sunt viaţă veșnică (cf. În 12: 50), dacă nu am fi capabili s-o facem, cu ajutor de Sus.

Neuromania

Experimentele lui Libet și ale altora în domeniu, au pus în mișcare multe „condeie”... printre altele și pe ale lui Raymond Tallis – om de știinţă, filosof, poet, romancier etc. În cartea sa *Aping Mankind: Neuromania, Darwinitis and the Misrepresentation of Humanity,* Tallis, deși ateu, critică gândirea simplistă, mecanicistă, exagerările și interpretările greșite, care pot micșora, degrada și umbri demnitatea umană. El pledează cu fervoare pentru locul

special al conștientului în viaţa omului și pentru tot ce decurge de aici în comportamentul nostru, în cultura și în societatea noastră. Deci comportamentul nu este dominat de un determinism biologic, de mecanisme fizice, ci de decizii. Altfel, conștiinţa noastră ar fi privată de libertate și de putere de influenţă. Tallis pune sub semnul întrebării concluziile lui Libet, pentru că – zice el – asta ar însemna că nu mintea noastră, ci creierul (organul) ar fi responsabil de deciziile noastre.

Această teorie este numită de Tallis „neuromanie", deoarece ea susţine că suntem predeterminaţi de neuronii noștri. De acum, identitatea noastră trebuie să ne-o căutăm în creier: *„You are your brain"* – motto-ul neuromaniei. Pentru orice faptă poţi avea o scuză ieftină: *„My brain made me do it!"* (Creierul m-a determinat s-o fac!). „Noi suntem doar niște cimpanzei cu o genă sau două în plus – asta-i tot ce suntem!" *(Chimpanzees with an extragene or two – that's all we are!)* spune Jane O'Grady – profesor de filosofie. Sentimentul că avem influenţă/ autoritate este doar o iluzie, afirmă ea în ziarul The Observer din 7 august, 2011. Este vorba de dezumanizarea omului, coborârea lui în rândul animalelor ce sunt mânate de instincte și nu de o voinţă liberă. După părerea adepţilor neuromaniei, creierul este, în ultimă instanţă, responsabil de comportamentul nostru, comportament care, în sfârșit, se situează „dincolo de bine și de rău". Cred că Nietzsche a tresăltat în mormânt, pentru că, în sfârșit, profeţia lui, sau cel puţin dorinţa lui s-a împlinit.

Un alt britanic, mare adept al neuromaniei este și John Gray, care în 2002 a publicat cartea cu titlul *Straw Dogs: Thoughts on Humans and Other Animals.* El este unul dintre susţinătorii înverșunaţi ai ideeii ne-umanităţii fiinţelor umane, care din *Homo sapiens* au ajuns, după spusele lui, *Homo rapiens* – distrugătorii planetei. Omul, la fel ca animalele nu are libertatea exercitării voinţei proprii; el este deci preprogramat doar să răspundă stimulilor externi, asemenea animalelor. Cu alte cuvinte, omul este neuro-determinat, și nu dirijat de propria-i

voinţă și conștiinţă. Însuși faptul că Gray îşi pune aceste probleme îl diferenţiază de animale care nu au o gândire reflexivă. Faptul că face anumite afirmaţii despre condiţia umană – corecte sau nu –, faptul că le adună într-o carte, faptul că tinde să se ascundă de consecinţe și să se scuture de responsabilităţi, pitindu-se după paravanul experimentelor lui Libet, Lund și ale altora ca ei, arată clar că există o uriașă diferenţă între om și animal.

baba cu ani în urmă, am citit cartea lui John Gray intitulată *Copiii sunt din rai* (2001). Pentru a fi mai convingător, el dă chipurile „citate" din Biblie. Poate este vorba de o Biblie *sui generis*. Un singur exemplu în acest sens: „Acum două mii de ani Iisus a predicat acest mesaj simplu: «Când îţi vei deschide inima în faţa lui Dumnezeu, a ta însuţi şi a vecinului tău, vei cunoaşte voinţa lui Dumnezeu; în liniştea inimii tale, o voce tăcută îţi va vorbi. Îndreptându-ţi privirea spre sufletul tău, vei găsi Raiul pe care îl cauţi.»"[66] Acest fapt mă face să mă îndoiesc serios de caracterul lui. Dacă mânuiești bine condeiul și ești dornic de câștig și faimă, poţi scrie pe tema șocantă a epocii respective, stârnind mult zgomot și „praf", ca să fii băgat în seamă. Oportuniștii cu mirosul fin adulmecă direcţia din care bate vântul. Ei se doresc a fi întotdeauna pe coama valului –, dar când de-o culoare, când de alta. *baba*

Cu adevărat, degeaba s-a pus la lucru pana mincinoasă a cărturarilor! (Ier. 8: 8)

Mă gândesc la consecinţele unei asemenea teorii în rândul tinerilor postmoderni porniţi oricum pe toboganul individualismului și al hedonismului extrem. „Neuromania" deculpabilizează orice comportament, despuindu-l de orice aură și valenţă morală. Asemenea „trâmbiţași" aduc peste naţiunea lor și peste toţi cei care-i urmează umbre greu de prevăzut. *Nu vă înșelaţi, Dumnezeu nu. Se lasă să fie batjocorit. Ce aseamănă omul aceea va și secera!* (Gal. 6: 7)

66 John Gray, *Copiii sunt din rai*, Ed. Vremea, Bucureşti, 2001, p. 114.

Un alt adept întunecat al neuromaniei este Peter Singer, profesor de bioetică la Universitatea Princeton, dar și la Universitatea din Melbourne, Australia. În cartea lui.

Rethinking Life and Death (O nouă viziune asupra vieţii şi a morţii), el propune cinci porunci șocante pentru bioetică. Cred că termenul de „poruncă” este o replică la Cele Zece Porunci din Sfânta Scriptură. Dintre acestea vom prezenta aici doar porunca a cincea, relevantă pentru tema neuromaniei, urmând ca celelalte să fie discutate în cadrul capitolului următor.

Porunca a cincea. Vechea scară a valorilor situa viaţa omului mai presus de viaţa celorlalte creaturi, dar noua poruncă a lui Singer sună în felul următor: „Nu faceţi discriminări bazate pe specie. A valoriza viaţa umană dându-i o mai mare importanţă decât altei existenţe simţitoare, înseamnă a ne face vinovaţi de un nou *ism*, de data aceasta ca sufix pentru specie – *specisism*”.

„Dacă ar fi să comparăm un copil cu deficienţe majore [creierul acestuia], eu să zicem un câine sau un porc, vom putea găsi că adesea exemplarul neomenesc are capacităţi superioare, atât din punct de vedere actual cât şi potenţial pentru raţiune, conştienţă de sine, comunicare şi orice altceva care să-i dea dreptul la calificarea de semnificaţie morală” „Chiar şobolanii şi peştii sunt indiscutabil mai atenţi şi mai sensibili faţă de cele din jur şi mai bine pregătiţi decât un fetus uman să răspundă pe căi complexe la ceea ce le place sau le displace”. „Nu are nicio importanţă gândul că un peşte ce sfârşeşte într-un năvod suferă mai mult decât un fetus în timpul avortului şi prin urmare, argumentele în favoarea renunţării la consumul de peşte sunt cu mult mai puternice, decât cele împotriva avortului” (!).

Singer a mai spus că după cum, în urmă cu patru sute de ani, Copernic a umilit mândria preceptelor religioase, arătând că omul nu este în centrul universului fizic, tot așa, astăzi suntem pe cale să ne dăm seama că nu suntem nici în centrul universului moral (!). Trebuie să ne

dezicem de vechile prejudecăţi religioase ale superiorităţii umane. *Homo Sapiens,* nu este decât una dintre speciile simţitoare ale acestei planete care, la fel ca şi celelalte, are propriile sale drepturi şi privilegii morale (!).

John Wyatt comentează: „Singer a pus în locul unei discriminări… o alta. Discriminarea pe care o propune el este pe baza funcţionării în bune condiţii a cortexului. Deci el ar putea fi numit… *corticalist*. Ce bază logică avem – se întreabă Wyatt – pentru a susţine că, în sens moral, *corticalismul* este de preferat… *specisismului*?"[67]

„Seminţele" ideilor semănate într-un secol, de obicei răsar la o oarecare distanţă în timp. Oare ce „buruieni" vor răsări din ideile seamănate de noii gânditori, în rândul tinerei generaţii? Mă înfior…

ÎN ATENŢIA PROFESORILOR:

Îmbrăcămintea și eficienţa creierului

Ca profesoară, am observat că îmbrăcămintea are legătură cu comportamentul elevilor. O îmbrăcăminte îngrijită determină un comportament mai controlat. Dar oamenii de știinţă spun că îmbrăcămintea îngrijită face ca efortul cerebral să fie mai eficient, deci face ca rezultatele obţinute să fie mai bune.

Mitul multitaskingului

Creierul uman nu este capabil de a face mai multe lucruri odată, deși acest lucru a fost mereu încurajat. Dacă „despuiem" multitaskingul de „aura" lui pozitivă, achiziţionată pe nedrept, și dacă-l vom cerceta mai cu de-amănuntul, vom constata că de fapt este vorba de o alternare a mai multor activităţi într-un anumit interval de timp, în care – spun specialiștii –, marginea de eroare creşte cu un procent de peste 50%, iar durata de timp folosit pentru multitasking se dublează. Multitaskingul epuizează resursele creierului, pentru că acesta trece de la

67 cf. John Wyatt, *Fiinţă contra fiinţă în era biotehnologiei,* Ed Aura, Timișoara, 2006, p 43-44.

o activitate la alta, irosind o mare cantitate de energie doar pentru această comutare, astfel că nu le poate realiza la capacitatea maximă.

Despre creativitate

Creierul este mai creativ atunci când este obosit. Pentru munca zilnică pe care o avem de făcut – probleme de rezolvat, decizii de luat etc. –, avem nevoie de un creier „proaspăt" (odihnit). Dar pentru creativitate, cel mai bun moment este acela în care creierul este obosit. Atunci acesta „o ia razna" creând idei noi și tipare de gândire inedite. 97% din cele mai bune idei ne vin când ne relaxăm și numai 3% când muncim. Interesant și bine de știut! Cel puţin nu ne vom simţi inutili atunci când ne doboară oboseala. Vom avea o scuză „fundamentată ştiinţific": creierul nostru a trecut pe configurarea de „zămislire" a unor idei, dacă nu inedite, cel puţin năstrușnice.

Somnul din timpul zilei

Somnul din timpul zilei îmbunătăţeşte memoria și ajută la o mai rapidă asimilare de cunoştinţe. Partea dreaptă a creierului este mai activă în timpul unui pui de somn decât partea stângă, ceea ce înseamnă că partea stângă, responsabilă cu gândirea logică, raţiunea, discernământul, „se odihneşte", iar partea dreaptă „face curat" în fişierele temporare, trimiţând informaţii în partea în care se înmagazinează informaţia – în memoria de lungă durată – şi consolidează informaţiile din memorie. Așadar, în timpul tezelor sau al examenelor se recomandă un „pui de somn" de cel puţin 30 de minute.

Eficienţa materialelor didactice

Se spune că o imagine face cât o mie de cuvinte, ceea ce este adevărat, deoarece creierului îi este mai uşor să reţină o imagine decât cuvinte scrise. Scrisul este mai abstract. Creierul vede scrisul ca pe o serie de mici desene, pe care, trebuie să le identifice şi apoi să le citească, lucru care îi ia mai mult timp decât înregistrarea

unei imagini. Profesorii cunosc eficienţa materialelor vizuale și de aceea le folosesc ori de câte ori este necesar.

Capacitatea creierului

Nu se cunoaşte exact capacitatea medie a creierului uman de stocare a informaţiilor. Totuși, neurocercetătorii sunt de acord că acesta poate stoca până la cinci ori mai multă informaţie decât Enciclopedia Britanică.

Meditaţia într-o atmosferă de rugăciune

Rugăciunea este o oprire în faţa infinitului. Omul stă faţă în faţă cu eternitatea și cu Domnul acesteia, iar problemele personale – îngrijorarea, frica, frământările – revin la adevărata lor dimensiune lilipută în faţa atoputerniciei, a purtării de grijă și a înţelepciunii lui Dumnezeu. Izvorul binecuvântat a toate este chiar El, Făcătorul cerului și al Pământului, care ne-a pregândit și întocmit cu înseși mâinile Lui, cunoscând îndeaproape problemele cu care ne confruntăm. Rugăciunea este o „ușă" deschisă spre Cel care ne dăruiește „cu mână largă", deci cu generozitate, (Iac. 1: 5) înţelepciune și lucrurile de care avem nevoie, dar mai presus de lucruri, rugăciunea este o ușă deschisă spre însăși prezenţa Lui – comuniunea de iubire cu El.

Elevii care practică rugăciunea, nu ca pe un ritual, ci ca pe o relaţie dialogală cu Mântuitorul, primesc puterea și înţelepciunea de a discerne între multiplele oferte ale culturii noastre, pentru a se păstra curaţi. Astfel ei își folosesc timpul investindu-se în activităţi care zidesc, ferindu-se de cele care murdăresc ochii, mintea și inima. Căci cei care *au mers după nimicuri au ajuns ei înșiși de nicmic* (Ier. 2: 5), ușurei „ca pleava pe care o spulberă vântul". Meditaţia, într-o atmosferă de rugăciune, creşte nivelul de creativitate, îmbunătăţeşte memoria și reduce nivelul de stres. Rugăciunea este o „baie" a sufletului în apele curate ale celeilalte Împărăţii.

Exerciţiul fizic

Exerciţiul fizic este benefic nu numai pentru corp, dar are un impact pozitiv şi asupra creierului. În timpul exerciţiului fizic, corpul eliberează o proteină, care protejează şi repară neuronii memoriei. În acelaşi timp, eliberează şi endorfină, care luptă împotriva stresului, blochează durerea şi este asociată cu euforia.

Creierul se dezvoltă până în jurul vârstei de 15 ani.

Acest adevăr ne atrage atenţia asupra importanţei dezvoltării creierului copiilor în condiţii normale, naturale și nu artificiale așa cum este mediul televizual. În cartea sa, *EFECTELE TELEVIZIUNII ASUPRA MINŢII UMANE, şi despre creşterea copiilor în lumea de azi,* Virgiliu Gheorghe spune că expunerea copilului la micul ecran îi poate afecta dezvoltarea creierului.

În faţa televizorului emisfera dreaptă responsabilă cu imaginea de ansamblu, culori, limbajul trupul, intuiţia etc., este supraexcitată, iar emisfera stângă responsabilă cu gândirea logică, raţională, cu judecata și discernământul este inhibată, la fel și corpul calos – un mănunchi de fibre ce face legătura între cele două emisfere, dezvoltarea căruia este esenţială pentru inteligenţa copilului. Atunci când elevul rezolvă o problemă sau caută soluţii, citește, lucrează, creierul lui funcţionează cu undele celebrelae beta. Dar atunci când se așază în faţa televizorului, doar după două minute, creierul copilului trece pe undele cereblale alfa, caracteristice unei totale relaxări, ce poate avea ca urmare, o atitudine mentală pasivă, potrivită unei fiinţe manipulabile, care „înghite” tot ce i se dă, deoarece „paznicii” (emisfera stângă) dorm.

Lumina micului ecran este endogenă (vine din interior), spre deosebire de lumina naturală, iar imaginile vizionate sunt formate prin succesiunea rapidă a 25/30 de imagini pe secundă, la care se adaugă și schimbarea rapidă a cadrelor, precum și tot felul de efecte sonore și luminoase. Aceste elemente ale mediului televizual constituie o biciuire a sistemului nervos al copilului, care

se poate trezi cu un deficit de atenţie, cu sau fără hiperactivitate (ADD sau ADHD). Așadar, tehnologia TV în sine poate constitui un potenţial pericol pentru dezvoltarea armonioasă a creierului copilului – *„The medium is the message”* (McLuhan). Ce să mai vorbim de conţinutul nesupravegheat al emisiunilor TV?

Ce au observat cadrele didactice la generaţia actuală de elevi? Cu toţii sunt de acord că metodele de predare folosite până acum nu-şi mai au efectul scontat. Ei vorbesc de asemenea de deficienţe de ordin comportamental, dar şi cognitiv:

- Elevii nu mai sunt capabili de înţelegerea profundă a textului scris.
- Durata de concentrare a atenţiei este mult mai mică.
- Cititul, scrisul şi capacitatea de comunicare sunt în declin.
- Capacitatea elevilor de a asculta instrucţiunile, de a raţiona și de a rezolva probleme este de asemenea afectată.
- Memoria, creativitatea, puterea de a lua decizii și tot ce ne definește ca ființe umane demne, purtătoare a chipului lui Dumnezeu sunt afectate.
- În această epocă tehnicizată s-a observat că tendinţa copiilor de a se izola și a se refugia în domeniul lumilor virtuale este în creștere.

În cartea sa, Virgiliu Gheorghe spune că un copilaș până la vârsta de doi ani, nici nu trebuie expus micului ecran. În ceea ce privește școlarii, părinţii înţelepţi controlează într-un mod foarte riguros timpul de expunere a acestora mediului televizual, dar și calitatea emisiunilor la care aceștia sunt expuși.

Din punct de vedere creștin, **paza ochilor este o lecţie de bază**, deoarece ea garantează paza gândurilor și

a inimii. De aceea, îndemnul Scripturii este: *Lepădaţi urâciunile care vă atrag privirile! (*Ezechiel 20: 7), căci păcatul, elementele șocante ale acestuia au o fascinaţie diabolică în ele însele. *Nu voi pune nimic rău înaintea ochilor mei* – spune psalmistul (Ps. 101: 3). Apoi timpul în sine este o valută forte la dispoziţia fiecăruia, pentru a investi în dezvoltarea și îmbogăţirea fiinţei sale și nu pentru a-l risipi într-un mod inconștient: *Răscumpăraţi vremea, căci zilele sunt rele* (El. 5: 16). Sau*, învaţă-ne să ne numărăm bine zilele ca să căpătăm o inimă înţeleaptă"* (Ps. 90: 12).

Este adevărat că în cultura noastră, *după mersul lumii acesteia, după domnul puterii văzduhului,* există o orientare carnală înspre tot ce este „plăcut" firii pământești – singurul criteriu de care se ţine cont și în emisiunile TV. „Plăcutul" se pliază perfect pe dorinţele și cerinţele consumatorilor de programe. *Căci va veni vremea când oamenii nu vor putea să sufere învăţătura sănătoasă, ci îi vor gâdila urechile să audă lucruri plăcute şi îşi vor da învăţători după poftele lor* (2 Tim. 4: 3). Umblând după dulcegării și nimicuri, oamenii înșiși ajung de nimic (cf. Ier. 2: 5 b), căci omul ajunge ceea ce consumă: ...s-*au pus în slujba idolului scârbos și au ajuns urâcioși ca și acela pe care-l iubeau.* (Osea 9: 10). Consecinţele vor fi pe măsură: *Efraim este asuprit, zdrobit în judecată, căci a urmat învăţăturile care-i plăceau* (Osea 5: 11).

baba

În această primă parte, ne-am bucurat de frumuseţea și misterul Creaţiei. Nu înţelegem pe deplin cum a avut loc, dar prin credinţă pricepem că Dumnezeul care este mai presus de cuvinte și înţelegere a tras în existenţă cosmosul din nimic, prin puterea Cuvântului Său. Am văzut că tot ce a fost creat prin Logosul creator a rămas impregnat de raţiune – „urmele degetelor lui Dumnezeu" (*logoi*), ca o chemare tainică înspre o relaţie dialogală cu Sine.

Pământul nostru a fost pregătit cu migală pentru a fi

un lăcaș primitor pentru om. Toate elementele antropocentrice care vorbesc despre o potrivire exactă cu „măsura” omului, stau ca mărturie a iubirii și a purtării de grijă a Ziditorului, pentru ființa iubită care urma să vină… Frumusețea naturii împodobită cu mii de culori, frumusețea creaturilor, obiceiurile misterioase ale acestora, multele semne de întrebare pe care le ridică minunile și misterul Creației constituie indicatoare spre un Ziditor puternic și atotînțelept. „Misterul [din Creație] nu este absența înțelesului, ci prezența unui înțeles mai mare decât putem cuprinde” (Ph. Yancey). „El (misterul) este pretutindeni, numai că nu-l adulemcăm” – spunea Steinhardt.

Omul… ce capodoperă superbă! Coroana creațiunii… un amestec de pământesc și duhovnicesc – inel de legătură între cele de Sus și cele de jos, purtător al suflării de viață din Dumnezeu însuși, cinstit cu pecetea chipului Acestuia și înrudit cu El, căci suntem din neamul Lui – spune Scriptura. Fiecare celulă din trupul uman este un atelier minune, care funcționează cu o precizie matematică. Fiecare milimetru cub al trupului conține mii de informații și taine inepuizabile… Un continuu prilej de uimire și de prosternare smerită la picioarele Marelui Arhitect…

Trecând în revistă câteva din minunile creației, am văzut că teoria evoluționistă întâmpină serioase probleme în încercarea de a explica apariția vieții. Pentru ca mecanismele biologice complexe să poată funcționa, se cerea existența simultană a mai multor elemente, deci teoria mutațiilor succesive a eșuat. Chiar și cea mai simplă celulă este de o complexitate extraordinară. Așadar, viața este ceva „pus” în materie, fără a se confunda cu aceasta.

Tot acest șir de minuni despre care am vorbit ne face să ne plecăm cu adâncă recunoștință în fața singurului Dumnezeu atotputernic și măreț, dar nu distant, ci apropiat de om, urmărindu-i traseul cu mult interes și dorindu-l într-o fericită comuniune cu Sine.

baba

PARTEA II

UN NOU SCENARIU: BIOTEHNOLOGIA

CAPITOLUL 6

CÂND OMUL INTERVINE...

Omul recent este omul care, dorește să se sature de toate fenomenle naturii, stăpânindu-le, posedându-le, schimbându-le după plac…

H. R. Patapievici

BIOTEHNOLOGIA

Odată cu dezvoltarea fără precedent a biotehnologiei, specialiștii, asemenea unor demiurgi, se gândesc la faptul că de acum vor putea interveni ei înșiși chipurile cu scopul „îmbunătăţirii" rasei umane. Ei vor să „perfecţioneze" ceea ce a ieșit din înseși mâinile unui Creator desăvârșit și vor să „corecteze" urmările Căderii, dar nu și cauzele acesteia din ei înșiși și din oameni, în general, adică, păcatul.

Rănile Căderii

Așa cum arătam într-un capitol precedent, păcatele noastre au generat „spinii și pălămida" din toate domeniile vieţilor noastre: sărăcie, poluare, suferinţe de toate felurile, boli, sterilitate, malformaţii etc… Geneticienii spun că în genele noastre, pe lângă informaţiile necesare constituirii viitoarei fiinţe umane, stau cuibărite într-un mod viclean și anomalii genetice răspunzătoare de maladii incurabile – o adevărată „bombă cu ceas" – după cum le numeşte John Wyatt. Desigur, în aceste aspecte negative recunoaştem efectele inevitabile ale Căderii. Oamenii de

știinţă caută să depisteze genele generatoare de boli grave (sunt inventariate deja câteva mii), pentru a le corecta sau pentru a le înlocui cu altele. Testele genetice pot depista dacă o persoană este susceptibilă la o boală anume, dacă este alergică la diverse substanţe toxice sau este purtătoare a unei mutaţii specifice. Într-un viitor apropiat, „Toţi nou-născuţii din ţările dezvoltate vor avea o fișă ADN – ceea ce va constitui un criteriu de selecţie școlară, profesională, social-politică… Selecţia va începe curând după naștere. Segregarea socială va atinge dimensiuni demeţiale…”[68]

Succesele incontestabile ale știinţei, se întorc, într-un mod paradoxal, împotriva omului. În loc ca testele genetice să-i slujească, acestea vor constitui în viitor criterii de selecţie, de discriminare genetică, și respectiv, profesională, acolo unde întreprinderile suportă o parte din costul asigurărilor medicale, așa cum se întâmplă în multe întreprinderi din America de Nord. Se pare că viaţa se complică direct proporţional cu dezvoltarea tehnologiei. „Tehnicizarea – spune Adorno – conferă un aer precis și crud gesturilor, dar prin ele, și oamenilor. În economia profitului, regulile practice ale vieţii, ce pretind a fi în avantajul omului, știrbesc omenescul și, cu cât se extind mai mult, cu atât ele elimină delicateţea și sensibilitatea.”[69]

Presiunea banului, asemenea unei forţe impersonale, determină dezumanizarea relaţiilor interumane.

Aroganţa omului „biotehnologic”.

Pe măsură ce taina genomului uman este decriptată, geneticienii încearcă să preia controlul asupra calităţii și destinului vieţii biologice, pentru a-l modifica „spre bine”, așa cum arătam mai sus, căci „Omul este ceva ce trebuie depășit” (Nietzsche). Așadar, este vorba de „noii demiurgi

68 Constantin Maximilian, Ștefan Milcu, Sylvian Poenaru, *Noile frontiere, Introducere în bioetică,* Ed. „PAN – Publishing House”, București, 1995, p. 27.

69 Theodor W. Adorno, *Minima moralia, Reflecții dintr-o viață mutilată,* Ed. Univers, București, 1999, p. 34.

ai acestui sfârșit de veac” (C. Maximilian). Dar în faţa tuturor intervenţiilor umane există și mari semne de atenţionare, care anunţă posibile pericole, deoarece în acest „joc” biotehnologic, pândesc neprevăzutele la fiecare „colţ” – tragedii pe care omul prometeic nu le poate bănui. „Tehnologia este un amalgam de bine și de rău. Tristele întâmplări ale unor pacienţi stau drept mărturie dezastrelor în care poate eșua tehnologia”. „De ce vrem să fim zei? – se întreabă Maximilian. Pentru a demonstra că totul este posibil? Sau pentru că tot ceea ce se poate face trebuie făcut? […] Privim neputincioși marile performanţe ale științei. Suntem beneficiarii ei. Știm. Dar ceea ce nu știm sau nu vrem să acceptăm este că suntem și victimele ei.”[70]

Oamenii de știinţă îşi dau seama că apare pericolul modificării naturii înseși a umanităţii noastre, odată cu modificarea celulelor germinale (reproducătoare). Poate că atunci când Hristos a rostit cuvintele: *Adevărat vă spun că nu va trece neamul acesta până se vor întâmpla aceste lucruri* (Mt. 24: 34) – zic, poate –, El se referea, și la neamul *Homo Sapiens* care va supravieţui până în Ziua Venirii Fiului Omului, în ciuda încercărilor așa-zise de „perfecţionare” a rasei umane, pentru a-i „continua evoluţia”, pentru a eradica toate bolile ascunse în genele lui sau pentru a-i mări adaptabilitatea la mediu. „Care mediu? – întreabă Maximilian. Cel natural sau cel pe care l-am impus prin noua noastră civilizaţie? […] Cu neglijabile excepţii, nu știm nimic despre gene și rolul lor adaptiv.”[71]

Așadar, tehnologia care ne-a adus enorm de multe beneficii, rămâne în continuare, „un amalgam de bine și de rău”. Am dori să subliniem atitudinea de mândră cutezanţă a omului prometeic care dorește să „îmbunătăţească” specia umană sau să-i asiste „evoluţia” în continuare, spre o treaptă superioară de dezvoltare. Omului-rege al postmodernităţii i s-ar potrivi descrierea pe care Vechiul Testament o face poporului Haldeu: *El este grozav și*

70 C. Maximilian, Milcu, Poenaru, *Noile frontiere...,* p. 5.

71 C. Maximilian, Milcu, Poenaru, *Noile frontiere...,* p. 125.

înfricoșat; numai din el însuși îi iese dreptul și mărirea lui. […] Puterea lui o ia ca dumnezeu al lui! (Habacuc 1: 7, 11 b)

John Wyatt face o comparaţie între proiectul Turnului Babel – *un turn al cărui vârf să atingă cerul* (Gen 11: 4) și cutezanţa tehnologiei ultrasofisticate, care-i dă omului un sentiment de mândră autosuficienţă. Într-adevăr, Babelul rămâne peste veacuri ca un simbol al aroganţei și al siguranţei de sine a omului prometeic. „Chemarea lui *Haidem să facem…!* (Gen. 11: 3) este ca un ecou al cuvintelor rostite de Dumnezeu: *Să facem om după chipul și asemănarea noastră* (Gen. 1: 26). Babel simbolizează mitul tehnologiei care nu cunoaşte nicio limitare a posibilităţilor tehnologiei omenești – o tehnologie care are ca scop detronarea lui Dumnezeu din poziţia Lui de drept Creator, atentând astfel la răsturnarea ordinii Creaţiei. […] Confuzia creată de Dumnezeu [atunci și acolo] este atât un act al judecăţii, cât și un act al milei Sale. […] [El] intervine pentru a preveni ca visul tehnologic – sau mai curând coșmarul – să devină aievea”.

Așadar, „ne găsim la un moment de cumpănă, determinat de progresele uriașe ale științei contemporane – biologie, biochimie, genetică, bioinginerie, tehnologie etc. – capabile să aducă omului mari beneficii, dar și imense prejudicii. […] Credem că știm totul – sau cel puţin că suntem în stare – până la a fi capabili să modelăm fiinţa umană și, de ce nu, să o creăm. […] Uriașele performanţe ale științei și tehnologiei periclitează continuitatea vieţii pe planeta noastră”. [72]Evoluţia tehnologiei nu are oprire, asemenea unei mașini infernale.

Într-un viitor apropiat, geneticienii vor avea o putere uriașă – aceea de a interveni și a modifica structura genomului uman. Dar „O știinţă cu puteri nelimitate este un cert factor distructiv” (Maximilian), generator de coșmaruri.

---

72 Dr. Manole Cucu în Introducere la Maximilian, Milcu, Poenaru, *Noile frontiere…,* pp. 1-3.

Naşterea bioeticii

În faţa progresului ştiinţei care nu poate fi controlat, oamenii încearcă să ridice „ziduri de protecţie”, pentru a limita posibilităţile de intervenţie nesăbuită asupra genomunlui uman. Aceste „ziduri protectoare” se constituie în știința bioeticii, care se dorește a fi o opreliște în faţa săgeţii progresului, ce înaintează asemenea unui iureș fatal. „Știinţa este o provocare, sufocantă tentaculară. Privim dezarmaţi fiecare dintre agresiunile ei. Trebuie să ne apărăm dacă vrem să supravieţuim. Ne apărăm prin bioetică, (pentru ca știinţa să nu scape oricărui control).”[73]

Bioetica s-a instituţionalizat și are un rol foarte important, prin faptul că sugerează forurilor legislative legi specifice în toate problemele privitoare la viaţă și la moarte, cu care se confruntă omul contemporan. Omul rămâne în continuare o valoare-scop, în timp ce toate celelalte (cercetarea, resursele, tehnologia) sunt doar valori-mijloace. „Neliniștilor umane, privind posibilitatea schimbării omului prin știinţă, bioetica le aduce speranţa respectului și a renașterii permanente a valorilor umane, a renașterii omului ca unicat ce obligă la un respect absolut, de la concepţie până la moarte. Mentalităţii pur ştiinţifice despre om ca obiect de cercetare, bioetica îi opune concepţia omului ca suveran pe corpul său, ca subiect al dragostei și al compasiunii interumane și medicale” – ceea ce sună foarte frumos, dar nu știm cât este de real… Cine poate controla laboratoarele subterane sau pe cele situate pe niște insule pierdute în ocean?

Bioetica se bucură de interesul tuturor acelora care sunt interesaţi de destinul uman supus presiunilor ştiinţei și studiază tocmai problemele şi dilemele etice care se nasc sub imperiul acestor presiuni – dileme care în ultimul timp se înmulţesc și de care ne vom ocupa parţial în paginile următoare. Dar această nouă știinţă se izbește de dificultăţi greu surmontabile, datorită realităţilor epocii postmoderne.

---

73 C. Maximilian, Milcu, Poenaru, *Noile frontiere...,* p. 6.

baba

DIFICULTĂŢILE CU CARE SE CONFRUNTĂ BIOETICA

Lipsa reperelor fixe

Datorită contextului socio-cultural în care îşi desfășoară activitatea, această nouă ştiinţă întâmpină numeroase obstacole. În primul rând, lipsa de o „busolă" morală pe harta valorilor, datorită relativizării acestora. Sfârşitul teismului – „moartea lui Dumnezeu", anunţată de Nietzsche – însemna spulberarea temeiului valorilor care îşi au originea în Dumnezeu. Fără un fundament absolut („Stânca Veacurilor") nu pot exista valori absolute, nici în domeniul moral și nici în cel religios. Însăși temelia dimensiunii axiologice a fost înlăturată.

În contextul navigaţiei, steaua polară ar fi simbolul unui reper fix. Cum ar fi cerul fără această stea, singura care nu-și schimbă locul, singura pe care te poţi bizui și în funcţie de care te poţi orienta în lipsă de busolă? În cultura noastră, oamenii au lepădat absoluturile de origine divină, bizuindu-se doar pe lumina mioapă a propriei lor raţiuni.

„Fără o ancorare în Duhul prezenţei lui Dumnezeu, drumul pe care mergem se prăbușește în abis – el este deja un abis" (Patapievici). Oamenii *S-au făcut că sunt înţelepţi și au înnebunit* (Rom. 1: 22). Numai „Mintea curată vede lucrurile drept" (Maxim Mărturisitorul).

Reducţionismul ştiinţific

În lipsă unei „ancore" morale fixe oamenii de ştiinţă sunt călăuziţi de teoria reducţionismului biologic – o teorie mecanicistă –, conform căreia omul nu este decât o maşinărie de o uimitoare complexitate, o colecţie de gene generatoare de reacţii chimice. *Les êtres vivants sont des machines chimiques* (Monod). „Omul trebuie într-adevăr să se trezească, pentru a-și descoperi deplina singurătate, stranietatea radicală. El știe

acum că […] se află la marginea Universului […] Un Univers surd la muzica lui, indiferent la speranţele lui, ca și la suferinţele lui". Dincolo de materie nu există nimic. Nu există Creator atotputernic și nici suflet veșnic trăitor. Omul, ca valoare este redus la destinul său genetic particular sau, în cel mai rău caz, la un obiect manipulabil, un suport material pentru experienţe genetice sau o potenţială sursă de organe. Această perspectivă justifică ori ce fel de experimentări, sub pretextul continuării controlate a „evoluţiei" speciei umane, sau sub motivul împlinirii nevoilor exprimate de consumatori.

baba la o paranteză, am dori să menţionăm faptul că mulţi dintre oamenii de știinţă atei îşi pun serioase întrebări existenţiale și filosofice în faţa complexităţii și a misterului trupului uman:

„Am disecat creierul, am descifrat structura neuronilor, am aflat că în acest univers [al neuronilor] se găsesc explicaţiile primare ale reacţiilor noastre psihice, am conchis că prin jocul moleculelor plângem și râdem… Și totuși, chiar și atunci când vom orândui calmi genele creierului, ceva ne va scăpa… poate esenţialul. Avem certitudinea că există încă ceva dincolo de ordinea moleculelor care asigură aparenţele. Ce? Aceasta este hamletiana întrebare. Nu cumva ar fi mai bine să nu știm niciodată? Să lăsăm mari spaţii goale necunoscutului în care să-și găsească loc toate speranţele noastre nemărturisite sau mărturisite abia în șoaptă?"[74]

Cu alte cuvinte, realitatea programului intracelular este prea frumos, prea inteligent, prea complex, pentru a fi doar pură întâmplare, un joc al hazardului iraţional. Sau, astrofizicianul Reeves, de care am mai pomenit, stă uimit și nu găsește explicaţii pentru complexitatea creaţiei care întrece posibilitatea noastră de pricepere: „Cum să ne închipuim că lumea noastră, atât de complexă și de variată

74 C. Maximilian, Milcu, Poenaru, *Noile frontiere...,* p. 99.

astăzi, s-a putut naște într-o asemenea «sărăcie»”? *baba*

De aceea, voi lovi iarăși pe poporul acesta cu semne și minuni din ce în ce mai minunate, așa că înţelepciunea înţelepţilor lui va pieri, și priceperea oamenilor lui pricepuţi se va face nevăzută (Is. 29: 14).

Multiculturalismul

În contextul societăţii multiculturale, ne izbim de fragmentarea consenssului moral. „Totul din punct de vedere filosofic este deschis polemicii, multiplelor interpretări” (Lipovetsky). Este deci greu să găsești un numitor comun pentru a ajunge la anumite decizii unitare cu privire la ce este sau nu este admisibil. Această fragmentare este vizibilă în diferenţele dintre deciziile comitetelor de bioeticieni din diverse ţări. În contextul societăţii multiculturale, „Toleranţa este costul pe care trebuie să-l plătim ca preţ pentru aventura libertăţii” (Dworkin).

Max Charlesworth, un reprezentatnt al liberalismului radical, spune că într-o societate cu adevărat liberă, nu poate exista un consens nici măcar faţă de valori esenţiale de ordin moral sau religios, cu excepţia consensului faţă de valoarea supremă care este libertatea individuală (autonomia). În concepţia omului postmodern, dependenţa de Dumnezeu sau de semeni este umilitoare, dar și consensul este degradant, deoarece trebuie să iei aminte la părerea concetăţenilor și să te pui de acord cu ei. Dar omul contemporan înţelege consensul ca pe o „înregimentare” sau „nivelare”. Singurul lucru cu care acesta se poate pune de acord este lipsa de acord, deci lipsa de consens. Adorno denunţă consensul numindu-l „o conexiune de orbire colectivă” – „uniformizare”. Deci omul postmodern nu poate fi de acord cu a fi de acord De ce? Pentru a rămâne el însuși, pentru a nu renunţa la vreuna din ideile sale, știrbindu-și astfel libertatea – valoarea supremă a fiinţei sale.

Individualismul și concepţia consumistă

În virtutea valorilor cardinale ale omului postmodern – libertatea și autonomia –, omul dorește să-și controleze și să-și chivernisească propria viaţă după bunul plac, pentru a avea sentimentul respectului deplin de sine. Așadar, fiecare client este un *eu* individualist cu drepturi nelimitate în ceea ce privește trupul său (organele sale), viaţa sa și pretenţiile sale. În societatea individualismului radical dorinţele pacienţilor tind să devină drepturi: dreptul de a avea un copil, în ciuda imposibilităţii de a-l avea („dreptul la autonomie procreativă”), dreptul de a alege sexul copilului, dreptul de a păstra o sarcină doar dacă fetusul este perfect sănătos, dreptul omului de a-și schimba identitatea sexuală, dreptul de a muri la cerere etc. Cu un cuvânt, dreptul omului postmodern de a decide el singur privitor la toate aspectele propriei persoane. „Pe măsură ce societatea se dezvoltă, sfera libertăţii individuale trebuie să crească progresiv, iar sfera acţiunii paternaliste a statului trebuie să se diminueze constant.”[75] Cu alte cuvinte, rolul legii trebuie limitat, ca să nu aibă putere de acţiune în sfera vieţii private.

Pe măsura progresului științelor în domeniu, dorineţele consumatorilor se vor amplifica. Până unde se poate merge în împlinirea dorinţelor acestora? Cum ar trebui să răspundă medicina durerii finale a bătrânilor, care cer eutanasierea? Până unde poate dispune omul de propriul trup și de propriul destin? Este etică comercializarea propriilor organe?

De la nevoia de medicină se trece treptat la medicina dorinţelor. Până unde?

Resurse limitate

În contextul actual, factorul care exercită o presiune maximă este lipsa resurselor. De aceea, iată câteva întrebări fierbinţi care se ridică tot mai des:

Merită să fie ţinuţi în viaţă în mod artificial bătrânii, unii dintre ei în stare vegetativă persistentă (SVP), sau cei

75 Max Charlesworth, citat de Wyatt în *op. cit.,* p. 37.

cu Alzheimer (al căror număr este în continuă creștere), când fiecare nou tratament costă enorm? Ce este de făcut în condiţiile în care îngrijirile paliative (de ameliorare temporară) par a fi fără noimă și costă mult mai scump decât eutanasia?

Tot datorită resurselor limitate se recomandă screeningul prenatal, pentru a putea fi eliminaţi fetușii cu malformaţii, căci – spun unele voci – ar fi mai benefic să fie provocat avortul unui fetus cu malformaţii decât să se investească o mulţime de bani și resurse în creșterea și îngrijirea viitorului copil handicapat. De altfel, care este valoarea unui fetus grav handicapat? Este el o persoană sau doar un ţesut din care s-ar putea preleva câte ceva spre binele altora? Răspunsul Scripturii este că structura omenirii atinse de umbra deasă a Căderii îi include și pe acești nedoriţi. Ei sunt parte integrantă a condiţiei umane, așa cum ne-am creat-o noi, prin păcatele noastre. Ei sunt semenii noștri: *Între ei [în popor] e și orbul și șchiopul, femeia însărcinată și cea în durerile nașterii...* (Ier. 31: 8). Între noi, oamenii, este și cel nedorit, și bătrânul neputincios, și săracul și bolnavul atins de Alzheimer etc.

O altă problemă arzătoare este nevoia reală de organe pentru transplant, ceea ce ridică multe întrebări: În contextul în care această nevoie este tot mai stringentă, nu ar fi mai logic să se eutanasieze bolnavii SVP şi cei condamnaţi la pedeapsă capitală pentru a li se preleva organele cu care ar putea trăi alţii mai tineri şi mai merituoşi? Sau, nu ar fi bine să se producă clone umane pentru a servi drept „bănci de organe vii”, dacă creierul acestora ar fi distrus într-o fază incipientă, pentru a nu-și revendica drepturile?

Problema lipsei resurselor constituie și unul dintre **factorii-motori** ai bioeticii, determinând intensificarea activităţii bioeticienilor. Un alt factor motor ar fi și beneficiile personale ale unor specialiști egocentrici: realizări profesionale, afirmare, bani, putere, faimă etc. „Nu ne mai interesează cunoaşterea în sine cât avantajele pe care le generează orice pas înainte, fie ştiinţific, fie

tehnologic”. Cunoaşterea și profesionalismul au la bază resorturi utilitariste și egocentrice. „Perfecţionarea mijloacelor medicale tinde să dea tratamentului un caracter din ce în ce mai tehnic și din ce în ce mai puţin uman” (Gh. Scripcaru). Cu alte cuvinte, nu neapărat binele omului și al societăţii umane, ci profesionalismul în sine, care ne poate da un renume și un profit bănesc, dar și presiunea exercitată de cererile clienţilor, în funcţie de sistemul lor de valori și implicit de priorităţile lor. Apoi relaţiile dintre medic și pacient devin din ce în ce mai „profesioniste”, mai anonime, căci bolnavul devine un „caz”, o „fișă”, un „număr” sau o „sursă de bani”, cu alte cuvinte, un obiect.

*ba**b**–*

PROPUNERI DE PRINCIPII ȘI LEGI PENTRU BIOETICĂ

În lipsa unor valori universal acceptate, există diverse propuneri, unele dintre acestea se încadrează în ceea ce am putea numi „bunul simţ comun” sau „judecata sănătoasă”. Astfel există propuneri generoase care subliniază intenţia expresă de a căuta binele suprem al pacienţilor, de evita orice intervenţie cauzatoare de rău și, în același timp, de a administra resursele într-un mod echitabil. Dar nici din aceste propuneri nu lipsește accentuarea autonomiei, a libertăţii persoanei de a lua decizii privitor la viţa, procrearea, organele și felul în care dorește să moară – o trăsătură caracteristică a postmodernismului individualist: „Nu dorim decât să ni se dea dreptul de a decide singuri despre noi înșine”, căci „Libertatea, reprezintă dimensiunea absolută a respectului de sine” (Ronald Dworkin).

Max Charlesworth definește autonomia ca fiind „binele suprem”. În teologia tradiţională, Binele Suprem era considerat a fi Dumnezeu. Dar în locul Lui se întronează autonomia omului demiurg care se făurește (se

„construiește”) pe sine însuși. „Valoarea nu poate fi turnată într-o viaţă așa, din afară, ci trebuie să fie generată de persoana căreia îi aparţine acea viaţă – spune Charlesworth; nu poate fi posibil ca natura umană să fie un derivat al modului în care suntem făcuţi. Din contră, fiecare se face pe sine…” Cu alte cuvinte, valoarea unei vieţi umane nu mai constă în pecetea chipului lui Dumnezeu, în „modul în care suntem făcuţi”, ci se măsoară în realizări, în starea de sănătate, în funcţionarea cortexului etc. – criterii stabilite de om.

Charlesworth consideră valorile morale ca fiind relative, determinate cultural, pe când valorile liberalismului nu intră sub incidenţa culturii, ci intră în sfera adevărurilor obiective – a se citi „absolute” –, valabile deci pe orice meridian și pentru orice om. Cu alte cuvinte, valorile morale tradiţionale ale ultimelor două milenii, fundamentate în Scriptură, sunt considerate de Charlesworth a fi relative, deci depășite, nedemne pentru a-l „încorseta” pe omul demiurg, pe când valorile liberalismului – libertatea persoanei și autonimia (dreptul de a decide singur privitor la sine) – sunt absolute.

Comentând acest crez arogant și alienat, Wyatt spune următoarele:

Suntem faţă în faţă cu rădăcinile filosofice ale celui mai tenebros sens de dureroasă singurătate, izolare, alienare și înstrăinare – priveliștea dezolantă a unei umanităţi ce se recompune mereu în izolare, dar care nu este de fapt decât o colecţie jalnică de egoism și decizii autonome, ce caută cu înfrigurare adevărata independenţă, fiindcă dependenţa este văzută ca ceva dezumanizant și periculos, nu doar pentru ideea de identitate, ci și pentru înseși sensurile semnificaţiei.[76]

Peter Singer

În cartea lui, *Rethinking Life and Death,* Peter Singer propune cinci „porunci” întunecate pentru bioetică. Despre porunca a cincea am vorbit în subcapitolului

76 *Ibidem*, p. 39.

NEUROMANIA, deci le vom prezenta pe scurt pe celelalte:

Prima poruncă: În locul respectului pentru viaţa oricărei fiinţe umane, el ne propune o ierarhizare a vieţilor umane, în funcţie de valoarea acestora, așa cum o concepe el: „O viaţă cu adevărat împlinită depinde de o funcţionare adecvată a cortexului. Fiinţele umane al căror cortex nu funcţionează la întreaga capacitate, incluzându-i aici pe fetuşi şi pe nou-născuţi, precum şi alte persoane cu probleme cerebrale sau cu Altzheimer nu se califică la a fi consideraţi ca având drept la viaţă [!]. Aceştia sunt fiinţe umane, dar nu şi persoane în adevăratul sens al cuvântului. […] Ar trebui să recunoaştem evidenţa faptului că unii sunt mai persoane decât alţii” (sic!).

Porunca a doua: În locul mentalităţii tradiţionale care refuză să ia o viaţă inocentă, Singer propune ideea uciderii din milă, a tuturor acelora, a căror viaţă nu are valoare: „Asumă-ţi responsabilitatea pentru consecinţele deciziilor tale.”, Cu alte cuvinte, dacă am decis că viaţa nu merită trăită, atunci trebuie să ne luăm responsabilitatea de a pune capăt unei astfel de vieţi, dar cât mai uman posibil. „Este imoral să permiţi unui individ să se perepelească la nesfârşit într-o condiţie care face viaţa nedemnă de trăit”.

Porunca a treia: Oamenii au condamnat suicidul, de-a lungul veacurilor, dar propunerea lui Singer este: „Respectă dorinţa de a trăi sau a muri a persoanei”.

Porunca a patra: În loc de „Creşte-ţi, înmulţiţi-vă și umpleţi pământul!”, Singer propune o nouă poruncă: Aduceţi pe lume copii numai dacă vreţi…” oricum, sunt și așa prea mulţi oameni pe planetă… „Copiii nu se nasc conștienţi de sine sau capabili să priceapă sensurile existenţei. Ei nu sunt persoane [!]. Ba mai mult, viaţa lor nu pare cu mult mai valoroasă decât cea a unui fetus”. „Ar trebui să ne pregătim să acceptăm infanticidul medical al nou-născuţilor nedoriţi [!] sau cu anomalii”.

John Harris[77] este profesor de bioetică la Universitatea din Manchester. În cartea lui intitulată *The*

77 cf. *Ibidem*, p. 44.

Value of Life: An Introduction to Medical Ethics (Valoarea vieţii: O introducere în etica medicală), el propune un principiu de bază pentru bioetică, și anume: „Fericire la maxim pentru un număr maxim”, ceea ce sună extrem de frumos, dar, atenţie! Dacă încercăm să dăm la o parte „masca bunelor intenţii”, vom vedea că esenţa acestui principiu este de fapt: „Scopul scuză mijloacele” – un utilitarism „gol goluţ”.

Astfel, fetușii avortaţi, de ce să fie îngropaţi, când pot fi folosiţi pentru cercetare sau transplant de organe, „în beneficiul altora” – un scop foarte „nobil” (!). Fetusul nu este o persoană, deci organele lui pot fi folosite în beneficiul persoanelor. Nici nou-născuţii nu pot fi consideraţi persoane (!).

Ar trebui să se permită crearea de clone umane pentru organe de transplant. Dar pentru a le împiedica să-și revendice drepturile, creierul acestora trebuie distrus într-un stadiu incipient (!). „Dacă Dumnezeu nu există, înseamnă că totul este permis și dacă totul este permis, înseamnă că suntem pierduţi” (Dostoievski). Vai de noi! Dacă în virtutea reducţionismului, omul nu este decât o mașină de reacţii chimice, dacă dincolo de mormânt nu este nimic, dacă acea lumină sădită în om se întunecă într-atât încât să vadă în semenul lui doar o „sursă de organe”, atunci dictonul latin *Homo homini lupus* devine o crudă realitate. Ce încredere vor mai avea oamenii cu boli terminale în medici…?

„Progresul rapid și constant al medicinei creează probleme și chiar ameninţări pentru drepturile fundamentale ale omului și integritatea bolnavului.”[78] Cât de adevărat!

Dacă lumina care este în tine este întuneric, cât de mare trebuie să fie întunericul acesta! (Mt. 6: 23).

baba

CAPITOLUL 7

78 *Ibidem*, p. 44.

MARILE PROBLEME ALE BIOETICII

VALOAREA VIEŢII

Valoarea vieţii umane o stabilește Dătătorul vieţii. Nimeni n-o poate da în afară de El, deci nimeni nu are dreptul s-o ia. Este proprietatea Lui și ea (viaţa umană) transcende timpul, deci este o valoare veșnică. Dar omul prometeic îşi permite să stabilească el însuși valoarea vieţii, bizuindu-se pe raţiunea sa mioapă. „Dacă nu există Dumnezeu atunci eu sunt Dumnezeu" (Dostoievski).

Atunci se arată omul cât este de prost cu ştiinţa lui! (Ier. 10: 14 a)

Am amintit mai sus părerea lui Jacques Monod despre valoarea vieţii umane: „Fiinţele vii sunt maşini chimice", cu alte cuvinte, materie „goală".

Peter Singer, un alt gânditor contemporan face o îndrăzneaţă ierarhizare a vieţilor umane, evaluându-le, cântărindu-le, măsurându-le valoarea și pronunţându-se demiurgic asupra locului pe care trebuie să-l ocupe fiecare fiinţă umană, de parcă i-ar fi fost delegată această autoritate. Dar „Omul este măsura tuturor lucrurilor" (Protagoras), astăzi mai mult decât oricând.

Societatea însăşi este o ierarhie: în vârf sunt specimenele excepţionale – campionii olimpici, laureaţii premiului Nobel – apoi, oamenii de rând, sănătoşii, sub ei cei mai puţin sănătoşi, a căror activitate cerebrală este suficient de activă ca să-i facă să-şi recunoască propria existenţă; iar la bază, ne-persoanele: bebeluşii, cei cu probleme cerebrale, cu tulburări mintale, cu boala Alzheimer, acei ale căror vieţi nu prea merită atenţie. Fiecare ins, fiecare dintre noi îşi are locul său în această ordonare, iar valoarea vieţii noastre urcă sau coboară, în

funcţie de scurgerea evenimentelor.[79]

„Recunoaşteţi vă rog – mai spune el – că însemnătatea vieţii omeneşti variază de la caz la caz” (!). Ar fi cazul să încetăm odată cu „pretenţiile de pioşenie”. „Trebuie să tratăm fiinţa umană în funcţie de caracteristicile ei relevante din punct de vedere etic”, care ar fi: conştiinţa, capacitatea de interacţiune fizică socială şi mintală cu alte persoane, capacitatea de a alege conştient şi a avea preferinţe în legătură cu desfăşurarea şi continuarea vieţii, de a dori, de a năzui la experienţe noi şi plăcute.

Deci omul îşi permite să hotărască cine are și cine nu are dreptul la viaţă, în funcţie de niște criterii utilitariste, „lipite” strâns de orizontală, ca nu cumva să intre vreo rază a dimensiunii verticale în judecăţile sale înguste.

baba

Viaţa este sacrosanctă, așa cum rezultă și din legea talionului: *Dacă varsă cineva sângele omului, și sângele lui să fie vărsat de om, căci Dumnezeu a făcut pe om după chipul Lui* (Gen. 9: 6).

Trătorii întru neprihănire știu că valoarea vieţii omului nu stă în inteligenţa, studiile, realizările, starea sănătăţii sau în eficienţa cortexului său, ci în faptul că el a fost creat după chipul lui Dumnezeu. „Fiinţa umană […] îşi trage explicaţia din Dumnezeu al Cărui chip îl poartă” (Wyatt), precum și din faptul că întruparea chenotică a Domnului nostru Iisus Hristos a confirmat demnitatea umanităţii noastre. *Mâinile Tale m-au făcut şi m-au zidit, ele m-au întocmit în întregime…* […] *Adu-ţi aminte că Tu m-ai lucrat ca lutul* (Iov 10: 8 – 9). La această valoare inalienabilă se adaugă și preţul extraordinar, dat pentru răscumpărarea omului, dintr-o iubire neţărmurită și inexplicabilă din punct de vedere omenesc: jertfa mântuitoare al lui Iisus Hristos. Cei născuţi de Sus sunt conștienţi de valoarea lor în ochii lui Dumnezeu, căci au

79 J. Wyatt, *op. cit.,* p. 42

fost cumpăraţi cu un preţ și fac parte integrantă din „bogăţia slavei moștenirii Lui în sfinţi” (cf. El 1: 18). *Aşadar, voi nu mai sunteţi nici străini, nici oaspeţi ai casei, ci sunteţi împreună cetăţeni cu sfinţii, oameni din casa lui Dumnezeu* (El. 2: 19), chiar dacă momentan vă aflaţi pe patul neputinţei și al durerilor.

Ce convingere măreaţă!

DISOCIEREA SEXUALITATE-REPRODUCERE

Poate fi ceva mai groaznic decât să nu vrei ce vrea Dumnezeu pentru tine?

Vladimir Ghika

Omul de știinţă biotehnologic a despărţit forţat ceea ce a fost rânduit de la Facere ca să rămână unit: sexualitatea și procreaţia, „deschizând astfel o adevărată cutie a Pandorei” (Scripcaru). Unirea fizică și procreaţia alcătuiesc un întreg sacru în cadrul căsătoriei. John Wyatt –, medic pediatru –, subliniază faptul că iubirea unică dintre un bărbat și o femeie devine parte integrantă a texturii fizice a copilașului rezultat. ADN-ul copilului aduce la iveală acea combinaţie singulară, păstrând în același timp înregistrarea nenumăratelor încrucișări ale strămoșilor ca o ţesătură alcătuită din miriade de combinaţii ale iubirii.[80]

Intruziunea tehnologiei, a artificialului și a voinţei omului-rege de a-și rândui viaţa au invadat cele mai sacre teritorii ale vieţii umane. Acum, fecundarea se poate face *in vitro*, din gameţii părinţilor sau ale donorilor, de cele mai multe ori necunoscuţi, iar unul, până la trei din embrionii rezultaţi, după ce au fost examinaţi, ca să nu fie purtători de gene „buclucașe”, sunt implantaţi în uterul viitoarei mame sau a unei mame surogat. Căci „procrearea a intrat în epoca postmoralistă a autoservirii individualiste

80 Cf. J. Wyatt, *op. cit.,* p. 97.

și a contractului comercial…”[81] Se poate face și predeterminarea sexului embrionilor sau chiar schimbarea lui, mai ales atunci când trebuie evitate tulburări ereditare grave legate de sex.

Restul embrionilor sunt congelaţi pentru a fi „refolosiţi”. Unii din aceștia sunt distruși (au fost distruși mii de embrioni), alţii sunt donaţi sau supuși experimentelor, până la vârsta de 14 zile (cel puţin oficial). Dar crearea expresă de embrioni în vederea cercetărilor sunt interzise.

Oare cine sunt embrionii? Care este statutul lor moral? Sute, mii de anonimi microscopici… Sunt ei persoane? Este clar că viaţa (pe care numai Dumnezeu o poate da) pulsează în acele câteva celule gelatinoase. „Prin codul său genetic, oul și embrionul reprezintă o nouă existenţă umană și această individualitate se realizează anterior nidaţiei (a fixării oului în uter). Embrionul trebuie deci să aibă drepturile unei fiinţe umane”.

Mă întreb dacă nu cumva depășim linia voinţei divine specifice pentru viaţa noastră, amestecându-ne în „treburile” lui Dumnezeu. „Omul îl elimină pe Dumnezeu pentru a reintra el însuși în posesia măreţiei umane, care îi pare deţinută pe nedrept de un altul. În Dumnezeu, el doboară un obstacol pentru a-și cuceri libertatea”. [82]Se pare că până și ultima frontieră a lumii naturale – trupul uman – a fost transgresat pentru totdeauna.

Demult ţi-ai sfărâmat jugul, ţi-ai rupt legăturile şi ai zis:

„Nu mai vreau să slujesc ca un rob!” (Ier. 2: 20).

În sensul acesta, utopiștii spun că tehnologia reproducerii și ingineria genetică vor face ca fiinţele umane să nu mai fie nevoite să se reproducă, deoarece copiii vor fi concepuţi în eprubetă la scară largă și aduși la termen în utere artificiale, ceea ce înseamnă o fuziune

81 Gilles Lipovetsky, *Amurgul datoriei*, Ed. Babel, București, 1996, p. 111.

82 H. de Lubac, *op. cit.,* p. 27.

dintre ființa umană și biotehnologie. Atunci, femeile vor atinge gradul suprem de emancipare. Ei salută cu mult entuziasm libertatea supremă ce se va instaura în perioada postumanistă (care urmează după postmodernitate). Prin libertatea supremă ei înțeleg eliberarea nu doar de constrângerile moralei, ci și de propria identitate, ba chiar și de trupul material și de orice constrângere biologică. Este vorba de o existenţă sub forma minţii pure și libere, care se poate mișca sub diverse identităţi asumate succesiv, în lumile virtuale. Alţii văd în ectogeneză (dezvoltarea embrionului în afara uterului matern) o fericită abandonare a practicilor pur zoologice a unei umanităţi imperfecte. Dar așa-zisa „dezanimalizare" a omului va ajunge sinonim cu dezumanizarea acestuia.

...Au înnebunit cu idolii lor! (Ieremia 50: 38 b)

„Părerile seculare actuale despre autonomie nu sunt decât fantasme moderne – spune Meilander; sunt fără pic de urmă de realism și nu ţin cont de modul în care suntem făcuţi nici noi și nici restul universului. Revelaţia creștină ne aduce aminte că *«suntem cu atât mai mult noi înșine, nu atunci când căutăm cu orice preţ să ne mânăm și să ne controlăm destinul, ci atunci când recunoaştem și acceptăm faptul că viaţa ne este înrădăcinată și susţinută de Dumnezeu.»*".

baba

FECUNDAREA *IN VITRO*

Nitimur în vetitum, semper cupimusque negata

(Tindem totdeauna spre cele oprite și dorim cele refuzate)

Publius Ovidius Naso

Chemarea instinctului

În genele noastre sunt sădite în mod tainic dorinţe

specific umane: de a iubi și de a fi iubiţi, de a întemeia o familie și de a avea copii. Dar deasupra dorinţelor umane naturale, cu totul justificate, stau planurile specifice ale Precunoscătorului divin, pentru fiecare viaţă în parte. Fiecăruia dintre muritori Dumnezeu îi rânduiește un destin. Nimeni nu este trimis în lume fără gândul și planul lui Dumnezeu, fără a i se aronda o menire, fără a i se da măcar un talant. Vestea bună este că **din orice moștenire genetică se poate face o capodoperă**, prin împreună-lucrarea cu Dumnezeu. *Căci Eu știu gândurile pe care le am cu privire la voi, zice Domnul, gânduri de pace și nu de nenorocire, ca să vă dau un viitor și o nădejde* (Ier. 29: 11). Orice temător de Dumnezeu și păzitor al sfintelor Sale porunci găsește în viaţă un sens, căci „realizarea de sine”, despre care se vorbește atât de mult în societatea noastră individualistă, se poate atinge doar prin întregirea cu dimensiunea spirituală, cu slava și frumuseţea acesteia, printr-o întâlnire de „faţă către faţă” cu Dătătorul vieţii și prin înţelegerea planurilor Sale specifice pentru viaţa aceluia. Da, cel înduhovnicit va înţelege că *Omul nu poate primi decât ce-i este dat din cer* (În 3: 27). El va înţelege că „Dumnezeu ne iubeşte într-atât, încât şi atunci când ne refuză ceva, acel refuz înseamnă mai mult decât un dar” (V. Ghika).

Dumnezeu nu este democratic

Interesant este faptul că într-un anume sens Dumnezeu nu este democratic, deși El este drept: unuia îi dă cinci talanţi, altuia doi, iar altuia, doar unul, „fiecăruia după puterea lui” (Mt. 25: 15). Unuia îi dă o viaţă lungă, altuia, numai câteva luni. Unuia îi dă copii mulţi, altuia niciunul. Majoritatea oamenilor reușesc să-și întemeieze o familie, dar alţii nu, deși ar dori mult. În urma decepţiei rămân cu o „rană” a singurătăţii resimţită mai mult sau mai puţin, expusă sau ascunsă și tăinuită cu grijă. Printre aceste privaţiuni recunoaştem și consecinţele directe și necesare ale păcatelor noastre și ale părinţilor noștri, precum și consecinţele Căderii, în general. Dar „Cele ce ni

se par nouă că nu s-au săvârșit bine, s-au săvârșit dintr-o iconomie [plan de ansamblu] mai presus de înţelegerea noastră" (Filocalia). Apoi, trebuie să avem în vedere și felul de a lucra al lui Dumnezeu cu oamenii, în vederea prelucrării lor pentru adevărata viaţă – cea de dincolo: *În Împărăţia lui Dumnezeu trebuie să intrăm prin multe necazuri* (Fapte 14: 22). Acesta este un adevăr axiomatic dureros de care am fugi cât mai repede și cât mai departe... Doamne, de ce **trebuie**? „Pământul – spune Lubac – este în realitate locul minunat și ***dureros*** unde se plămădește ființa noastră veșnică (s. n.)". Pe de o parte, știm că scopul lui Dumnezeu nu este **confortul** nostru, împlinirea noastră deplină pe plan pământesc, ci **caracterul** nostru, pentru că adevărata noastră viaţă este dincolo, pe celelalte meleaguri binecuvântate.

În procesul modelării caracterului, vom avea și surprize dureroase: „Cu Dumnezeu nu-i de glumit – spune Steinhardt: «Ieși din ţara ta și din rudenia ta și din casa tatălui tău!», «Ia-ţi crucea!», «Vino după Mine!», «Vegheaţi dar...!», «Spălaţi-vă și curăţiţi-vă!», «Du-te și strigă...!», «Scoală-te, ridică-ţi patul și umblă!» Nu se stă locului; nu-i rost de încropire, de confort, de moale visare."[83] „Dacă nu poţi zbura, aleargă. Dacă nu poţi alerga, mergi. Dacă nu poţi merge, târăște-te, dar orice ai face, nu te opri" (Martin Luther King). Cu alte cuvinte, nu te da bătut, luptă, ca prin harul lui Dumnezeu să poţi converti suferinţa în creștere duhovnicească, în „carate" ale caracterului.

Pe de altă parte, Dumnezeu nu se bucură de suferinţa umană, ci suferă împreună cu noi. Atunci când impunem copiilor noștri anumite limitări neplăcute pentru ei (cum ar fi, să mai facă exerciţii de matematică sau de gramatică, în loc să iasă la joacă), o facem spre binele lor. Aceste impuneri nu le facem cu plăcere, dar înţelepciunea părintească prevăzătoare ne obligă să luăm decizii în favoarea binelui viitor al copilului. Dacă noi, ca oameni, nu creăm frustrări gratuite copiilor noștri, interdicţii de

83 N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii*..., p. 37-38.

dragul interdicţiilor, cu cât mai mult Dumnezeu – IUBITORUL DE OAMENI: *El nu necăjește cu plăcere, nici nu mâhnește bucuros pe copiii oamenilor* (Plângeri 3: 33).

Dumnezeu este alături de cei cărora le creează frustrări, suferind împreună cu ei, dar acele îngrădiri prescrise de El se convertesc în binele lor etern. Atunci când sfântul Fiu al lui Dumnezeu era atârnat pe cruce pentru păcatele noastre, ce credeţi că făcea Tatăl? *Dumnezeu era în Hristos, împăcând lumea cu Sine* (2 Cor. 5: 19). *Domnul este aproape de cei cu inima înfrântă…* (Ps. 34: 18). Suferinţa se dovedește a fi o „formare" pentru dezvoltarea omului lăuntric. Atunci când o valorificăm, printr-o atitudine de acceptare, acea suferinţă se transformă într-o „fereastră" prin care îl putem zări și înţelege mai clar pe Dumnezeu. Suferinţa înţelepţește, maturizează, lărgește orizontul înţelegerii, deschide ochii lăuntrici…

Pe de altă parte, Dumnezeu nu se bucură de suferinţa umană, ci suferă împreună cu noi. Atunci când impunem copiilor noștri anumite limitări neplăcute pentru ei (cum ar fi, să mai facă exerciţii de matematică sau de gramatică, în loc să iasă la joacă), o facem spre binele lor. Aceste impuneri nu le facem cu plăcere, dar înţelepciunea părintească prevăzătoare ne obligă să luăm decizii în favoarea binelui viitor al copilului. Dacă noi, ca oameni, nu creăm frustrări gratuite copiilor noștri, interdicţii de dragul interdicţiilor, cu cât mai mult Dumnezeu – IUBITORUL DE OAMENI: *El nu necăjește cu plăcere, nici nu mâhnește bucuros pe copiii oamenilor* (Plângeri 3: 33).

Dumnezeu este alături de cei cărora le creează frustrări, suferind împreună cu ei, dar acele îngrădiri prescrise de El se convertesc în binele lor etern. Atunci când sfântul Fiu al lui Dumnezeu era atârnat pe cruce pentru păcatele noastre, ce credeţi că făcea Tatăl? *Dumnezeu era în Hristos, împăcând lumea cu Sine* (2 Cor. 5: 19). *Domnul este aproape de cei cu inima înfrântă…* (Ps. 34: 18). Suferinţa se dovedește a fi o „formare" pentru dezvoltarea omului lăuntric. Atunci când o valorificăm,

printr-o atitudine de acceptare, acea suferinţă se transformă într-o „fereastră” prin care îl putem zări și înţelege mai clar pe Dumnezeu. Suferinţa înţelepţește, maturizează, lărgește orizontul înţelegerii, deschide ochii lăuntrici…

Așteptarea copilului

În societăţile postmoderne, de multe ori, cariera și faima primează în raport cu familia. Căsnicia și copiii sunt percepuţi ca obstacole în calea ascensiunii sociale, academice, politice etc. Dar, dorinţa de independenţă, de evitare a căsătoriei este o sociopatie, o anomalie îngrijorătoare, căci darul copiilor este unul dintre cele mai mari bucurii – unul dintre miracolele vieţii. Privind în urmă, pentru mine personal, nimic nu este mai frumos și mai împlinitor decât maternitatea și creșterea copiilor. Însă, „Acest dar al iubirii și al procreării nu este dat tuturor” (Wyatt). În unele familii, așteptarea copilului se transformă într-o zădărnicie dureroasă – o altă „durere” specific umană, alături de multe altele: copii bolnavi sau partener de viaţă plecat prea repede, relaţii disfuncţionale și… lista se prelungește la infinit. Recunoaştem imaginea unei lumi marcată de ceaţa Căderii.

Ia-ţi crucea și urmează-Mă!

Calea lui Dumnezeu e crucea de fiecare zi
Filocalia

Fiecărui om i se repartizează o „cruce” exact pe măsura lui, adică, o școală a vieţii „personalizată”, gândită exact pe măsura nevoilor lui lăuntrice, pentru a fi pregătit în vederea chemării și a destinului său unic aici pe pământ, dar mai presus de toate, pentru adevărata viaţă ce va să vină. „Bunul Dumnezeu rânduiește pentru fiecare om o cruce potrivită – spune Paisie Aghioritul – nu pentru a se chinui, ci a urca de pe cruce în cer, pentru că, în esenţă, crucea este o scară către cer”.

Dar „cheia succesului” (ca să folosim o formulă mult uzitată în zilele noastre) în urma străbaterii Văii Plângerii este împreună-lucrarea cu Dumnezeu în suferinţa noastră specifică, pentru a câştiga înţelepciune și maturitate spirituală, căci altfel rămânem doar cu suferinţa, fără să fi învăţat vreo lecţie de viaţă. „Trebuie să-l predăm pentru totdeauna controlul asupra unor chestiuni pe care le-am putea socoti «drepturi naturale». Faptul acesta poate fi cumplit de greu, dar, în multe privinţe, la aceasta se reduce credinţa. Nu-L putem cunoaşte pe Iisus de multă vreme, fără să gustăm moartea [răstignirea de sine], însă calitatea vieţii de dincolo de «mormânt» este o «comoară nepreţuită».”[84]

Având perspectiva celelalte Împărăţii, înţelegem că *Suferinţele* [și frustrările] *din vremea de acum nu sunt vrednice să fie puse alături cu slava viitoare* (Rom. 8: 18). Cel care are perspectiva veșniciei înţelege că niciun fir de păr nu este trecut cu vederea la numărătoarea divină, cu atât mai mult soarta vieţii omului cu toate detaliile lui. Acela înţelege că „Mai presus de cauzalitatea empirică se află cauzalitatea spirituală” (Evdokimov). Cu alte cuvinte, în spatele fiecărei privări, a fiecărei limitări se află voinţa divină. Nimic nu se întâmplă fără voia și știrea lui Dumnezeu. Cert este faptul că din orice destin și din orice moștenire genetică putem face, cu ajutor de Sus, un colţ de rai, o binecuvântare, o supremă împlinire.

Întrebarea care se pune este cum ne raportăm la frustrarea, durerea, lipsa, așteptările fără răspuns de Sus... Ce facem când Cerul tace? *(Strig către Tine, şi nu-mi răspunzi; stau în picioare și nu mă vezi* – Iov 30: 20.) Până unde putem merge spre a ne „îmbunătăţi” singuri destinul? Dacă nu ni s-a dat o căsătorie din dragoste, vom decide, poate, cu de la noi putere, pentru unul sau mai multe concubinaje succesive, dar inima ni se va frânge tot de atâtea ori. Dacă Dumnezeu nu ne-a dat copii, ne facem

---

84 Rich Miller îl citează pe unul din prietenii săi în: Neil Anderson, Rich Miller şi Paul Travis, *Lanţurile legalismului*, Succeed Publishing, Medgidia, 2008, p. 244.

noi cu ajutorul biotehnologiei ultrasofisticate, acceptând riscurile ce pândesc din umbră…

Ia-ţi crucea și urmează-Mă (Mc. 8: 34), nu însemnă o plăcere bolnăvicioasă pentru durere [*dolorism*], nici resemnarea de a „suporta" pasiv, ci harul tainic al crucii, care zice: „Înţelege-ţi suferinţa și fă-o luminoasă, strălucitoare; din destinul în aparenţă impus, fă înăuntrul tău un destin liber ales". A fi tu însuţi înseamnă a realiza ideea normativă, gândul lui Dumnezeu în ceea ce te privește…

Omul poate într-un mod liber să se așeze în mâna Pantocratorului [a lui Hristos ca Împărat al lumii], în lăuntrul cugetării lui Dumnezeu despre el. În acest caz, datele (epoca, locul, atavismul, fiinţa concretă, [lipsa unei familii, lipsa copiilor, a bogăţiilor etc.] devin „daruri" și ocazii pentru a spune *Fiat* și de fiecare dată minunea se întâmplă.[85]

Acel *Fiat!* Se referă la „Facă-se voia Ta!", căci fiecare om are parte de anumite îngrădiri impuse de voinţa divină, pe care nu le poate schimba, dar prin harul divin le poate răscumpăra, în sensul că printr-o împreună-lucrare cu Dumnezeu, El poate preschimba frustrările în câștiguri. Astfel lipsa obligaţiilor familiale sau lipsa copiilor poate o fi un prilej de a ne sluji semenii – bolnavii, orfanii, nevoiașii etc. – de a face anumite lucrări pe care altfel nu le-am putea face, cu ochii aţintiţi spre slava care va să vină, dar care se sălășluiește încă de pe acum în inimile aplecate la picioarele Crucii.

Adoptarea unui copil orfan este o faptă care trage foarte mult în cântarul divin. Hristos însuși a spus: *Oricine va primi un copilaș ca acesta în Numele Meu, Mă primește pe Mine* (Mt. 18: 5). Cu alte cuvinte, a primi un orfan în Numele lui Hristos înseamnă a-L primi chiar pe El sub acoperământul tău.

---

85 P. Evdokimov, *Femeia*..., p. 272.

Prealegere de Sus sau de jos?

Iată ce spune Scriptura privitor la prealegerea divină a viitorului copil: *„Mai înainte ca să te fi întocmit în pântecele mamei tale, te cunoşteam, şi mai înainte ca să fi ieşit tu din pântecele ei, Eu te pusesem deoparte şi te făcusem proroc al neamurilor”* (Ier. 1: 5). Înainte să fi fost conceput, Dumnezeu, în prestiinţa Lui, îl cunoștea deja pe Ieremia și îl alesese deja și îl făcuse deja, prin voinţă divină, proroc al neamurilor. Sau: *În El, Dumnezeu ne-a ales înainte de întemeierea lumii...* (El. 1: 4). Sunt lucruri pe care le înţelegem doar prin credinţă, căci logica rămâne încorsetată în timp și spaţiu, dar credinţa le depășește.

Să ne întoarcem la prealegerea divină a copilului care trebuie să vină într-o familie. Cine alege copilul? Omul? Cine alege gameţii (celulele reproducătoare)? Acestea nu sunt identice. Lee Silver face o comparaţie a informaţiei genetice din fiecare celulă reproducătoare cu o enciclopedie. În procesul care duce la formarea fiecărui gamet în parte (individual), ediţiile materne și paterne ale genomului uman (ale acestei enciclopedii) „schimbă între ele pagini și capitole întregi”. „Fiecare spermatozoid, din miliardele produse în cursul vieţii unui bărbat și fiecare ovul produs de o femeie poartă o compoziţie diferită a materialului genetic, un amestec diferit al ediţiilor genomului uman. Acesta este motivul pentru care, cu excepţia gemenilor univitelini (identici), este imposibil pentru un cuplu uman să aibă doi copii identici genetic”. „Fuziunea gameţilor produce o individualitate diferită de cea a genitorilor [a părinţilor genetici]” – precizează și Scripcaru.

Atunci de ce să ne amestecăm în prealegerea divină? Oare avem dreptul? Oare nu ne depășim atribuţiunile, amestecându-ne în planurile divine, mânaţi de planurile și ambiţiile noastre? Ne pomenim că „Ispitim puterea lui Dumnezeu prin socotinţe omenești” (Filocalia). Să nu-L „ajutăm” pe Dumnezeu cum au făcut Avraam și Sara, căci mai mult face ascultarea și dependenţa de Dumnezeu decât bucuria de a avea un copil și nu știm ce ne va aduce

viitorul privitor la acel copil.

Sfaturi... sfaturi...

Fecundarea *in vitro* (FIV) mi se pare o „forţare" a destinului, cu mijloace omenești. Oare nu este vorba de o interferenţă cu ordinea naturală instituită de Creator? Ea poate avea urmări nebănuite pentru sănătatea mamei și/sau a copilului sau poate altera într-un mod subtil relaţia naturală dintre părinţi și copii. Sunt copiii concepuţi *in vitro* darul voii lui Dumnezeu? Sau... „Ei devin produsul voinţei noastre, un fel de capriciu care ne mobilează viaţa, ceva ce am creat ca să ne stea la dispoziţie". Iată sfatul unui pediatru creștin:

Chiar și în cazurile în care ambii părinţi sunt sursa materialului genetic, există temeri extrem de valide cu privire la FIV. Este fertilizarea *in vitro* cea mai bună tehnologie ce trebuie aplicată? Se are în vedere aici, atât aspectul intruziv al tehnologiei, cât și implicaţia faptului că, copilul poate fi considerat ca artefact sau rezultat al tehnologiei – un produs al planificării și ingeniozităţii, oferit părinţilor. Trebuie să se ţină seama de serioase riscuri legate de probleme medicale complexe ce se pot repercuta atât asupra mamei, cât și asupra copilului. Se mai adaugă și problema surplusului de embrioni și în final, recunoaşterea faptului că tehnica fertilizării *in vitro* a depins de la începuturile ei, de mulţi ani de cercetare asupra embrionului. [...] Nu putem nega realitatea nenumăraţilor embrioni distruși intenţionat, în trecut, cu scopul ajustării tehnologiei [FIV].

Chiar cu copiii pe care-i primim de la Dumnezeu, în mod natural, putem avea surprize, căci se întâmplă ca vreunul dintre ei, în loc să ne aducă bucurie, ne aduce durere, devenind „rana" sufletului părintesc. Cu atât mai mult, copiii „fabricaţi" la comandă. „Prin a spune «nu» beneficiilor reproductive, un cuplu fără copii devine martor credibil al ordinii dumnezeiești, al Creaţiei, în timp ce

plătește preţul de a fi exclus de la această porţie de binecuvântare.”[86]

Așadar, „Ieși din materie [din felul omenesc de a gândi] ca din al doilea pântece întunecat al mamei! (Filocalia)

b□-□b□-

CAPITOLUL 8

MOARTEA SUB DIVERSELE EI FORME...

O, tu, ziuă care sfârșești, dă-mi o lecţie de cum se moare!

Vladimir Ghika

„Inima bate, bate până se stinge, că inima este ca lumânarea și dacă tu crezi în Dumnezeu, el ţi-o aprinde din nou în Cer”.

(Copil de 9 ani).

Contextul contemporan

În societatea contemporană crește durata medie de viaţă, ceea ce înseamnă tot mai mulţi bătrâni, tot mai mulţi consumatori ai resurselor care se împuţinează. În faza finală a vieţii, mulţi dintre aceștia sunt neputincioși trupește și mintal, dependenţi de medicamente și de ajutorul altora. Prea adesea sunt singuri, mai ales în Occident, făcând „naveta” între spital și casă sau azil, ţintuiţi la pat, în totală dependenţă de cei din jur, pentru îngrijire și diverse tratamente. Costurile cresc, resursele se împuţinează, aparţinătorii sunt tot mai ocupaţi, prinși în alergarea cotidiană care se accelerează din zi în zi. În aceste condiţii eutanasia voluntară sau non-voluntară, precum și suicidul asistat „bat la ușa” deliberărilor într-un

86 *Ibidem,* p. 102.

mod tot mai insistent.

Bătrâneţea

Imită lumânarea a cărei flacără nu descreşte, până ce se va topi de tot!
Monseniorul Vladimir Ghika

În Roma antică, păgână, soluţia propusă bătrâneţii era: *Sexagenarios da ponte!*, adică „Sexagenarii să fie aruncaţi de pe pod!”. Soluţia propusă de societatea postmodernă este una mai blândă: eutanasia sau suicidul asistat, pentru că „În regiunile dezvoltate, bătrânii rămân marele coşmar al medicinei”.

Francis Crick – om de ştiinţă, premiat alături de Watson cu premiul Nobel, unul dintre semnatarii celui de-al doilea *Manifest umanist* (1973), propune un sistem etic din care fac parte integrantă avortul, infanticidul, precum şi „eutanasia obligatorie” pentru bătrânii de peste 80 de ani (!). Nu se știe ce va aduce viitorul. Poate că posibilitatea alegerii unei morţi „demne” se va transforma la un moment dat în obligaţia de a muri, a tuturor acelora care vor constitui o povară pentru societate, în primul rând a bătrânilor.

După cum am arătat mai sus, Peter Singer propune eutanasierea tuturor acelora a căror viaţă „nu merită trăită”, este vorba de cei al căror cortex nu funcţionează normal –, un criteriu pur „orizontal”, instituit cu de la sine putere de omul-prometeu.

Cât de mult contrastează aceste soluţii păgâne și umaniste sau postumaniste cu atitudinea iudeo-creștină faţă de bătrâni: *Să te scoli înaintea perilor albi și să cinstești pe bătrân. Să te temi de Dumnezeul tău. Eu sunt Domnul!* (Levetic 19: 32) În Noul Testament ni se spune: *Nu mustra cu asprime pe un bătrân, ci sfătuieşte-l ca pe un tată;* […] *pe femeile bătrâne, ca pe nişte mame;* […] *Cinsteşte pe văduvele care sunt cu adevărat văduve. Dacă o văduvă are copii sau nepoţi de la copii, aceştia să se*

deprindă să fie evlavioşi, întâi faţă de cei din casa lor, şi să răsplătească ostenelile părinţilor, căci lucrul acesta este plăcut înaintea lui Dumnezeu (1 Tim. 5: 1 – 4).

Este adevărat că bătrâneţea vine înveșmântată în straiele durerilor, ale neputinţelor și chiar ale bolilor degenerative, ce se înmulţesc odată cu anii de sfârșit. Dar chiar și așa, cu dificultăţile care o însoţesc, ea constituie parte integrantă a condiţiei umane. Este perioada în care ne dezlipim de toate lucrurile care ne-au fost dragi, ba chiar și de propriul nostru trup, așteptând eliberarea… „Dumnezeu face în așa fel, încât lucrurile acestei lumi să renunţe la noi, atunci când noi nu voim să renunţam la lucrurile acestei lumi” (V. Ghika). Din perspectivă creștină, bătrâneţea și moartea sunt „un act sever de milă” (C. S. Lewis), ceea ce pare o contradicţie în termeni. Dar moartea este ieșirea dintr-o existenţă încarcerată într-un trup de lut de acum erodat și îndurerart –, ieșire „care trebuie acceptată și chiar bine-primită, tocmai ca pe un semn al marii îndurări a lui Dumnezeu.”[87]

Vorbind despre bătrâneţe, Andrei Pleșu ne zugrăvește un cu totul alt tablou decât Francis Crick sau Peter Singer, deși recunoaşte, ca de altfel toată lumea, că „Ar fi iluzoriu şi necreştinesc să trecem euforic cu vederea neajunsurile, suferinţele, cearcănul de dramă omenească pe care orice bătrân, oricât de tonic, le resimte mai devreme sau mai târziu”. Dar, spune el în continuare:

Bătrâneţea are farmecul ei ireductibil: un amestec subtil de înţelepciune, autoritate şi virtute, o bună ocazie de a recupera, compensatoriu, un mod de viaţă mai pur, liber de ingerinţele corpului, încărcat de beneficiile unei lungi experienţe. Toate „pierderile” fireşti ale vârstei sunt dublate de norocoase „câştiguri”. Pe scurt, bătrâneţea survine ca un răgaz binemeritat şi ca o şansă de relansare, în perspectiva unui alt orizont decât acela al determinărilor pământeşti. […] [S]oluţiile bătrâneţii creştine [ar fi]: răbdarea, rugăciunea şi, oricât ar părea de îndrăzneţ, umorul. Bătrâneţea e „prilejul” optim,

87 cf. J. Wyatt, *op. cit.,* p. 219.

privilegiat [...] al convertirii fiecărui gest sau gând în neîntreruptă rugăciune şi al râsului restaurator. Fireşte, nu vorbim de râsul neruşinării, al trivialităţii, al deriziunii lumeşti, ci de râsul „eschatologic", cel pomenit în Evanghelia după Luca 6: 21: *Ferice de voi care plângeţi acum, pentru că voi veţi râde!*

Îmi place foarte mult ideea „convertirii fiecărui gest sau gând în neîntreruptă rugăciune", după porunca Mântuitorului: *Vegheaţi dar în tot timpul și rugaţi-vă* (Lc. 21: 36). Sau cum zice Monseniorul Vladimir Ghika, nepotul ultimului principe al Moldovei: „Vai ţie, tânguire, care nu vrei să te transformi în rugăciune!" Nicio autocompătimire nu are sens, deși recunoaştem în ea o pornire foarte umană. Autocompătimirea este o pierdere de vreme, căci:

C*ine a spus, şi s-a întâmplat ceva fără porunca Domnului? Nu iese din gura Celui Preaînalt răul şi binele? De ce să se plângă omul cât trăieşte? Fiecare să se plângă mai bine de păcatele lui! Să luăm seama la umbletele noastre, să le cercetăm şi să ne întoarcem la Domnul.* (Plângeri 3: 37 – 40).

Singura tânguire care are sens este tânguirea de căinţă adevărată pentru păcatele noastre.

Când devii conștient de neputinţele vârstei, de efemeritatea vieţii și când te întrebi: „Oare cum a trecut atât de repede?" și „Oare cu ce folos?", „Oare când și cum se va sfârși?", atunci devii tot mai smerit și mai conștient de nevoia de a depinde în întregime de Dumnezeu.

Suicidul

Într-una din cărţile sale, Chesterton îl amintește pe Domnul William Archer (1856 – 1924), care „a sugerat că în apoca de aur [vor] exista mașini automate cu ajutorul cărora omul s-ar putea sinucide în schimbul unui penny. În

legătură cu toată povestea – spune Chesterton – mă descopăr extrem de ostil multora care se numesc pe sine liberali și umani (și). Nu numai că sinuciderea e un păcat, e păcatul însuși. Este răul ultim și absolut, refuzul de a manifesta vreun interes faţă de existenţă, refuzul de a depune jurământul de credinţă către viaţă". „Este ca și cum le-ai arunca pe toate în obrazul lui Dumnezeu" (A. Papacioc)

Lipovetsky spune și el că „Datoria de a ne păstra viaţa s-a golit de de substanţa ei, am înlocuit-o cu dreptul de a nu suferi, fără ca prin aceasta actul de sinucidere să fie deculpabilizat în întregime. Sinuciderea apare şi ca o nerespectare a datoriilor omului faţă de sine însuşi, ca un semn de laşitate în faţa greutăţilor vieţii". Oamenii, bieţii de ei, nu știu că „Idealul nu este decât unul: să câştigăm veșnicia!" (Arsenie Papacioc)

Este mult prea adevărat că în viaţă pot interveni situaţii care ne descumpănesc, ne dezorientează: „Văi ale umbrelor morţii" și „Văi ale plângerii" care ni se par fără sfârșit... Dar aceste „văi" constituie școli ale vieţii și teste ale maturităţii noastre spirituale. Unii le trântesc pe toate de pământ, refugiindu-se din faţa acestor situaţii dureroase în sinucidere, pentru a se trezi dincolo în suferinţe și mai mari. Alţii aleg să prefacă pustiul într-o grădină binecuvântată, pentru ei și pentru cei din jurul lor – un adevărat giuvaier strălucitor de mare preţ al trăitorului întru neprihănirea lui Hristos. Lacrimile acestora se transformă în perle: *Ferice de cei ce-şi pun tăria în Tine, în a căror inimă locuieşte încrederea. Când străbat aceştia valea plângerii, o prefac într-un loc plin de izvoare, şi ploaia timpurie o acoperă cu binecuvântări. Ei merg din putere în putere şi se înfăţişează înaintea lui Dumnezeu în Sion* (Ps. 84: 5 – 7).

„A iubi pe Dumnezeu înseamnă a găsi în tine putinţa de a fi fericit, până şi în cele mai cumplite nenorociri" (V. Ghika).

Propuneri în privinţa eutanasiei și a suicidului asistat

În 1989 un Membru al Parlamentului European a propus o rezoluţie în privinţa bolnavilor în fază terminală. Iată finalul moţiunii:

Când la sfârșitul unei lungi boli împotriva căreia a luptat curajos, bolnavul cere medicilor să termine o existenţă care nu mai are nicio demnitate pentru el, și medicii decid să-l asiste și să-i ușureze orele finale, permiţându-i să doarmă în pace pentru totdeauna, această asistenţă medicală și umană – numită uneori eutanasie – este un respect pentru viaţa umană.[88]

Mari personalităţi ale zilelor noastre se pronunţă pentru dreptul la eutanasie sau la suicidul asistat, cu condiţia ca persoana în cauză să aibă o boală terminală, cu dureri insuportabile, care insistă să fie „ajutată” în acest sens. Așa a fost și cazul marelui fizician britanic Stephen Hawking care, la un moment dat, după ce s-a îmbolnăvit de pneumonie, a fost conectat la aparatele de respiraţie artificială, iar medicii i-au oferit soţiei sale opţiunea de a deconecta acele aparate, însă el nu a fost de acord.

Ronald Dworkin, un filosof strălucit, care pune demnitatea umană în centrul filosofiei sale, consideră că prin suferinţă și degradare, „demnitatea noastră este pusă la stâlpul infamiei”. „Viaţa trebuie să se sfârșească cât mai *adecvat*” – spune el. „Niciunul dintre noi nu vrea să iasă din scenă fără caracter. […] Oamenii care-și doresc o moarte grabnică și în pace, atât pentru ei, cât și pentru cei apropiaţi la care ţin, nu pot fi acuzaţi de denigrarea sau blasfemierea conceptului de sanctitate a vieţii; din contră, ei cred că o moarte mai rapidă arată un mai mare respect vieţii decât una care nu se mai termină”. Așadar, nu se mai vorbeşte de datoria de a trăi şi de a accepta durerea, ci de datoria medicului de a scurta suferinţele şi de a respecta voinţa pacienţilor (Lipovetsky).

88 C. Maximilian, Milcu, Poenaru, *Noile frontiere...,* p. 158-159.

Dar, afirmaţia lui Dworkin privind caracterul: „Niciunul dintre noi nu vrea să iasă din scenă fără caracter”, nu are nicio logică. Nici suferinţa și nici chiar decrepitudinea nu au nimic a face cu caracterul, căci acesta este conţinutul inimii, conţinut pe care l-am adunat prin deciziile noastre cotidiene făcute de-a lungul vieţii – decizii pentru Bine sau pentru Rău. Din contră, suferinţa poate fi o ocazie de a adăuga strălucire caracterului, atunci când atitudinea noastră este cea recomandată de Scriptură: acceptare, rugăciune, mulţumire, și deci împreună-lucrare cu Dumnezeu.

Eutanasierea copiilor

Belgia este o ţară în care eutanasia se practică de câţiva ani, iar numărul celor eutanasiaţi este în continuă creștere. Astfel, dacă în 2003 au fost eutanasiaţi 235 de adulţi, în 2012, numărul acestora a crescut la 1432. Medicii îi dau bolnavului un sedativ foarte puternic, după care îi injectează o soluţie ce oprește bătăile inimii. Dar în februarie 2014, în această ţară s-a votat legea eutanasierii copiilor, extinzând „dreptul de a muri la cerere” și la acest segment de vârstă. Astfel „Belgia, ţară cu tradiţie catolică, devine a doua ţară din lume, după Olanda, care autorizează în condiţii stricte eutanasierea minorilor. Chiar dacă în Olanda legislaţia prevede vârsta minimă de 12 ani, parlamentarii belgieni au optat pentru o noţiune mai vagă: deţinerea «capacităţii de discernământ»”.[89]

Dezbaterea care a precedat această decizie a fost de-a dreptul șocantă. Avocaţii acestei propuneri spuneau că opţiunea părinţilor pentru eutanasierea copilului ar fi o „soluţie”, în situaţii extreme, disperate – afirmaţie pe care mulţi au pus-o sub semnul întrebării: Oare, copiii au maturitatea de a lua o decizie rezonabilă în acest sens? Un episcop catolic a spus că minorii sunt consideraţi incompetenţi din punct de vedere legal în chestiunile fundamentale ale vieţii, cum ar fi căsătoria, și atunci, ar

89 http://www.realitatea.net/eutanasierea-copiilor-devine-legala-in-belgia_1379405.html#ixzz2uGA1uYR8

putea oare decide în privinţa terminării propriei vieţi?

John Harris, despre ale cărui idei radicale am discutat mai sus, a spus că „Principiul eutanasiei pentru copii pare șocantă la prima vedere, dar este motivată de compasiune și protecţie. Nu este drept să administrezi eutanasia într-un mod diferenţiat: la unii cetăţeni (la adulţi) da, la alţii (copii), ba, dacă nevoia este aceeași".

Europa este scandalizată, luând aminte la ce pot „debita" „marile voci" ale epocii noastre: Harris, Singer, Charlesworth, Crick și alţii. Dar *El [Dumnezeu] taie vorba celor meşteri la vorbă* (Iov 17: 20).

Mesajul din 20 februarie 2014 al Alianţei Familiilor din România sună în felul următor:

Ceva nu e în regulă în Belgia**.** Ceva nu funcţionează bine acolo. Belgia a fost prima ţară din lume care a legiferat parteneriatele civile, inclusiv pe cele unisex și prima care a legiferat eutanasia. Când le-a legalizat, restul lumii a întrebat cu goază: ce se întâmplă în Belgia? Săptămâna trecută a făcut-o din nou [este vorba de legalizarea eutanasierii copiilor în data de 13.02.2014]. Din nefericire, însă, în loc ca aceste antivalori să fie respinse, au devenit „valori europene" pe care Parlamentul European şi Consiliul Europei le promovează. Cum așa? […] Orice nonvaloare deocheată care a apărut în Occident s-a transformat în timp într-un „drept al omului". Fie că e vorba de avort, pornografie, prostituţie, ateism, anti-creștinism, transumanism – toate aceste manifestări se transformă încetul cu încetul în „valori europene". Iar cei care le critică ori le chestionează sunt etichetaţi oameni înapoiaţi, habotnici, ori îngușți la minte.[90]

Dar în lipsa luminii divine și implicit a reperelor absolute, chiar și cei mai inteligenţi oameni umblă în pseudolumina propriei lor raţiuni înguste, ceea ce echivalează cu un întuneric beznă.

---

90 Extras din mesajul Alianței Familiilor din România, din 20 februarie 2014: www.alianta-familiilor.ro

Iisus le-a vorbit din nou și a zis: Eu sunt Lumina lumii. Cine Mă urmează pe Mine nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieţii (În 8: 12). Cuvintele lui Dumnezeu constituie valorile absolute în funcţie de care ne pronunţăm asupra vieţii, a suferinţei și a morţii: *Cuvântul Tău este o candelă pentru picioarele mele şi o lumină pe cărarea mea* (Ps. 119: 105).

Avortul post-natal – un alt nume dat infanticidului

În februarie 2012, un articol intitulat *Avortul post-natal: De ce ar trebui ca bebelușul să trăiască?* apărut în publicaţia britanică „Journal of Medical Ethics", a provocat un „vulcan" de reacţii. Articolul încerca să justifice că fetușii și nou-născuţii „nu au același statut moral ca persoanele umane" (!). Concluzia articolului mai sus amintit era că „avortul post-natal, [a se citi: „pruncuciderea"] ar trebui să fie permis în toate cazurile, *inclusiv dacă nou-născutul nu este afectat de vreo dizabilitate* (!)" (s. n.).

Recunoaştem ecoul afirmaţiilor lui Peter Singer și John Harris, care spuneau că unele fiinţe umane, pur și simplu sunt ne-persoane, sau că unele sunt „mai persoane decât altele" (sic!). Aceștia și-au arogat chiar și dreptul de a stabili criteriile după care se va decide dacă cineva are sau nu dreptul de a se numi „persoană". Francis Crick, laureat al premiului Nobel, a propus o perioadă de 2 zile pentru depistarea anormalităţilor, după care infanticidul nu ar mai fi permis. Cine îi dă dreptul omului să fixeze asemenea limite? *Oare după părerea ta va face Dumnezeu dreptate?* (Iov 34: 33)

Ideile sunt ca seminţele care se seamănă, în scris sau grai, iar ele încolţesc, acolo unde găsesc un „pământ prielnic" ce rezonează cu concepţia despre lume și viaţă a „semănătorului" (autorului).

Unii specialiși sunt de acord că până și simpla sugestie a unui atare comportament (avortul post-natal), este o gravă violare a integrităţii academice. Din păcate, infanticidul este deja practicat legal în Olanda, la cererea

părinţilor, atunci când nou-născutul are o suferinţă „insuportabilă și fără speranţă de mai bine”. Oare olandezii nu mai au anestezice eficiente?

Omul care s-a abătut de la ordinea naturală a Creaţiei – de la viaţa care ar trebui să aibă un curs normal – s-a încurcat în firele sufocante ale dilemelor de tot felul, care nu i-ar fi trecut prin minte unui om obișnuit, în urmă cu 50 de ani. Le reproducem aici, așa cum au fost ele formulate de medicul româno-britanic Iulian Săvulescu:

„Ce definește o persoană cu drepturi? Există vreo diferenţă morală între avortarea unui copil la 30 de săptămâni și uciderea unui copil născut prematur la aceeași vârstă? Există vreo diferenţă între eutanasie și retragerea tratamentului medical sau sedarea cu intenţia explicită de a omorî copilul? În care circumstanţe este „a lăsa să moară” diferit, moralmente vorbind, de uciderea cu intenţie?”

„O, nepricepuţilor şi zăbavnici cu inima... (Lc. 24: 25 a)

Reperele axiologice absolute, date nouă de un Dumnezeu iubitor au fost ignorate sau negate. În lipsa lor, omul demiurg și-a arogat dreptul de a fixa el însuși statutul moral al fiinţelor umane, dreptul de a-i împărţi în categorii, în funcţie de valoarea vieţii lor, stabilită după criterii *sui generis*. Omul autonom a inventat și apoi a legalizat avortul în numele drepturilor femeii asupra propriului ei trup etc. Și tot așa, înaintând în tunelul de întuneric, departe de lumina lui Hristos, a observat că dilemele etice se înmulţesc asemenea unui hăţiș din care nu mai știe cum să iasă. *Oare va răsturna Dumnezeu dreptul? Sau va răsturna Cel Atotputernic dreptatea?* (Iov.8: 3) *Omul... are minte de nebun* (Iov 11: 12 a).

Hristos este *adevărata Lumină, care luminează pe orice om, venind în lume* (În 1: 9), dar întunericul se îngroașă până la solidificare, în sufletul celui ce se ţine

departe de Izvorul luminii. Oare nu încalcă omul ce se autodeclară „autonom” teritoriul acţiunii lui Dumnezeu?

Veniţi, casă a lui Iacov, să umblăm în lumina Domnului! (Is. 2: 5)

Cine are urechi de auzit să audă! (Mt. 11: 15)

Dr. Peter J. Saunders, președintele Christian Medical Fellowship din Marea Britanie spune următoarele: „Viziunea creștină asupra sanctităţii vieţii susţine că fiinţele umane au valoare nu pentru vreo calitate intrinsecă, ci pentru două motive extrinseci. Prima, că ei sunt creaţi după chipul și asemănarea lui Dumnezeu pentru a avea o relaţie eternă cu El; iar a doua, că Dumnezeu însuși a devenit persoană umană în Iisus Hristos, afirmând demnitatea unică a rasei umane. Dacă acceptăm această perspectivă, concluzia logică este că orice fiinţă umană, indiferent de vârstă, înfăţișare, capacitate mentală, boală sau malformaţie este demnă de cea mai înaltă protecţie posibilă, de empatie și de respect.”[91]

Alternative

Din perspectivă pur umană, s-ar putea recurge la sedative paliative puternice pentru pacienţii cu dureri insuportabile, dar viaţa nu trebuie prelungită în mod artificial cu tuburi și aparate pentru a îngreuna agonia pacientului. Atunci când așa-zisul „ajutor” devine de fapt o intensificare și o prelungire inutilă a chinului unui muribund, orice intervenţie artificială trebuie oprită. Noica recomanda „a nu prelungi viaţa peste măsura spiritului”, căci omul are dreptul sfânt de a muri într-un mod natural. Dar de aici și până la a curma viaţa cuiva în mod activ, este un drum lung și aducător de prejudicii pentru însăși rasa umană.

Din perspectivă creștină eutanasierea „din milă” nu este un act al compasiunii, ci al revoltei indirecte împotriva

---

91 http://www.culturavietii.ro/2013/05/14/bioetica-avort-post-natal-infanticid-savulescu-etica-medicala/#.UwuFIfmSxl0

Creatorului. Da, este logic să cauţi să curmi suferinţele aproapelui, ca pe propriile dureri, prin toate mijloacele disponibile, în virtutea iubirii aproapelui, așa cum ne învaţă Scriptura. Dar nu ne putem atinge de „lumina Domnului”, de viaţa pe care numai El o poate da și numai El are dreptul să o ia și faţă de care trebuie să manifestăm un adânc respect, o uimire chiar, căci este vorba de „proprietatea” Lui, așa cum citim în Scriptură: *Suflarea omului este o lumină a Domnului care pătrunde până în fundul măruntaielor* (Prov. 20: 7).

Toţi oamenii sunt Chip al lui Dumnezeu. În gândirea creștină, fiinţa umană, chiar și în agonia suferinţei sau într-o stare vegetativă permanentă (SVP) rămâne Chip și Asemănare a lui Dumnezeu. De aceea, fiecare om merită din partea semenilor respect, uimire, empatie și mai ales, protecţie de abuzuri, maltratare și manipulare.[92]

Există căi de îngrijire a muribunzilor și a celor ajunși în neputinţă, în virtutea milei creștine, după modelul Domului nostru care este plin de milă și îndurare. Mila este un giuvaier de neegalat, o bogăţie sufletească, o podoabă a templul lăuntric în care sălăşluiește Duhul Sfânt. „Mila e durerea mișcată de har” (Filocalia). *Duceţi-vă de învăţaţi ce înseamnă „Milă voiesc, iar nu jertfă!”* (Mt. 9: 13) Mila este un dar… *de Sus, coborându-se de la Tatăl Luminilor*… (Iacov 1: 17). Promisiunile celor care „fac milă” cu semenii lor sunt extraordinare: *Ferice de cei milostivi căci ei vor avea parte de milă!* (Mt. 5: 7), Mila este mai presus de dreptate, căci *Mila biruie judecata* (Iacov 2: 13). Mila, compasiunea trag mai mult în cântarul divin decât faptele de vitejie și decât banii aruncaţi de sus, cu detașare și condescendenţă din ceea ce ne prisosește. „A ne aminti de cei care sunt uitaţi înseamnă a ne aşeza de partea lui Dumnezeu, care nu uită pe nimeni” (V. Ghika). Dumnezeu ne cere milă chiar și faţă de cei ce-L tăgăduiesc: *Cel ce suferă are drept la mila prietenului, chiar dacă părăseşte frica de Cel Atotputernic* (Iov. 6: 14).

Judecata este fără milă pentru cel ce n-a avut milă,

92 cf. J. Wyatt, *op. cit.,* p. 215.

dar mila biruie judecata (Iacov 2: 13). *Cum ai făcut așa ţi se va face. Faptele tale se vor întoarce asupra capului tău* (Obadia 1: 15).

Consecinţe ale legalizării eutanasiei...

Oare poate fi privită moartea din milă ca un act al compasiunii, ca o modalitate de a respecta dorinţele individuale și integritatea voinţei personale? Ori este ea o pervertire a medicinei și declanșarea unei incontrolabile alunecări pe toboganul care ne poate arunca înapoi în istorie, la ororile epocii naziste? – se întreabă pe drept Wyatt.[93] Ori de câte ori se va renunţa la principiul că viaţa are valoare absolută, riscăm să distrugem fundamentul culturii și moralei și societatea se va prăbuși pe panta lunecoasă a unor practici nejustificate, cum au fost practicile din perioada nazismului. Drepturile fundamentale ale omului nu pot fi negociate, iar menirea medicinei este a lupta pentru viaţă și nu de a justifica moartea. Omorul din compasiune este o contradicţie în termeni în contextul profesiunii medicale, căci viaţa în sine este sacră – spune Scripcaru.[94]

Trecerea dincolo de limitele pe care le-a rânduit Dumnezeu creaturii este rebeliune împotriva ordinii morale înscrise într-un mod tainic în fibrele Universului. Ea duce la erodarea propriei noastre umanităţi, la desensibilizare și în ultimă instanţă la dezumanizare. Medicii care sunt implicaţi direct în eutanasierea unui pacient (eutanasia activă) sau într-un suicid asistat vorbesc de o neliniște, de un tremur lăuntric incontrolabil al fiinţei lor. De aceea, ei nu au voie să șofeze, ci sunt însoţiţi, tocmai pentru că trupul reacţionează involuntar atunci când intervii în perimetrul autorităţii lui Dumnezeu, făcând să înceteze o viaţă. Este ca și când ai comite un furt din averea lui Dumnezeu, cu propriile tale mâini, căci *Suflarea omului este o lumină a Domnului...* (Prov. 20: 27); viaţa Îi aparţine. Nu numai mâinile, ci și sufletul acelui medic se

93 cf. *Ibidem*, p. 215.

94 cf. Gh. Scripcaru, *op. cit.,* p. 189.

pătează cu un sânge de care va da socoteală: *Voi cere înapoi viaţa omului din mâna omului, din mâna oricărui om* (Gen 9: 5 b) – nimeni nu face excepţie.

În viitorul apropiat, când pământul va fi suprapopulat, când presiunea lipsei resurselor se va intensifica, dreptul la o moarte „ușoară” și „demnă” se va transforma în obligaţia de a muri. Relaţia dintre pacient și medic care este oricum deteriorată, depersonalizată chiar, va deveni și mai tensionată, datorită neîncrederii pacientului în cel care ar trebui să-l sfătuiască, să-l înţeleagă și să-l îndrume. În loc să vadă în medic un aliat, un sprijinitor, unul care protejează viaţa, pacientul îl va iscodi ne-ncrezător, întrebându-se oare ce are de gând să facă cu el.

baba

O PERSPECTIVĂ CREȘTINĂ ASUPRA SUFERINŢEI ȘI A MORŢII

That tangled mess that’s got you worried it’s just a dark cloud... and there’s a rainbow on the other side and a bright sky.

Pentru omul societăţii postmoderne, lipsit de perspectiva lumii de apoi, suferinţa, în general, și suferinţa finală, în special, nu are nicio noimă; ea este inumană, înfricoșătoare, revoltătoare chiar: „Durerea reprezintă un scandal intolerabil!” (Lipovetsky). Ce contrast izbitor cu cuvintele duhovnicului Asrsenie Papacioc, trecut prin creuzetul închisorilor comuniste: „Suferinţele sunt mari daruri de la Dumnezeu. Asta nu trebuie neglijat. Toţi trebuie să terminăm pe cruce”. Acest contrast rezultă tocmai din diferenţele antinomice între cele două perspective: cea pământească și cea duhovnicească. „Nicio nenorocire nu înseamnă ceva pierdut. Nimic nu este pierdut atâta vreme cât credinţa-i în picioare” (A.

Papacioc).

Dacă omul își atinge amărăciunea durerii sale de Preadulcele Iisus, atunci toate amărăciunile și otrăvurile sale se preschimbă în miere. Dacă cineva înțelege tainele vieţii duhovnicești și modul tainic în care lucrează Dumnezeu, încetează să se mai mâhnească pentru tot ceea ce i se întâmplă, pentru că primește cu bucurie medicamentele amare pe care i le dă Dumnezeu pentru însănătoșirea sufletului său.[95]

Această măreaţă afirmaţie este valabilă numai pentru trăitorul în neprihănire, căci pentru cel ce se abate de la Dumnezeu, necazurile și suferinţa sunt consecinţe naturale și necesare ale faptelor și umbletelor sale, ale alegerilor făcute după logica omului trupesc (cf. Gal. 6: 7). „Dacă suntem păcătoși, să răbdăm necazurile ca unii care suntem vrednici de ele” (Filocalia).

Dar chiar și pentru cel mai păcătos, suferinţa poate fi un prilej de trezire și de căinţă care-l pot readuce în prezenţa harului dumnezeiesc. Nu orice suferinţă se convertește în slavă și în răsplată cerească. Și tâlharul cel rău a suferit ca și celălalt, dar nu i-a fost de folos. Dacă omul nu-și ridică ochii înspre Dumnezeu cu căinţă și acceptare, se alege doar cu frustrare și amărăciune (despre care se spune că este „sămânţa iadului”), iar în ultimă instanţă cu împietrire.

Suferinţa primește o aură anume, un sens și o semnificaţie numai pe o anumită lungime de undă, și anume, printr-o atitudine de împreună-lucrare cu Dumnezeu: „Doamne, ce vrei să lucrezi în mine prin această situaţie dureroasă? Oare Te-am supărat cu ceva? Vrei să cureţi din mine urme de „rugină” și „balast” de care nici nu sunt conștient? Vrei să dai o strălucire omului meu lăuntric, înălţându-l cu încă o treaptă spre „statura plinătăţii lui Hristos”? Doamne, sunt deschis spre ceea ce ai de lucrat în fiinţa mea! Atunci amărăciunea încercării ne

95 Paisie Aghioritul, *Viața de familie...*, p. 215.

curăţeşte, ne înţelepţeşte, ne detaşează de orizontală, îndreptându-ne tot mai mult privirea sufletului spre ceea ce este veşnic. „Faţa spălată cu lacrimi străluceşte de frumuseţe neofilită” (Efrem Sirul).

Suferinţa poate produce mărgăritare de mare preţ – adevărate perle spirituale – printr-o atitudine de acceptare şi reverenţă în faţa voinţei divine. „Fără necaz [suferinţă] nu este înaintare în frica lui Dumnezeu” (Filocalia). Căci *în Împărăţia lui Dumnezeu trebuie să intrăm prin multe necazuri* (Fapte 14: 22). Aşadar, suferinţa este cuptorul „coacerii”, al înţelepţirii, al pregătirii noastre pentru adevărata lume – cea de dincolo, dar şi pentru lucrarea pe care o avem de făcut aici. Un misionar spunea că înainte ca Dumnezeu să te poată te folosi puternic, te zdrobeşte puternic – ceea ce putem vedea în vieţile oamenilor mari ai lui Dumnezeu. Prin zdrobire, opacitatea trupescului se estompează şi omul devine „permeabil” pentru cele de dincolo. Aşadar, „Creştinismul nu oferă o soluţie miraculoasă de salvare din suferinţă, ci o folosire miraculoasă a suferinţei” (Simone Weil).

Suferinţa, necazul, frustrările, handicapul, ţepuşul, prea adesea au rolul unui gard protector. Acestea ne păzesc de mândrie şi de alte capcane. Creştinul autentic care poartă în suflet sau în trup un ţepuş amar este în general mai interiorizat, mai profund. El îşi pune probleme existenţiale, căutând răspunsuri la marile întrebări; este mai detaşat de lume şi înţelege altfel mesajele Scripturii. Marele Apostol al lui Dumnezeu, Pavel, s-a rugat în trei rânduri să i se ia ţepuşul cel dureros şi incomod (poate chiar ruşinos) din trup, căci un sol al Satanei a fost pus ca să-l pălmuiască, pentru a nu se îngâmfa, din pricina măreţelor descoperiri duhovniceşti de care a avut parte. (cf. 2 Cor. 12: 7). (Domnul îl înhamă şi pe Cel rău la carul Lui.) Dar Domnul i-a răspuns: *Harul Meu îţi este de ajuns; căci puterea Mea în slăbiciune este făcută desăvârşită* (2 Cor. 12: 9). Harul este întotdeauna pe măsura greului. În slăbiciune şi suferinţă opacitatea trupului se estompează prin zdrobire, iar omul devine mai transparent

(„permeabil”) pentru adevărurile și principiile lumii de dincolo.

b□-□b – Am cunoscut în tinereţe, o fată care s-a născut fără cerul gurii (palat). După Al Doilea Război Mondial, era o mare sărăcie și lipsuri de tot felul, iar o operaţie de care ea ar fi avut nevoie nu se putea face. Atunci când în sfârșit s-a făcut intervenţia chirurgicală, a fost prea târziu, iar vorbirea nu s-a putut îndrepta foarte mult. În adolescenţă, ea mi-a mărturisit că se simţea foarte atrasă de cele lumești, dar că având acest handicap, Dumnezeu o smerea și o ţinea lângă El. Dacă ar fi fost sănătoasă, ar fi luat-o pe alte cărări. Așa, a rămas în biserică, s-a căsătorit cu un băiat creștin și astfel și-a întemeiat o familie frumoasă. Concluzia vieţii ei a fost ceea ce Iov a exprimat cu mii de ani în urmă: *Iată, chiar suferinţele mele erau spre mântuirea mea* (Is. 38: 17).*□-□-□-*

„Dacă se întâmplă să ne îndrăgostim orbește de această lume, necazurile [suferinţa] vin să rupă nesănătoasa vrajă” (Ph. Yancey). Suferinţa smerește și tenvaţă dependenţa de Dumnezeul cel Atotputernic. Omul aflat în suferinţă care are „ochii deschiși”, adică cel care vede cu ochii sufletului nevăzutul, se găsește într-o permanentă stare de har, bucurându-se în nădejdea slavei viitoare. Sau așa cum spune Monseniorul Vladimir Ghika: „Cel care se apropie de Dumnezeu, chiar și atunci când se află într-o adâncă durere, rămâne aproape de Bucuria cu care se identifică Dumnezeu”. Este unul dintre paradoxurile vieţii creștine, neînţelese de omul carnal, căruia i se pare o „nebunie”, un non-sens, pentru că nu are nicio logică din perspectiva orizontalei. Dar bucuria ca roadă a Duhului Sfânt este o bucurie adâncă, liniștită pe care o putem gusta chiar și în Valea Plângerii.

Însuși înaintemergătorul nostru – Hristos – a străbătut Valea Plângerii și Valea Umbrelor Morţii, căci

Domnul a găsit cu cale să-L zdrobească prin suferinţă… (Is. 53: 10 a). Cum chiar și pe El? Cel Sfânt? Cel desăvârșit? Atitudinea Lui a fost ascultarea și acceptarea voinţei divine, a planului întocmit de Dumnezeu în Sine însuși, înainte de întemeierea lumii: *Şi ce voi zice?… Tată, izbăveşte-Mă din ceasul acesta?… Dar tocmai pentru aceasta am venit până la ceasul acesta* (În 12: 27). *Nu voi bea paharul pe care Mi l-a dat Tatăl să-l beau?* (În 18: 11)

Iisus Hristos, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, desăvârșit din veșnicii, a trecut prin focul suferinţei pentru a se desăvârși în rolul de pământean și de Căpetenie a mântuirii pământenilor. *Se cuvenea, în adevăr, ca Acela pentru care şi prin care sunt toate şi care voia să ducă pe mulţi fii la slavă să desăvârşească, prin suferinţe, pe Căpetenia mântuirii lor.* (Evr. 2: 10) *Măcar că era Fiu, a învăţat să asculte prin lucrurile pe care le-a suferit. Şi, după ce a fost făcut desăvârşit, S-a făcut, pentru toţi cei ce-L ascultă, urzitorul unei mântuiri veşnice* (Evr. 5: 8 – 9*).*

În Hristos nu s-a găsit niciun păcat, pe când noi, pământenii, cu toţii am păcătuit și suntem lipsiţi de slava lui Dumnezeu (cf. Rom. 3: 23) Deci, *Dacă se fac aceste lucruri copacului verde, ce se va face celui uscat?* (Lc. 23: 31) Nimeni nu are „scutire medicală”. Cum am putea să ne revoltăm sau să cârtim, în loc să prefacem Valea Plângerii într-un loc plin de izvoare, căci lacrimile se pot preschimba în perle duhovnicești de mare preţ.

Ce mângâiere este să știm că *De altă parte,* [de partea nevăzută de ochii noștri]*… toate lucrurile lucrează împreună spre binele celor ce iubesc pe Dumnezeu, şi anume spre binele celor ce sunt chemaţi după planul Său* (Rom. 8: 28).

baba

Suferinţa finală

Viaţa este înfășurată într-un trup muritor. Iar această mare taină nu este ușor să o înţeleagă acei oameni care sunt numai „trupuri”, care nu vor să moară și nici măcar

să audă de moarte. De aceea pentru unii ca aceștia, sfârșitul vieţii lor este o îndoită moarte și o îndoită mâhnire.

Arsenie Papacioc

Asumarea destinului înseamnă acceptare: Doamne, dacă se poate să treacă acest pahar al suferinţei de la mine, sau cel puţin pune în el un calmant de-al Tău, dar facă-se voia Ta! Și „Voia lui Dumnezeu nu este întotdeauna dulce. Este și amară”. Dar oare, nu voi bea paharul pe care mi l-a dat Tatăl să-l beau? – a întrebat Iisus. Există pahare rânduite nouă pe care trebuie să le golim până la fund. Suferinţa finală și marea trecere în supraexistenţă este unul din acestea și poate cel mai mare, mai adânc și mai amar…

Prea adesea se întâmplă ca „oamenii care încearcă să termine treburile cele nesfârșite sfârșesc această viaţă cu nedesăvârșiri duhovnicești” (A. Papacioc). Ideal ar fi ca omul suferind să se angajeze în căinţă, chiar și în ultimul ceas. Pocăinţa tâlharului l-a băgat în rai. De aceea, patul neputinţei și al gemetelor poate fi un prilej de curăţire, cercetare de sine și apropiere de Dumnezeu „Moartea este prin ea însăși căinţă și ispășire; moartea îl purifică pe păcătos” – o ultimă dezlipire a rămășiţelor de „balast” ale firii pământești – într-un cuvânt o binecuvântată pregătire pentru „casa” de dincolo.

Se spune că moartea pecetluiește viaţa. Moartea credincioșilor este o intrare triumfală într-o nouă dimensiune, în adevărata lor casă unde sunt așteptaţi cu drag: *Scumpă este înaintea Domnului moartea celor iubiţi de El* (Ps. 116: 15). *El va șterge orice lacrimă din ochii lor. Și moartea nu va mai fi. Nu va mai fi nici tânguire, nici ţipăt, nici durere, pentru că lucrurile dintâi au trecut* (Ap. 21: 4).

b□-□b – John Wyatt, un medic creștin, a avut un prieten apropiat, în plină carieră, care a fost răpus de un

cancer rebel. Wyatt a fost alături de el, urmărindu-i evoluţia până la sfârșit. Muribundul și-a reordonat priorităţile, și-a întrerupt cercetările și în ultima perioadă a vieţii a influenţat mai mulţi oameni, prin scrisori, cuvântări și prin comportamentul lui, decât în toată viaţa lui. După această experienţă, iată perspectiva lui Wyatt asupra morţii: „Moartea are cu ea ocazia și oferta maturităţii interioare. Este vorba de o dezvoltare personală fără egal" – așa cum a văzut și în viaţa prietenului său. „Este de asemenea ocazia pentru vindecare lăuntrică, vindecare a relaţiilor, ocazie pentru restaurările necesare ale relaţiilor distruse de ani de neiartare, ură și amărăciune, ocazie pentru revigorarea legăturilor de familie slăbite și pentru reinterpretarea vieţii ca întreg. A avea parte de o «moarte bună» înseamnă a accepta cu seninătate că mitul vieţii ce poate fi controlat și dirijat trebuie revizuit, a recunoaşte că este nevoie de o anume detașare, însoţită de o înţelegere adevărată a suferinţei, care deschide pumnul ce ţine cu încleștare și egoism *eul* fiecăruia. Moartea nu trebuie marginalizată și surghiunită; dacă o facem, s-ar putea să pierdem «oferta» unei aventuri cu adevărat unice. Nădejdea creștină transcende mormântul. ***Hristos a venit să schimbe toate apusurile noastre în răsărituri*** (Sf. Clement al Alexandriei).[96]

O cântare creștină sună în felul următor:

Chiar lutul acesta de s-ar destrăma.
Trecându-l prin moarte Tu-i dai strălucirea
Ce-n clipa-nvierii avea-vom cândva.

Suferinţele care preced moartea constituie o ultimă șlefuire ce intensifică strălucirea și frumuseţea omului lăuntric al credinciosului, care astfel este pregătit pentru fericita sa intrare în lumea Luminii necreate. Acel cuptor se dovedește a fi un timp potrivit pentru o adâncă

96 cf. J. Wyatt, *op. cit.,* p. 228-229.

cercetare de sine și pentru implorarea milei și a prezenţei lui Dumnezeu: *Îmi ridic ochii spre munţi... De unde îmi va veni ajutorul? Ajutorul îmi vine de la Domnul care a făcut cerurile și pământul* (Ps. 121: 1 – 2). „Când chemăm această milă şi o coborâm la noi pe scara rugăciunii neîntrerupte, să cerem Domnului să devină milă a iertării, milă a pocăinţei, milă a curăţirii şi a luminării ochilor noştri închişi şi orbi. Fără mila lui Dumnezeu nu suntem decât drumeţi disperaţi, coborând de la Ierusalim la Ierihon, fără samaritean, fără han... Suntem orbi care n-au cunoştinţă de venirea şi trecerea lui Iisus, orbi care n-au învăţat să strige: «Iisuse Fiul lui David, ai milă de mine!», chiar şi atunci când demonii şi oamenii îi mustră să tacă...”[97]

Iată ce scrie Flannery O’Connor, care a suferit de lupus și a murit la vârsta de treizeci și nouă de ani: „Boala înainte de moarte este un lucru foarte potrivit și mă gândesc că cei care nu o au pierd una din marile îndurări ale lui Dumnezeu.”[98]

Prin suferinţă („clătinare”) sunt îndepărtate lucrurile care nu sunt durabile, ca să rămână cele care „nu se clatină”*...Schimbarea lucrurilor clătinate, adică a lucrurilor făcute, este făcută tocmai ca să rămână lucrurile care nu se clatină* (Evr. 12: 27). Suferinţa finală este o ultimă confirmare a faptului că ploaia, șuvoaiele, vânturile năprasnice ale încercărilor ultime nu pot prăbuși casa vieţii celui ce și-a zidit casa pe Stânca Veacurilor. Moartea este testul final al vieţii. Moartea este ușa de intrare în adevărata viaţă. De aceea, *Mai mult face [...] ziua morţii decât ziua nașterii* (Ecl. 7: 1).

b□-□b **-** Fără Hristos, moartea este oribilă – spunea Pascal –, dar lângă El, ea este blândă, sfântă, aducând bucurie celui credincios. În ajunul morţii sale, Pascal a fost vizitat de un preot de o înaltă cultură, care a stat de vorbă

97 I. Kotsonis, *op. cit.,* p. 42-43.

98 Philip Yancey, *În căutarea Dumnezeului nevăzut,* Ed. Noua Speranță, Timișoara, 2005, p. 326.

timp de o oră cu el. Ieșind din cameră i, îi spuse surorii lui: „Mângâiaţi-vă dacă Dumnezeu îl cheamă, nu aveţi decât să aduceţi laude harului ce i l-a dat. Moare cu simplitatea unui copil. […]. Aș vrea din tot sufletul meu să fiu în locul lui; nimic nu mi se pare mai frumos.”[99]

—❑-

„Desăvârșită desfătare în Dumnezeu e a socoti bucurie tristeţea morţii” – spun Părinţii Bisericii.

*Trupul este semănat în putrezire, şi învie în neputrezire; este semănat în ocară, şi învie în slavă; este semănat în neputinţă, şi învie în putere. Este semănat trup firesc, şi învie trup duhovnicesc. Omul dintâi este din pământ, pământesc; Omul al doilea este din cer. Cum este Cel ceresc [Hristos], aşa sunt şi cei cereşti. Şi, după cum am purtat chipul celui pământesc, tot aşa vom purta şi chipul Celui ceresc [al lui Hristos] (*1 Cor. 15: 42 – 44; 47 – 49).

Chiar dacă mi se va nimici pielea şi chiar dacă nu voi mai avea carne, voi vedea totuşi pe Dumnezeu. Îl voi vedea şi-mi va fi binevoitor; ochii mei îl vor vedea, şi nu ai altuia. Sufletul meu tânjeşte de dorul acesta înăuntrul meu (Iov 19: 26 – 27). Și chiar dacă voi ajunge în comă, în inconștienţă, în neputinţă și dependenţă totală de alţii, voi vedea totuși în cele din urmă pe Dumnezeu și știu că-mi va fi binevoitor. *Ei vor fi ai Mei, zice Domnul oştirilor, Îmi vor fi o comoară deosebită, în ziua pe care o pregătesc Eu.* (Maleahi 3: 17). *Fii credincios până la moarte și-ţi voi da cununa vieţii* (Ap. 2: 10). „Eroii noștri au biruit, deși au fost răstigniţi și li s-au tăiat capetele!” (A. Papacioc)

Hristos a frânt boldul morţii. *Unde îţi este biruinţa, moarte? Unde îţi este boldul, moarte?* (1 Cor 15: 55) *Şi Moartea şi Locuinţa morţilor au fost aruncate în iazul de foc. Iazul de foc este moartea a doua* (Ap. 20: 14).

baba

99 Blaise Pascal, *op. cit.,* pp. 51-64.

CAPITOLUL 9

TULBURĂRI ALE IDENTITĂŢII BIOLOGICE

CÂTEVA CAZURI NEOBIȘNUITE...

Dezordine a integrităţii trupului

Înainte de a vorbi despre tulburările de identitate sexuală, am dori să amintim câteva cazuri ciudate, legate de neliniști privitoare la propriul trup.

Există un grup de oameni chinuiţi de identitatea lor biologică, fapt pentru care optează pentru schimbări radicale. Este vorba despre ceea ce se numește *Dezordine a identităţii integrităţii trupului* (BID – *Body integrity identity disorder*) – o boală foarte rară. Pacientul simte intens și chinuitor că unul sau mai multe mădulare sănătoase ale trupului său, pur și simplu nu-i aparţin. Se simte incomplet atunci când are toate mădularele și unii dintre aceștia sfârșesc prin a-și amputa mădularul „în plus". Oamenii de știinţă spun că nu se cunosc cauzele acestei boli și susţin că ar fi vorba de o tulburare psihologică. Întrebarea pe care ne-o punem este dacă nu cumva este vorba de o tulburare spirituală, generată de „hoţul", care *nu vine decât să fure, să junghie și să prăpădească,* pentru a nu te mai simţi bine nici măcar în propria ta „piele". Mă gândesc că acești oameni ar putea fi eliberaţi prin puterea rugăciunii.

Sindromul cadavrului umblător

Sindromul lui Cotard sau sindromul cadavrului umblător (*Walking Corpse Syndrome*) este o boală rară, în care oamenii au falsa încredinţare că ei sunt morţi, că li se putrezește carnea și miroase greu (unii chiar simt acest miros, deși el este ireal). Pe lângă faptul că îşi neagă propria existenţă sau existenţa unei anumite porţiuni a trupului lor, unii neagă chiar existenţa în sine, susţinând că toată lumea este moartă, inclusiv copacii și desigur, chiar

și propria lor persoană. Unii susţin că și-au pierdut sângele și organele vitale. Se miră ei înșiși de faptul că nu au fost încă îngropaţi. Alţii au „convingerea” faptului că experimentează o stare de imortalitate.

Aceștia pierd simţul realităţii ori au o perspectivă extrem de distorsionată asupra lumii și a vieţii. Uneori vorbesc de iminenţa distrugerii întregii lumi. Nu arată interes pentru niciun fel de interacţiune socială, pentru nicio activitate plăcută, îmbietoare. De aceea, se retrag din prezenţa semenilor, uneori chiar în cimitire, și tind să-și neglijeze propria persoană: igiena, îmbrăcămintea, hrana etc. Unii dintre ei nu mai simt gustul și mirosul mâncărurilor, și refuză mâncarea, murind astfel de inaniţie. Sunt bântuiţi de tristeţe, sentimente de vinovăţie, anxietate și negativism.

Nu recunosc feţele familiare; nu-și recunosc nici chiar propria faţă în oglindă; nu pot face o asociere între propriul chip și sinele lor, de aici probabil și falsa încredinţare că ei pur și simplu nu există. Unii pacienţi au tendinţa de a se automutila sau de a se sinucide. Nu se cunoaşte cauza exactă a acestui sindrom.

Este una dintre faţetele dureroase ale lumii căzute. Omul suferind este împins la marginea existenţei, sub forma ei extremă. Arsenie Papacioc ne dă un sfat înţelept, privitor la cel lovit de soartă, într-un fel sau altul: „Nu te grăbi să judeci, grăbește-te să te rogi pentru el, orice ar fi… Trebuie să suferi pentru el”. În aceste anomalii, recunoaştem intruziunea „hoţului” care „nu vine decât să fure, să junghie și să prăpădească” dar Iisus Hristos S-a arătat „să dea drumul celor apăsaţi” și să aducă „robilor de război slobozirea” (Lc. 4: 18). El S-a înveșmântat de bunăvoie cu toate „infirmităţile” umanităţii căzute, devenind EL Însuși „aşa de dispreţuit, că îţi întorceai faţa de la El” (Is. 53: 3), *Totuşi El suferinţele noastre le-a purtat, şi durerile noastre le-a luat asupra Lui, şi noi am crezut că este pedepsit, lovit de Dumnezeu şi smerit* (Is. 53: 4 – 5). Aceasta este Vestea Bună pentru toţi „prinșii de război” chinuiţi și apăsaţi de diavolul.

Sindromul mâinii înstrăinate

Există și o altă boală rară legată de pierderea controlului asupra propriului trup, care se numește *Sindromul mâinii înstrăinate (Alien hand syndrome)*. Din 1909, cercetătorii au identificat între 40 și 50 de cazuri. Oamenii care suferă de această afecţiune nu știu niciodată ce poate face mădularul înstrăinat (de obicei mâna stângă sau piciorul stâng): apucă lucruri, scoate lucruri din poșetă și le aruncă fără să bagi de seamă, îţi desface nasturii în timpul unei vizite, îţi bagă mâncare în gură, ba te poate și ataca, îţi poate trage pălmi, te poate strangula, iar cât despre piciorul buclucaș, atunci când vrei s-o iei într-o direcţie, el o ia în direcţia opusă etc. Acest sindrom apare de obicei în urma unei operaţii pe creier, sau în urma unei deteriorări a creierului. Mădularele înstrăinate se poartă de parcă s-ar afla sub controlul unei inteligenţe străine – spun specialiștii. Oare despre ce „inteligenţă străină” să fie vorba?

baba

TULBURĂRI ALE IDENTITĂŢII SEXUALE

— Am văzut într-o imagine un bărbat într-o închisoare din Statele Unite. Era păros și foarte urât (dacă mi se permite să fac această remarcă nepoliticoasă), dar el simţea că este femeie, închisă din greșeală într-un trup de bărbat. I s-a permis să poarte lenjerie fină dantelată, de culoare roz, ceea ce contrasta puternic cu înfăţișarea lui și stârnea hazul, dar probabil și mila celor ce priveau imaginea.*-*-*-*

Este vorba de o tulburare psihologică sau mai degrabă spirituală – aș spune eu –, când unii oameni – bărbaţi sau femei – simt că sunt încarceraţi într-un trup cu o identitate sexuală străină (transgenderi) și de aceea, optează pentru schimbarea sexului, deși la nivel

cromozomic ei rămân tot ceea ce au fost meniţi să fie. (Ei nu-și pot schimba AND-ul, adică amprenta lăuntrică ce le conferă unicitate.) Este vorba de o neliniște chinuitoare și de o „certitudine" că ei sunt altceva și altcineva decât ceea ce sunt în realitate. „Toate elementele care definesc sexul sunt concordante, cu excepţia orientării psihice. Un bărbat, aparent normal, se consideră femeie – este o eroare a naturii pe care vrea să o corecteze. Întregul lui comportament este feminin. El vrea să fie transformat chirurgical și hormonal". Acest lucru este posibil, deoarece „Epoca postdatoriei semnalează primatul «sexului psihologic» asupra «sexului morfologic»" – spune Lipovetsky.[100] Așa se face că acești oameni se supun unor operaţii dureroase – alte chinuri –, pentru a-și ogoi chinul lăuntric, devenind din transgenderi, transsexuali.

„Transsexualismul, prin fragilitatea diagnosticului, frizează boala mintală..." – spune Scripcaru. Acea „fragilitate a diagnosticului" ar putea consta în faptul că diagnosticul respectiv nu vizează doar trupul fizic, unde știinţa nu constată nimic în neregulă, ci și o intervenţie a lumii spirituale a întunericului unde instrumentele științei nu au acces, o lume ce dă năvală peste bieţii tineri, având acces prin brețele deschise de păcatele părinţilor lor sau ale lor: gânduri, acţiuni, materiale vizionate, citite, etc. Chiar și micul ecran, nesupravegheat într-un mod strict, poate deveni o fereastră a iadului, prin care pot năvăli hoarde de duhuri generatoare de coșmaruri și comportamente deviante. Acest chin lăuntric poate apărea nu numai în tinereţe, ci și pe la mijlocul vieţii și atunci ne întrebăm dacă nu cumva este vorba de „seminţe" semănate mai devreme în viaţă, ce aduc un „seceriș" deviant și dureros.

„Democraţiile sunt antrenate pe calea autorizării mutaţiei transsexuale, a rectificării legale a stării civile, a căsătoriilor între transsexuali şi gay – oare e vorba de practici prometeic-demonice ale biotehnologiilor?" [101]– se

100 G. Lipovetsky, *op. cit.,* p. 110.

101 G. Lipovetsky, *op. cit.,* p. 109.

întreabă pe drept Lipovetsky.

— Am citit o întâmplare adevărată în una din cărţile lui Sergine Snanoudj, ce relata viaţa unui tânăr, care încă din timpul anilor de liceu, a început să fie chinuit de nevoia schimbării identităţii sale sexuale. Pentru a-și scoate din cap acești „gărgăuni", a început să iasă cu fete, să fumeze, „ca un adevărat bărbat" – zicea el – dar acele gânduri stăruiau în continuare în mintea și inima lui. Atunci s-a înrolat în armată și a plecat în războiul din Vietnam, ca să scape de acel chin lăuntric. Dar chiar și în tranșee, el se visa la căldură, în capoţel, cu unghiile vopsite... Întors în Statele Unite, s-a supus la 14 operaţii dureroase, lua zilnic hormoni și în cele din urmă a ajuns să arate foarte bine, ajuns chiar model și a început să iasă cu bărbaţi.

Într-o zi, aude mesajul Evangheliei şi L primește pe Hristos ca Mântuitor personal. Acum se întreba ce are de făcut. Citind Scriptura, și-a liniștit conștiinţa cu versetul „... fiecare să rămână în starea în care... l-a chemat Dumnezeu" (1 Cor. 7: 17). Și s-a gândit: „Pe mine așa m-a chemat Dumnezeu".

O dată a trebuit să meargă în biroul pastorului pentru a-i cere ceva. Dumnezeu îi descoperă acestuia faptul că femeia care stătea în faţa lui este de fapt bărbat, și-i spune. Această fiinţă îşi deschide inima şi-şi deapănă sincer toată povestea vieţii. Pastorul a făcut o rugăciune de dezlegare și sfatul lui a fost ca să facă toate operaţiile posibile pentru a-și recăpăta vechea identitate care i-a fost menită de Dumnezeu. Frumuseţea puterii divine s-a manifestat prin faptul că după ce și-a reluat adevărata identitate, acea fiinţă nu a mai fost chinuită de „hoţul" care nu vine decât să fure, să junghie și să prăpădească... *-*-*-*

Medicii propun ca diagnosticul de „tulburare de identitate sexuală" să fie mutat din domeniul psihiatric în domeniul medicinii. Cu alte cuvinte, să fie mutat din domeniul anormalului în domeniul normalului. Se cere ca o

linie curbă să fie numită neapărat „dreaptă”.

Omul care sfidează orice rânduială și orice îngrădire se erijează într-un *homo autonomus* cu puteri nelimitate care, în virtutea libertăţii nelimitate pe care şi-o arogă, se creează pe sine însuși. Nu există niciun aspect al identităţii sale pe care să nu-l poată crea. Sexualitatea este şi ea creaţia lui. Nimic nu este *dat*. Heterosexualitatea nu este un dat, deci orice variantă poate fi considerată o posibilă alternativă de viaţă, cu aceleaşi drepturi. Monogamia nu este un dat, de aceea o pluralitate de „căsnicii” (parteneri) consecutive se potriveşte mult mai bine într-o cultură postmodernă.[102] Adorno vorbește și el despre „structura de mult depășită a familiei”. Omul postmodern optează pentru fragmentare şi mai degrabă pentru suprafeţe – varietate, experimentare –, decât pentru adâncime sau profunzime în relaţii, deoarece este mai comod şi mai puţin complicat să fii superficial şi schimbător într-o lume angajată într-o goană nebună.

Consecinţe nebănuite...

Schimbarea identităţii sexuale poate avea urmări dezastruoase. Pe lângă faptul că această atitudine de revoltă deschisă împotriva voinţei exprese a lui Dumnezeu, de a hărăzi pe cineva fie bărbat, fie femeie, are urmări inevitabile pentru sufletul nemuritor, uneori operaţiile implicate nu duc la rezultatul scontat, ci devin o sursă de dureri psihologice insurmontabile.

b□-□b – Așa s-a întâmplat și în cazul belgianului Nathan Verhelst, născut Nancy. De mică, Nancy se simţea

---

102 *Faith and Modernity*, Regnum Books International, Oxford, 1994, p. 215-216: Shirley MacLaine, o reprezentantă a mişcării New Age, merge chiar mai departe cu această idee de autocreare: „Este în puterea omului să efectueze orice schimbare în lume, din moment ce lumea exterioară este o reflecţie a gândurilor noastre şi gândurile pot fi schimbate. Putem chiar să ne alegem părinţii [pentru o viitoare reîncarnare] sau să ne creăm propria noastră moarte, în timpul unei călătorii astrale. Conştiinţa umană este un computer care trebuie reprogramat, un mecanism complex pe care trebuie să înveţi să-l mânuieşti, pentru a-ţi realiza pe deplin potenţialul, în vederea unei vieţi fericite” (t.n.).

doar tolerată în familie, ba chiar respinsă, pentru simplul fapt că se născuse fată. Ea tânjea după iubirea de care s-au bucurat fraţii ei, dar nu a avut parte de ea. La vârsta de 44 de ani s-a hotărât să-și schimbe identitatea, devenind din Nancy, Nathan, dar operaţiile au eșuat lamentabil. „Eram gata să-mi celebrez noua mea naștere, dar când m-am uitat în oglindă, m-a apucat greaţa de mine însumi. Nu vreau să fiu un monstru!” După o perioadă de consiliere de șase luni, fără rezultatele psihologice scontate, el a cerut să fie eutanasiat, ceea ce s-a și întâmplat într-un spital din Belgia, în 2012.*-*-*-*

Și totuși… Dumnezeu, care este IUBITORUL DE OAMENI, nu trimite pe nimeni în lume fără o menire, un traseu, fără un gând al Lui, care întotdeauna este un gând frumos. Nici micuţa Nancy nu a făcut excepţie. De aceea, un îndrumător duhovnicesc ar fi fost atât de important în viaţa acestui copil neiubit. Atunci când dragostea părinţilor nu învăluie inima copilului, este bine să i se spună că Dumnezeu este Cel care iubește și harul lui este întotdeauna pe măsura frustrărilor și a privărilor de care avem parte.

Felul în care Nancy și respectiv Nathan și-a terminat viaţa constituie un exemplu trist al faptului că sfatul pe care ni-l dă raţiunea neluminată de Hristos este un întuneric beznă. Orice durere și orice frustrare o purtăm cu totul altfel în prezenţa blândă și plină de mângâiere a lui Hristos.

Eu am venit ca să fiu o lumină în lume, pentru ca oricine crede în Mine să nu rămână în întuneric (În 12: 46).

Tulburări de identitate sexuală la copii

În Statele Unite există chiar și copii care pretind că sunt altcineva decât sunt în realitate. Acest fenomen din rândul copiilor, care este destul de recent, pare a fi ca o „umbră” deasă a Căderii ce atinge mai cu seamă zonele

afluente în care oamenii s-au lepădat de propriul lor Creator, deschizând „ușiˮ de blestem prin „potopul de desfrâuˮ legalizat.

b□-□b **–** Astfel, în articolul intitulat *Tratamentul de schimbare a sexului la copii este în creștere* (*Sex-changing Treatment for Kids It's on the rise*) de Lindsey Tanner[103], se spune că un număr mic, dar în creștere de adolescenţi și copii cred că s-au născut cu un sex biologic greşit. Un exemplu relevant în acest sens ar fi o fetiţă de 8 ani din Los Angeles – elevă în clasa a doua –, care încă de la vârsta de 18 luni spunea: „eu sunt băiatˮ. Părinţii, la început șocaţi, au crezut că este doar o copilărie, o toană trecătoare, dar fetiţa a continuat insistent cu această afirmaţie. Părinţii au început să facă demersuri în acest sens. „Îi urmăresc primele semne de pubertate pentru a putea începe tratamentulˮ, a declarat mama pentru Associated Press. *b□-□b□-*

În școlile din Occident, la orele de educaţie sexuală, copiilor li se spune că identitatea sexuală, este o chestiune subiectivă, nu un dat biologic. Mai mult, că de fapt nu există doar două identităţi sexuale, ci și alte orientări și identităţi, numite *intersex*. Această „învăţăturăˮ drăcească, în spatele căreia se află entităţi ale întunericului, influenţează minţile copiilor. Astfel, apar cazuri de copii de grădiniţă sau din clasele primare care nu sunt siguri de identitatea lor. Această confuzie, în loc de a fi corectată în anii de început ai vieţii, la nivel mintal (ideal ar fi să fie abordată și la nivel spiritual), se recurge la soluţii chirurgicale care transforă băieţii în fete și invers.

Sexul virtual

Se știe că sexul virtual – o altă anormalitate –, este una din plăgile societăţii contemporane; un viciu, o sociopatie, care înrobește și degradează, imobilizându-și victimele în faţa micului ecran, deconectându-i de lumea reală, de îndatoririle lor sociale și familiale.

103 http://apnews.myway.com/article/20120220/D9T13HO02.html

Dezumanizarea poate merge atât de departe, încât oamenii pot să-și piardă serviciul, ba chiar și familia.

În cartea *Creștinii într-o lume cornului. Să ne conectăm fără să ne mistuim*, de G.E. Veith & Ch. Stamper, se spune că, potrivit unor gânditori avangardiști, în viitor, „Deosebirile biologice și culturale dintre bărbaţi și femei nu vor mai exista. Nu doar homosexualitatea, dar și bisexualitatea și experienţele transsexuale vor deveni o obișnuinţă odată cu perfecţionarea sexului virtual, nu doar în camerele de chat, ci și sub forma unor iluzii senzoriale multidimensionale. Cu ajutorul internetului, oamenii vor ajunge să fie cunoscuţi doar prin minţile lor". Autorii comentează aceste idei radicale spunând că „Omul este dispus să facă aproape orice ca să fugă de Dumnezeu, de Creaţia Sa, de Legile Sale, de răscumpărarea Sa",[104] croindu-și un stil de viaţă după bunul său plac, chiar dacă acel stil contravine bunului simţ comun (ceea ce nu mai înseamnă nimic) și naturii umane (a felului în care suntem alcătuiţi). Acest fapt ne amintește de faptul că cel care influenţează universul sensibil este *domnul puterii văzduhului, a duhului care lucrează acum în fiii neascultării* (El. 2: 2), mânând lumea spre un sfârșit apocaliptic.

De aceea, Dumnezeu i-a lăsat pradă necurăţiei, să urmeze poftele inimilor lor; aşa că îşi necinstesc singuri trupurile, căci au schimbat în minciună adevărul lui Dumnezeu. […] Din pricina aceasta, Dumnezeu i-a lăsat în voia unor patimi scârboase… (Rom. 1: 24 – 26).

ZB 777 SAU INVERSAREA VALORILOR

Căci iată că vrăjmaşii Tăi se frământă, şi cei ce Te urăsc înalţă capul. Fac planuri pline de vicleşug împotriva poporului Tău şi se sfătuiesc împotriva celor ocrotiţi de Tine. „Veniţi", zic ei, „să-i nimicim din mijlocul neamurilor, ca să nu se mai pomenească numele lui Israel!" (Psalm 83:

104 G. E. Veith & Ch. L. Stamper, *op. cit.,* p. 153.

2 – 4)

ZB este o prescurtare de la *Senate Bill*. Este vorba de Proiectul de lege al Senatului din California căruia i s-ar potrivi mai degrabă denumirea de ZB 666. Acesta a fost formulat de Sheila Kuehl (lesbiană declarată), semnat apoi de guvernatorul Schwarzenegger și votat în Senat în mai 2007, devenind astfel lege la data de 1 ianuarie 2008.

Sub masca protecţiei contra oricărei discriminări, cum ar fi: protecţia împotriva discriminării rasiale, sexuale, etnice, împotriva orientării sexuale și a identităţii sexuale, Senatul din California a dispus prin această lege, ZB 777, ca în cărţile de școală să nu mai apară cuvintele „mama și tata”, „soţ și soţie”, pentru ca „familiile” de homosexuali să nu se simtă ofensate. Orice text sau material didactic, care înfăţișează căsătoria ca având loc numai între un bărbat și o femeie, sau materialele care afirmă că oamenii se nasc fie băieţi, fie fete, vor fi scoase din uz. Se vor comanda sau păstra numai materiale care vor include o varietate de figuri istorice transsexuale, bisexuale sau homosexuale sau cele care vor face o prezentare favorabilă acestor stiluri de viaţă. Așadar, va fi scos tot ce se încadrează în perimetrul „normalităţii”, în domeniul alternativelor de viaţă.

Băieţii care simt că identitatea lor sexuală este alta decât cea biologică, au voie să folosească baia și garderoba fetelor, sau invers. Dacă își schimbă numele într-unul care să se potrivească mai bine identităţii lor psihologice, școala este obligată să folosească acel nume, fără a implica părinţii. Dacă elevul nu vrea ca părinţii lui să fie înștiinţaţi, școala are obligaţia să păstreze secretul. Dacă elevii sunt împărţiţi în grupe de activitate băieţi-fete, elevilor trebuie să li se permită să se alăture grupului care se potrivește identităţii lor psihologice. La concursurile de regină a frumuseţii pot participa și băieţii care se simt fete. Trebuie să faci efortul „să folosești logica împotriva logicii, să renegi morala…”[105]

105 George Orwell, *O mie nouă sute optzeci și patru,* Ed. Polirom, Iași, 2002,

Un părinte care spune, în prezenţa unei învăţătoare sau profesoare lesbiene, că o căsătorie se poate încheia numai între un bărbat și o femeie, poate fi învinuit de hărţuială, iar un elev care crede că oamenii se nasc, fie băieţi, fie fete, poate fi etichetat de un profesor travestit ca fiind hărţuitor. O asemenea afirmaţie este un „crimăgândit”, în terminologia lui Orwell. S-ar putea, cu timpul, ca până și o expresie nepotrivită a feţei să fie interpretată ca și „crimăchip”, căci lucrurile „evoluează”. Nu va fi tolerată decât vorbirea (discursul) corectă din punct de vedere politic (*politically corect*), sau „nouvorba”. Crezurile morale tradiţionale sunt considerate a fi „crimăgândit”, căci „Erezia ereziilor este bunul simţ”.[106]

Oamenilor normali nu li se va permite să-și exprime opinia în școlile publice. Dar, zice Wintson, personajul lui Orwell: „Nu înseamnă că ești nebun dacă faci parte dintr-o minoritate, chiar și dintr-o minoritate de un singur om. Există adevăr și există neadevăr și, dacă te ţii strâns de adevăr, chiar și împotriva lumii întregi, nu înseamnă că ești nebun. […] Normalitatea nu se judecă statistic.”[107]

Este strigător la cer să afli că orice spital, chiar și un spital creștin privat din California, poate fi obligat să adopte politici în favoarea homo –, bișisexualităţii. Aceste instituţii vor fi date în judecată dacă exclud angajaţii care sunt implicaţi în aceste stiluri de viaţă. Unde este toleranţa trâmbiţată cu atâta înverșunare? Minoritatea deviantă nu mai poate tolera majoritatea normală!? Aceștia din urmă nu mai au voie să gândească. „Și înspăimântător nu este faptul că poţi fi omorât, dacă îndrăznești să gândești altfel, ci că s-ar putea să nu ai dreptate… – spune dezorientat Wintson. La urma urmei, de unde știm noi că doi și cu doi fac patru? Sau că forţa gravitaţiei chiar acţionează?” *Totuşi înţelepciunea a fost găsită dreaptă de toţi copiii ei* (Lc. 7: 35). Căci numai „Mintea curată vede lucrurile drept” (Maxim

p. 55.

106 *Ibidem,* p. 107.

107 Ge. Orwell, *op. cit.,* p. 269-270.

Mărturisitorul).

Oamenii „normali” ajung să fie *abătuţi [dezorientaţi] de făţărnicia unor oameni care vorbesc minciuni, însemnaţi cu fierul roşu în însuşi cugetul lor* (1 Tim. 4: 2).

Din legea ZB 777 nu rezultă că ar exista aceeași preocupare pentru protecţia elevilor din familiile conservatoare cu stiluri de viaţă și credinţe tradiţionale, deci pentru protecţia oamenilor normali. Așadar, această lipsă se convertește implicit și indirect într-o discriminare împotriva elevilor cu valori familiale religioase și implicit tradiţionale. Din comentariile părinţilor de pe internet am dedus că această lege nu reflectă adevăratele valori ale californianului de rând: „Acest lucru înseamnă că, începând de la vârsta de 5 ani, copiii vor fi molestaţi mintal în sălile de clasă ale școlilor. Fiecare școală publică din California va deveni un centru de îndoctrinare homosexuală, bisexială și transsexuală”.

Oare, să fie vorba de o altă planetă?

Cine și-ar fi putut imagina că lumea se va întoarce atât de mult „pe dos”, încât răul să fie numit bine și binele rău? Cum se poate să fie pedepsiţi indivizi, organizaţii, companii și biserici care au standarde morale înalte și ţin în continuare, cu îndârjire, să rămână în perimetrul „normalului”, deși acel perimetru este etichetat a fi „anormal”? Este vorba clar de o inversare a valorilor.

S-au făcut că sunt înţelepţi și au înnebunit (Rom. 1: 22).

Un alt exemplu impresionant în acest sens ar fi personajul principal al piesei lui Eugen Ionescu intitulată *Rinocerii*. Chiar dacă piesa a fost scrisă pentru a ilustra modul în care se rupe comunicarea în contextul nazismului, de îndată ce prietenul sau chiar soţia trec pe

acea lungime de undă străină a gândirii, piesa este o excelentă ilustraţie a crizei adevărului lumii noastre, în lipsa absoluturilor.

Berenger nu mai ştie de partea cui este adevărul: de partea oamenilor, care rând pe rând se transformă în rinoceri de îndată ce-i îndrăgesc mugetul, numindu-l „cântec” şi tropotul „dans”, sau de partea lui – singurul om care a mai rămas. „Dar dacă [...] ei sunt cei care au dreptate?”[108] În starea lui de confuzie, nu ştie ce limbă vorbeşte şi dacă totuşi vorbeşte franceza, ce este franceza sau ce zice el însuşi când vorbeşte, nu mai ştia dacă se înţelege el pe el. Pentru a se linişti, îşi zice că omul la urma urmei nu este urât, sau poate totuşi este – o frunte plată, fără corn nu arată nicicum, pielea omului este prea albă, pe când rinocerul este de un verde magnific şi are o nuditate decentă. La un moment dat zice: „Vai, sunt un monstru! [...] Nefericit cel ce vrea să-şi păstreze originalitatea!”[109] Totuşi, la sfârşitul piesei, Berenger rămâne pe scenă, strigând din răsputeri: „Sunt ultimul om, am să rămân [om] până la capăt! Nu capitulez!”[110]

La un moment dat, Daisy spune despre rinoceri:

— Cântă, îi auzi?

— Nu cântă, mugesc.

— Eşti nebun, cântă.

— Sunt dezgustători!

— Nu vreau să se vorbească rău despre ei. Mă întristează. [...] Sunt nişte zei...[111]

Acest dialog este o ilustrare fidelă a ceea ce înseamnă imposibilitatea de a comunica în condiţiile în care oamenii nu mai au acelaşi sistem de valori. Odată cu inversarea valorilor, criza adevărului se adânceşte.

Dar culmea este că majoritatea trebuie nu numai să-și închidă gura în faţa unei minorităţi deviante, ci să-i și

---

108 *Teatru francez contemporan*, Editura pentru literatura universală, Bucureşti, 1964, p. 443.

109 *Ibidem*, p. 444.

110 *Teatru francez contemporan...*

111 *Ibidem*, p. 441.

aplaude. Aceasta este „noua toleranţă” care cere o „logică”, împotriva oricărei logici. Se cască astfel o enormă prăpastie în comunicare, între cei care acceptă ordinea normală a Creaţiei și cei care nu o acceptă. Cum ar fi ca un om, care se naște – să zicem – cu o mână mai scurtă, să stabilească standardul pentru felul în care trebuie să arate trupul uman?

CONVENŢIA ONU PRIVITOR LA DREPTURILE COPILULUI[112]

Citind această Convenţie care datează din 25.02.2014, ne dăm seama că ne apropiem rapid de timpul când nu vom mai fi stăpâni nici măcar pe „cei câţiva centimetri cubi de sub ţeastă” – așa cum se exprimă Watson, personajul lui Orwell.

Convenţia ONU ne amintește de faptul că valorile și gândirea umană, în general, este mânată pe un anumit făgaș foarte bine stabilit, după „mersul lumii acesteia, după domnul puterii văzduhului”, sub a cărui inspiraţie a fost redactată. Ea se adresează Vaticanului și incriminează toate actele de „crimăgândit” ale acestuia, din care le vom menţiona doar pe cele pertinente cu tema dezbătută aici:

„Comitetul [ONU] recomandă Sfântului Scaun […] să se asigure de faptul că această Convenţie are prioritate în raport cu legile și regulamentele interne [ale Bisericii catolice]” (Articolul 12, t. n.).

Convenţia trebuie deci să aibă prioritate faţă de propriile rânduieli ale Bisericii. Legile și regulamentele ei interne trebuie să fie ajustate și potrivite perspectivei seculare asupra lumii, impuse de ONU. Modificările se vor face în conformitate cu „valorile” unei elite antiteiste dintr-o organizaţie suprastatală care a fost înfiinţată pentru a

112 http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CRC/Shared%20Documents/VAT/CRC_C_VAT_CO_2_16302_E.pdf

veghea asupra păcii pe plan internaţional și nu pentru „a intra cu cizma” în valorile naţionale, comunitare și individuale ale oamenilor și pentru a ne „înregimenta” și a ne aplatiza, așa cum s-a întâmplat în romanul *1984* a lui Orwell sau în regimul nazist și respectiv comunist. Personal, cred că va urma ceva mai rău. Îmi răsună în minte versurile lui Eminescu, din *Scrisoarea III*:

> Cum nu vii tu, Ţepeș doamne, ca punând mâna pe ei.
> Să-i împarţi în două cete, în smintiţi și în mișei…

Am putea spune că Biserica catolică este somată să-și schimbe convingerile și să se pună de acord cu elita suprastatală a ONU. Mai mult, ea este somată să finanţeze un întreg mecanism, prin care să propovăduiască o anti-Evanghelie, folosindu-se de autoritatea ei morală și religioasă (autoritatea Bisericii catolice):

> Comitetul recomandă Sfântului Scaun să stabilească un mecanism la un nivel înalt cu mandatul și capacitatea să coordoneze implementarea drepturilor copilului prin toate consiliile pontifice, conferinţe episcopale, precum și privitor la indivizi și instituţii de o natură religioasă, care funcţionează sub autoritatea Sfântului Scaun. Acest mecanism trebuie să fie prevăzut cu resurse umane, financiare și tehnice adecvate, pentru a-și îndeplini mandatul (Articolul 16, t. n.).

> Comitetul [ONU] este îngrijorat în legătură cu afirmaţiile și declaraţiile făcute de Sfântul Scaun privitor la homosexualitate, ceea ce contribuie la stigmatizarea socială și violenţa împotriva adolescenţilor lesbieni, homosexuali, bisexuali și transgenderi și împotriva copiilor crescuţi de cupluri de același sex (Articolul 25, t. n.).

De asemenea, Comitetul face apel la Sfântul Scaun să se folosească pe deplin de autoritatea lui morală pentru a condamna toate formele de hărţuială, discriminare sau

violenţă împotriva copiilor pe baza orientării lor sexuale sau a orientării sexuale a părinţilor lor și să sprijine eforturile făcute la nivel internaţional pentru decriminalizarea homosexualităţii (Articolul 26, t. n.).

Deci ONU ne spune că din copilărie se poate vorbi de o orientare sexuală și implicit de o viaţă sexuală, căci informaţiile cu pricina se predau deja la grădiniţă – o adevărată îndoctrinare – ceea ce constituie un abuz nepermis împotriva inocenţei copilăriei. Este un act de „furt" ilegal: copilului îi este furată copilăria. Pe plan spiritual, expunerea copilului la materiale sexuale explicite constituie o „fereastră" prin care năvălesc peste el hoarde ale întunericului, alterându-i și deviindu-i esenţa. Unde sunt așa-zisele „drepturi" ale copilului pe care ONU le trâmbiţează cu atâta zel?

Richard Dawkins consideră că educaţia religioasă este o formă de abuz exercitat asupra copilului. Această afirmaţie se potrivește întocmai educaţiei sexuale care începe de la grădiniţă. Educaţia religioasă este viaţă, este o învăţătură care-l înarmează pe copil și deci pe viitorul adult cu adevăratele valori în conformitate cu care a fost creat (deci care sunt normative pentru el) și care ţin de esenţa lui, garantându-i echilibrul lăuntric și umanitatea plenară („viaţa din belșug").

Comitetul face de asemenea apel la Sfântul Scaun să ia măsuri active pentru a se asigura că manualele folosite în școlile catolice nu conţin expresii sau formule streotip care pun în umbră sau pun în inferioritate un anumit sex (*gender stereotyping*), ceea ce ar putea limita dezvoltarea talentelor și abilităţilor băieţilor și fetelor, subminând astfel oportunităţile lor educaţionale și de viaţă (Articolul 28, t. n.).

Cu alte cuvinte, toate manualele școlare trebuie să fie redactate în ceea ce Orwell numește „nouvorbă" – un limbaj *politically corect*.

Deasupra noastră planează pericolul unui totalitarism fără egal.

(b) [Sfântul Scaun] va aduce amendamente Legii Canonice și legilor Statului Vatican pentru a interzice într-un mod explicit orice formă de pedeapsă corporală a copiilor, inclusiv în familie.

(d) [Sfântul Scaun] îşi va folosi autoritatea pentru a promova forme pozitive, non-violente și participative de creștere a copiilor și se va asigura de faptul că ***Scriptura se va interpreta în așa fel*** [s. n.], încât să nu se tolereze nicio formă de pedeapsă corporală și această interpretare să fie reflectată în predare și în celelalte activităţi ale Bisericii și să fie încorporată în orice formă de educaţie teologică. (Articolul 40, t. n.)

Poate că nu peste mult timp, ni se va impune să modificăm anumite capitole din Sfânta Scriptură, ca să nu supere oamenii care adoptă stiluri de viaţă deviante, sau, poate că Scriptura va fi declarată literatură interzisă.

Unde sunt libertăţile religioase ale majorităţii? Cine ne impune valorile? Cine ne impune credinţa? De ce trebuie să cred ceea ce nu cred? Asta ar însemna să-mi anulez esenţa fiinţei mele lăuntrice; ar însemna să comit un suicid spiritual. Acel *homo cordis absconditus* înrădăcinat în Hristos care transcende timpul și spaţiul merită toată grija, focalizarea și chiar jertfirea vieţii, așa cum au făcut milioane de martiri.

Trist este faptul că cei care se află în Împărăţia Fiului Dragostei lui Dumnezeu nu pot comunica cu cei care se află în împărăţia întunericului (Col. 1: 13). Aceștia pot schimba între ei „complexe sonore”, dar fiecare rămâne în continuare cu conţinutul semantic (sensul) propriu – o discuţie „de-a surda” (asemenea unui dialog între surzi).

Mai mult, propovăduirea Crucii pentru cei ce sunt pe calea pierzării este o nebunie, dar pentru cei născuţi de

Sus ea este puterea lui Dumnezeu. Ce diferenţă de perspectivă!

Omul firesc nu primeşte lucrurile Duhului lui Dumnezeu, căci pentru el sunt o nebunie; şi nici nu le poate înţelege, pentru că trebuie judecate duhovniceşte. Omul duhovnicesc, dimpotrivă, poate să judece totul, şi el însuşi nu poate fi judecat de nimeni (1 Cor. 2: 14 – 15).

Omul duhovnicesc înţelege gândirea celui firesc, căci firescul este un stadiu inferior duhovnicescului. Fiecare om duhovnicesc a trecut prin stadiul firescului, dar întâlnindu-L pe Hristos a dezbrăcat ce era firesc, îmbrăcându-se cu ce este duhovnicesc. *Întâi vine nu ce este duhovnicesc, ci ce este firesc; ce este duhovnicesc vine pe urmă* (1 Cor. 15: 46). Omul firesc nu poate urca la gândirea înaltă a omului înnoit prin Duhul, fără să fi avut parte de transformarea lăuntrică făcută de Hristos. De aceea, tot discursul spiritual i se pare un nonsens, un scandal, ceva revoltător. Așa se face că cel firesc îl prigonește pe cel duhovnicesc, în familie, în comunitate sau în societate: *Şi, cum s-a întâmplat atunci, că cel ce se născuse în chip firesc prigonea pe cel ce se născuse prin Duhul, tot aşa se întâmplă şi acum* (Gal 4: 29).

În pofida prigoanei, *Nu putem lucra altfel [sau crede altfel], din pricina măreţiei Lui!* (Iov 32: 23) Ţinem cu tot dinadinsul să rămânem în „înţelepciunea celor neprihăniţi” (Lc. 1: 17) –, caracteristică unei alte Împărăţii, care începe de aici, dar se continuă dincolo, pe plaiurile Luminii necreate.

CAPITOLUL 10

TRANSUMANISMUL

După cum am văzut mai sus, datorită progreselor din cadrul biotehnologiei, se pot preprograma multe detalii ale trupului viitorului copil aflat în stadiul de embrion. Mai nou, „medicina cosmetică” poate modifica, la cererea consumatorului, sute de caracteristici ce ţin de exterior, desigur, contra unei sume substanţiale. În aceste zile, o echipă de cercetători din Anglia experimentează crearea unui embrion, combinat din materialul genetic a trei părinţi. Dar acum nu se vorbește numai de oameni modificaţi genetic *(Genetically modified humans*), ci se merge mai departe, ţintind la o adevărată fuziune a omului cu mașina, din care va rezulta o ființă transumană sau un *cyborg* (prescurtarea de la *cybernetic organism*). În era ciberculturii, se pare că toate visele, chiar și cele mai năstrușnice care păreau a fi de domeniulu SF, se pot transforma în realitate. Cel puţin așa afirmă transumaniștii.

Dar să vedem ce este transumanismul? Este o mișcare filosofică și culturală internaţională, ce îşi are rădăcinile în umanismul Iluminist al secolului al XVIII-lea. El promovează în continuare același valori, cum ar fi: raţiunea, știinţa, devotamentul faţă de progres, precum și o valorizare a existenţei umane. Ce aduce el nou? Transumanismul este însufleţit de dorinţa de amplificare a abilităţilor și aptitudinilor mentale și fizice ale oamenilor, prin folosirea nanotehnologiilor, ceea ce ar putea schimba radical omul însuși. Astfel, s-ar depăși starea actuală de *Homo Sapiens* (H), ce va ajunge doar o subspecie, în comparaţie cu viitoarea ființă transumană (H +).

După cum cei din epoca Luminilor erau însufleţiţi de convingerea nezguduită că raţiunea și știinţa pozitivă vor eradica sărăcia, boala, analfabetismul și toate celelalte „răni” ale umanităţii, ducând omenirea pe plaiurile fericirii, tot așa afirmă și adepţii transumanismului, dar la lista lipsurilor și neajunsurilor condiţiei umane, care se cer înlătutrate, se mai adaugă și îmbătrânirea, moartea involuntară, precum și viitoarele crize ale planetei,

deoarece controlul procesului evolutiv va sta de acum în mâinile omenirii. Visul omului demiurg este ca prin implantarea unor „mașinuţe” nanometrice să poată repara celule, să vindece „instant” orice boală sau să sincronizeze procesele mentale cu computere super-inteligente. Se spune că fiinţele umane vor fi transformate mai devreme sau mai târziu în fiinţe cu abilităţi atât de mult extinse încât să merite determinantul de „postumane”. Scopul final este de a susţine viaţa pentru totdeauna (!) – se vorbește chiar și de o „viaţă veșnică” online (!). *Cunosc, zice Domnul, înfumurarea lui [a omului tehnologic], lăudăroşiile lui deşarte şi faptele lui de nimic* (Ier. 48: 30).

Ray Kurzweil, care e cu siguranţă cel mai important inventator al secolului 20 spune că anul 2045 va fi anul Singularităţii, sau momentul în care omul va fuziona cu mașina, trăind în totalitate şi pentru totdeauna pe internet (!).

Într-un interviu, renumitul fizician Stephen Hawking, a fost întrebat dacă după moartea trupului mintea și conștienţa unui om pot supravieţui în continuare. Iată răspunsul lui: „Mintea este ca un program, ca un computer, așa încât, teoretic, este posibil să copiem această minte într-un calculator, astfel încât să oferim după moarte o formă de viaţă”. *D*upă părerea lui, ideea vieţii de apoi, așa cum este ea descrisă în Scriptură, „este un basm pentru cei care se tem de întuneric”.

„Nevoia de nemurire face parte din viaţa noastră” – spune Maximilian. Dar omul-rege respinge oferta de nemurire dată de Dumnezeu, prin Hristos, căci i se pare „un basm”, „o nebunie”, și îşi făurește el însuși un surogat, o viaţă veșnică *sui generis*, în virtutea dorului de nemurire, căci Dumnezeu… *a pus în inima lor* [a oamenilor] *chiar şi gândul veșniciei…*” (Eclesiastul 3: 11).

„Libertate totală” și „înnobilare”…

Omul a fost dintotdeauna dornic de autodepășire, de libertate totală. Dar de-a lungul veacurilor, el a respins cu încăpăţânare libertatea împărătească oferită de

Dumnezeu, prin crucea lui Hristos, precum și titlul de înaltă nobleţe de „copil al lui Dumnezeu” – înfierea în familia divină. În schimb, omul cu „obloanele” bine trase pe ochii inimii se îndreaptă spre o așa-zisă libertate autonomă, iar mai nou spre libertatea cu care ne îmbie nanotehnologia. În 1997, Peter Cochrane, șeful Laboratoarelor de Cercetare a Telecomunicaţiilor britanice a spus: „O bucăţică de silicon sub piele ne-ar oferi tuturor libertatea de a nu mai avea carduri, paşapoarte sau chei. Atingeţi portiera maşinii, computerul sau alimentele ce vreţi să le cumpăraţi şi totul se va rezolva în mod eficient. **Gândiţi-vă: libertate totală**...” (s. n.) Pe de o parte, această ofertă sună foarte promiţător pentru omul carnal; ea sună a „evoluţie” în direcţia postumanităţii, dar pe de altă parte, „duhnește” a 666 – semnul fiarei, când nu vor mai fi bani, nici carduri, iar cei care nu vor primi acest implant, nu vor mai putea cumpăra sau vinde (cf. Ap. 13: 17), deci vor cădea din sistem.

Tehnologia, asemenea unei mașini infernale, progresează exponenţial cu o viteză copleşitoare, (conform legii lui Moore), ceea ce înseamnă, după prezicerile specialiștilor în domeniu, că în aproximativ 20 sau 30 de ani computerele vor depăşi puterea de calcul a creierului uman, din toate punctele de vedere, chiar și în ceea ce privește numărul de operaţiuni pe secundă. În viitorul apropiat va fi posibilă implantarea unui microcip în creier (sau poate chiar a mai multora), pentru a amplifica capacitatea naturală a omului. Acest *Homo Sapiens* + va fi mult mai inteligent decât unul simplu – cel puţin așa susţin futuriştii. El ar putea învăţa o limbă străină în foarte puţin timp. Ba se spune că nici nu va mai fi nevoie de o limbă vorbită, deoarece, prin conectarea calculatorului la sistemul nervos, omul va putea comunica direct cu mașina și cu alte persoane, doar prin semnale electronice, fenomen ce ar putea fi considerat o comunicare prin gânduri – comunicare telepatică. *[Oamenii] au înnebunit cu idolii lor!* (Ier. 50: 38 b)

Libertate deplină… Extraordinar!!! Eliberare de îngrădirile biologice, de toate barierele culturale și lingvistice… Dar… eliberare chiar și de propria limbă maternă? Eliberare de relaţii? Eliberare în ultimă instanţă de umanitate? Staţi puţin! Despre ce fel de libertate este vorba?

Oare să fie vorba de împlinirea prezicerilor lui Nietzsche, privind „supraomul”? Împlinirea acelei „supraînălţări” a omului de care el însuși era animat? „Omul este un ce care caută să fie supraînălţat” Sau: „Omul este ceva ce trebuie depășit”. Să fie acestea niște afirmaţii preudo-profetice inspirate de diavolul însuși care mână lumea (desigur, cu permisiunea lui Dumnezeu) într-o anumită direcţie, spre un scenariu apocaliptic, în ultimă instanţă spre escaton? Recunoaştem în spatele acestor afirmaţii pe „domnul puterii văzduhului” responsabil de „mersul lumii acesteia” (cf. El. 2: 2).

Transumaniștii consideră că programul din genele noastre – program ce ne-a slujit nealterat timp de milenii – nu este destul de eficient pentru omul-prometeu, de aceea este timpul să-i aducem îmbunătăţiri substanţiale, să-l înnobilăm (*upgrading*). Să continuăm „evoluţia” speciei *Homo Sapiens*, în direcţia postumanităţii, pentru ca omul să fie, în sfârșit, descătușat de limitările lui biologice.

Referitor la acest dor de libertate absolută, N. Steinhardt reproduce un fragment din romanul *Citadela* al lui Saint-Exupéry: „Aud glasul nebunului: trebuie să dărâmăm zidurile acestea [legile ordinii creaţionale] inutile și să nivelăm scările acestea scurte care complică mersul. Atunci omul va fi liber. Dar eu răspund: atunci oamenii vor deveni vite de obor și de teama de a nu se plictisi vor născoci jocuri neroade care tot de reguli vor fi conduse, numai că vor fi reguli fără măreţie”. Iar Steinhardt adaugă: „Omul nu poate trăi fără a îngenunchea… Dacă-L alungă pe Dumnezeu, îngenunchează în faţa unui idol…” Ascultarea de Legile și poruncile lui Dumnezeu, pe care postmodernii o consideră umilitoare, degradantă și îngrăditoare, constituie de fapt

perimetrul sfânt al sensului, al cunoaşterii, al armoniei lăuntrice și interrelaţionale, și în ultimă instanţă o condiţie a vieţii înseși. Cum ar fi ca mădiţa să spună: „Nu am nevoie de viţă, căci vreau libertate deplină”? Ce nebunie! Căci mlădinţa însăși purcede din viţă și rămâne ontologic legată de aceasta.

Trist este că oamenii ignoră cea mai uluitoare ofertă de înnobilare care a răsunat vreodată pe planeta noastră Pământ, din însăși gura lui Hristos – ofertă ce are în vedere partea esenţială a fiinţei noastre, acel *Homo cordis absconditus* care va trăi veșnic: *Dar tuturor celor ce L-au primit, adică celor ce cred în Numele Lui, le-a dat dreptul să se facă copii ai lui Dumnezeu, născuţi nu din sânge, nici din voia firii lor, nici din voia vreunui om, ci din Dumnezeu* (În 1: 12 – 13). Este vorba de o înfiere dumnezeiască – suprema înnobilare –, oferită de însuși Împăratul împăraţilor și Domnul domnilor.

„Avantajele” degenerează în blestem

S-a văzut în multe rânduri că beneficiile tehnologiei se întorc până la urmă împotriva omului. Ele ne promit o viaţă mai ușoară, mai practică, mai mult timp liber etc., dar până la urmă nu știu cum se face că ajungem mai ocupaţi, mai stresaţi, mai încătușaţi, mai „goliţi”.

Există anumite avantaje ale implanturilor, care din punct de vedere omenesc au o logică și o justificare raţională, cum ar fi: supravegherea deţinuţilor din închisori, a deţinătorilor de arme, pedofililor, teroriștilor cu antecedente, a angajaţilor la locul de muncă etc. S-ar putea crea zone de siguranţă maximă în instituţiile școlare sau cămine unde infractorii să nu aibă acces, în contextul în care supraaglomerările de populaţie pot fi greu controlate. Dar oamenii se întreabă dacă este sau nu etic să fim monitorizaţi peste tot. Nu devenim astfel nişte fiinţe private de un drept sfânt, inalienabil: dreptul la intimitate, la un spaţiu privat? Nu există pericolul instaurării unui „Panopticon” ca cel propus de Jeremy Bentham, pentru supravegherea strictă a deţinuţilor? El a închipuit o cădire

circulară, cu geamuri mari înspre interior, și chiar în mijloc, un turn de supraveghere cu geamuri opace. Deţinuţii, știindu-se supravegheaţi tot timpul, își schimbă comportamentul.

În epoca noastră, supravegherea se îndreaptă *volens, nolens*, înspre un panoptic global, așa cum reiese din documentarul *Panopticon* făcut de olandezul Peter Vlemmix, în 2012, subtitrat și în limba română. Titlul documentarului sugerează o monitorizare ubicuă, datorită dezvoltării exponenţiale a tehnologiilor de supraveghere totală. Aparate peste tot: în sistemul public de transport, șosele, autostrăzi, pieţe publice, internet și alte programe guvernamentale.

Același lucru îl spune și Bauman, în cartea sa *Globalizarea*: „Corpurile noastre sunt prinse între reţele, baze de date, autostrăzi ale informaţiei. Ele sunt «legate cu noduri informatice» de toate aceste locuri de stocare a informaţiei, deci nu mai sunt ferite de privirile indiscrete… Stocarea unor cantităţi uriașe de date, mărite cu fiecare utilizare a cărţii de credit și cu fiecare act de cumpărare, duce la formarea unui «superpanoptic», dar un panoptic diferit: cei supravegheaţi, sunt *voluntarii* care furnizează datele… Oamenii sunt îngrijoraţi de numărul datelor înregistrate despre ei”. Vom ajunge să spunem ca personajul lui Orwell: „Nimic nu-ţi aparţine afară de cei câţiva centimetri cubi de sub ţeastă”. În orașul imaginat de Orwell, în romanul său intitulat *1984*, în fiecare casă era câte un televizor pe care nu aveau voie să-l închidă, iar oamenii nu știau în ce moment aparatul devenea cameră de luat vederi… Oricum, este clar că lucrurile se îndreaptă într-acolo. Controlul este din ce în ce mai strâns, iar în ultimă instanţă, implantarea microcipului pe mâna dreaptă sau pe frunte va fi o condiţie *sine qua non* a controlului extrem, ce se va impune în mod necesar sub presiunile obiective ale unui viitor apropiat, pe un pământ suprapopulat, dar și o *condiţie sine qua non* a rămânerii în sistem. (Se pare că acest lucru se va întâmpla atunci când Antihristul îşi va prelua domnia peste întregul pământ,

domnie cunoscută și sub denumirea de Noua Ordine Mondială.) Poate că prin acel microcip va fi influenţată persoana însăși, gândirea sa, iar bietul om nu va mai fi stăpân nici măcar pe cei „câţiva centimetri cubi de sub ţeastă”. Atunci se va putea vorbi de ceea ce Orwell a prezis în romanul său, *1984*: omenirea va fi controlată de o „poliţie a gândirii”.

H. de Lubac se întreabă: „Ne vom întoarce oare la un nou ev mediu?... Ne vom întoarce oare la barbarie, la o barbarie fără îndoială foarte diferită de cea veche, tot fără îndoială, mult mai atroce, **barbarie tehnică și centralizată**, barbarie reflexiv inuamnă? [s. n.]

baba

Adevăraţii închinători însă, aparţin de un alt sistem, care nu este din lumea aceasta. Ei sunt conștienţi de un alt gen de monitorizare totală din partea unei Autorităţi Supreme, transcendente, paterne, binevoitoare și iubitoare, care-i însoţește cu gingășie în peregrinările lor de *Homo viator*, chiar și în Valea umbrelor morţii, în drum spre Casă. După cum arătam în primele capitole, noi suntem legaţi de Creator, de Arhetip, la nivel ontologic, la nivel de esenţă, cu mii de „fire”, căci *în El avem viaţa, mișcarea și ființa* (Fapte 17: 28). El cunoaşte până și cele mai banale mișcări ale noastre, ne cerceteză căile, ne cunoaşte pașii, ni-i numără. Ne numără lacrimile și le păstrează cu gingășie în „burduful” Său. Până și perii din cap, toţi ne sunt număraţi. El ne-a preprogramat, pregândind pentru noi un anumit cod genetic, căci ne-a ales înainte de întemeierea lumii și ne-a trimis în lume pentru o scurtă „școlarizare”, urmărindu-ne evoluţia cu interes. Așa se face că El receptează fiecare suspin, fiecare vorbă, fiecare gând, fiecare lacrimă. Uimitor!!! El cunoaşte și sfârșitul alergării noastre, căci în cartea Lui ne erau scrise toate zilele înainte de a fi fost vreuna.

De aceea, temătorii de Dumnezeu nu se implică în lupte zadarnice, care nu folosesc la nimic: „eradicarea

îmbătrânirii”, „a morţii involuntare” etc. Încolonarea în rândurile celor ce duc asemenea lupte exterioare este un nonsens, o umblare în întuneric, o orbecăială în perimetrul zădărniciilor, care ne distrag privirile de la adevărata ţintă: sfinţirea vieţii pentru a fi primiţi pe meleagurile de lumină ale Prinţului Păcii…

Neprevăzutele pândesc…

Neprevăzutele pândesc din întuneric… Raymond Kurzweil, polimatul și transumanistul amintit mai sus, vorbea într-o emisiune de temerile lui, privind răul pe care l-ar putea face bioteroriștii, „fabricând”, prin mutaţii genetice, un virus mortal pentru omenire.

Cu cât un om dedat la Rău este mai inteligent şi mai informat și cu cât i se va extinde mai mult capacitatea creierului cu ajutorul „mașinuţelor” nanometrice, cu atât va avea o inteligenţă negativă mai mare sau chiar demonică, devenind un adevărat geniu al Răului. O asemenea inteligenţă de vârf va fi luată în primire de o „căpetenie” înaltă din ierarhia întunericului, căci și hoardele entităţilor întunecate sunt organizate ierarhic: domnii, stăpâniri, puteri, dregătorii (cf. El 1: 21). O asemenea inteligenţă va fi manipulată în conformitate cu planurile unei entităţi întunecate înalte. Mă întreb dacă nu cumva Antihristul însuși va face parte din aceste exemplare.

Înainte de Cădere, cred că omul inocent dispunea de o capacitate intelectuală incomparabil mai mare decât omul actual. El a numit toate animalele – mii și mii. Eu cred că după zece sau douăzeci de nume m-aș fi blocat, dar Adam a dus la bun sfârșit această însărcinare, deși era vorba de mii de animale și păsări de tot soiul: *Domnul Dumnezeu a făcut din pământ toate fiarele câmpului şi toate păsările cerului; şi le-a adus la om, ca să vadă cum are să le numească; şi orice nume pe care-l dădea omul fiecărei vieţuitoare, acela-i era numele. Şi omul a pus nume tuturor vitelor, păsărilor cerului şi tuturor fiarelor câmpului* (Gen 2: 19 – 20 a). Specialiștii spun că omul

folosește aproximativ 10% din capacitatea creierului său (o afirmaţie nedovedită ştiinţific, ci emisă doar estimativ). Mă întreb dacă după Cădere, Dumnezeu nu cumva a redus capacitatea intelectuală a omului, ca să nu distrugă Pământul înainte de vreme – un alt neprevăzut care în viitor ne va pândi din umbră.

baba

În aceste capitole consacrate intervenţiei biotehnologiei asupra mersului vieţii, am văzut că aroganţa omului-rege poate atinge dimensiuni demenţiale. Parcă răsună ecoul chemării din vechime: *„Haidem! să ne zidim o cetate şi un turn al cărui vârf să atingă cerul şi să ne facem un nume…”* (Gen 11: 4).

Tu ziceai în inima ta: Mă voi sui în cer, îmi voi ridica scaunul de domnie mai presus de stelele lui Dumnezeu, voi şedea pe muntele adunării dumnezeilor, la capătul miazănoaptei, mă voi sui pe vârful norilor, ***voi fi ca Cel Preaînalt****. Dar ai fost aruncat în Locuinţa morţilor, în adâncimile mormântului!* (Is. 14: 13 – 15)

Wyatt spune că intervenţia lui Dumnezeu, pentru a zădărnici efortul celor implicaţi în zidirea Turnului Babel, a fost mai degrabă un act de milă și astfel visul tehnologic al acelor timpuri „sau mai curând coșmarul” – cum zice el – nu a putut să devină aievea. Nădăjduim că Dumnezeu va interveni din nou, căci avem și promisiunea hristică, privitor la neamul *Homo Sapiens, „că nu va trece neamul acesta până se vor întâmpla aceste lucruri”* (Mt. 24: 34).

Bietul om, nu știe cum să-și „cârpească” sau cum să-și depășească condiţia umană cu limitările ei. El se gândește la îmbunătăţiri exterioare, la mărirea capacităţii creierului său, pentru a fi mai eficient în toate lucrările mai ușoare sau chiar foarte grele pe care le are de făcut: săpare de tuneluri în munţi, deturnarea cursului unui râu, croirea de șosele în zone inaccesibile etc. Dar, *Ce i-ar folosi unui om să câştige toată lumea dacă și-ar pierde*

sufletul? Sau ce ar da un om în schimb pentru sufletul său? (Mt. 16: 26)

Adevăratul închinător, îmbogăţit cu dimensiunea vederii lăuntrice, duhovnicești, dorește să-și „extindă" atributele omului lăuntric, să le „amplifice", tinzând spre „înălţimea staturii plinătăţii lui Hristos" (El. 4: 13). În sensul acesta, el cere zilnic lumină din Lumina divină și înţelepciune din înţelepciunea supremă. El îşi sfinţește viaţa și vasul trupului, pentru a deveni un templu sfânt, un lăcaș în care să poată sălăşlui Duhul lui Hristos ce aduce cu Sine în inima înnoită roade duhovnicești, aparţinând unei alte Împărăţii: *dragostea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, facerea de bine, credincioşia, blândeţea, înfrânarea poftelor* (Gal 5: 22 – 23). *Împotriva acestor lucruri nu este lege* – spune Scriptura, în sensul că nicio lege nu poate prescrie, controla sau pretinde aceste lucruri. Nu există sisteme de supraveghere totală sau implanturi nanometrice care să le poată produce. Ele aparţin unei alte Împărăţii, ce începe încă de aici, în viaţa omului născut din Dumnezeu. Este vorba de o altă dimensiune, de un alt fel de „Implant", Unul sfânt de origine divină…

baba

PARTEA III

OMUL ȘI VALORILE LUI

CAPITOLUL 11

VALORILE OMULUI
PREZENTARE GENERALĂ

După cum arătam în primul capitol, tot ce a creat Dumnezeu este în conformitate cu valorile Lui; El nu putea

crea ceva diferit de natura Sa divină. Așa se face că aceste valori au fost încriptate în întreg Universul, dar și mai pregnant, în fibra constitutivă a omului însuși. De aceea, ele ni se înfățișează ca fiind normative pentru buna „funcţionare” a vieţii acestuia („viaţa din belșug” – În 10: 10), căci el a fost plăsmuit după chipul Creatorului, înrudit cu Acesta, prin suflarea de viaţă din Sine cu care a fost pecetluit.

Valorile societăţii contemporane

Una din definiţiile din Dicţionarul Explicativ al Limbii Române online spune că valoarea este „Proprietatea a ceea ce este bun, dezirabil și important […] (adevărul, binele, frumosul); importanţă, însemnătate, preţ, merit”. O altă definiţie, tot de acolo, spune că valoarea este o „Însușire a unor lucruri, fapte idei, fenomene, de a corespunde necesităţilor sociale și idealurilor generate de acestea; suma calităţilor care dau preţ unui obiect, unei ființe, unui fenomen etc.; importanţă, însemnătate, merit”.

Din prima definiţie deducem că există valori incontestabile, deci „date”, cum ar fi „adevărul, binele, frumosul” – idealuri general umane. Omul le percepe pe acestea ca fiind benefice pentru ființa lui, pentru armonia sa lăuntrică și relaţională, dar și pentru sănătatea lui, deoarece el funcţionează bine în concordanţă cu aceste valori. Dar în a doua definiţie observăm că valoarea este prezentată ca fiind creată de necesităţile sociale și de idealurile generate de aceasta. Este adevărat că există și valori pe care noi, ca oameni le atribuim unor realităţi sensibile: obiecte, performanţe, realizări omenești, etichetându-le ca fiind acceptabile, bune, foarte bune, neplăcute etc. Desigur, aceste etichetări sunt relative și ele diferă în funcţie de gusturi, de cultură de meridian geografic și de o anumită perioadă istorică.

Privind în jur, la ceea ce valorizează societatea noastră, vedem că ea se focalizează cu precădere pe vizibil, pe exterior, acordându-i tot interesul și aprecierea. Ea ridică în slăvi vedetismul, faima, puterea, banii,

realizările intelectuale și materiale, aspectul trupului, al hainelor, tinereţea, sănătatea, gageturile și, în general, posesiunile, deoarece trăim într-o cultură a „vitrinei”, a „faţadei”, a renumelui, a aspectului exterior, a „ambalajului”... Dar toate acestea trec, căci totul se află într-o permanentă și rapidă schimbare. *Panta rei* (totul curge), spunea odinioară Heraclit. *Orice făptură este ca iarba, şi toată slava ei, ca floarea ierbii. Iarba se usucă, şi floarea cade jos* (1 Petru 1: 24). Ceea ce se ridică în faţa ochilor noștri sufletești ca un imens semn de atenţionare este următoarea afirmaţie a Scripturii: *Ce este înălţat între oameni este o urâciune înaintea lui Dumnezeu* (Luca 16: 15). Ce inversare de perspectivă!

Valorile creștine

Atunci când vorbim despre valorile divine/creștine, ne gândim la cele supratemporale și supraspaţiale, care sunt prin excelenţă „date”. Ele își au obârșia în însăși Realitatea Fiinţială Supremă și comunicate nouă oamenilor prin intermediul Revelaţiei supranaturale (speciale). Dumnezeu este mai mult decât un punct de referinţă absolut, în ceea ce privește valorile; El este Temelia, acel *Grund* de care vorbesc filosofii, ba chiar Izvorul valorilor, Originea lor. Ele emană din însăși Fiinţa Lui, fiind o reflectare a naturii Lui, a „caracterului” Lui, dacă ni se permite să folosim un termen prea antropomorfic și implicit impropriu pentru Fiinţa Supremă. De aceea, omul este îndemnat să-și plece urechea spre Legile și poruncile lui Dumnezeu conţinătoare ale valorilor divine – o LUMINĂ în labirintul întortocheat al vieţii:

Ia aminte spre Mine, dar, poporul Meu, pleacă urechea spre Mine, neamul Meu! Căci ***din Mine va ieşi Legea****, şi voi pune Legea Mea* ***lumină*** *popoarelor* (Is. 51: 4).

Cuvântul Tău este o candelă pentru picioarele mele şi o ***lumină*** *pe cărarea mea* (Ps. 119: 105).

Legea Domnului este desăvârşită şi înviorează

sufletul; mărturia Domnului este adevărată şi dă înţelepciune celui neştiutor. Orânduirile Domnului sunt fără prihană şi înveselesc inima; poruncile Domnului sunt curate şi ***luminează ochii*** (Ps. 19: 7 – 8).

Căci la Tine este izvorul vieţii; ***prin lumina Ta vedem lumina*** (Ps. 36: 9).

Ce semn de bunătate și îndurare negrăite, să ni se trimită din Cer lumina de care avem nevoie la fiecare răscruce de drumuri, ca să facem alegeri pentru și înspre viaţă! Ni s-a dat o „hartă" divină – Scriptura – și o „busolă" divină – valorile dumnezeiești –, ca să ne putem orienta, căci pe ea sunt marcate binecuvântările și pericolele, respectiv, consecinţele pentru păzirea sau nepăzirea Legilor și a poruncilor dumnezeiești.

Așadar, valorile divine cuprinse în Revlaţia turnată în limbajul nostru omenesc sunt un semn de dragoste neţărmurită faţă de noi, pământenii, deoarece, după cum arătam mai sus, valorile sfinte, universal valabile (absolute) ţin de esenţa omului, de viaţa lui lăuntrică, constituind garanţia umblării pe căile neprihănirii, ale păcii lăuntrice, precum și garanţia moștenirii vieţii veșnice. „Prin imperativul lor, se adresează conștiineţi noastre însăși chemarea concretă a Persoanei vii, atotbune a lui Dumnezeu."[113]

Inima adevăratului trăitor întru dreptate devine un templu sfinţit și Duhul lui Dumnezeu vine să sălăşluiască aici, rodind valorile Împărăţiei Lui: dragostea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, facerea de bine, credincioșia, blândeţea, înfrânarea poftelor. Împotriva acestor lucruri nu este lege. Nicio autoritate pământească nu le poate pretinde, controla sau evalua la nivel de duh. Ele constituie buchetul valorilor din ordinea Binelui, Binele Suprem (*Summum Bonum*) fiind Dumnezeu însuși. Aceste valori și toate celelalte din ordinea Binelui constituie un lubrifiant divin pentru o umanitate plenară (cf. Ioan 10: 10).

---

113 Dimitrie I. Belu, *În legătură cu valorile morale*, Caransebeş, 1942, p. 31.

Hristos însuși a zis: *Şi ştiu că porunca Lui este viaţa veşnică* (În 12: 50). Cu alte cuvinte, porunca Lui este o condiţie a vieţii rodnice și întregite, nicidecum o îngrădire și o privare de bucuriile acestei vieţi, așa cum o percep unii.

Dumnezeu a sădit în om o și lumină lăuntrică călăuzitoare – discernământul axiologic, un instrument necesar pentru a sesiza valorile Lui, pentru a se deschide spre acelea și a se conforma cerinţelor acelora, după cum spune și Scriptura: *Când neamurile, măcar că n-au lege, fac din fire lucrurile Legii, prin aceasta ei, care n-au o lege, îşi sunt singuri lege; şi ei dovedesc că lucrarea Legii este scrisă în inimile lor; fiindcă despre lucrarea aceasta mărturiseşte cugetul lor şi gândurile lor, care s-au se învinovăţesc sau se dezvinovăţesc între ele (*Romani 2: 14 – 15). Este vorba de conștiinţă și de legea morală naturală – lege în virtutea căreia orice om, de pe orice meridian știe aproximativ ce este Bine și ce este Rău. De ce „aproximativ”? Deoarece Căderea și implicit moștenirea consecinţelor acesteia au estompat lumina lăuntrică a omului, așa cum fusese el *illo tempore*, la începuturile pure ale Creaţiei.

Conștiinţa, ca dar primit de la Creator, este un adevărat for lăuntric judecător sau un mic „tribunal” care judecă faptele proprii și ale celor din jur comparându-le cu legea divină sau umană. Această lumină sădită în om la Facere ne distinge de toate creaturile, ridicându-ne la rangul de coroană a creaţiunii. *Adevărata Lumină* […] *luminează pe* ***orice*** *om, venind în lume* [s. n.] (Ioan 1: 9). Cu alte cuvinte, Hristos, Lumina lumii, luminează pe orice om care se naște pe această planetă, sădind în el, ca dar, lumina legii morale naturale și a conștiinţei. Dar omul are deplina libertate de a ignora sau chiar de a lucra împotriva propriei conștiinţe, ignorând imperativele ei și astfel, aceasta se întunecă prin păcat. *Aşa că, dacă lumina care este în tine este întuneric, cât de mare trebuie să fie întunericul acesta!* (Matei 6: 23) Conștiinţa îşi poate recăpăta limpezimea prin Marea întâlnire cu Lumina lumii

– Hristos, căci numai „Mintea curată vede lucrurile drept [corect]” (Maxim Mărturisitorul).

Inteligenţa și raţiunea umană (*lumen intellectum*) nu garantează lumina lăuntrică călăuzitoare. Ele sunt, fără îndoială, daruri minunate ale Creatorului pentru intelectul uman și conștiinţa lucrează folosindu-se de el. Dar fără Dumnezeu, inteligenţa și raţiunea sunt lipsite de dimensiunea perspectivei verticale. Atunci când un om este dedat la Rău, aceste daruri ale sale, cu cât sunt mai strălucite, cu atât mai mult pot fi luate sub controlul și influenţa unor entităţi întunecate, mai înalte în ierarhie, rezultând un adevărat geniu al Răului – și nu ducem lipsă de exemple în acest sens în istoria umanităţii. Când privești în jur la vieţile și deciziile unora dintre semenii noștri, chiar foarte inteligenţi fiind, sau când citești afirmaţii, propuneri, de-ale acestora, îţi dai seama cât de mare este întunericul minţii lor fără Hristos. Iscusinţa academică nu garantează înţelepciunea care se vede în orice implicare cu conotaţii axiologice (moral-valorice), în primul rând, în interrelaţii și decizii.

Naşterea de Sus și primenirea veșmintelor sufletului ne așază gândirea pe lungimea de undă a Cerului. Este vorba de o gândire înnoită – *metanoia* – singura nădejde a clarităţii luminii lăuntrice. *Cine Mă urmează pe Mine nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieţii* (Ioan 8: 12). Și numai *Prin lumina Ta vedem lumina* (Psalm 36: 9).

Deși cultura noastră valorizează cele exterioare, cele văzute, adevărata investiţie, care merită cu adevărat, este cea făcută în acel *homo cordis absconditus* care va trăi veșnic. Conţinutul inimii contează: motivaţii, intenţii, gânduri, judecăţi etc. Acest conţinut se revarsă mai apoi în afară și devine vizibil prin vorbe, acţiuni, relaţii, atitudini, decenţă sau indecenţă în vestimentaţie etc. *După roadele lor îi veţi cunoaşte* [pe oameni] (Matei 7: 20). *Omul bun scoate lucruri bune din vistieria bună a inimii lui; dar omul rău scoate lucruri rele din vistieria rea a inimii lui* (Matei 12: 35). Sau: *Din prisosul inimii vorbește gura* (Matei 12: 34). Ba chiar și fizionomia feţei preia cu timpul

caracteristici ale naturii unei persoane. Se spune că după o anumită vârstă, pe faţa oamenilor se poate citi câte ceva despre caracterul acestora. *(Înfăţișarea feţei lor mărturisește împotriva lor* – Is. 3: 9 a.)

Închinătorul în duh și adevăr știe și ia aminte la sfatul Scripturii, încercând să trăiască ccu privirile aţintite spre cele nevăzute: *Pentru că noi nu ne uităm la lucrurile care se văd, ci la cele ce nu se văd; căci lucrurile care se văd sunt trecătoare, pe când cele ce nu se văd sunt veşnice* (2 Corinteni 4: 18). Tot ce luăm cu noi, la urma urmei, este ceea ce am adunat în inimă. De aceea, paza ochilor și paza minţii garantează paza inimii, ca sălaș al caracterului, al omului lăuntric veșnic trăitor.

Dar cine poate suferi o asemenea vorbire și o asemenea logică? Un adevărat nonsens și o nebunie pentru omul carnal! Să vedem deci cum au reacţionat oamenii de-a lungul secolelor la perspectiva creștină care valorizează nevăzutul, lumea gândurilor, motivaţiile, deciziile lui morale, inima?

cded

„MERSUL LUMII ACESTEIA DUPĂ DOMNUL PUTERII VĂZDUHULUI”.

„O, om, ce mari răspunderi ai de tot ce faci în lume, de tot ce pui în scris sau grai...”
(Traian Dorz)

Reprezentările fiinţelor umane despre Bine şi Rău se schimbă odată cu înaintarea gândirii – înaintare, din păcate, nu întotdeauna din punct de vedere calitativ, ci doar linear, adică pe axa timpului –, vârful de lance al gândirii fiind întotdeauna filosofia. Ea este temelia pe care de zidește cultura. Așa se face că ea influenţează toate domeniile de activitate (desigur, la o anumită distanţă în timp). „Uneori această influenţă se exercită în mod indirect. Sunt sisteme [filosofice] care au un aşa mare

răsunet, încât le cunosc şi cei ce nu le-au studiat; ele creează în jurul lor o atmosferă pe care o respiră fără să vrea, şi, uneori fără să-şi dea seama, toţi cugetătorii timpului."[114]

Este vorba de „mersul lumii acesteia, după domnul puterii văzduhului, a duhului care lucrează acum în fiii neascultării" (Efeseni 2: 2). Este vorba de însuși „aerul" pe care-l respirăm. „Stăpânitorul lumii acestea i „se găsește la „hăţurile" gândirii și ale culturii și ale modei, mânând lumea într-o anumită direcţie precisă: îndepărtarea de Dumnezeu și destabilizarea fiinţei lăuntrice. După cum arătam mai sus, el se folosește de minţile iscusite ale oamenilor care resping adevărul divin și se deschid spre șoaptele și inspiraţia „domnului puterii văzdulului". Curentele de gândire se dovedesc a fi asemenea „virușilor" care contaminează alte minţi, transformându-se cu timpul în adevărate „epidemii" ideologice.

EXEMPLE:

Filosofia pozitivistă

Vorbind despre influenţa uimitoare a filosofiei pozitiviste, al cărui întemeietor a fost Auguste Comte (1798 – 1857), Leonard Gavriliu ne spune că „Nicio construcţie filosofică nu a avut o influenţă mai promptă, mai vastă și mai durabilă decât pozitivismul. În afară de Franţa, unde a fost cultivat în mod inteligent și tenace […], în Anglia s-au raliat imediat spirite ca J. St. Mill, H. Spencer […] în Rusia […], în îndepărtata Japonie […], în nu mai puţin îndepărtata Brazilie, [unde] un grup de filosofi naţionaliști […] i-au dat prestanţa de doctrină de stat. […] În Statele Unite ale Americii pozitivismul a constituit prologul pragmatismului și însăși coloana sa vertebrală. Să nu uităm de Austria, Elveţia […] și mai ales de marea încrengătură neopozitivistă din secolul 20, inclusiv pozitivismul logic, direcţii de gândire scientistă fecunde și

114 P. P. Negulescu, *Filosofia Renaşterii*, Ed. Eminescu, Bucureşti, 1986, p. 19-20.

în zilele noastre și ale căror rezultate se fac simţite, între altele, în domeniul informaticii practice [...] și mulţi, mulţi alţii, ne dau o idee despre amploarea curentului.[115]

Originea valorilor în viziunea lui Nietzsche

Influenţat de ideile lui Ludwig Feuerbach (1804 – 1872), dar și de ale lui Comte, Nietzsche afirmă că toate conceptele legate de Dumnezeu au fost inventate de om, în căutarea omului de a se îndumnezei pe sine: „[În] toate conceptele de „«Dumnezeu», «suflet», «virtute», «păcat», «lumea de dincolo», «adevăr», «viaţa veșnică» [...]...a fost căutată măreţia naturii omenești, „dumnezeirea" ei...[116] Este exact ceea ce afirmă Feuerbach în cartea sa, *Esenţa creștinismului*: „«Tocmai esenţa omului este fiinţa supremă. [...] Momentul în care omul va înţelege că singurul Dumnezeu al omului este chiar omul va reprezenta cotitura istoriei. *Homo homini Deus!*» [Pentru Feuerbach] – spune H. de Lubac – „Dumnezeu nu este decât ansamblul atributelor ce alcătuiesc măreţia omului. Dumnezeul creștin este acest ansamblu în mod desăvârșit (și de aceea, omul n-a fost niciodată mai alienat decât în creștinism, cea mai vătămătoare dintre religii, deoarece este cea mai înaltă)."[117]

Nietzsche ca profet al atrocităţilor naziste

Fără îndoială că Nietzsche a fost influenţat de teoria „științifică" a lui Charles Darwin – *Originea speciilor*, 1859 –, deoarece în cărţile lui găsim dese referiri la teoria acestuia. Iată câteva exemple în acest sens: „Pe om nu-l mai derivăm din «spirit», din «divinitate», ci l-am așezat între animale. [...] «Spiritul pur» este curată prostie: dacă dăm la o parte sistemul nervos, simţurile, «învelișul

---

115 În Preambulul scris de Leonard Gavriliu, la cartea lui Auguste Comte, *Discurs asupra spiritului pozitiv,* Ed. Științifică, București, 1999, p. 5-6.

116 F. Nietzsche, *Ecce Homo,* Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1994, p. 47.

117 Citat de H. de Lubac, în *op. cit.,* p. 31-32: „Tocmai esența omului este ființa supremă. [...] Momentul în care omul va înțelege că singurul Dumnezeu al omului este chiar omul va reprezenta cotitura istoriei. *Homo homini Deus!*

muritor», ne desființăm pe noi înșine – *un mai departe nu există!* [s. n.]”[118] Sau: „Presupunând că în afară de lumea noastră de pofte și pasiuni, nimic nu este «dat» în mod real, că nu putem ajunge nici în jos, nici în sus, la altă realitate decât aceea a instinctelor noastre – căci gândirea nu este decât raportul mutual al acestor instincte...” Cu alte cuvinte, omul este redus la instincte, la animalitate. Sau cum spunea Patapievici: „Emanciparea omului modern eșuează în zoologie”.

Herbert Spencer (1820 – 1903 a adaptat concepţia evoluţionistă a lui Darwin societăţii înseși, creând teoria darwinismului social. Conform acestei teorii, cei puternici din clasele privilegiate erau mai bine adaptaţi contextului economico-social decât cei slabi și dezavantajaţi. Mai mult, în virtutea selecţiei naturale, cel mai bine adaptat supravieţuia pe seama celui slab, ceea ce era nu numai „natural”, ci și corect din punct de vedere moral, după cum susţinea Spencer. De aceea, era imoral să te întorci cu milă spre cel sărac, bolnav și neajutorat, pentru că aceștia, supravieţuind, ar putea să se reproducă, menţinând și înmulţind mizeria socială. Iar Nietzsche vorbește exact pe aceeași lungime de undă:

„Mila se opune cruciș, în mare și total, legii evoluţiei, care este cea a selecţiei naturale. Ea menţine ceea ce este copt pentru decădere, se apără pe sine în favoarea dezmoșteniţilor și condamnaţilor vieţii, există prin numărul mare al rataţilor de tot felul, pe care îi *ţine* în viaţă, conferă vieţii înseși un aspect mai întunecat și mai îndoielnic. [...] Mila constituie *practica* nihilismului. Acest instinct „este, atât ca *multiplicator* al mizeriei, cât și ca *păstrător* al oricărei mizerii, principalul instrument pentru creșterea *decadenţei* – asupra a ceea ce ne convinge mila este nimicul...”[119]

---

118 F. Nietzsche, *Antichristul*, Ed. Biblioteca Apostrof, București, 1996, pp.18-21.

119 F. Nietzsche, *Antichristul*, p. 13-14.

Așa se explică dispreţul profund al lui Nietzsche pentru cei de jos – „Ciandala” – și admiraţia lui pentru aristocraţie: „Astăzi, firea aristocratică, voinţa de a nu depinde decât de sine, capacitatea de a fi altfel, de a sta pe propriile-ţi picioare și nevoia de a trăi după bunul plac fac parte din noţiunea de «măreţie»”.[120] „Slăbănogii și degeneraţii trebuie să piară: acesta să fie primul principiu al iubirii noastre de oameni”[121] – principiu care a fost aplicat întocmai de Adolf Hitler. În citatul de mai jos, s-ar părea că Nietzsche îi dă instrucţiuni viitorului lider al celui de al Trilea Reich care urma să apară pe scena istoriei:

Să aruncăm privirile înainte peste un secol, să luăm cazul că atentatul meu împotriva a doua milenii de contrariere a naturii și de necinstire a omenescului reușește. Orice alt nou partid al vieţii care să preia în mâinile sale cea mai mare dintre sarcinile care pot exista, o mai înaltă disciplinare a umanităţii, incluzând aici și anihilarea necruţătoare a tot ceea ce este degenerat și parazitar, va face posibil din nou acel belșug al vieţii pe pământ, acel belșug din care trebuie să crească iarăși starea dionisiacă. Eu promit o epocă tragică… […] atunci când umanitatea va avea în urma sa conștiinţa celor mai dure, dar și a celor mai necesare războaie…[122]

Și așa a fost, la o distanţă de aproximativ un jumătate de secol. În concepţia lui Nietzsche, așa-zisa „«cultură mai înaltă» se bazează pe spiritualizarea și adâncirea *cruzimii* – aceasta este teza mea”[123]. Sau: „Continuăm să credem că duritatea, violenţa, sclavia, primejdia pe stradă și în inimă, secretoșenia, stoicismul, arta tentaţiei ca și toate trucurile diavolului, că tot ce este rău, îngrozitor, tiranic, toate acele

120 F. Nietzsche, *Dincolo…*, p. 96-97.

121 F. Nietzsche, *Antichristul*, p. 10.

122 F. Nietzsche, *Ecce Homo*, p. 66.

123 F. Nietzsche, *Dincolo…*, p. 109.

trăsături de animal de pradă ori de șarpe pe care le poate avea omul, servesc atât de bine la înălţarea specie „om”, ca opus al lui...”[124] Îndrumările acestui maestru spiritual întunecat, au fost îndeplinite în detaliu, în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.

Vedem cum ideile se influenţează unele pe altele: Darwin – Spencer – Nietzsche – Hitler etc. –, idei mânate într-o anumită direcţie de „domnul puterii văzduhului”.

Existenţialismul

„După război, existenţialismul a avut în Occident o popularitate surprinzătoare, pătrunzând din mediile intelectuale până la nivelul străzii. Altul era atunci «aerul timpului» care favoriza, sub forma superficială a epicurianismului și revoltelor, căutarea unei forme de justificare a existenţei.”[125] În acel „aer al timpului” recunoaştem tocmai „mersul lumii acesteia”.

cded

Din aceste exemple am văzut că „mersul lumii acesteia după domnul puterii văzduhului” (El. 2: 2), se concretizează în trendul de gândire la modă într-o anumită perioadă. Asemenea unui magnet, acest trend generat de filosofia dominantă dintr-o anumită epocă istorică atrage mulţi adepţi, deoarece plutește în însăși atmosfera pe care o inspirăm.

Am văzut că filosofia joacă un rol major în canalizarea gândirii omenirii pe anumite făgașe, uneori, chiar făgașe inumane, atunci când oamenii se orientează după lumina mioapă a filosofiei. Inteligenţa filosofilor (a acelora care sunt „fii ai neascultării”), este o unealtă iscusită în mâinile puterilor întunericului care împing istoria omenirii pe anumite trasee în care recunoaştem „mersul lumii acesteia”, spre un deznodământ apocaliptic. Toate acestea, desigur, nu fără îngăduinţa lui Dumnezeu –

---

124 *Ibidem,* p. 39.

125 Simone de Beauvoir, *Femeia sfâșiată*, de Adriana Bittel, „Formula AS” anul XXIV, nr. 1114, aprilie 2014, p. 25.

Suveran peste întregul Univers.

O, om, ce mari răspunderi ai de tot ce faci în lume, de tot ce pui în scris sau grai... (Traian Dorz). De ce? Pentru că ideile sunt ca niște seminţe care dau rod într-un pământ prielnic ce rezonează cu natura „seminţei" respective, dar la o oarecare distanţă în timp.

cded

CAPITOLUL 12

REGRESIA VALORILOR MORALE

VALORILE ÎN PREMODERNITATE ȘI MODERNITATE

Trecând fugitiv prin tunelul secolelor, vom observa o evidentă îndepărtare a omului de Dumnezeu și implicit o regresie pe planul moralei. La început, valorile divine sunt recunoscute și practicate, mai apoi recunoscute, dar neglijate, ignorate. În modernitate ele sunt tăiate de la adevărata lor Sursă, iar în cele din urmă în postmodernitate acestea sunt negate și inversate.

În epoca premodernă, cultura se caracteriza prin omogenitate. Nimănui nu i-ar fi trecut prin minte să conteste valorile propovăduite de Biserică, nici măcar celor ce nu le practicau. Apoi în perioada renascentistă, când omul a început să urce pe piedestalul importanţei și al admiraţiei de sine, valorile biblice au fost ignorate, dar nu negate.

În secolul al XVIII-lea, secolul Luminilor, raţiunea devine zeiţa modernităţii, iar încrederea în puterea științei aprinde în inimi nădejdea unei vieţi plenare, fără precedent: eradicarea bolilor, a sărăciei, a războaielor și a tuturor neajunsurilor. Chiar dacă oamenii păstrau credinţa într-un Dumnezeu impersonal, detașat de creaţia Sa

(*deismul*), Acesta pierdea treptat din importanţă pentru omul modern, „ajuns la maturitate”. Scriptura este supusă criticii filologice şi raţionale, și atacată făţiş:

Evanghelia are trăsături de adevăr atât de mari, atât de izbitoare, atât de perfect neimitabile, încât cel care le-a născocit ar fi mai izbitor decât eroul. Cu toate acestea, aceeaşi Evanghelie e plină de lucruri de necrezut, pe care raţiunea le respinge şi pe care e imposibil să le conceapă sau să le admită orice om cu minte. […] Cum! Chiar în oraşul în care Dumnezeu a murit, nici locuitorii vechi, nici cei noi nu L-au recunoscut deloc şi vrei ca eu să-L recunosc, eu, care m-am născut după două mii de ani şi la o depărtare de două mii de leghe? Nu vezi dumneata că înainte de a crede în această carte pe care o numeşti sfântă şi din care nu înţeleg nimic, ar trebui să ştiu de la alţii decât de la dumneata, când şi de cine a fost ea făcută, cum s-a păstrat, cum a ajuns până la dumneata şi ce argument e aduc în ţara lor, acei care o resping…[126]

Și Kant exclamă: „Însuşi Sfântul din Evanghelie trebuie să fie comparat mai întâi cu idealul nostru de perfecţiune morală înainte de a-l cunoaşte ca atare.”[127] Observăm că „omul este măsura tuturor lucrurilor”, dar de data aceasta vocea lui Protagoras răzbate mult mai explicit şi cu mult mai mare curaj. Omul emite criteriile, el este etalonul valorilor, forul suprem, legiuitorul.

Nici Kant nu neagă existenţa lui Dumnezeu, dar îl plasează în rândul postulatelor, deoarece existenţa unei Fiinţe se impune ca o necesitate, constituind o precondiţie a obligativităţii legilor morale.[128] Dar el nu concepe ca valorile morale să fie întemeiate pe legi exterioare – heteronomie, fie ea şi teonomie. Așadar, morala nu poate fi teocentrică și teonomă: „Dacă la baza moralităţii punem conceptul voinţei divine pe care ne-o formăm din

126 Jean Jaques Rousseau, *Emile sau despre...*, p. 293-294.

127 Immanuel Kant, *Critica raţiunii practice...,* p. 26.

128 cf. Immanuel Kant, *Critica raţiunii pure...,* p. 479.

proprietăţile ambiţiei şi ale setei de dominaţie, asociate cu teribilele reprezentări ale puterii şi înverşunării ne-ar conduce la un sistem al moravurilor care ar fi tocmai opus moralităţii”. Cu alte cuvinte, Voinţa divină nu poate fi înţeleasă corect de către om și de aceea, legea morală nu trebuie căutată decât în raţiune, care are în sine imperativele categorice – omul este legiuitorul. „Numai raţiunea şi anume raţiunea pură, independentă de sensibilitate este aceea care dă legea.”[129]

Începând cu epoca modernă, valorile biblice sunt supuse puterii corozive a raţiunii umane. Reprezentanţii gândirii moderniste negau Sursa divină a valorilor, dar ei le păstrau în continuare, inclusiv conţinutul lor semantic creştin, ca pe nişte idealuri general-umane, întemeiate pe metanaraţiuni *(les grands récits),* nu pe Scriptură. Metanaraţiunile sau marile discursuri raţionale se caracterizau prin coerenţă, exhaustivitate şi orientare teleologică bine definită. Ele au avut în gândirea europeană, timp de trei secole, un rol legitimant, justificativ, deoarece erau subîntinse (susţinute) de raţiunea umană, considerată a fi obiectivă şi universală.

Dar, „dacă smulgem [valorile] din legătura lor cu Dumnezeu cel neschimbat, ele sunt supuse primejdiei de a fi răstălmăcite, degradate şi strâmbate”.[130] Separarea valorilor de Obârșia lor a dus la redefinirea acestora în funcţie de context și de voinţa omului autonom.

cded

VALORILE ÎN MODERNITATEA TÂRZIE

AUGUSTE COMTE (1798 – 1857)

Ţâfnoșenia omului-prometeu s-a dovedit a fi într-o

129 I. Kant, *Critica raţiunii pure...,* p. 77.

130 Dimitrie I. Belu, *În legătură cu valorile morale*, Caransebes, 1942, p. 42.

rapidă escaladare. Ideea de „evoluţie” plutea în atmosferă, înainte de apariţia lucrării lui Darwin – *Originea speciilor,* 1859. Astfel Auguste Comte, pentru care existenţa lui Dumnezeu era de neconceput, vorbește despre o evoluţie a inteligenţei umane, de la strea copilăriei, la starea maturităţii, întemeiată pe raţiune. El tăgăduiește Divinitatea cu aroganţă, instituind o religie *sui generis* centrată pe adorarea Umanităţii trecute, prezente și viitoare –, religie al cărei mare preot este chiar el. Creștinismul este considerat a fi depășit, nociv chiar: „Catolicismul e «putred», orice teologism e «epuizat», tot ce decurge din ele se află acum într-o «decrepitudine irevocabilă», în așa măsură, încât și cei mai iluștri interpreţi ai unui asemenea fel de gândire nu-l mai înţeleg de mult timp, iar cei care ar vrea să-l reînvie cu ajutorul unei «politici retrograde» sunt, în ciuda «deșartelor lor pretenţii morale», condamnaţi la «ipocrizie»”.[131] Omul prometeu „a lepădat binele cu scârbă” (Osea 8: 3).

El visa să angajeze lumea pe căi noi, pe plan european: «Sunt convins – scrie el într-o scrisoare, în 1851 –, că înainte de anul 1860, voi predica pozitivismul la Notredame, ca unică religie reală și completă» Sau: „Într-o zi, în biserica Notredame de Paris, devenită «marele Templu occidental», «statuia Umanităţii va avea drept piedestal altarul lui Dumnezeu» – al Dumnezeului învins, devenit «așternut [al] picioarelor ei»”.

Ce planuri faceţi voi împotriva Domului? El le zădărnicește! (Naum 1: 9)

Limba ta nu născoceşte decât răutate, ca un brici ascuţit, viclean ce eşti!
Tu iubeşti mai degrabă răul decât binele, mai degrabă minciuna decât adevărul.
— Tu iubeşti numai cuvinte nimicitoare, limbă înşelătoare! (Psalm 52: 2 – 4)

---

131 Henri de Lubac, *Drama umanismului ateu*, Ed. Humanitas, București, 2007, p. 121-122.

Pozitivismul

Auguste Comte este întemeietorul pozitivismului despre care afirmă într-un mod pretenţios că ar fi o „folososfie definitivă", „direct emanată din ştiinţe"[132], „pregătit că] în mod progresiv prin concursul spontan al tuturor marilor lucrări ştiinţifice proprii ultimelor trei secole și care a ajuns, în sfârșit, la adevărata sa maturitate abstractă"[133], debarasată de orice metafizică și de orice explicaţii transcendentale. Comte avea pretenţia de a elabora o formulă de viaţă ce va răspunde tuturor nevoilor omenirii, prin „marea revoluţie mentală" „care azi ridică definitiv inteligenţa noastră de la regimul teologic la regimul pozitiv."[134] O asemenea reorganizare se impunea cu necesitate, odată cu evoluţia inteligenţei umane, care a ajuns, în sfârșit, la starea sa definitivă de pozitivitate raţională.

Ansamblul evoluţiei noastre mentale și îndeosebi grandioasa mișcare realizată în Europa occidentală, începând cu Descartes și Bacon, nu lasă deci altă ieșire posibilă, decât constituirea, în sfârșit, după atâtea preambuluri necesare, a stării cu adevărat normale a raţiunii umane, dându-i spiritului pozitiv plenitudinea și raţionalitatea care încă îi mai lipsesc, în așa fel încât, între geniul filosofic și bunul-simţ universal să se stabilească o armonie care până în prezent nu a putut niciodată să existe îndeajuns.

Observăm că el crede în universalii – ca de altfel toţi modernii –, credinţă ce va dispărea în postmodernitate. Astfel, Comte vorbește adesea despre „bunul-simţ universal", sau despre „simplul bun-simţ", precum și despre „raţiunea comună", „înţelepciunea universală" sau

132 Auguste Comte, *Discurs asupra spiritului pozitiv*, Ed. Științifică, București, 1999, p. 87.

133 *Ibidem*, p. 11.

134 A. Comte, *Discurs asupra...*, p. 41.

„înţelepciunea comună”. Dar un lucru ciudat este că, în paralel, se observă tendinţa sa de a substitui pretutindeni relativul absolutului.[135] (În șuvoiul „mersului lumii acesteia” se pregătea pas cu pas ideea de relativism la toate nivelurile, care se va generaliza abia în secolul XX.)

MORALA ÎN VIZIUNEA LUI COMTE

Bazele moralei

Comte, ca și Rousseau credea în bunătatea înnăscută a omului. Păcatul originar era considerat a fi doar un mit. El vorbește despre „rectitudinea și moralitatea naturală a omului” sau despre „sentimentele binevoitoare și dezinteresate care sunt proprii naturii umane, [și care] aveau, fără îndoială, să se manifeste în ciuda acestui regim [sacerdotal].”[136] De aceea, la temelia noii morale se va găsi, pe de o parte, această bunătate înnăscută a fiinţei umane, dar și „marea revoluţie mentală” în cadrul căreia inteligenţa va fi combinată cu sociabilitatea, faţă de animalitatea propriu-zisă,[137] căci sentimentul social (*l’esprit d’ensemble*) urma să constituie prima bază necesară a oricărei morale sănătoase.

Important, după părerea lui Comte, era faptul că noua morală urma să fie construită „pe baze pur umane” – o temelie solidă –, căci „Umanitatea nu ar putea să rămână la nesfârșit condamnată la neputinţa de a institui reguli de conduită bazându-se doar pe motive himerice… [transcendentale]”.[138]

Marele obstacol: creștinismul

Creștinismul se interpune ca un obstacol, ca un „uriaș” al lui Cervantes în calea instituirii moralei adevărate și de aceea Comte se angajează într-o luptă crâncenă cu acesta, precum odinioară Don Quijote cu

135 *Ibidem*, p. 53.
136 *Ibidem*, p. 82.
137 cf. *Ibidem*, p. 84-85.
138 *Ibidem*, p. 73-75.

morile de vânt. Creștinismul trebuia înlăturat cu orice chip, căci „Morala creștină tinde să atrofieze [...] cea mai nobilă parte a organismului nostru moral. Omul care se crede într-un raport direct cu o Fiinţă absolută nu poate fi decât un ferment de dezagregare socială. Creștinismul [...] dezvoltă orgoliul în adepţii săi, favorizând la ei această răzvrătire [...] a instinctelor personale împotriva instinctelor colective care se află la sursa profundei anarhii a lumii moderne”. „Acest «egoism creștin» e încă și mai bine înţeles dacă ne gândim că reproduce «egoismul absolut de tip suprem». El este calchiat după «egoismul divin».[139]

Să nu se obiecteze că dimpotrivă, creștinismul este religia iubirii fraterne și, prin urmare, a întrajutorării sociale, tocmai el, a cărui poruncă principală este aceea de a-ţi iubi aproapele ca pe tine însuţi, pentru că la baza acestor „mari formule”, se ascunde aceeași trăsătură de calcul personal: nu numai că în acest fel, în loc să fie înăbușit, egoismul este aprobat, dar este și aţâţat direct de motivaţia pe care este întemeiată această regulă: *de dragul lui Dumnezeu*, fără nicio simpatie umană, pe lângă faptul că o asemenea iubire se reduce de obicei la teamă.[140]

Dacă nu am cunoaşte sursa citatului l-am atribui lui Nietzsche, atât de bine seamănă cu afirmaţiile acestuia. Iată un citat de-al lui, similar ca agresivitate, scris deci „în același duh”, din lucrarea sa *Dincolo de bine și de rău*: „... [A] străzi încă în cursul interpretării nevinovate creștine a evenimentelor celor mai personale «întru slava lui Dumnezeu» și «spre binele sufletului» – această tiranie, acest arbitrar, această prostie severă și grandioasă a educat spiritul...”[141] Sau: „Așa-numitele instincte «dezinteresate», «iubirea de aproapele» totdeauna gata să

139 *Ibidem*, p. 150.

140 H. de Lubac, *op. cit.,* p. 150.

141 F. Nietzsche, *Dincolo de bine și de rău...,* p. 70.

acţioneze cu vorba sau cu fapta. Ea mi s-a părut întotdeauna o slăbiciune…”[142] „E mult prea mult farmec, mult prea multă dulcegărie în acele sentimente ale lui „pentru alţii”, ale lui „nu pentru mine”, ca să nu fie nevoie să devii de două ori mai precaut și să întrebi: „nu cumva – *ispite?*”[143]

Comte îşi îndeamnă adepţii să rupă orice legătură cu teologia și religia care constituie „un sistem decăzut”, „când neputincios, când perturbator”, pentru consolidarea moralei, „întrucât această legătură primejdioasă […], în mod triplu funestă pentru morală, fie slăbesc, fie discreditează bazele sale intelectuale, fie le provoacă perturbaţii directe, fie împiedică mai buna lor sistematizare”.[144]

O morală gregară

Comte îşi „dă cu presupusul” că ar exista chipurile niște legi veritabile pe baza cărora va putea prevedea și modifica voinţa oamenilor – (o dirijare centralizată, mai ceva ca într-un panoptic bine supravegheat). Supunerea și dirijarea voinţelor personale se va face cu scopul depășirii instinctelor personale care vor fi subordonate instinctelor sociale. Cu alte cuvinte, omul – interesele, obiectivele și dorinţele sale – se vor subordona intereselor Umanităţii.

Este o naivitate să ignori înclinaţiile naturii umane și să ai pretenţia că poţi pătrunde în „sanctuarul intim” al omului – în gândurile și inima lui, pentru a-i controla și dirija voinţa, motivaţiile și intenţiile. Mă întreb pe drept dacă nu cumva există vreo legătură de rubedenie între autorul acestor utopii și naivul Don Quijote de la Mancha. Dar să-l citǎm pe Comte: „Spiritul pozitiv ajuns la deplina sa maturitate tinde să subordoneze voinţa însăși unor

142 F. Nietzsche, *Ecce Homo…*, p. 18.

143 F. Nietzsche, *Dincolo de bine…*, p. 33.

144 cf. A. Comte, *Discurs asupra…*, p. 76.

veritabile legi, a căror existenţă este presupusă în mod tacit de raţiunea vulgară, deoarece eforturile practice de a modifica și prevedea vrerile umane nu ar putea avea fără aceasta nicio bază rezonabilă.”[145]

Noua filosofie poate să stabilească singură azi, în ceea ce privește diversele noastre îndatoriri, convingeri profunde și active, cu adevărat capabile de a rezista energic șocului pasiunilor. În lumina teoriei pozitive cu privire la Umanitate, irecuzabile demonstraţii, bazate pe imensa experienţă pe care o posedă în prezent specia noastră, vor determina exact influenţa reală, directă sau indirectă, privată și publică, proprie fiecărui act, fiecărei obișnuinţe și fiecărei înclinaţii sau sentiment; de unde firește, vor rezulta ca tot atâtea inevitabile corolare, regulile de conduită, fie generale, fie speciale, cele mai conforme cu ordinea universală și care, drept urmare vor trebui să fie, de obicei, cele mai favorabile pentru fericirea individuală. În pofida extremei dificultăţi a acestei măreţe teme, cutez să asigur că, tratată în mod convenabil, ea comportă concluzii la fel de certe ca acelea ale geometriei înseși.[146]

Așadar, Comte preconizează o etică întocmită de om, care să prescrie cu exactitate matematică reguli de conduită conforme cu „ordinea universală” (instituită de cine?) pentru fiecare acţiune, obișnuinţă, înclinaţie sau sentiment. Mare îndrăzneală să crezi că poţi pătrunde în forul lăuntric al oamenilor, pentru a le influenţa gândirea și motivaţiile. Iată-l pe om din nou ca măsură a tuturor lucrurilor.

Și Iluminismul se lăuda cu încercarea de a menţine un cod moral sănătos ce nu se sprijină pe valorile creştine (d’Holbach, Rousseau, Kant etc), dar niciunul dintre aceștia nu a mers atât de departe ca și Comte. Dacă Dumnezeu este irelevant pentru problemele oamenilor,

145 *Ibidem*, p. 43-44.

146 *Ibidem*, p. 79.

aceștia trebuie să-şi inventeze propria etică, deoarece domeniul moralei este considerat de „minţile deschise” a fi „neutru” din punct de vedere religios. Dar ceea ce preconiza Comte –, controlul voinţelor umane –, sună a un totalitarism fără precedent, care poate se va realiza parţial cu ajutorul implanturilor cibernetice pe vremea domniei lui Antihrist.

cded

FRIEDRICH NIETZSCHE (1844 – 1900)

UN PORTRET ȘOCANT AL UNUI FILOSOF ȘOCANT

Un egocentrism exagerat?

*Înfumurarea ta, îngâmfarea inimii tale te-a rătăcit pe tine... (*Ieremia 49: 16 a).

Dacă Auguste Comte vorbește la superlativ de noua sa filosofie, considerând că pozitivismul va răspunde tuturor nevoilor de viaţă și va rezolva toate problemele omenirii, de pe toate meridianele, Nietzsche face afirmaţii la superlativ nu numai despre filosofia sa, ci și despre propria sa persoană, ceea ce este, pe de o parte, un semn evident de grandomanie, iar pe de altă parte, este conștienţa unui destin unic, fapt care s-a adeverit întocmai, dar în sens negativ.

Este foarte neobișnuit ca un autor să-și aducă laude sieși. Chiar dacă îşi exprimă o părere, de cele mai multe ori o face la persoana întâia plural, din modestie. Nietzsche îşi arogă o măreţie și o distincţie fără precedent, planând cu superioritate, „cu un simţ al distanţei”, deasupra întregii omeniri. În cartea sa, *Ecce Homo*, are și următoarele capitole: *De ce sunt atât de înţelept; De ce sunt atât de inteligent; De ce scriu cărţi atât de bune; De*

ce sunt eu un destin. Iată și câteva citate din aceeași carte: „… [F] ară întrerupere am creat numai opere de prim rang – pe care niciun om nu mi le poate imita – sau prefigura, și le-am creat cu deplină răspundere pentru toate mileniile, care vor veni după mine…”

Pentru că zici: „Sunt bogat, m-am îmbogăţit, şi nu duc lipsă de nimic”, şi nu ştii că eşti ticălos, nenorocit, sărac, orb și gol (Apocalipsa 3: 17).

Iată încă un citat grăitor în ceea ce privește imaginea de sine a lui Nietzsche:

Mi se pare una din cele mai rare dovezi de distincţie, pe care poate să o producă cineva despre sine însuși, ca atunci când ia în mână o cartea de-a mea – pretind chiar, ca atunci să-și scoată cizmele – să nu vorbească prostii… Și cum aș putea eu, cu un asemenea simţ al distanţei, să-mi doresc măcar să fiu citit de «modernii» pe care îi cunosc! […] Încă în vara aceasta, într-un moment când eu cu literatura mea, care cântărește atâta de greu, care e menită să atârne atât de greu, am reușit poate să dezechilibrez tot restul literaturii…”[147]

Cu alte cuvinte, Nietzsche cere respect, chiar reverenţă, faţă de cărţile lui ca în faţa unor cărţi sfinte în

147 *Ibidem*, p. 50-51, iar în aceeași lucrare la pp. 54-57, putem citi: Cei care-mi sunt înrudiți prin eminența voinței trăiesc atunci [când mă citesc] adevărate extaze ale cunoașterii: căci eu vin din înălțimi pe care nicio pasăre nu le-a întâlnit în zborul ei, cunosc abisuri în care nu s-a rătăcit încă niciun picior de om. Mi s-a spus că e cu neputință să mi se lase din mâini o carte a mea o dată ridicată – eu tulbur până și odihna de noapte… […]…există pentru mine și multe posibilități stilistice – poate că este cea mai bogată și felurită artă a stilului, pe care a stăpânit-o vreodată vreun om. […] Înainte mea, nimeni nu știe ce anume se poate face cu limba germană – ce se poate face la urma urmelor cu limba omenească. Arta marelui ritm, al perioadelor, pentru a da expresie unei enorme creșteri și prăbușiri ale unor enorme, supraomenești pasiuni, a fost descoperită abia de mine… […] eu m-am avântat la mii de mile dincolo de ceea ce purta până acum denumirea de poezie. […] Că din scrierile mele vorbește un psiholog care nu-și are egalul, aceasta este poate prima intuiție la care răzbate un bun cititor – un cititor cum îl merit eu…

care ni se revelează adevărul ultim. El se consideră a fi „o *force majeur*”, deoarece prin literatura sa care „cântărește atât de greu” va „frânge istoria omenirii în două jumătăţi. Se cheamă că oamenii au trăit înaintea lui sau au trăit după el…”[148] Cu alte cuvinte, anii se vor număra altfel: nu se va mai spune „înainte și după Hristos”, ci „înainte și după Nietzsche”.

„… mândria inimii tale te-a dus în rătăcire…” (Obadia 1: 3 a)

El se percepe pe sine însuși ca fiind un adevărat filosof, mai presus nu numai de oamenii de rând, de „plebe”, pentru care nutrește un profund dispreţ, ci mai presus și de omul de ştiinţă, pentru că filosoful este cel care are dreptul să spună *Fiat!* (precum odinioară Creatorul), legiferând prin afirmaţiile sale valorile și direcţia de urmat pentru omenire: *„Dar filosofii propriu-ziși sunt oameni care ordonă și legiferează*: ei zic «așa să fie» (*Fiat!*), ei decid pentru oameni: Încotro? și la ce bun? […] Ei întind spre viitor o mână creatoare, și tot ce este și tot ce a fost le slujește ca mijloc, unealtă, ciocan. «Cunoaşterealor este *creaţie*, creaţia lor este legiferare, voinţa lor de adevăr este – *voinţă de putere* [s. a.].”[149]

Inspiraţie supranaturală

În urma unei experienţe neobișnuite, Nietzsche a devenit conștient de faptul că are un destin unic. Este vorba de o „revelaţie”, pe care o considera eliberatoare și benefică pentru viitorul omenirii, nebănuind că era de fapt o experienţă demonică:

Are cineva, acum la sfârșitul secolului al XIX-lea, vreo idee clară despre ceea ce poeţii unor epoci mai viguroase numeau inspiraţie? În caz contrar am să descriu eu aceasta. Păstrând cel mai mic rest de superstiţie, senzaţia

148 F. Nietzsche, *Ecce Homo…*, p. 129.

149 F. Nietzsche, *Dincolo …*, p. 95.

de a fi simpla încarnare, simplul purtător de cuvânt, ***simplul medium al unei puteri covârșitoare*** [s. n.] nu ar mai putea fi de fapt respinsă ca mincinoasă. Noţiunea de revelaţie, în sensul că deodată, cu o certitudine și limpezime inexprimabile va deveni vizibil, audibil ceva ce te va zgudui și te va răsturna până în adâncurile fiinţei, descrie într-adevăr această stare. Nu auzi, nu cauţi, iei, ***nu întrebi cine anume îţi dă*** [s. n.]; ca un fulger luminează un gând, cu necesitate, cu o formă conturată fără nicio ezitare – ***eu nu am avut niciodată alegerea*** [s. n.]. Un extaz a cărui tensiune uriașă se descarcă până la urmă într-un torent de lacrimi, în care pasul devine năvalnic, pentru a se potoli de îndată; o senzaţie definitivă de a-ţi ieși din piele, cu conștiinţa cât se poate de limpede a nenumăraţi fiori și tresăriri care-ţi străbat tot trupul din creștet până în tălpi; o profunzime a fericirii în care tot ce poate fi mai dureros și tot ce poate fi mai arid nu mai par contrarii, ci apar drept condiţionate, ca o culoare înăuntrul unei revărsări totale de lumină… […] Spontaneitatea cu care iau naștere imaginile, simbolurile, este lucrul cel mai remarcabil […] totul se oferă ca expresia cea mai directă, cea mai potrivită, cea mai simplă. Pare… […] că lucrurile însele ar veni să se ofere singure drept simboluri.[150]

După cum observăm din citatul de mai sus, el se percepe pe sine „un simplu medium al unei puteri covârșitoare”, în faţa căreia el „nu a avut niciodată alegerea…” – pentru că pur și simplu „s-a întâmplat”, dar el nici nu a întrebat „cine anume îţi dă” – care este sursa inspiraţiei… Nu și-a pus problema că ar putea fi o sursă întunecată, din moment ce s-a însoţit de un „extaz” de o „tensiune uriașă”: De altfel, atunci când nu crezi în existenţa unei lumi spirituale paralele cu lumea noastră, nici nu-ţi pui asemenea întrebări. Din contră, el se consideră a face parte din puţinele „spirite libere” (dacă nu cumva este chiar singurul) care, ca la o deșteptare dintr-un somn de milenii, au avut revelaţia că nicio valoare

150 F. Nietzsche, *Ecce Homo…*, p. 93-94.

nu este un dat, ci însăși credinţa creștină a fost zidită doar pe niște închipuiri și halucinaţii, nefiind altceva decât un ideal care emană „sulf otrăvit” – „defăimarea lumii!”

„E cumplită și pierzătoare încrederea ascunsă în gândurile necurate” (Filocalia).

Nietzsche în oglindă

Felul în care vorbește despre filosofii și filosofiile de dinaintea lui, ironizându-le, se aplică perfect și la filosofia lui, la care privim de la distanţă, dar nu în sens nietzschean, adică nu „de sus”, ci în sens temporal – după mai bine de un secol. Uneori, avem impresia că și-a zugrăvit propriul portret cu multă fidelitate; nu trebuie decât să întoarcem oglinda înspre el:

…Voi [filosofi] cavaleri ai celei mai triste figuri [face referire la Don Quijote], domnilor pierde-vară, care bateţi câmpii spiritului! La urma urmelor, știţi cât se poate de bine că nu poate să aibă vreo importanţă dacă sunteţi *voi* aceia care au dreptate, știţi, de asemenea, că niciun filosof nu a avut dreptate până acum, că există probabil mai mult adevăr în cel mai neînsemnat semn de întrebare pe care-l așezaţi voi după formulele și teoriile voastre preferate (și uneori după voi înșivă) decât în toate gesturile și argumentele solemne etalate înaintea acuzatorilor și a tribunalelor! Daţi-vă mai bine la o parte! Retrageţi-vă în ascunzători![151]

Așadar, „niciun filosof nu a avut dreptate până acum”, dar acum, s-a ivit el, Nietzsche, aducătorul luminii în chestiuni esenţiale. Aflându-ne la mai bine de un secol după el, realizăm că toată strădania lui de a îndrepta șuvoaie de cuvinte caustice, asemenea unui tir de gloanţe împotriva Adevărului și a valorilor din ordinea Binelui, s-a dovedit a fi o luptă inutilă „cu morile de vânt”, ce i se păruseră niște adevăraţi „uriași”, ca odinioară lui Don

151 F. Nietzsche, *Dincolo...,* p. 26.

Quijote. Dar ADEVĂRUL atacat de el stă nezguduit pe temelii veșnice, iar stilul de viaţă dionisiac pe care ar fi vrut să-l implementeze pentru întreaga omenire se dovedește a fi nociv chiar și pentru natura umană, nemaivorbind de Legile dumnezeiești.

(Natura umană *per se* este şi ea o normă a moralităţii. De exemplu, toţi oameni fac o deosebire calitativă între „a mânca” şi „a se îmbuiba”. Prima este în conformitate cu natura umană, pe când a doua este împotriva ei, dăunându-i. Natura umană este o normă a moralităţii, dar o normă de gradul doi, deoarece nu este explicită, aşa cum este Revelaţia scrisă, şi nu este evidentă în domenii specifice. *Vivere secundum naturam, secundum rationem,* cum spunea Seneca, înseamnă a trăi în conformitate cu natura şi călăuzit de legea morală naturală, prin raţiune.)

baba

MAREA ÎNDOIALĂ

Însăși ideea de „moarte a lui Dumnezeu”, presupunem că îi va fi fost insuflată de acea „putere covârșitoare” care-l inspira și-l copleșea, călăuzindu-l, dar mai mult ca sigur că și

Așa-zisele „dovezi ştiinţifice” ale teoriei evoluţioniste a lui Darwin.

Odată cu „moartea lui Dumnezeu”, temelia ultimă a întregii lumi se surpa. În Univers nu mai rămânea niciun punct de referinţă absolut. Acest fapt era identic cu „a bea marea” sau „a șterge întregul orizont”, „a desprinde pământul din lanţurile soarelui”. „Mai există oare un sus și un jos” fără un reper exterior imuabil și veșnic? Bănuiesc că Nietzsche, care avea o minte sclipitoare, realiza implicaţiile prăbușirii temeiului ultim. Dar cred că apariţia lucrării lui Darwin, *Originea speciilor*, în 1859, la vârsta când el, plin de evlavie, se împărtășea pentru prima dată la Bisericii Lutherană, a fost un test pentru credinţa multora

și a zguduit multe inteligenţe, inclusiv pe a lui Nietzsche.

N-aţi auzit de acel nebun care ziua în amiaza mare aprinsese un felinar și alerga prin piaţă strigând neîncetat: „Îl caut pe Dumnezeu! îl caut pe Dumnezeu!” [...] „Unde a plecat Dumnezeu? strigă el. Am să vă spun eu! *Noi L-am ucis* – voi și eu! Noi toţi suntem ucigașii lui! Dar cum am făcut asta? Cum am putut să bem marea? Cine ne-a dat buretele pentru a șterge întregul orizont? Ce-am făcut când am desprins pământul acesta din lanţurile soarelui său? Încotro se îndreaptă acum? Încotro ne îndreptăm noi? Departe de toţi sorii? Nu ne prăbușim fără încetare? înapoi, într-o parte, înainte, în toate părţile? Mai există oare un sus și un jos? Nu rătăcim ca printr-un neant nesfârșit? Nu ne adie golul în faţă? Nu s-a făcut mai frig? Nu vine mereu noaptea și încă și mai multă noapte? [...] Dumnezeu a murit! [...] Și noi l-am ucis! Cum să ne consolăm noi ucigașii ucigașilor? Cel mai sfânt și mai puternic din tot ce-a avut lumea până acum și-a pierdut sângele sub cuţitele noastre – cine ne spală de acest sânge? Cu ce apă ne-am putea curăţa? Ce ispășiri, ce jocuri sfinte va trebui să inventăm? Nu este oare dimensiunea acestei fapte prea mare pentru noi? [...] Faptă mai mare nu a existat niciodată – și oricine se va naște după noi va pătrunde, datorită acestei fapte, într-o istorie mai înaltă decât a fost toată istoria de până acum![152]

Concluzia lui Nietzsche este că tocmai prin moartea lui Dumnezeu istoria omenirii va fi „mai înaltă” decât până atunci; omul se va elibera de himere și minciuni și implicit de absoluturile care au domnit cu tiranie de-a lungul veacurilor: „Într-adevăr, la vestea că «vechiul Dumnezeu e mort», noi filosofii și «spiritele libere» ne simţim ca iluminaţi de o aurora nouă, inima noastră se revarsă de recunoștinţă, mirare, presimţire, așteptare – zarea ne pare în sfârșit din nou liberă, chiar dacă nu este luminoasă,

152 F. Nietzsche, *Știința voiasă, („la gaya scienzia”)* Ed Humanitas, București, 2006, p. 137-138.

corăbiile noastre vor putea în sfârșit porni iarăși în larg [...], marea *noastră* se întinde iar deschisă, poate că nicicând n-a existat o «mare atât de deschisă»".[153]

Pot caii să alerge pe o stâncă? Sau poate cineva să are marea cu boii de aţi prefăcut judecata în otravă? (Amos 6: 12) Este evident că marea nu se poate ara cu boii, iar caii nu pot să alerge pe o stâncă. Tot atât de evident este faptul că judecata/concluzia lui Nietzsche privitor la surparea temeiului ultim a adus multă otravă generaţiilor care au urmat. El celebrează libertatea absolută; jubilează la gândul că „marea [este] deschisă" tuturor experimentărilor și că zarea „pare în sfârșit din nou liberă, chiar dacă nu este luminoasă". Nu contează! Contează independenţa faţă de orice autoritate – autonomia.

Vă bucuraţi de lucruri de nimic şi ziceţi: Oare nu prin tăria noastră am câştigat noi putere [și libertate absolută]? (Amos 6: 13)

Așa se face că Nietzsche a lepădat „binele cu scârbă" (Osea 8: 3) și a iubit „mai degrabă răul decât binele, mai degrabă minciuna decât adevărul" (Ps. 52: 3). „Nu mediul l-a făcut în final un solitar și un profet mânios – nimeni nu l-a constrâns la această ipostază. El însuși *a ales* această cale..."[154] S-ar prea putea ca în inima lui să fi sălăşluit *în potenţia*, un dor de libertate absolută și o respingere a tuturor îngrădirilor, un semn de întrebare privitor la valori, precum și o tendinţă de înălţare și dominare. Este adevărat că în firea pământească a fiecăruia dintre noi sălăşluiesc ascunse și nebănuite, nici chiar de noi înșine, „seminţe" ale răului, înclinaţii pe care anumite contexte le aduc la suprafaţă, spre surprinderea chiar și a noastră și atunci exclamăm perplecși: „Nu mi-aș fi închipuit că așa ceva zace în străfundurile fiinţei mele!" Dar este alegerea

153 *Ibidem,* p. 224.

154 Ivo Frenzel, *Friedrich Nietzsche*, Ed. Teora, București, 1997, p. 48.

fiecărei persoane de a da curs și a alimenta acele înclinaţii sau de a le răstigni.

O urmare evidentă a „morţii lui Dumnezeu" este faptul că „o adâncă și veche încredere s-a preschimbat în îndoială": „... credinţa în Dumnezeul creștin a ajuns de necrezut [...] Și câte toate trebuie să se prăbușească acum, după ce temelia acestei credinţe s-a zdruncinat",[155] desigur, întreaga morală care a domnit de veacuri în Europa creștină.

Adu-ţi aminte de ocările pe care Ţi le aruncă în fiecare zi cel fără minte! (Ps. 74: 22)

Nietzsche a fost o inteligenţă neobișnuită, un geniu chiar. La 24 de ani era deja cadru didactic universitar, foarte apreciat pentru studiile sale în domeniul filologiei. Dar dacă un om nu-L urmează pe Hristos – Lumina lumii – oricât de inteligent ar fi, el umblă de fapt în întuneric. Lumina lăuntrică a conștiinţei se întunecă treptat: *Dacă lumina care este în tine este întuneric, cât de mare trebuie să fie întunericul acesta!* – spune Hristos însuși (Mt. 6: 23). În acel întuneric duhovnicesc, raţiunea nu te ajută. Ea nu distinge „punctele cardinale" de pe harta valorilor, pentru ca omul să se poată orienta corect. „Orbul, faţă de Cel Unul, este orb în întregime faţă de toate. Iar cel ce vede pe Unul are vederea tuturor" (Filocalia). Și, după cum arătam mai sus, cu cât un om este mai inteligent, cu atât un duh mai înalt în ierarhie îl va lua sub „tutela" sa.

baba

REVOLTA ÎMPOTRIVA VALORILOR

Îndoiala lui vizavi de valorile care în ultimă instanţă îşi aveau originea în Dumnezeu se transformă treptat într-o negaţie încrâncenată, iar mai apoi într-o „declaraţie de război" împotriva tuturor valorilor din ordinea Binelui: „Să

155 F. Nietzsche, *Știința*..., p. 223.

nu subapreciem aceasta: *noi înșine*, spiritele libere, suntem deja o «reevaluare a tuturor valorilor», o declarație *de război și de planificată* victorie la adresa tuturor conceptelor vechi de «adevăr» și «neadevăr» [s. a.]”.[156]

Poate că niciunul dintre gânditori nu a atacat valorile morale și în speță valorile creștine cu atâta înverșunare. Nietzsche simte o chemare unică, și, asemenea unui profet întunecat, se autodeclară un „nimicitor al moralei”, chemat să demaște minciuna ce dăinuiește de veacuri. Se repede la Tablele Legii cu „ciocanul” filosofiei sale pentru a le sfărâma și a institui niște „table noi”, ca o expresie a libertății omului autonom superior, el însuși etalonul și creatorul valorilor, căci „absolutul ține în întregime de patologie” – spune Nietzsche. „Ascunse după numele cele mai sfinte, domnesc valori ale decăderii, valori *nihiliste*.”[157]

Pentru Nietzsche, „adevărul” nu este altceva decât „O oaste mișcătoare de metafore, metonimii, antropomorfisme, pe scurt, o sumă de relații umane care au fost înălțate, transmise, împodobite poetic și retoric și care, după o îndelungă întrebuințare, i se par unui popor stabile, canonice și obligatorii: adevărurile sunt iluzii, de care am uitat că ar fi așa ceva, metafore care și-au pierdut imaginea și care sunt considerate acum metal, nu monedă.[158] Cu alte cuvinte, Nietzsche, care afirmă despre sine că face parte dintre „spiritele libere” ale vremii sale (elita de vârf a societății) și-a dat seama că moneda adevărului căreia i se dăduse crezare timp de veacuri, era de fapt o monedă calpă.

Originea valorilor creștine

În cartea sa, *Genealogia moralei*, el își propune să facă niște investigații privind originea valorilor morale tradiționale: „*Valoarea acestor valori trebuie ea însăși*

156 F. Nietzsche, *Antichristul...*, p. 19.

157 *Ibidem*, p. 12.

158 I. Frenzel, în *op. cit.,* citează din opera lui Nietzsche: *Despre adevăr și minciună în sens extramoral,* p. 69.

pusă sub semnul întrebării – şi în acest scop devine necesară cunoaşterea condiţiilor şi a împrejurărilor din care au crescut ele, în care s-au dezvoltat şi deformat... [s. a.]"[159] El are pretenţia de a fi descoperit originea moralei creştine într-o teribilă farsă, asemănătoare unei revolte de sclavi: cei slabi şi neputincioşi (evreii şi creştinii) au făcut o răsturnare a valorilor, impunând lumii o morală gregară ca pe o şireată alcătuire, fără precedent. Dar şiretlicul prin care cei „neputincioşi" au reuşit să-şi impună „morala lor de sclavi" este, după părerea lui Nietzsche, însăşi „farsa" răstignirii lui Hristos. (Sintagma: „morală gregară" se referă la universalitatea valorilor morale.)

Nu şi-a *atins* oare Israelul, tocmai pe calea ocolită a acestui „Mântuitor", a acestui aparent adversar al său [...] ultima ţintă a sublimei sale dorinţe de răzbunare? Nu face oare parte acest lucru din oculta magie neagră a unei cu adevărat *grandioase* politici a răzbunării, o răzbunare prevăzătoare, subterană, greu sesizabilă şi imprevizibilă prin care Israelul însuşi trebuia s-o renege în faţa lumii şi s-o ţintuiască pe cruce, această unealtă a răzbunării sale ca şi cum ea ar fi fost duşmanul său de moarte pentru ca „întreaga lume", toţi duşmanii lui Israel să poată muşca fără ezitare din această momeală? [...] Putea oare cineva să-şi imagineze o momeală mai *primejdioasă?* Ceva care prin puterea de seducţie, de amăgire, de zăpăcire, de distrugere să egaleze acel [...] oribil paradox al unui „Dumnezeu pe cruce", acel mister de o inimaginabilă şi extremă cruzime al autocrucificării lui Dumnezeu întru *salvarea omului*?[160]

Ei vorbesc despre Tine în chip nelegiuit! (Psalm 139:

---

159 Această idee conform căreia prezentul trăieşte pe socoteala viitorului, adică ideea de abstinenţă în prezent, având în vedere judecata viitoare, este ridiculizată şi de Rousseau în *Emile sau despre educaţie*, p.54: „Aud de departe strigătele acelei false înţelepciuni care ne aruncă neîncetat în afară de noi înşine, care socoteşte totdeauna prezentul drept nimic şi, urmărind fără răgaz un viitor care fuge pe măsură ce înaintăm, ne sileşte să ne ducem unde nu suntem, ducându-ne [de fapt] unde nu vom fi niciodată."

160 F. Nietzsche, *Despre genealogia moralei...*, p. 24-25.

20)

Vai de cine se ceartă cu Făcătorul său! Un ciob dintre cioburile pământului… (Is. 45: 9).

O dată descoperită originea valorilor morale creștine, ele trebuie atacate și desființate:

Fără îndoială, minciuna vrea schimbată slăbiciunea-n *merit* […] şi neputinţa nerăzbunătoare-n „bunătate”; temătoarea josnicie devine „umilinţă”; supunerea faţă de cei pe care-i duşmănim ajunge „ascultare” (anume supunerea faţă de unul despre care spun ei, le-ar impune-o – îl numesc Dumnezeu). Absenţa ofensivei la cel slab, chiar laşitatea în care e băgat […] ajunge aici la denumirea de „răbdare”, numindu-se uneori şi virtute; „nu pot-să-mă-răzbun” la ei îşi zice „nu-vreau-să-mă-răzbun”, şi poate chiar iertare, „căci ei nu ştiu ce fac, numai noi suntem singurii să ştim ce fac ei!” Se mai vorbeşte încă şi de o „dragoste pentru duşmani” – şi cu prilejul ăsta se transpiră.[161]

„Cei răi iau virtuţile drept păcate” (Filocalia).

Prin acele definiţiile *sui generis* atribuite de Nietzsche celor mai sublime virtuţi creştine, ne dăm seama că este vorba nu numai de dispreţ, ci şi de o ură nestăvilită împotriva creştinismului şi a valorilor acestuia. Toate cărţile lui sunt presărate cu asemenea răstălmăciri; cuvintele lui au agresivitatea unor șuierături de bice ce lovesc cu mânie în valorile instituite de veacuri. De exemplu: „«Păcatul» este un simţământ evreiesc și o invenţie evreiască, iar luând în considerare acest fundal al întregii moralităţi creștine, creștinismul a urmărit într-adevăr să «iudaizeze» lumea întreagă. […] Pocăinţa, umilinţa, tăvălitul prin praf – aceasta este prima și ultima condiţie de care se leagă îndurarea sa, deci restabilirea

161 *Ibidem,* p. 39.

onoarei sale divine![162]

„Umilinţa, castitatea, sărăcia, într-un cuvânt sfinţenia, nu ar fi adus până acum vieţii nespus mai multe prejudicii decât orice altă oroare și viciu.”[163] Credem că aici face referire la triplul vot (jurământ) al călugărilor: ascultarea, sărăcia și castitatea. Preotul însuși era văzut de Nietzsche ca un „tăgăduitor, […] calomniator și otrăvitor, *prin meserie*, al vieţii”.[164] Apoi mila creștină, care este un giuvaier fără seamăn și trage foarte greu în cântarul lui Dumnezeu, este văzută de Nietzsche ca o virtute rezervată doar decadenţilor. Ea „miroasă a plebe și seamănă, până la putinţa de a fi confundată, cu proastele maniere…[165]

Așa cum arătam într-un capitol anterior, Dumnezeu vrea mai degrabă o inimă mișcată de milă, decât o faptă bună făcută cu condescendenţă și mulţumire de sine. „Mila e durerea mișcată de har” (Filocalia). Hristos vrea mai degrabă milă decât jertfă (cf. Mt. 9: 13). Căci „Jertfa o dai din buzunar, dar mila, din inimă” (Maria Ernu). Mila deschide ușa raiului, căci cei milostivi vor avea parte de milă (cf. Mt. 5: 7). Mai mult, mila biruiește chiar și judecata (cf. Iacov 2: 13). Ea este chiar mai presus de dreptate, pentru că semenul nostru are dreptul la mila noastră, chiar dacă este un ticălos și chiar dacă a părăsit frica de Domnul (cf. Iov 6: 14).

Originea conştiinţei

Conștiinţa e cuvântul și mustrarea păzitorului dat nouă…

Filocalia

După „moartea lui Dumnezeu”, conştiinţa umană este

---

162 F. Nietzsche, *Știința voiasă...,* p. 143.

163 F. Nietzsche, *Antichristul*, p. 15.

164 *Ibidem,* p. 15.

165 F. Nietzsche, *Ecce Homo...*, p. 18.

înţeleasă ca o excrescenţă nereușită a biologicului. Ea este „explicată” ca fiind doar un ecou al bombardamentului imagistic şi auditiv al contextului cultural în care trăim, o creaţie a mediului. Omul doar repetă în sine ceea ce a auzit recent în diferite medii sociale sau prin intermediul mass-media.

Nietzsche – acest copil precoce al postmodernităţii – înfăţişa în mod ciudat conştiinţa ca fiind „«un instrument de transmisie» al acţiunilor din afară asupra noastră şi al acţiunilor noastre asupra exteriorului. Întreaga noastră conştiinţă nu este decât un comentariu mai mult sau mai puţin fantezist al unui text necunoscut [exterior nouă]”[166], deci „un articol de import”.

Pe Nietzsche îl deranja până la exasperare *sentimentul vinovăţiei,* pe care-l considera nedemn de o fiinţă măreaţă, de acel Supraom, așa cum și-l imagina el. Remuşcarea şi nevoia de iertare nu puteau fi admise într-o viaţă umană demnă de trăit. „Ţapul ispășitor” care a generat aceste stări abominabile ale conștiinţei este tocmai morala. Mustrările de conştiinţă sunt un rezultat al sadismului moralei (idee pe care o va prelua Freud). „Remuşcarea e indecentă” – spunea Nietzsche. „Omul care […] strâns în menghina apăsătoare a regularităţii moravurilor – nebunul acesta captivul acesta nostalgic şi disperat, animalul acesta pe care voiau să-l «îmblânzească» şi care se izbea rănindu-se de gratiile cuştii sale […] a devenit inventatorul «conştiinţei încărcate».”[167]

După părerea lui, „Conștiinţa este ultimul și cel mai târziu stadiu de dezvoltare al organicului [face referire la evoluţie], fiind prin urmare cea mai nefinisată și mai puţin puternică latură a acestuia. […] O funcţie înainte de a fi dezvoltată și maturizată, reprezintă un pericol pentru organism: este cu atât mai bine dacă în acest răstimp ea va fi strașnic tiranizată!”[168]

166 T. Vidam, *op. cit.*, p. 72.

167 F. Nietzsche, *Despre genealogia…*, p. 82.

168 F. Nietzsche, *Știința voiasă…*, p. 46-47.

(Apariţia conștiinţei, a sentimentului vinovăţiei, în procesul evoluţiei, unde acţionează selecţia naturală și lupta pentru supravieţuire, nu are nicio noimă. Conștiinţa și legea morală naturală ar fi acţionat ca o frână în competiţia pentru supravieţuire, deoarece „a fi moral” înseamnă „a fi pentru aproapele nostru”, nu împotriva lui.)

Deși, recunoaşte realitatea unei „conștiinţe încărcate”, pe care, fără îndoială, o va fi experimentat, ca tot omul, el alege varianta „vitrinei”, a „salvării aparenţelor” și nu a rezolvării cauzelor la nivel de esenţă: „Ne descurcăm mai ușor cu o conștiinţă încărcată decât cu o reputaţie proastă.”[169] Preferăm să ascundem adânc în noi mustrările de conștiinţă, scrâșnim din dinţi de durere lăuntrică, dar „imaginea”, „aparenţa” să ne fie nepătată. După părerea lui, este mai bine să negăm conștiinţa, să o tiranizăm și s-o explicăm „științific”, decât să ascultăm de glasul ei și să ne îndreptăm faptele. El dă chiar și un exemplu concret, în acest sens: „Oare cine va înfăptui ceva măreţ? […] A nu pieri de nesiguranţă și de mizerie interioară [mustrări de conștiinţă și milă] atunci când pricinuiești o mare durere și auzi ţipătul acelei dureri – acesta este un fapt grandios, acesta ţine de măreţie.”[170] De aceea, „Trebuie ca întreaga suprafaţă a conștiinţei – conștiinţa este o superficialitate – să fie păstrată pură de oricare dintre marile imperative [se referă la imperativele categorice ale lui Kant]”.[171] Omul trebuie să scape de sadismul conștiinţei și de încorsetările legii morale naturale, pentru a ajunge într-o stare de „inocenţă”, ca cea a fiarelor, dincolo de bine și de rău.

baba

„Vinovăţia are rolul unui semnal timpuriu de alarmă, întâiul zvon cum că lucrurile au luat-o pe o cale greșită. […] Făpturi unice ale creaţiei, fiinţele umane au o metodă

169 *Ibidem,* p. 76

170 *Ibidem,* p. 203.

171 F. Nietzsche, *Ecce Homo...,* p. 45.

complexă de conștientizare a erorii morale. Conștiința împovărată de vinovăţie dă glas unei anume voci lăuntrice, o formă de comunicare dintre cele mai intime, urmând să lase o amplentă puternică asupra trupului [fâstâceală, stânjenire, accelerare a ritmului cardiac, roșeaţă în obraji etc.], cât și asupra psihicului.”[172] Conştiinţa ni s-a dăruit împreună cu întreaga noastră spiritualitate, ca un dar nepreţuit – o scânteie care luminează mintea, ridicându-ne deasupra tuturor creaturilor. Conștiința este „glasul lui Dumnezeu” ce răsună în inima noastră, ca un zvon al celeilalte lumi, atâta timp cât nu interpunem faptele de neascultare voită ca pe o tristă „izolaţie fonică”, pentru a nu mai fi „deranjaţi” de Glasul mustrător în alegerile noastre păcătoase.

Vestea bună pentru trăitorul întru dreptate este că „Dumnezeu înlătură vinovăţia conștientă [pe care o aducem la picioarele crucii], însă aduce la nivelul conștiinţei vinovăţia refulată” (P. Tournier), pentru a ne căi și a ne curăţi în scump sângele Mântuitorului.

Atacul împotriva propovăduitorilor

Atacul împotriva oamenilor Bisericii este necruţător, fie că este vorba de preoţi, de teologi, de învăţători sau așa cum îi mai numește: „agitatori”, „diavoli ipocriţi”, „adepţi înflăcăraţi ai anti-naturii” etc.

Ei urăsc pe cel ce-i mustră la poarta cetăţii și le este scârbă de cel ce vorbește din inimă. (Amos 5: 10)

Propovăduitorii sunt învinuiţi de faptul că au inventat o lume de dincolo, pentru a impune valorile creștine, prin răsturnarea voită și cu premeditare a valorilor păgâne. „Apare acum învăţătorul etic, drept învăţător al «scopului existenţei»; pentru aceasta el inventează o a doua și altă existenţă [lumea de dincolo], scoţând-o pe cea veche și obișnuită din balamalele ei vechi și obișnuite, cu ajutorul

172 Philip Yancey, *Zvonurile altei lumi.* Ed. Aqua Forte, Cluj-Napoca, 2006, p. 149.

mecanicii sale noi.”[173] „Mici evrei, superbi, copţi pentru orice casă de nebuni, au răsturnat, potrivit cu ei înșiși valorile, ca și cum «creștinul» ar fi sensul, pacea, măsura și *judecata din urmă* a întregii lumi… [s. a.]”[174] „Tot ceea ce este mizerabil, suferind în sine, bântuit pe ascuns de sentimente rele, întreaga lume de ghetou a sufletului a ajuns, dintr-odată *deasupra*! Să se citească numai un agitator creștin oarecare, de exemplu, Sfântul Augustin, pentru a înţelege, pentru a *simţi* ce fel de figuri murdare au ajuns sus în felul acesta [s. a.].”[175]

Astfel de învinuiri au fost făcute încă în vechime împotriva sfinţilor proroci ai lui Dumnezeu și chiar împotriva lui Hristos însuși, Cel pogorât la noi din iubire, Cel împodobit cu o slavă aparte (cf. În 1: 14): *Acum, I-au zis Iudeii, vedem bine că ai drac…* (În 8: 52 a) Sau: Are drac, este nebun, de ce-L ascultaţi? (În 10: 20) Dar Iisus le-a spus clar urmașilor Săi că *Ucenicul nu este mai presus de învăţătorul lui…* (Lc. 6: 40). *Dacă M-au prigonit pe Mine –,* zice Hristos *–, și pe voi vă vor prigoni* (În 15: 20). *De altfel, toţi cei ce voiesc să trăiască cu evlavie în Hristos Iisus vor fi prigoniţi* (2 Tim. 3: 12).

Acestea sunt adevăruri axiomatice pe care le vedem împlinite și în viaţa Marelui Apostol al lui Dumnezeu – Pavel. Nici el, care a gustat din plin necazuri, greutăţi și prigoane, ba chiar și moartea de martir, nu a scăpat de condeiul înveninat al lui Nietzsche. Furia lui se dezlănţuie împotriva Sfântului Apostol, numindu-l „un agitator impertinent” ce încearcă zadarnic să distrugă „înţelepciunea acestei lumi”, „prin predici morale”.[176] Nietzsche credea într-un mod greșit că prin sintagma „înţelepciunea acestei lumi” Pavel face referire la filologia și medicina școlii alexandrine. Dar Marele Apostol nu s-a războit niciodată cu știinţa, după cum reiese din recomandările pe care le face ucenicului său, Timotei:

173 F. Nietzsche, *Știința voioasă…*, p. 37.

174 F. Nietzsche, *Antichristul…*, p. 62.

175 *Ibidem,* p. 90.

176 *Ibidem,* p. 65.

Ferește-te… de împotrivirile științei, pe nedrept numite astfel (1 Tim. 6: 20).

Pentru omul regenerat spiritual, „înțelepciunea lumii acesteia” înseamnă, în termeni ardelenești, „ocoșag popular”, sau în termeni biblici, „basme lumești și băbești” sau sfaturi și rețete la probleme de viață date din perspectivă pur pământească, și nu în ultimul rând, toată această vorbărie a lui Nietzsche însuși, declanșată de pe o poziție omenească, mult prea omenească, se încadrează perfect în „înțelepciunea lumii acesteia”. În *Ecce Homo*, el are un subcapitol intitulat „Omenesc, preomenesc” [şic!] în care spune: „Acolo unde voi vedeţi lucruri ideale – eu văd lucruri omenești, o, numai lucruri preaomenești [şic!]!”[177] Acolo unde noi vedem absoluturi stabilite de Dumnezeu ce emană din însăși natura Lui, el vede doar lucruri omenești, stabilite de om. Cu alte cuvinte, verticala este redusă la orizontala îngustă, stearpă și mioapă.

Căci este scris: „Voi prăpădi înţelepciunea celor înţelepţi şi voi nimici priceperea celor pricepuţi”. Unde este înţeleptul? Unde este cărturarul? Unde este vorbăreţul veacului acestuia? N-a prostit Dumnezeu înţelepciunea lumii acesteia? Căci întrucât lumea, cu înţelepciunea ei, n-a cunoscut pe Dumnezeu în înţelepciunea lui Dumnezeu, Dumnezeu a găsit cu cale să mântuiască pe credincioşi prin nebunia propovăduirii crucii (1 Cor. 1: 19 – 21).

Totuşi, ceea ce propovăduim noi printre cei desăvârşiţi este o înţelepciune; dar nu a veacului acestuia, nici a fruntaşilor veacului acestuia, care vor fi nimiciţi. Noi propovăduim înţelepciunea lui Dumnezeu, cea tainică şi ţinută ascunsă, pe care o rânduise Dumnezeu, spre slava noastră, mai înainte de veci, şi pe care n-a cunoscut-o niciunul din fruntaşii veacului acestuia; căci, dacă ar fi cunoscut-o, n-ar fi răstignit pe Domnul slavei (1 Cor. 2: 6 – 8).

---

177 F. Nietzsche, *Ecce Homo…*, p. 75.

Dar „Viaţa necurată împiedică înţelegerea lucrurilor duhovnicești” (Efrem Sirul).

Bătălia cu Kant

Immanuel Kant nu poate fi numit creștin. El credea în Dumnezeu – un Dumnezeu al filosofilor –, dar el nu credea în ineranţa Scripturilor sau în răscumpărarea prin crucea lui Hristos. Dar ceea ce îl înfuria pe Nietzsche era faptul că susţinea existenţa legii morale naturale, sub forma unor imperative categorice, ce îşi aveau sursa în *raţiunea pură* –, imperative ce se oferă spre ascultare *voinţei bune* a omului – o viziune destul de mecanicistă, deoarece el nu recunoaşte în conștiinţă, darul lui Dumnezeu. Iată părerea lui Nietzsche: „Pe cât de scorţoasă, pe atât de virtuoasă tartuferia cu care bătrânul Kant ne-a ispitit prin meandrele dialecticii pentru a ne duce – sau mai degrabă seduce – spre al său «imperativ categoric»: spectacolul acesta ne face să zâmbim pe noi, cei atât de prost crescuţi, încât să ne amuzăm teribil să-i urmăm, pas cu pas, pe bătrânii moraliști și predicatori, cu singurul scop de a da la iveală subtilele lor trucuri.”[178]

În viziunea lui Kant, imperativele categorice erau nenegociabile. Dacă așa stau lucrurile, „omul devine un «automat al datoriei» – spune Nietzsche – […] este chiar reţeta pentru decadenţă, ba chiar pentru idiotism”[179], căci „… fiecare «tu trebuie» a fost îndreptat *împotriva noastră.*”[180] Cu alte cuvinte, orice „tu trebuie” îngrădește autonomia omului, furându-i bucuria de a trăi după bunul său plac. După părerea lui Nietzsche, adevărul se situează tocmai la polul opus: „Legile cele mai adânci ale conservării și ale creșterii poruncesc exact contrariul: anume, ca fiecare să-și găsească singur propria sa virtute, propriul său imperativ categoric.”[181] De aceea, cel din

178 F. Nietzsche, *Dincolo de bine...*, p. 10.

179 F. Nietzsche, *Antichristul...*, p. 18.

180 *Ibidem,* p. 20.

181 *Ibidem,* p. 18. Aceeași idee o găsim în *Știința voioasă*, p. 42-43: „Orice

urmă vrăjmaş al spiritului uman care trebuie răpus este „Tu trebuie” (*Du sollst*). Acesta va trebui înlocuit cu „Eu vreau” *(Ich will*), deoarece, „a voi” eliberează. Spiritul omului trebuie să ajungă liber cu orice chip, „… opunând o dumnezeiască negare, chiar şi datoriei. Odinioară [spiritul uman] iubea pe «Tu trebuie» [acel *să…!* sau *să nu…!* din cele 10 porunci sau din imperativele categorice], ca pe cel mai sfânt avut al său; acum trebuie să-şi găsească amăgirea *şi bunul plac* [s. a.], chiar şi în acest cel mai sfânt avut, ca să fure libertatea în pofida dragostei sale [faţă de datorie].”[182] Cu alte cuvinte, omul era legat prin respect şi iubire de imperativele morale şi, în general, de valorile care au domnit în societatea umană mii de ani, dar acum, prin voinţă liberă, el, omul prometeic negator, a hotărât că vrea să se smulgă de sub heteronomia lui *Du sollst*, trecând la autonomia lui *Ich will* – autonomia *bunului plac,* pentru a beneficia de o totală libertate, căci „Omul este un ce care caută să fie supraînălţat” – spune Nietzsche, chiar mai presus de Dumnezeu. Parcă auzim „ecoul” acestei tendinţe a omului carnal care a străbătut veacurile: *„Suntem slobozi, nu voim să ne întoarcem la Tine” (*Ier. 2: 31).

Nietzsche îşi varsă năduful împotriva lui Kant, numindu-l: „acest păianjen” sau „chinezăria din Königsberg” [Kant era din Königsberg]. „Prin puterea sorţii [Kant] trecea drept filosof german – și încă mai trece!…”[183] – ceea ce i se părea revoltător.

baba

PROPUNERILE LUI NIETZSCHE

Supraomul ca etalon valoric

---

servilism mai subtil ține la un imperativ categoric și este dușmanul de moarte al celor ce vor să-i răpească datoriei caracterul ei absolut.

182 F. Nietzsche, *Așa grăit-a Zarathustra*, Ed. Librăriei Şcolare, Bucureşti, [199?], p. 26.

183 F. Nietzsche, *Antichristul…*, p. 17-18.

Adevărata origine a valorilor morale ne-o dezvăluie el, Nietzsche. Ea se află în voinţa supraomului nietzschean (*Übermensch*), căci „omul se desemna ca «animal valorizator în sine.»”[184] Etalonul valoric se află în voinţa sa, „acest bun al său”, el emite valori „pornind de la sine” Dreptul inalienabil de desemnare a valorilor şi de ierarhizare a lor aparţine celor puternici şi mândri, şi puţini. Acel „mesia”, acel *Übermensch* va fi acela care va zdrobi vechile table ale valorilor (cele ale lui Moise) şi va făuri altele noi, potrivit voinţei lui negatoare a tot ce a fost iubit ca valoare, timp de mii de ani; el are etalonul valorilor în sine însuşi, fiind însufleţit de „voinţa puterii – voinţa vitală – nesfârşită şi făuritoare… [de valori]”[185]

O faptă este bună sau rea (valoarea ei se judecă) nu prin consecinţele ei, cum era până acum, ci având în vedere originea ei – nu neapărat intenţia, ci cine o comite. Căci morala intenţiilor a fost prejudecată. […] Depășirea moralei și într-un anume sens, chiar depășirea moralei de către ea însăși: poate că aceasta este numele acelei îndelungate munci secrete care le-a rămas rezervă spiritelor celor mai subtile și mai cinstite, dar și celor mai necruţătoare, ca pietre vii de încercare a sufletului.[186]

A fost o prejudecată – spune Nietzsche – să crezi că în morală contează intenţia cu care ai făcut o faptă oarecare. Ceea ce contează este originea, adică, cine anume a făcut fapta respectivă. Dacă o faptă, chiar un omor, este comis de un membru al aristocraţiei, acea faptă este bună. „Omul este măsura tuturor lucrurilor [inclusiv a valorilor]”, dar vocea lui Protagoras a devenit exagerat de stridentă. Omul prometeic este legiuitorul, căci *Numai din el însuși îi iese dreptul și mărirea lui* (Habacuc 1: 7).

---

184 F. Nietzsche, *Despre genealogia…*, p. 65.

185 *Ibidem,* p. 105. Sau, la p. 107: „Ci acela care trebuie să fie făuritor în bine şi în rău, într-adevăr acela va începe prin a distruge şi a zdrobi valorile.”

186 F. Nietzsche, *Dincolo de bine…*, p. 31-32.

Strămutarea valorilor „Dincolo de Bine și de Rău”.

...O dată venită Lumina în lume, oamenii au iubit mai mult întunericul decât lumina, pentru că faptele lor erau rele. (Ioan 3: 19).

După cum am văzut, Nietzsche se opintește din răsputeri să răstoarne valorile, atacând conţinutul semantic al acestora, răstălmăcindu-l, pentru a șterge astfel linia despărţitoare dintre Bine și Rău. Intenţia lui este de a strămuta toate valorile pe același „palier” – la nivel de egalitate –, pe tărâmul unde strălucește o „aurora nouă” – dincolo de Bine și de Rău: „N-ar fi exclus – spune Nietzsche – ca valoarea acelor lucruri bune și venerate să rezide chiar în faptul de a fi în mod obscur înrudite, legate, întreţesute sau chiar structural identice tocmai cu acele lucruri rele și aparent opuse.”[187] „Este doar o prejudecată morală că adevărul ar valora mai mult decât aparenţa; mai mult decât atât, este supoziţia cea mai prost argumentată din lume. De fapt ce anume ne obligă să presupunem că ar exista o contradicţie esenţială între «adevăr» și «fals»?”[188] Sau: „Adevăr grăiesc vouă: binele şi răul care ar fi nepieritoare [absolute] nu fiinţează!”[189] „Ceea ce o eră percepe ca rău, nu este de obicei decât o rămășiţă anacronică a ceea ce a fost perceput odată ca bun – atavismul unui ideal mai vechi.”[190] „Ura, bucuria răutăcioasă de necazul altuia, dorinţa de a prăda și de a stăpâni, ca și toate celelalte care altfel sunt considerate rele, fac parte din uimitoarea economie costisitoare, risipitoare și, în general, nebunească, dar care, e *demonstrat*, ne-a menţinut până acum specia [s. a.].”[191] (Face referire la teoria lui Darwin.) Nietzsche este de

187 *Ibidem,* p. 8.
188 *Ibidem,* p. 34.
189 F. Nietzsche, *Aşa grăit-a...*, p. 107.
190 F. Nietzsche, *Dincolo de bine...*, p. 63.
191 F. Nietzsche, *Știința voiasă,* p. 35.

acord cu virtutea, dar numai cu condiţia ca aceasta să fie strămutată dincolo de Bine și de Rău, deci despuiată de dimensiunea ei axiologică. Este vorba deci de o „virtute lipsită de morală”.

Steinhardt spune că „virtuţile sunt și ele supuse relativităţii și nu devin eficace decât puse în slujba Binelui divin și practicate în Numele lui Hristos. Altfel vegetarienii, antialcoolicii, abstinenţii, harnicii, insomniacii îşi pot pune meritele la dispoziţia demonului. La extaz, ajung și călugării prin rugăciunea inimii, și nărăvitul heroinei. Domnul ne-a pus în gardă spunând că demonul poate lua chip de înger luminos.”[192]

Nietzsche imaginează un *modus vivendi* amoral, o stare de „inocenţă”, precum inocenţa fiarelor, dincolo de bine și de rău: „… plutim drept înainte, până *dincolo* de morală, poate că astfel strivim, zdrobim rămășiţa propriei noastre moralităţi, întreprinzând, îndrăznind călătoria noastră într-acolo… Niciodată nu li s-a deschis călătorilor și aventurierilor o lume *mai profundă* a cunoaşterii… [s. a.]”[193] „Cât timp porţi ameţeala beţiei păcatelor, toate cele ce le săvârșești ţi se par cuviincioase” (Filocalia).

baba

Iată-l pe micul bulgăre de lut, străduindu-se să aducă ceaţa confuziei în etosul primordial al Creaţiei alcătuit din valorile lui Dumnezeu, normative pentru tot ce a fost creat. Scopul expres al „noilor filosofi” este aceea de a reevalua și răsturna „valorile veșnice”. Recunoaştem în mare parte contribuţia lui Nietzsche la apariţia ideii de relativism moral, ce se va înstăpâni ca un absolut în lumea occidentală, la o distanţă de numai un veac. Așadar, omul autonom înaintează pe drumul deschis în urma Căderii, certându-se cu însuși Creatorul său pe care-L înfruntă, iar în cele din urmă îl neagă, năruind temeiul ultim al

192 N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii…,* p. 229.

193 F. Nietzsche, *Dincolo de bine…*, p. 24.

valorilor.

Săgeţile pe care le aruncă ei să fie ca niște săgeţi tocite! (Psalm 58: 7)

Voinţa de putere

El propune ca valoare supremă voinţa de putere:

Ce este bun? Tot ce face să crească în om sentimentul puterii, voinţa de putere, puterea însăși. Ce este rău? Tot ceea ce provine din slăbiciune. Ce este fericirea? Sentimentul a tot ceea ce face puterea să crească, sentimentul că va fi învinsă o împotrivire. Nu mulţumirea de sine, ci mai multă putere; nu pace în general, ci război; nu virtute, ci iscusinţă (adică virtute în stilul Renașterii, *virtú*, virtute lipsită de morală). Pentru mine, viaţa contează ca un instinct de a crește, a aduna, a acumula putere, *puterea*: unde lipsește voinţa de putere, acolo întâlnim decădere. Susţin că tuturor valorilor celor mai înalte ale omenirii *le lipsește* această voinţă – că, ascunse după numele cele mai sfinte, domnesc valori ale decăderii, valori *nihiliste* [s. a.].[194]

Așadar, valoarea supremă pentru Nietzsche este puterea, acumularea de putere, dominarea. Orice valoare morală lipsită de voinţa de putere este o valoare nihilistă. Nietzsche este mânat și însufleţit de *voinţa de putere* – esenţa și „motorul" a tot ce are suflare – idee reiterată de nenumărate ori în cărţile lui: „Înainte de orice, tot viul vrea să-și manifeste puterea – viaţa însăși este voinţă de putere: conservarea (instinctul de conservare) este numai una dintre urmările indirecte și cele mai frecvente ale acestui lucru."[195]

Reîntoarcerea la vitalismul primar

194 F. Nietzsche, *Antichristul*, pp. 10-12.

195 F. Nietzsche, Dincolo de bine..., p. 16.

Nietzsche consideră că morala creștină, care își are temeiul în Dumnezeu, a îndepărtat omul de natură (așa cum o înţelegea el), de „vitalismul primar”, transformându-l într-un „animal domesticit”. De aceea, el își varsă năduful asupra moralei, numind-o „un simptom, o mască, o tartufferie, o maladie, o neînţelegere […], inhibiţie, otravă…”[196] „[A] această *contra-natură* care-l cuprinde pe Dumnezeu ca antiteză și condamnare la viaţă este și ea o judecată de valoare asupra vieţii – dar a cărui tip de viaţă? A vieţii refuzate, slăbite, obosite, condamnate.”[197]

V-aţi făIit astfel împotriva Mea prin vorbirile voastre și v-aţi înmulţit cuvintele împotriva Mea. Am auzit! (Ezechiel 35: 13).

Așadar, în înţelegerea lui Nietzsche, natura ar fi identică cu starea amorală, cu „nevinovăţia conștiinţei fiarelor”, o stare care se află dincolo de bine şi de rău în care trăieşte animalul de pradă *bestia blondă* – „monstrul triumfător” care iese dintr-un şir de groaznice omoruri, incendii, violuri, torturi, cu un orgoliu şi o seninătate sufletească…” Este vorba de mândra rasă aristocratică „hoinărind lacomă şi însetată de cuceriri…”[198] Nietzsche se opune moralei prea umane, care moleşeşte şi efemineză omul, împiedicând şi sufocând selecţia unor individualităţi puternice şi robuste; aceştia din urmă nu ar putea să apară decât în condiţiile unei vieţi dure şi în condiţiile unei morale pulsând de vitalism primar.

În opoziţie cu apolinicul, caracterizat prin lumină, armonie, seninătate, măsură în toate (echilibru), Nietzsche pledează pentru un stil de viaţă dionisiac, care se află la antipodul apolinicului. Dionisiacul este descris de Nietzsche însuși, în felul următor:

---

196 F. Nietzsche, *Despre genealogia…*, p. 8.

197 F. Nietzsche, *Amurgul zeilor, sau cum se filososfează cu ciocanul,* Ed. Antet XX, București, 1993, p. 86.

198 F. Nietzsche, *Despre genealogia…*, p. 32.

[Să] aruncăm o privire în esenţa dionisiacului, pe care ni-l putem închipui cel mai lesne prin analogie cu beţia. […] Cântând și dansând, omul se manifestă ca membru într-o comunitate superioară: s-a dezvăţat să umble și să vorbească și este pe cale să-și ia zborul în văzduh, dansând. Gesturile lui exprimă vraja de care e cuprins. Tot astfel cum dobitoacele vorbesc acum și cum pământul dă lapte și miere, tot astfel răsună și în el ceva supranatural: se simte zeu, el însuși pășește atât de extaziat și înălţat, cum a văzut în vis pășind zeii. Omul nu mai este artist, a devenit operă de artă.[199]

În înţelegerea lui Nietzsche, acea stare dionisiacă ar fi o depășire a condiţiei umane, un zbor spre o stare de extaz, spre o „comunitate superioară”… Această năzuinţă spre o stare de beatitudine supraumană ne amintește de dorul inexplicabil al omului de nemurire și de perfecţiune: [Dumnezeu]*…a pus în inima lor chiar și gândul veșniciei* (Eclesiastul 3: 11). Dar oferta divinităţii de viaţă veșnică prin Crucea lui Hristos, lui Nietzsche i se pare revoltătoare, respingătoare, nedemnă de o fiinţă umană care se respectă. De aceea, omul superior face o alegere *sui generis*, călcând pe urmele lui Dionysos, optând pentru un „vitalism primar”, ce s-a debarasat de orice dimensiune axiologică.

a□a

Nietzsche este „un glas care strigă în pustie” (în pustia eliberată de prezenţa lui Dumnezeu), pregătind calea supraomului ce urma să-și creeze propriile valori. Căci „pentru Nietzsche nu au dispărut valorile *tout court*, ci doar valorile supreme, anume cele reunite în valoarea supremă prin excelenţă, Dumnezeu. Aceste toate însă, departe de a anihila sensul noţiunii de valoare, o

199 I. Frenzel, *op. cit.* pp. 53-55. Frenzel citează din: F. Nietzsche, *De la Apollo la Faust*, ed. Mreridiane, București 1978.

eliberează în potenţialitatea ei vertiginoasă: numai acolo unde nu există instanţă terminală [...], valorile se pot desfășura în adevărata lor natură, care este convertibilitatea și o transformabilitate, procesualitate indefinită."[200]

*Vai! Cum s-a înnegrit aurul și cum s-a schimbat aurul cel curat! Cum s-au risipit pietrele Sfântului Lăcaș pe la toate colţurile uliţelor! (*Plângeri 4: 1). Diamantul valorilor divine este zdrobit de voinţa creatoare a omului-prometeu în mii de bucăţi și variante – „constructe sociale" – valabile pentru un anumit timp sau un anumit context istorico-geografic. Pe acestea le-am putea numi valori cameleonice, schimbătoare, în funcţie de direcţia din care bate vântul „mersului lumii acesteia".

Anatemizând pe toţi cei ce propovăduiau lupta împotriva pasiunilor cărnii, el a întredeschis, pentru posteritate, o ușă spre o viaţă libertină, o viaţă de laxitate sexuală – ușă pe care Freud o va deschide larg, venind cu așa-zise „dovezi ştiinţifice" în acest sens.

a a

SIGMUND FREUD (1856 – 1939)

MORALA ÎN VIZIUNEA LUI FREUD

Dezvrăjirea moralei

Freud se situează şi el printre „demolatorii" moralei, deconstruind-o pe aceasta, precum şi subiectul moral. El „nu a avut niciodată intenţia expresă de a se război cu morala, așa cum a făcut-o Nietzsche. S-a mulţumit să o explice, iar apoi, dacă nu să o reducă, în orice caz, să o relativizeze prin punerea în lumină a mecanismelor psihice din care decurge."[201]

---

200 Gianni Vattimo, *op. cit.,* p. 23.

201 Hubert Grenier, *Marile doctrine morale*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1995, p. 139. Vezi şi p. 140-141: „Analiza freudiană, desacralizând morala, o

În concepţia lui Freud, psihicul uman are trei compartimente: conştientul, alcătuit din *Supraeu* şi *Eu*, și inconştientul numit *Id*. Acesta din urmă este sursa înclinaţiilor și a instinctelor iraţionale care îndeamnă *Eul* spre dezlănţuiri senzuale nesăbuite, dar *Supraeul*, care are funcţia de conştiinţă morală, frânează frenezia *Eului* cu autoritarism. Cum s-a format conștiința (*Supraeul*)? Ea nu este un dat al fiecărui om, deci omul nu este o ființă morală, ci el se naște neutru din punct de vedere moral. Supraeul „s-a format”, pur și simplu, îmbibându-se de valorile și interdicţiile figurilor de autoritate, din copilărie. Deci copilul a introiectat (a interiorizat) regulile de bună cuviinţă, bunele maniere și implicit valorile din spatele acestora, și toate acestea s-au constituit în *Supraeu* (conștiință). El are rolul de a opri împlinirea dorinţelor senzuale nesăbuite și a impulsurilor întunecate ce provin din *Id*. *Conştiinţa vinovăţiei* este expresia unei tensiuni între *Eu* şi *Supraeu:* acesta din urmă învinuiește *Eul* care nu s-a ridicat la nivelul exigenţelor Supraeului, iar *Eul* reacţionează prin anxietate, suferinţă. *Supraeul* poate deveni crud, chiar inexorabil. Cu alte cuvinte, mustrările sfredelitoare ale conştiinţei sunt o consecinţă a cerinţelor moralei, ca la Nietzsche: „Sadismul în expansiune al *Supraeului* care îşi serveşte *Eul* este consecinţa moralei.”[202] Acest fel de a vedea lucrurile duce la o discreditare explicită a moralei.

În psihanaliză se poate scăpa de acest „sadism” al

---

deposedează de întreg prestigiul ei. Ne scoate din mrejele ei. Ceea ce trece drept cea mai pură interioritate nu mai este decât un articol de import [introiectarea autorităţii, a dojenirilor parentale], iar nemuritoarea voce exaltată de Rousseau [conştiinţa] nu mai vorbeşte decât de ceea ce este mai îndepărtat, mai arhaic şi mai infantil, într-o poveste nefericită, povestea noastră.” Omul „măcinat între suprapersonalitatea *Supraeului* şi infrapersonalitatea sinelui, sfâşiat între frenezia unuia şi interdicţiile celuilalt, *Eul*, reprezentantul propriilor noastre interese în noi, încearcă prin mecanismele sale de apărare să dobândească un spaţiu de salvare cu atât mai greu de obţinut cu cât consecinţele complexului oedepian [...] ne hărăzeşte sentimentele ambivalenţei şi contradicţiei”, adică dedublare şi sfâşiere lăuntrică.

202 Sigmund Freud, *Psihanaliză și sexualitate*, Ed. Științifică, București, 1994, p. 243.

Supraeului (conştiinţei) prin grija terapeutului de a îngloba în sfera conştientului anumite acuzaţii ale conştiinţei, cum ar fi de exemplu o legătură extraconjugală, etichetând acele acuzaţii ca fiind neîntemeiate pentru o faptă care *nu* este nicidecum imorală, ci are o reală semnificaţie pentru pacient, şi astfel rezultă ceea ce se va numi „expansiunea conştiinţei" – termen care ne este cunoscut şi din literatura New Age. Este vorba de un fel de lărgire a sferei conştientului, o iluminare a lui, cu ajutorul explicaţiilor și „dovezilor" aduse de terapeut împotriva învinuirilor neîntemeiate ale conștiinţei, ajungându-se astfel la o eliberare de „sadismul" acesteia.

Dezvrăjirea fiinţei umane

Freud vede toate aspectele vieţii prin „ochelarii" impulsiilor sexuale – „ultima realitate a vieţii". El dă câteva exemple din care rezultă că fibrele constitutive ale celor mai nobile valori umane sunt de fapt pulsiuni sexuale perverse refulate sau sublimate. Parcă auzim ecoul cuvintelor lui Nietzsche: „Pe om nu-l mai derivăm din «spirit», din «divinitate», ci l-am așezat între animale. [...] «Spiritul pur» este curată prostie: dacă dăm la o parte sistemul nervos, simţurile, «învelișul muritor», ne desființăm pe noi înșine – *un mai departe nu există!* [s. n.]"[203] Sau: „Presupunând că în afară de lumea noastră de pofte și pasiuni, nimic nu este «dat» în mod real, că nu putem ajunge nici în jos, nici în sus, la altă realitate decât aceea a instinctelor noastre – căci gândirea nu este decât raportul mutual al acestor instincte..." Cu alte cuvinte, omul este redus la instincte sau la reacţii chimice incontrolabile, deci scuzabile, căci acestea sunt în conformitate cu „natura".

Ochiul este lumina trupului. Dacă ochiul tău este sănătos, tot trupul tău va fi plin de lumină; dar dacă ochiul tău este rău, tot trupul tău va fi plin de întuneric. Aşa că, dacă lumina care este în tine este întuneric, cât de mare

203 F. Nietzsche, *Antichristul...*, pp.18-21.

trebuie să fie întunericul acesta!
(Matei 6: 22 – 23)

Totul este curat pentru cei curaţi; dar pentru cei necuraţi şi necredincioşi, nimic nu este curat: până şi mintea şi cugetul le sunt spurcate.
(Tit 1: 15)

În acest proces de „dezvrăjire a fiinţei umane”, Freud arată că v*irtutea* și *caracterul, activităţile artistice* ale unui om îşi au originea în impulsiile sexuale refulate și sublimate,[204] datorită digurilor psihice de autoapărare cum ar fi: ruşinea, dezgustul etc. Barreau spune cu ironie că Freud „demască ipocrizia bunului-simţ cu ajutorul psihanalizei”.[205] Cu alte cuvinte, a fi om de caracter este o ipocrizie, deoarece materia primă din care este constituit caracterul sunt impulsiile sexuale.

Impulsiile vieţii sunt impulsiile libidinale sexuale.[206]

„*Eul* [sinele – esenţa omului] ar trebui privit ca un mare rezervor de *libido...*”[207] Nu este de mirare că în postmodernitate se neagă esenţa lăuntrică a omului – sinele.

Autoritatea îşi are sursa în credulitatea caracteristică îndrăgostitului, în supraestimarea obiectului sexual.[208]

„«*Îndrăgostirea*» constă într-o revărsare a *libidoului Eului* asupra obiectului erotic.”[209]

---

204 Cf. S. Freud, op. cit. p. 157: „Dispoziţia sexuală generală spre perversiune a copilului constituie sursa a o serie de *virtuţi,* în măsura în care acestea sunt create prin intervenţia dispozitivului de reacţie. [...] Sublimarea deschide alte domenii de canalizare şi utilizare pentru excitaţiile extrem de puternice din unele surse ale sexualităţii, aşa încât, dintr-o predispoziţie periculoasă în sine, să rezulte o ridicare, nu fără importanţă, a capacităţii de activitate psihică. Aici e de găsit una din resursele *activităţii artistice*...

205 Jean-Claude Barreau, *Quelle morale pour aujourd'hui*, Paris, Plon, 1994, p. 72.

206 S. Freud, *op. cit.,* p. 26.

207 *Ibidem,* p. 25.

208 *Ibidem*, p. 75.

209 *Ibidem*, p. 279.

Copilul este văzut de Freud ca un potenţial pervers polimorf. Ce afirmaţie tristă despre una din capodoperele fără egal ale Creatorului – copilul! Este tristă această „strivire a corolei de minuni a lumii" în numele unor pretinse explicaţii ştiinţifice care, în cele din urmă, „ucid" chiar şi subiectul moral.

Perceperea tuturor aspectelor vieţii prin lentilele *libidoului*, îi conferă omului o existenţă subumană, negând indirect complexitatea acestuia, coordonata sa duhovnicească şi existenţa subiectului moral. Prin aceste elucrubaţii „științifice" care se repetă într-un mod agasant, Freud caută să explice și ceea ce este de neexplicat și să examineze și ceea ce nu se poate examina sub microscop. Astfel, el participă la ceea ce se numește „dezvrăjirea" moralei ca parte a dezvrăjirii lumii.

Morala sexuală naturală

Fiind un ecou al vocii lui Nietzsche, el ironizează morala sexuală „civilizată" (ghilimelele îi aparţin, având rolul de subliniere peiorativă), căci ea este adepta monogamiei şi a fidelităţii în căsnicie. Aceste principii perimate şi contrare libertăţii omului ar împiedica ceea ce el numeşte *selecţia vitală.* Ideea că selecţia și implicit evoluţia, în sens darwinian este obstrucţionată prin morală am întâlnit-o şi la Nietzsche.

Prin întoarcerea la „natură", Freud înţelege abolirea oricăror norme morale privind viaţa sexuală, cu alte cuvinte, descătușarea sexului.

Prin morala sexuală naturală s-ar înţelege acea morală sub a cărei dominare o seminţie omenească îşi poate păstra necurmat sănătatea şi viabilitatea, iar prin morala civilizată acea morală a cărei respectare îi stimulează pe oameni mai degrabă la muncă civilizată, mai intensă şi mai productivă. Nu e greu de presupus că sub dominaţia unei morale civilizate, sănătatea şi viabilitatea indivizilor umani poate fi expusă prejudiciilor şi că, la urma urmei, aceste păgubiri aduse indivizilor, prin jertfa care li se impune, atinge un grad atât de înalt, încât, pe această cale ocolită, ajunge să pună în pericol chiar şi scopul final

al civilizaţiei. Încă şi mai dăunător acţionează morala sexuală civilizată prin faptul că, preaslăvind monogamia, paralizează factorul selecţiei virile, singurul prin a cărui influenţă s-ar obţine o ameliorare a constituţiei somatice, deoarece *selecţia vitală* a coborât la un minimum din cauza umanismului şi igienei.[210]

Remarcăm critica lui Freud îndreptată împotriva moralei sexuale tradiţionale, ce îşi avea temeiul în Legile lui Dumnezeu, desfiinţând prin așa-zise explicaţii ştiinţifice „gardurile protectoare" ridicate în jurul familiei, pentru ca omul să poată gusta din orice „fruct oprit" după bunul său plac. Răsplata promisă de Freud este „o ameliorare a constituţiei somatice"…

Tot atât de strâmbă este și recomandarea pe care o face Freud pentru vindecarea sensibilităţii nevrotice a femeii căsătorite: „infidelitatea conjugală", nu credincioșia faţă de partenerul de viaţă.[211] Iar cât despre tânăra generaţie, omul de știinţă îi „demonstrează" acesteia, prin sfaturile sale „competente", că relaţiile premaritale constituie o bună pregătire pentru căsătorie, iar abstinenţa, din contră, „anihilează chiar scopul căsătoriei".[212]

cded

Pretenţiile de ştiinţă riguroasă ale psihanalizei sunt contestate, deoarece inconştientul rămâne practic inaccesibil cercetării ştiinţifice. *Cu adevărat, degeaba s-a pus la lucru pana mincinoasă a cărturarilor! Înţelepţii sunt daţi de ruşine!* (Ier. 8: 8 – 9)

După aproape un secol, am văzut rezultatul acestor învăţături false – *„influenţa culturală exercitată de psihanaliză,* nu numai asupra pacienţilor individuali, dar şi asupra unei culturi care consideră de-acum învăţătura lui

210 S. Freud, *op. cit.*, p. 328-329.

211 cf. *Ibidem*, p. 339.

212 *Ibidem*, p. 341.

Freud drept una din realităţile sale decisive. De aceea, ne punem foarte serios întrebarea împreună cu Jeanne Hersch: Ce influenţă exercită această învăţătură asupra societăţii în ansamblul ei? Majoritatea oamenilor nu o cunosc decât din auzite; în ce sens totuşi influenţează ea, bunăoară, ideea generală pe care şi-o fac contemporanii noştri despre educaţie? În orice caz, nu trebuie îngăduit conştiinţei să renunţe la simţul său critic în faţa ei.[213]

Nu ne miră libertinismul sexual al tineretului societăţii noastre, când în spatele acestui domeniu al vieţii se înalţă vocea „competentă" şi deci „demnă de toată încrederea" a omului de ştiinţă. Morala cu legile ei „sadice" ar disimula, ar refula sau, în cel mai bun caz, ar sublima impulsiile sexuale, în detrimentul vitalităţii, al selecţiei vitale, deci oamenii trebuie să scape de făţărnicia ei. Această morală, după părerea lui Freud, este în ultimă instanţă antiumană, deoarece îngrădeşte dreptului inalienabil al oricărei fiinţe de a-şi trăi neîngrădit viaţa, idee care a fost preluată fără prea mari eforturi şi exacerbată de generaţia următoare. Ideile lui Freud sunt vinovate într-o mare măsură de anarhia sexuală şi tragicele ei consecinţe pentru mii de vieţi tinere. Așa se întâmplă cu cei care „nu cunosc gândurile Domnului [și] nu-I înţeleg planurile" (Mica 4: 12), cei care „umblă în întuneric" și îşi arogă statutul de povăţuitori ai neamului omenesc. De fapt, aceștia îndrumă omenirea spre o prăpastie din care numai Fiul lui Dumnezeu te mai poate scoate, prin puterea Crucii (a jertfei) Lui.

Părerile „competente" ale lui Freud, care a ajuns un nume respectat, a avut o influenţă nefastă și asupra conceptului de familie, care este perceput tot mai mult de tânăra generaţie ca o instituţie „patriarhală" incompatibilă cu egalitatea între sexe și libertatea sexuală. Monogamia și loialitatea este prea încorsetantă pentru omul autonom, doritor să experimenteze plăcerea în contexte mereu noi. Numărul căsătoriilor este într-o continuă scădere,

213 cf. Jeanne Hersch, *Mirarea filosofică. Istoria filosofiei europene*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1994, p. 273-274.

favorizată și de legalizarea parteneriatelor civile, încurajate de faptul că impozitul pe cuplu este mai mic decât pe persoană. Parteneriatele sunt și mai comode pentru că nu presupun obligaţii familiale și pot fi „scuturate”, fără complicaţii, atunci când vor fi percepute ca o povară.

Pentru ce se întărâtă neamurile şi pentru ce cugetă popoarele lucruri deşarte? Împăraţii pământului se răscoală, şi domnitorii se sfătuiesc împreună împotriva Domnului şi împotriva Unsului Său, zicând: „Să le rupem legăturile şi să scăpăm de lanţurile lor!” Cel ce şade în ceruri râde, Domnul îşi bate joc de ei. Apoi, în mânia Lui, le vorbeşte şi-i îngrozeşte cu urgia Sa, zicând: „Totuşi, Eu am uns pe Împăratul Meu pe Sion, muntele Meu cel sfânt”. „Eu voi vesti hotărârea Lui” – zice Unsul – Domnul Mi-a zis: „Tu eşti Fiul Meu! Astăzi Te-am născut. Cere-Mi, şi-ţi voi da neamurile de moştenire, şi marginile pământului în stăpânire! Tu le vei zdrobi cu un toiag de fier şi le vei sfărâma ca pe vasul unui olar” (Ps. 2: 1 – 9).

cded

CAPITOLUL 13

POSTMODERNITATEA - PREZENTARE GENERALĂ

Postmodernitatea desemnează nu atât o anumită perioadă istorică, cât scena contemporană a Occidentului care s-a trezit din euforia credinţei într-un progres necesar. Iar *postmodernismul* este un fel de a gândi, o concepţie despre lume și viaţă, generată de condiţiile materiale și existenţiale ale epocii postmoderne, manifestată în literatură, artă, cultură şi în alte sfere ale vieţii. Așadar, postmodernismul este un epifenomen

intelectual, cultural şi artistic al postmodernităţii.

Glasul care a netezit calea spre acest tip de gândire a fost Nietzsche, care era conştient de disoluţia proiectului modernităţii centrat pe *umanism, raţiune, progres, adevăr* etc., discreditând cele mai stabile valori şi cele mai indiscutabile imperative morale ale culturii europene prin aneantizarea sursei acestora.

FRAGMENTAREA

La Creaţie, Dumnezeu a unit, a legat elementele cosmosului cu mii și mii de intra.- şi interrelaţii, alcătuind o superbă unitate, în care totul era bine rânduit. Berdiaev spune că „În organismul cosmic, părţile sunt supuse întregului, sunt legate de centru. În ordinea organică, centrul este presupus a fi drept scop al vieţii părţilor. Orice organism este ierarhie. Când părţile se desfac de întreg şi încetează de a servi centrul organic, pe nesimţite, ele se supun unei naturi inferioare”[214] şi implicit dezintegrării, deoarece au părăsit rânduiala primordială în conformitate cu care ar fi trebuit să funcţioneze. Dar *Hoţul nu vine decât să fure, să junghie şi să prăpădească* (Ioan 10: 10), să demonteze, să deconstruiască, să *fragmenteze*, rupând în primul rând relaţia esenţială: cea dintre Dumnezeu şi om – sursa tuturor fragmentărilor şi alienărilor. *Spaţiul postmodern este prin excelenţă fractalic*. Dar omul alienat de Dumnezeu a etichetat fragmentările ca fiind „foarte bune”, percepându-le ca pe o extindere a libertăţii sale de a alege după bunul plac dintr-o multitudine de variante: „Nihilismul deplin ne cheamă la o experienţă a realităţii devenită fabuloasă, care este și unica noastră posibilitate de libertate.”[215] „Pentru omul lipsit de lumină duhovnicească „numai disoluţia tuturor structurilor sociale şi de altă natură par să-i ofere o totală autonomie care să faciliteze realizarea de sine integrală”[216] (t.n.).

---

214 N. Berdiaev, *Un nou Ev Mediu*, Ed. Omniscop, Craiova, 1995, p. 40.

215 Gianni Vattimo, *op. cit.,* p. 31.

216 J. I. Packer, *Theology*, Vol. I, CTI, Carol Stream, IL, 1987, p. 180.

La nivel societal

După cum arătam într-un capitol anterior, în epoca postmodernă se vorbește despre „disoluţia legăturii sociale şi trecerea […] la starea de masă compusă din atomi individuali lansaţi într-o absurdă mişcare browniană”[217] – ceea ce ne sugerează dezorientare, însingurare, o vieţuire individualistă în întuneric spiritual, deoarece oamenii s-au lepădat de Lumina lumii (cf. În 8: 12). Fiecare ins cu drumul, preferinţele și valorile sale; fiecare cu „alergările” lui. Parcă auzim ecoul Scripturii: *„Noi rătăceam cu toţii ca niște oi, fiecare îşi vedea de drumul lui…”* (Is. 53: 6).

În premodernitate, societatea era omogenă. Legăturile familiale şi sociale erau trainice. Comunităţile erau unite. Relaţiile interumane erau personale, spontane, dominate de bunăvoinţa generată de morala creştină. Rareori se întâmpla ca vreun om să intre în contact cu un alt fel de a vedea lumea și viaţa, cu un alt sistem de valori. Între viaţa privată și cea publică nu exista o prăpastie. Biserica nu era despărţită de Stat. Factorul integrator al comunităţilor era credinţa în Dumnezeu, al cărei simbol – clădirea Bisericii – se înălţa la loc de cinste – chiar în centrul satului sau al orașului.

În societatea modernă, asistăm la fragmentarea vieţii personale în viaţa publică şi cea privată. Sub influenţa *industrializării, urbanizării și a secularizării* asistăm la slăbirea și chiar destrămarea comunităţilor tradiţionale, stabile. Apoi, concepţiile despre lume şi viaţă se vor înmulţi tot mai mult, ajungându-se în postmodernitate la un *pluralism omogen* (generalizat), ceea ce înseamnă coexistenţa unor perspective antitetice asupra vieţii.

Printre motivele slăbirii relaţiilor comunitare și chiar familiale ar fi în primul rând pierderea sistemului de referinţă – credinţa în Dumnezeu – cel mai puternic factor unificator care transcende meridianele geografice, poziţiile sociale, diferenţele de rasă, limbă etc. Religia dădea

---

217 cf. Jean-François Lyotard, *Condiţia postmodernă*, Ed. Babel, Bucureşti, 1993, p. 36.

oamenilor o identitate şi relaţii trainice cu semenii – comunitatea credincioşilor. În religia creştină se pune mare accent pe unitate: *Mă rog ca toţi să fie una, cum Tu, Tată, eşti în Mine, şi Eu în Tine; ca şi ei să fie una în Noi, pentru ca lumea să creadă că Tu M-ai trimis* (Ioan 17: 21). Apoi, Biserica este Trupul lui Hristos. El este capul Bisericii, iar credincioşii sunt mădularele ei, ţinându-se într-o strânsă legătură şi lucrând împreună (1 Corinteni 12). Etica creştină nu numai că îi îndeamnă pe credincioşi să fie uniţi şi desăvârşiţi, după cum şi Tatăl este desăvârşit, dar îl încredinţează în mod expres pe aproapele nostru în grija noastră. Secularizarea a lovit puternic în aceste valori de mare preţ, care asigurau coeziunea societăţii. „… [El ste prea posibil să fie sfârşitul socialului – spune Baudrillard. Ceva s-a disociat. Acţionează un principiu al disocierii”[218] (t.n.). Baudrillard numeşte această stare de lucruri „anomalie”. Odinioară a fost doar o „anomie”, o excepţie temporară de la lege, omul trăind în permanenţă cu speranţa că mersul lucrurilor se va înscrie din nou pe făgaşul legalităţii, al „normalităţii”. Dar anomalia este irecuperabilă.

— Îmi amintesc că în anii de după război, când sărăcia era mare, nu arareori se întâmpla ca oamenii să se împrumute, ca între vecini, „până la salar”, cu bani, cu o cană de ulei sau de zahăr (căci erau pe cartelă). Dar și relaţiile erau mult mai strânse – relaţii de încredere și întrajutorare. Se pare că oamenii aveau timp mai mult pentru a sta la taifas, iar noi, copii pe atunci, ne simţeam ocrotiţi și în siguranţă, parte integrantă a unei comunităţi bine închegate.

Alte motive ale dizolvării legăturilor comunitare ar mai fi și viteza crescândă a vieţii, stringenţa banului, egocentrismul extrem, stresul care-i biciuiește pe oameni fără milă, și nu în ultimul rând, emigrarea sau

218 Jean Baudrillard, „La haine, ultime réaction vitale”, în *Magasin Littéraire*, No. 323, Juillet-Août, 1994, p. 23-24.

dezrădăcinarea.

Pentru tinerii care pleacă peste hotare la lucru sau pentru cei care vin de la ţară la oraș, străinătatea sau orașul devin un „puternic factor de deculturalizare și decreștinare” (Danciu), de alienare și dezrădăcinare. Înstrăinaţii pierduţi printre oameni necunoscuţi și deci departe de opinia publică a comunităţii din care provin, devin adesea victime ale capcanelor de oferte „îmbietoare”, ale anturajului, viciilor sau ale tehnologiei care îi poate duce până în pragul dezumanizării, prin diverse adicţii.

În societăţile afluente ale Occidentului, există o și categorie de oameni, care, devenind autosuficienţi, nu mai au nevoie de semeni și nici chiar de Dumnezeu. Ei îşi pot rezolva toate problemele bizuindu-se pe veniturile, posesiunile și relaţiile lor. Orice interferenţă cu interesele lor, orice privire curioasă aruncată peste gardul lor este inoportună, iritantă chiar. De aceea, sunt gata să exclame împreună cu Jean Paul Sartre: *L’enfer c’est les autres!* (infernul sunt ceilalţi).

La nivelul fiinţei umane

Nihilismul nietzschean a acţionat ca un coroziv puternic asupra noţiunii de om ca fiinţă ideală, dizolvând-o. Omul este redus la instincte, la animalitate „Dacă dăm la o parte sistemul nervos, simţurile, «învelișul muritor», ne desființăm pe noi înșine – *un mai departe nu există!* [s. n.]”[219] Sau: „… Nu putem ajunge nici în jos, nici în sus, la altă realitate decât aceea a instinctelor noastre…” În termenii lui Freud, omul este doar produsul forţelor iraţionale din *Id* sau rezultatul pulsiunilor sexuale. Tot ce are omul mai frumos, caracterul, talentele, virtuţile, sunt doar impulsii sexuale metamorfozate. Sau, așa cum spunea mai târziu Jacques Monod, omul nu este decât o mașină de reacţii chimice *(Les êtres vivants sont des machines chimiques).* Pe aceeași lungime de undă, cea a miopiei spirituale, Vattimo face următoarea afirmaţie: „Fiinţa nu

219 F. Nietzsche, *Antichristul…*, pp. 18-21.

este nimic în afara așa-zisei «întâmplări» care are loc prin istoricizarea ei”.[220]

Asistăm la „strivirea corolei de minuni a lumii”, la desacralizarea umanului. Coroana creaţiunii despre care Scriptura spune: *L-ai făcut cu puţin mai prejos decât Dumnezeu și l-ai încununat cu slavă și cu cinste* (Ps. 8: 5), a ajuns să fie pusă în rândul necuvântătoarelor. Din perspectiva postmodernistă, omul îşi pierde calitatea de subiect, golindu-se de esenţă.

Tragedia disoluţiei omului a început demult, prin Cădere. Dar în postmodernitate, ideea de fragmentare nu apare doar ca o urmare a Căderii de la starea originară, deci ca o sfâşiere regretabilă, nedorită, deranjantă (Rom 7: 18 – 24), care-i smulge omului strigătul disperat de *O, nenorocitul de mine! Cine mă va izbăvi de acest trup de moarte...?* Nu, ci dimpotrivă, risipirea în zeci de ipostasuri este văzută ca ceva de dorit, ca o condiţie a manifestării libertăţii plenare, ceea ce ne aminteşte de gândirea lui Nietzsche, vestitor al acestei stranii realităţi. El „a criticat unitatea *Eului*, propunând pluralizarea sa pentru a regăsi «gradele fiinţei». […] O dată subminată unitatea logică a subiectului şi unitatea sa morală, «persoana» (o altă mască de smuls) trebuie să lase să acţioneze puterile multiple ale *Eului*, toate rolurile sale, diversele sale stări trupeşti şi sufleteşti. Pentru Nietzsche *Eul* nu se găseşte decât ca pseudounitate, plonjând în runda rolurilor şi perspectivelor.”[221] Cărtărescu spune că omul ideal a trebuit să moară, ca să apară pe scenă oamenii diverşi şi complicaţi aşa cum sunt în realitate. Multiplele roluri ale omului – un actor perpetuu pe o întinsă scenă socială – se manifestă în multiplele medii sociale pe care le traversează, în calitate de „gestionar” al impresiilor pe care vrea să le creeze celorlalţi. Este vorba despre „schizofrenia” *eului*, în lipsa elementului unificator, a liantului integrator care să dea unitate şi sens *eului*.

Odată cu „moartea lui Dumnezeu”, omul nu mai este

220 G. Vattimo, *op. cit.,* p. 7.

221 T. Vidam, *op. cit.,* p. 71.

fondat ontologic, nu mai este întemeiat pe etern. „Fiinţa nu mai are un «fundament», ci este «rostire» […] Transformându-se progresiv în limbaj, fiinţa «slăbește», istoria metafizicii devenind istoria progresivei uitări a fiinţei.”[222] Așadar, Omul nu mai este un subiect, ci un fenomen discursiv bolnav de schizofrenie, căci „Persoana nu există decât acolo unde există Dumnezeu” (Berdiaev).

Nihilismul nietzschean înseamnă, printre altele, şi negarea valorii omului ca fiinţă ideală, atemporală. El devine o entitate care îşi dizolvă pseudoesenţa în textura societăţii în care s-a format, ceea ce am numi *reificare* sau transformarea persoanei într-o componentă socială, prin contopirea cu aceasta. Omul este deci alcătuit din fibra socio-culturală din care a purces; fibrele personalităţii umane sunt de fapt constituite din materialul contextului care le-a generat. Suntem rezultatul mediului social şi al culturii noastre, nu al esenţei noastre. Deci personalitatea noastră este mai degrabă o parodie de personalitate.[223]

Noţiunea de „persoană umană” a fost demontată şi de Michel Foucault, care a spus: *Il n’y a plus d’homme*, şi de Nietzsche, care zicea că persoana nu este altceva decât o mască ce trebuie smulsă, cu alte cuvinte, este o făţărnicie ce trebuie eliminată. (În limba greacă *prosopon* are şi sensul de „mască”, dar aceasta ne sugerează rolul specific ce-i revine în viaţă fiecărei persoane.)

În postmodernitate, demontarea, deconstruirea omului este văzută ca o şansă, deoarece numai odată cu sfârşitul iluziilor despre om apare posibilitatea „libertăţii duse până la ultima limită”. Singura lege rămasă valabilă este cea biologică. Cu alte cuvinte, omului i se fură ceea ce are mai de preţ – originea şi dimensiunea sa spirituală.

Este interesant faptul că uneori găsim chiar și la atei, afirmaţii care subliniază misterul insondabil și inviolabil al lăuntrului omenesc: „Fiinţele umane au un miez central și

222 Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc,* Ed. Humanitas, 1999, p. 27.

223 cf. *Faith and Modernity…*, p. 45.

inviolabil, încercuit de credinţe şi dorinţe condiţionate cultural – un miez de care nici biologia şi nici istoria nu pot da socoteală”,[224] – un miez, căruia creştinii îi zic „suflet”.

La nivelul relaţiilor

Omul a fost creat după chipul lui Dumnezeu, de aceea el este prin excelenţă o fiinţă relaţională (*persoana*), prin analogie cu relaţia intratreimică. Dar prin Cădere, relaţia omului cu Ziditorul său s-a rupt şi astfel s-a prăbuşit însuşi temeiului ontologic al tuturor celorlalte relaţii. De acum, acestea devin disfuncţionale sau însoţite de frustrări, durere şi dezamăgire. Această stare de lucruri se agravează direct proporţional cu îndepărtarea omului de Dumnezeu. Bauman vorbeşte despre „... dezintegrarea legăturilor protectoare ţesute între oameni, experienţa devastatoare a părăsirii şi singurătăţii, şi un vid interior, o groază trezită de provocările pe care le poate lansa viaţa...”[225] Această stare de lucruri are loc, în mod paradoxal, tocmai în centrele urbane suprapopulate. Cum este posibilă însingurarea omului când el comunică mult mai mult decât odinioară: la telefon, prin e-mail, pe Facebook etc.? Dar relaţiile în sine sunt pasagere, superficiale. În postmodernitate se pune accent pe suprafaţă (număr, schimbare, cantitate), nu pe adâncime (trăinicie, apropiere, transparenţă bilaterală în relaţii). Baudrillard vorbeşte despre „disoluţia legăturii sociale şi trecerea [...] la starea de masă compusă din atomi individuali lansaţi într-o absurdă mişcare browniană.”[226] „Toţi devenim nişte monade care n-au nicio legătură una cu alta. Fiecare are un unghi al lui de vedere...”[227] Comunitatea se transformă într-o colectivitate masificată – o îngrămădire de oameni... „La fel cum astăzi se toarnă

224 Richard Rorty, *Adevăr şi progres*, Ed. Univers, Bucureşti, 2003, p. 161.

225 Z. Bauman, *Globalizarea şi efectele ei sociale*, Ed. Antet, Oradea, 1999, p. 51.

226 cf. Jean-François Lyotard, op. cit., p. 36.

227 C. Galeriu, „Hristos – Calea înţelegerii între oameni”, în *Porunca iubirii*, nr. 4, 1999, p. 24.

pereţii unei case dintr-o singură bucată, tot așa liantul dintre oameni este înlocuit cu presiunea ce-i ţine alături.”[228]

Marile structuri birocratice au generat relaţii sociale anonime, impersonale: Cu alte cuvinte, relaţiile interpersonale se depersonalizează; omul devine un număr de Carte de identitate, o fişă, o adresă, un CNP, un rol social, o uniformă. Elevul devine un număr în foaia matricolă, pacientul devine un caz etc. Lévi-Strauss spune: „Indivizii sunt reduşi la starea de atomi interschimbabili [uniformizare] şi anonimi [depersonalizare]” (t.n.). „Când timpul înseamnă bani, pare a fi moral să economisești timp, și în primul rând pe cel propriu, respectiva parcimonie aflându-și o scuză în respectul faţă de celălalt.”[229] Cu alte cuvinte, scuza politicoasă: „Nu vreau să vă răpesc timpul dumneavoastră preţios”, înseamnă de fapt: „Mă grăbesc, nu am chef de vorbă!” „Nu traiul împreună, ci evitarea reciprocă și separarea au devenit strategiile de supravieţuire în megapolisul contemporan.”[230] În marile centre urbane ne apărăm de relaţii prin ceea ce Erving Goffman numea „neatenţie politicoasă”. Ea se manifestă prin evitarea contactului vizual, prin adoptarea unui aer de indiferenţă, pretinzând că nu vedem și nu auzim, pentru a ne păstra „libertatea” sau spaţiul privat. Dar „de la neatenţia politicoasă, la indiferenţa morală, la cruzimea și nepăsarea faţă de nevoile celorlalţi nu este decât un pas.”[231] Omul postmodern din centrele afluente îşi este suficient lui însuși, deci nu are nevoie de semeni. Așa cum arătam mai sus, el dorește să se apere de curiozitatea și intruziunea celor din jur. De aceea, ar exclama împreună cu Sartre: *L’enfer c’est les autres!*

Așadar, relaţiile interumane nu numai că se depersonalizează, dar se şi dezumanizează: „Începe să

228 Theodor W. Adorno, *op. cit.,* p. 28.

229 *Ibidem,* p. 36.

230 Z. Bauman, *Globalizarea...*, p. 54.

231 Z. Bauman, *Gândirea sociologică*, Ed. Humanitas, București, 2008, p. 64.

lumineze «domnia universală a nefrăţiei» (Weber). Metafora «inimii reci» (Manfred Frank) se răspândeşte şi dobândeşte calitatea unui simbol central.”[232] Baudrillard vorbește și despre „o violenţă a indiferenţei, caracteristică societăţii individualismului radical. Semenul nu mai răspunde, nu mai deschide ușa, nu se mai implică în relaţie, nu răspunde la strigătul disperat de „Ajutor!”. *Il n’y a plus d’autre* (nu mai există un celălalt) – spune Baudrillard.

Familia instituită de Dumnezeu însuși a fost timp de milenii celula de bază a societăţii. Dar postmodernii consideră că această structură este depășită. „Ceea ce în spiritul burghez fusese cândva pozitiv și cumsecade, independent, statornicie, previziune, tact s-a degradat până la temelie”[233], nu pentru că s-ar fi strecurat vreo greșeală în proiectul divin, ci pentru că temeiul tuturor structurilor și relaţiilor a fost negat și oamenii au „lepădat binele cu scârbă; de aceea vrăjmașul îi va urmări” (Osea 8: 3). Ultimul loc de refugiu uman – familia – a fost atinsă și ea de plaga disoluţiei.

Organizaţia Alianaţa Familiilor din România ne avertizează asupra faptului că „Fără familii și căsătorie o societate degenerează, mai devreme sau mai târziu, în haos social. Instituţia familiei creează și menţine ordinea socială. De ani de zile suntem pur și simplu bombardaţi cu noţiunea de familii multiple: «mai multe și variate forme de familie». Ideea asta poate fi fluturată fără sfârșit, dar realitatea nu poate fi ignorată: nu toate «formele de familie» sunt, în realitate, egale și nu toate au același impact social. Căsătoriile între persoane de acelaşi sex nu au nicio utilitate socială și nici parteneriatele civile. Acestea nu duc la coeziunea socială generată de căsătoria tradiţională. Singura «formă de familie» dovedită a fi utilă societăţii de-a lungul mileniilor a fost, este, şi va rămâne familia naturală”[234], instituită de Dumnezeu însuși în

232 *Postmodernismul. Deschideri...,* p. 14.

233 Th. W. Adorno, *op. cit.,* p. 28.

234 www.alianta-familiilor.ro, din 7.08.2014.

Relaţiile interumane ar trebui să poarte cel puţin pecetea moralităţii comune, în conformitate cu legea morală naturală sădită în fiecare om și cu forul lăuntric al unei conștiinţe neumbrite prin păcat:

O relaţie umană este morală atunci când se ivește în noi un sentiment de responsabilitate pentru binele „celorlalţi”, sentiment ce nu decurge din frica de pedeapsă sau din calcule făcute spre câștigul personal. Responsabilitatea este morală atât timp cât este absolut altruistă și necondiţionată. Această responsabilitate pentru alţi oameni, întrucât sunt persoane, nu este negociabilă sau transmisibilă altor fiinţe omenești. Impulsul moral de a ajuta nu are nevoie de alt argument, de altă legitimare sau de altă dovadă.[235]

Dumnezeu ni l-a dat pe aprobaele nostru în grija noastră. Porunca de a-l iubi pe semeneul nostru ca pe noi înșine este pusă alături de marea poruncă de a-L iubi pe Dumnezeu cu toată inima, cu tot sufletul și cu tot cugetul. Trăitorul întru dreptate, care a avut parte de Marea întâlnire înnoitoare cu Regele Hristos, a trecut de la o moralitate comună în interrelaţii, la iubirea dumnezeiască rodită în el de Duhul Sfânt și astfel împlinește noua poruncă împărătească: *Vă dau o poruncă nouă: să vă iubiţi unii pe alţii cum v-am iubit Eu. Așa să vă iubiţi și voi unii pe alţii* (În 13: 34). Iubirea despre care vorbește Hristos este „dincolo de orice pricepere”, dincolo de logică.

Aţi auzit că s-a zis: „Ochi pentru ochi şi dinte pentru dinte” [ceea ce s-a încadrat în perimetrul logicii omenești]. *Dar Eu vă spun: să nu vă împotriviţi celui ce vă face rău. Ci, oricui te loveşte peste obrazul drept, întoarce-i şi pe celălalt. Oricui vrea să se judece cu tine şi să-ţi ia haina, lasă-i şi cămaşa. Dacă te sileşte cineva să mergi cu el o*

235 Z. Bauman, *Gândirea sociologică...*, p. 63.

milă de loc, mergi cu el două. Celui ce-ţi cere dă-i; şi nu întoarce spatele celui ce vrea să se împrumute de la tine. Aţi auzit că s-a zis: „Să iubeşti pe aproapele tău şi să urăşti pe vrăjmaşul tău”. Dar Eu vă spun: iubiţi pe vrăjmaşii voştri, binecuvântaţi pe cei ce vă blestemă, faceţi bine celor ce vă urăsc şi rugaţi-vă pentru cei ce vă asupresc şi vă prigonesc, ca să fiţi fii ai Tatălui vostru care este în ceruri; căci El face să răsară soarele Său peste cei răi şi peste cei buni şi dă ploaie peste cei drepţi şi peste cei nedrepţi. Dacă iubiţi numai pe cei ce vă iubesc, ce răsplată mai aşteptaţi? Nu fac aşa şi vameşii? Şi dacă îmbrăţişaţi cu dragoste numai pe fraţii voştri, ce lucru neobişnuit faceţi? Oare păgânii nu fac la fel? Voi fiţi, dar, desăvârşiţi, după cum şi Tatăl vostru cel ceresc este desăvârşit (Mt. 5: 38 – 48).

Dumnezeu vrea să ne ridice la nivelul desăvârșirii, căci ne-a dat statutul de fii ai Săi. Acest statut împărătesc obligă (*Noblesse oblige!*). Iar El dorește să creștem întru asemănarea strălucitului Său Fiu, care este oglindirea desăvârșită a frumuseţii și a sfinţeniei Tatălui.

La nivelul comunicării

Comunicarea este inima relaţiilor interumane. Ea presupune o relaţie dialogală de „faţă către faţă”, care îşi are modelul pur în fericita comuniune perihoretică din sânul Sfintei Treimi. Comunicarea presupune transparenţă bilaterală pentru a vorbi de la inimă la inimă, de la esenţă umană la esenţă umană. Aşadar, comunicarea presupune mult mai mult decât cuvinte; ea presupune decodificarea fidelă a mesajelor ideatice şi/sau afective, cu toată gama lor de nuanţe.

În lumea postmodernă fragmentată, suntem martori la dificultăţile insurmontabile ale comunicării între grupări politice, sociale, grupuri etnice, între tradiţii sau generaţii diferite. Comunicarea raţională nu este posibilă, deoarece nu mai are o bază „raţională” – temelia raţiunii s-a prăbuşit, spulberându-se într-o puzderie de „raţiuni locale”

sau „contextuale”, fiecare dintre ele funcţionând doar pe o anumită lungime de undă. Nu există un punct de referinţă exterior în raport cu care să judecăm şi să comparăm argumentele ca să ne pronunţăm asupra „raţionalităţii” lor. Identitatea complexelor sonore folosite, adică, faptul că se vorbeşte aceeaşi limbă, este o condiţie necesară, dar nu şi suficientă a comunicării – *Non idem est şi duo dicunt idem.* Sau Steinhardt spune că se poate discuta și „de-a surda” – ceea ce înseamnă a vorbi, fără a comunica. „Să nu cădem deci în ridicolul unui dialog între surzi” – spune tot el.

Așadar, Identitatea lingvistică nu asigură comunicarea. Mesajul transmis nu poate fi decodificat corect decât în condiţii de identitate semantică, când ambii locutori folosesc acelaşi cod: având acelaşi *semnificant* pentru *semnificatul* corespunzător. Comunicarea ideală are loc atunci când ambii locutori împărtășesc aceeași concepţie despre lume și viaţă.

În postmodernitate se mai vorbește și despre o „comunicare ieftină” (Bauman) – un schimb politicos de banalităţi, „Înșirând cuvinte goale/ Ce din coadă au să sune”, dar fără „suflet” – o comunicare superficială, la un nivel pur exterior.

Baudrillard surprinde și un alt aspect: o pierdere fantastică a alterităţii. *Il n’y a plus d’autre*.[236] Cel căruia i te adresezi îţi întoarce spatele. În disperarea lui, omul caută să-l „producă” pe celălalt, prin ură – spune Baudrillard. „Ura este ultima reacţie vitală”. (!)

Oamenii care au scăpat de duplicitate prin naşterea de sus şi care printr-o redirecţionare a vieţii sunt uniţi cu Dumnezeu şi cu ei înşişi, comunică mult mai uşor, deoarece nu au în ei pete de întuneric sau fragmentare, care să distorsioneze mesajului interceptat. Comunicarea dintre sfinţi, chiar și când aceştia aparţin unor culturi foarte diferite, se face cu multă uşurinţă, deoarece lungimea de undă pe care se comunică este cea a Duhului Sfânt ce sălăşluiește în ei.

---

236 Jean Baudrillard, *art. cit.*, p. 22.

GLOBALIZAREA

Din a doua jumătate a secolului XX, în paralel cu fărâmiţarea socială se poate vorbi şi de fenomenul numit *globalizare.* Pământul se micșorează, strâns fedeleș în menghina a mii și mii de fire nevăzute: ale informaţiei, capitalului, comerţului și afacerilor. De acum Pământul devine ceea ce McLuhan a prezis în anii ’60: *Our grobal village.* Dacă Francis Fukuyama vorbea despre „sfârșitul istoriei”, Zigmunt Bauman vorbește despre „sfârșitul geografiei”, în sensul că graniţele geofizice se estompează treptat, iar distanţele se reduc considerabil, datorită mijloacelor de călătorie rapidă, dar și datorită comunicării generalizate. „Pământul e astăzi înconjurat de un „nor informaţional” la fel de democratic ca și lumina solară” (M. Cărtărescu). Suntem conectaţi în orice moment la orice punct al globului. „De când graniţele au devenit permeabile […], suveranităţile au devenit nominale, puterea anonimă, iar locul său în spaţiu s-a pierdut.”[237] Vorbim despre un proces ireversibil, imposibil de controlat, care înaintează într-un ritm agresiv și ale cărui efecte nu se pot prevedea încă pe deplin.

„«Globalizarea» nu este ceea ce vrem sau sperăm să facem, ci este ceea ce *ni se întâmplă tuturor.* [Nimeni nu ne cere părerea.] Ideea de «globalizare» se referă în mod explicit la «forţele anonime» care se desfășoară în acea imensă ţară a nimănui (No man’s land) […], ce se întinde dincolo de capacitatea de gândire și acţiune a omului”[238], și dincolo de controlul puterilor naţionale. De aceea, globalizare înseamnă implicit și lipsa unui centru de control și de decizii la nivel internaţional, ceea ce generează o dezordine, un haos mondial.

Așadar nu este vorba despre unitate, ci despre uniformizare și aplatizare, sub tăvălugul mass-media și a puterilor suprastatale, care controlează în mare parte resursele și capitalul. Pe plan cultural, asistăm la ştergerea

237 Z. Bauman, *Globalizarea...*, p. 74.

238 *Ibidem* p. 64.

elementelor naţionale particulare, distinctive, sub influenţa agresivă a culturii euro-americane. Se vorbește de „hibridizarea” culturilor naţionale prin înglobarea elementelor de import din culturile cu influenţă. Acel „iz” specific naţional abia dacă se mai percepe, căci „problema păstrării specificului naţional are aerul unei vechituri incomode” – spune Daniel Corbu:

Globalizarea forţată care se petrece într-un galop derutant oră de oră, zi de zi sub ochii noștri, un fel de tsunami al fluxului informaţional, imposibil de oprit… Propaganda noului umanism postmodern, a modelului american, aruncă în aer unul după altul, orice ideal naţional. […] Obiceiuri și credinţe de mii de ani sunt spulberate, pentru a face loc altora împrumutate. Propovăduitorii satului planetar vântură necontenit expresii ca *ubi bene, ubi patria* sau „ţara e acolo unde ţi-e pingeaua”. Popoarele acceptă cu grăbire în comunicare americană stricată, redusă la limbajul de internet, în defavoarea limbilor naţionale. În aceste condiţii, când globalizarea este văzută de cei mai mulţi ca ieșire din marginalizare, din promiscuităţile caracteristice marginii, problema păstrării specificului naţional are aerul unei vechituri incomode.[239]

Globalizarea, sau mondializarea, ca realitate dinamică și agresivă, incontrolabilă de vreo putere umană, credem că este dirijată de „domnul puterii văzduhului” (El. 2: 2) și orientată înspre acea unificare finală care se va cristaliza ca fiind noua ordine mondială. Limba de comunicare internaţională se întrevede a fi o americană rudimentară. Mass-media sau acea „icoană vorbitoare” despre care vorbește Apocalipsa, rămâne un mijloc de manipulare a maselor, precum și un mijloc de îndoctrinare agresivă, pentru ca popoarele să poată fi aduse la un numitor comun, la o tristă mediocritate și „coapte” pentru

239 Daniel Corbu, *Postmodernism și postmodernitate în România de azi*, Ed. Princeps Edit, Iași, 2010, p. 117-118.

domnia Antihristului.

CONSUMISMUL

Cumpără! Cumpără!

În cercurile afluente consumismul este un *modus vivendi*. În cartea lui Veith & Stamper – *Creștini într-o lume cornului* – unul din subtitluri este deosebit de sugestiv, fiind o parodiere foarte reușită a reclamelor publicitare ale mass-media: CUMPĂRĂ! CUMPĂRĂ! CHELTUIEȘTE! CHELTUIEȘTE! CLIC! CLIC! Este adevărat că reclamele pe de o parte ne informează, dar pe de alta, ne și manipulează. Astfel ni se sugerează, și în cele din urmă suntem chiar convinși de faptul că am avea nevoie stringentă de un anumit produs de a cărui existenţă habar nu aveam până mai ieri. Nevoia se transformă în dorinţă, iar împlinirea acesteia devine cu timpul o obsesie, o condiţie *sine qua non* a fericirii înseși.

„Imaginarul dominant [al contextului actual] este cel comercial, bazat pe «cretinismul mediatic» [şic!]”[240] – spune Daniel Corbu. Micul ecran îi promite omului o soluţie sigură pentru orice nevoie. Bietul om, sub presiunea mass-media și a anturajului, se aliniază *volens nolens* la standardul „obligatoriu” de viaţă așa-zis decentă, căci imaginile constituie o sursă de tentaţii, iar „ochii omului nu se pot sătura” (Prov. 27: 20 b). Așa se face că „Viaţa generaţiei contemporane este o înșiruire continuă de atracţii, de tentaţii: trecând de la savurarea unei arome la adulmecarea alteia – și fiecare atracţie, tentaţie, aromă și momeală sunt mereu altele și mereu mai atrăgătoare decât cea anterioară – seducţia se permanentizează. Scopul celor „pitiţi” după ecran este tocmai stârnirea de noi și noi dorinţe și gusturi pentru un stil de viaţă consumist și uniformizant. „Bunăstarea triumfă asupra Binelui. Ea devine dumnezeu, iar publicitatea, profetul său.”[241] Reclamele publicitare uzează de elemente bine

240 *Ibidem*, p. 38.

241 G. Lipovetsky, *op. cit.,* p. 64.

alese pentru ca obiectul prezentat să fie cât mai seducător: se îmbină culorile potrivite cu imaginea în mișcare, lascivitatea și bunăstarea unui stil de viaţă luxos și senzual. Firea pământească a omului este gâdilată și determinată să dorească produsul respectiv. Suntem, aşadar, controlaţi prin seducţie.

Chiar și a fi un părinte bun și grijuliu se confundă cu a face bani și a cumpăra lucruri de calitate pentru copii, în magazinele unde nu poate cumpăra oricine. Astfel relaţiile și timpul necesar pentru a bătători o cărare între inimi sunt înlocuite cu obiecte. Dragostea se măsoară în obiectele cumpărate și marca acestora. Dacă copilul are vreo pretenţie la timpul părinţilor, aceștia i-o retează scurt: „Dar nu pentru tine muncesc?” „Nu ţi-am cumpărat...?” Uităm că relaţiile interumane nu pot fi hrănite cu lucruri care „nu satură”.

Pe de altă parte, schimbarea rapidă a modelor și a produselor, determină accelerarea consumului. Trebuie să fii la zi! Astfel, dorinţa de a fi la pas cu schimbările devine o permanenţă, dar și un stres, o mărire a vitezei vieţii și o reorientare axiologică, datorită focalizării pe „himerele” veșnic schimbătoare. În tot acest vârtej recunoaştem „mersul lumii acesteia după domnul puterii văzduhului” (El. 2: 2).

Cu cât o societate este mai afluentă, cu atât mai mare accent se pune pe satisfacerea simţurilor deci pe plăcere, pe confort și pe timpul liber. Cuvintele Marelui Apostol Pavel sunt auzite de tot mai puţine urechi: *Mă port aspru cu trupul meu şi-l ţin în stăpânire, ca nu cumva, după ce am propovăduit altora, eu însumi să fiu lepădat* (1 Cor. 9: 27). Simţurile cer tot mai mult și tot mai divers... În cele din urmă acestea ajung să preia comanda și să poruncească într-un mod inexorabil, căci „fiecare este robul lucrului de care este biruit” (2 Pe. 2: 19). În cele din urmă, consumatorul devine victimă.

Renume și realitate

Marfa care se cumpără, dar mai ales pecetea

simbolurilor acestora, le dă oamenilor o identitate, o valoare, un renume care este mult căutat într-o cultură a „vitrinei”, a vizibilului. „Metoda pieţei constă în construirea sinelui, folosind imagini. El [sinele] se identifică acum cu indiciile vizuale pe care ceilalţi le pot vedea și cărora le pot recunoaşte înţelesurile...”[242] „«Funcţia utilitară» a bunurilor achiziţionate pe piaţă este eclipsată, în faza de consum, în timp ce «funcţia de semn» [simbol] stă la loc de cinste. [...] Semnul este râvnit căutat, achiziţionat și consumat. Putem spune că bunurile sunt dorite, dar nu pentru capacitatea lor de a îmbogăţi cantitativ trupul sau mintea cuiva (de a le face mai sănătoase, mai bogate, mai împlinite), ci pentru potenţialul lor magic de a da corpului și spiritului o formă particulară, distinsă și deci dorită...”[243] Omul caută să-și creeze un renume, să ajungă „cineva”, împopoţonându-se cu simbolurile unor produse distinse, râvnite în contextul cultural actual, dar și cu serviciile pe care și le poate permite din punct de vedere financiar.

„Imaginea” unei persoane în societate este felul în care este percepută de cei din jur. Este „numele” pe care se străduiește să și-l făurească, căci omul postmodern se creează pe sine. Dacă are bani mulţi, poate ajunge „un cineva” apreciat în contextul socio-cultural actual, chiar dacă nu are merite sau realizări pe vreun plan. El caută să-și impresioneze semenii cu vestimentaţia de marcă, gageturile, maşina, casa în care locuiește și călătoriile pe care le face. Tot ce cumpără, pentru a câştiga importanţă, și tot ce afișează este asemenea unor podoabe exterioare – un costum al unui personaj, un rol pe care-l joacă temporar, făurindu-și destinul după anumite standarde sociale. Dar oare, care este nevăzutul, *realitatea* lăuntrică? Într-o cultură a faţadei, puţini sunt oamenii care se opresc în dreptul acestei întrebări provocatoare. Nu au timp, dar nici interes, pentru că sunt distrași de vârtejul celor ce se petrec în jurul lor, *hic et nunc*.

242 Zygmunt Bauman, *Libertatea*, Ed. Du Style, 1998, p. 104.

243 *Ibidem,* p. 98-99.

Există printre noi mulţi oameni cu autentice și apreciate realizări, fie în domeniul academic, artistic sau tehnic, care au muncit mult pentru acele rezultate. Dar în străfundurile lor ei tăinuiesc adevărata persoană al cărei chip – radios său întunecat – îl știe numai Dumnezeu. Acolo zace esenţa umană, miezul etern, *realitatea*.

Bunele maniere și politeţea constituie un lubrifiant important în relaţiile interumane și implicit pentru imaginea unei persoane. Ele pot fi autentice, având acoperire în bunătatea și generozitatea lăuntrică a persoanei, dar pot fi și deprinderi învăţate, care ţin doar de exterior, de faţadă, de „mască”.

Da, un nume bun este important. *Un nume bun este mai de dorit decât o bogăţie mare…* (Prov. 22: 1) Este de dorit să fii apreciat de concetăţenii tăi pentru o conduită pilduitoare. Dar oare „numele”, imaginea, renumele, sunt identice cu chipul acelui *homo cordis absconditus*? Chiar și un om foarte manierat și politicos poate avea un lăuntru pe care n-ar dori să-l știe nimeni. *Îţi merge numele că trăiești, dar ești mort. […] Pentru că zici: „Sunt bogat, m-am îmbogăţit, şi nu duc lipsă de nimic”, şi nu ştii că eşti ticălos, nenorocit, sărac, orb și gol; te sfătuiesc să cumperi de la Mine aur curăţat prin foc, ca să te îmbogăţeşti; şi haine albe, ca să te îmbraci cu ele şi să nu ţi se vadă ruşinea goliciunii tale; şi doctorie pentru ochi, ca să-ţi ungi ochii şi să vezi* (Apoc. 3: 1; 17 – 18).

Privind cu stupoare și tristeţe la ceea ce a rămas în urma prăbușirii avionului malaezian MH17, putem avea o imagine a ceea ce va rămâne în cele din urmă din toate posesiunile noastre scumpe, toate realizările pentru care am transpirat, inclusiv trupurile noastre: doar praf și fum. Dar adevărata persoană, cea lăuntrică, va trăi veșnic. Posesiunile cumpărate pentru a ne da un statut social oarecare nu ne vor mai ajuta. Nici măcar realizările mult apreciate, câștigate pe drept și cu sudoare nu ne vor mai folosi la nimic. Pe tărâmul veșniciei persoana va fi pusă într-un cântar axiologic: *Neprihănirea celui neprihănit va fi peste el, și răutatea celui rău va fi peste el.* (Exechiel 18:

20 b). Oamenii neînduhovniciţi, indiferent cine ar fi aceștia, se pogoară în locuinţa morţilor cu „nelegiuirile lor lipite de osemintele lor” (Ezechiel 32: 27 b). Așadar, în ultimă instanţă contează lăuntrul, inima, caracterul zidit pe o temelie trainică: Stânca Veacurilor… Contează REALITATEA care rămâne veșnic.

În calitate de jurnalist, Philip Yancey a avut ocazia să ia interviuri multor oameni, printre care și vedete – oameni cu renume: sportivi, actori, cântăreţi etc. „[A] cești «idoli» – spune el – reprezintă cel mai jalnic grup de oameni din câţi am întâlnit. Cei mai mulţi au căsnicii destrămate și aproape toţi sunt dependenţi de psihoterapie. Culmea ironiei este că acești eroi atât de ridicaţi în slavă sunt torturaţi de îndoieli de sine incurabile.”[244]

Dar gândul introspecţiei nu ne atrage, căci „vremea socotelilor” finale ni se pare a fi foarte departe. Reclamele publicitare răsună mult mai îmbietor: „Cadouri pentru simţuri!”, „Totul pentru tine!” etc. Așa se face că ne lăsăm seduși iar și iar, (seduși în permanenţă) de ofertele care ne conving că anumite produse fac parte dintr-un anumit stil de viaţă, deoarece poartă pecetea anumitor simboluri.

Marea întrebare

Mulţimea angrenată pe „calea cea lată”, lipsită de perspectiva veșniciei, caută să-și încropească cu greu o imagine de sine atrăgătoare, cu lucruri scumpe etalate cu mândrie. Ei tencuiesc cu ipsos un zid crăpat și putred pe dinăuntru – păcate ascunse sub veșmântul respectabilităţii. Această tencuială „ieftină” este înfiripată din obiecte de marcă „distinsă”. Dar vine și timpul testului sub presiunea intemperiilor vieţii: *Iată, vi se prăbușește zidul! Și atunci vi se va zice: „Unde este ipsosul cu care l-aţi tencuit?” De aceea spune celor ce-l acoperă cu ipsos că se va prăbuși, va veni o ploaie cu vifor, pietrele de grindină vor cădea şi se va dezlănţui furtuna. Voi surpa zidul pe care l-aţi tencuit cu ipsos, îl voi doborî la pământ, şi i se vor dezgoli*

244 Philip Yancey, *Unde este Dumnezeu când sufăr?,* Ed. Noua Speranță, Timișoara, 2003, p. 59.

temeliile [pline de putregai]… *Şi veţi şti că Eu sunt Domnul.* (Ezechiel 13: 12, 11, 14). Aceste versete ne amintesc și de pilda casei zidită pe nisip. Nisipul era frumos, atrăgător. În bătaia razelor de soare părea a fi de un galben auriu; ai fi zis că e chiar aur – iluzie optică pe plan spiritual. Dar *A dat ploaia, au venit şuvoaiele, au suflat vânturile şi au izbit în casa aceea; ea s-a prăbuşit,* ***şi prăbuşirea i-a fost mare*** [s. n.] (Mt. 7: 27).

Marea întrebare care se pune este următoarea: Ce va rămâne în cele din urmă, când tot ceea ce ne-a dat importanţă și un anumit statut în această viaţă va fi înlăturat? Ce va mai rămâne când vom dezbrăca trupul de lut, dimpreună cu renumele pe care ni l-am creat? Căci aparenţa, nu este adevărata persoană, ci doar „coaja" acesteia. Adevăratul trăitor întru neprihănire știe că *Lucrurile care se văd sunt trecătoare, pe când cele ce nu se văd, sunt veșnice* (2 Cor. 4: 18). Sau: *Ce este înălţat între oameni este o urâciune înaintea lui Dumnezeu* (Lc. 16: 15) – o adevărată inversare de perspectivă!

Merită să zăbovim cu gândul și inima la Marea întrebare…

baba

CONSECINŢELE PSIHOLOGICE ALE GÂNDIRII POSTMODERNISTE

În epoca postmodernă, schimbările pe toate planurile „sunt atât de dramatice, încât se poate vorbi de emergenţa unei noi *civilizaţii*, la fel de diferită de cea modernă (de la Renaştere până după ultimul război mondial) ca şi aceasta faţă de lumea medievală."[245] Este vorba despre o *alt fel* de lume, mai rapidă, mai tranzientă şi mai anarhică, numită de Mircea Cărtărescu în repetate rânduri „apocalipsa veselă".

Dar tot el spune că societatea postmodernă „are

245 M. Cărtărescu, *op. cit.*, p. 58.

destule probleme şi dileme specifice, deplasate însă din zona necesităţilor imediate şi imperative, înspre mai alunecosul domeniu psihologic."[246] Adică această nouă lume, privită dintr-un alt unghi, este „mai puţin veselă" – am zice noi – deoarece are destule probleme în domeniul moral şi implicit psihologic. Problemele morale – devierea de la valorile în conformitate cu care a fost creat omul și care sunt normative pentru fiinţa lui – duc într-un mod inevitabil la probleme psihologice, pe plan individual, şi la anarhie, pe plan societal. Dar să vedem prezentarea pe care Mircea Cărtărescu o face societăţii postmoderne:

…Omul se confruntă cu experienţe psihice nemaiîntâlnite în trecut, unele grave şi traumatizante […] şocul accelerării exponenţiale a ritmului vieţii, a schimbării tot mai frecvente a decorurilor, cunoştinţelor, mediului de viaţă, […] [ceea ce se numeşte] *tranzienţă*. […] Dispariţia realităţii, a lui *outside*, […] nu este doar o consecinţă a vieţii în interiorul fluxului informaţional, ci este, în primul rând, un epifenomen al filosofiei specifice postmoderne […]. *Perspectivismul* lumii moderne, tradus prin dezagregarea oricărei autorităţi şi prin relativizarea valorilor poate produce și el un sentiment de dezorientare şi perplexitate culturală. Într-un cuvânt, toate vechile obişnuinţe umane, legate de viaţa într-o lume relativ statică şi stabilă, cu valori tradiţionale bine stabilite, cu o împărţire clară a rolurilor sociale, par să se dezintegreze într-un flux anarhic, aleatoriu, semireal de evenimente. Viaţa devine ceva asemănător unui vis sau unei ficţiuni literare. […] Aceste trăsături speciale ale lumii postmoderne ridică un mare număr de probleme. […] Cele mai dificile par a fi dilemele morale şi religioase ale unei lumi care, programatic, refuză orice fundamentare metafizică şi orice valoare absolută. […] Oriunde s-a produs dezideologizarea şi abolirea credinţelor absolute (ca în lumea occidentală şi mai ales în cea americană de azi), societatea a devenit mai complexă, mai prosperă şi

246 *Ibidem*, p. 13.

mai liberă, în ciuda costurilor psihologice…[247]

Cu alte cuviare, ne asumăm costurile psihologice, dar vrem libertate absolută… Ori de câte ori sfidăm legile și poruncile lui Dumnezeu („prospectul Producătorului") care sunt normative pentru buna „funcţionare" a vieţilor noastre, cu scopul de a accede chipurile la o libertate deplină, dăm de încurcături și probleme, pe plan relaţional, pe planul sănătăţii trupului și a minţii; dăm de adicţii și înrobiri fără ieșire, căci „Libertatea nepovăţuită [de legile lui Dumnezeu] este maica patimilor" (Filocalia).

Iată-ţi soarta, partea pe care ţi-o măsor, zice Domnul, pentru că M-ai uitat şi ţi-ai pus încrederea în minciună (Ieremia 13: 25).

Chiar și ateii vorbesc despre marile sfârșituri: „Dat fiind faptul că un asemenea „sfârșit" plutește deasupra noastră, catastrofismul răspândit în cultura actuală este departe de a fi o atitudine nemotivată".[248] Teoreticienii postmodernităţii vorbesc și de o frică inexplicabilă ce cuprinde sufletul omului – *Weltangst* – este vorba de problemele psihologice (o consecinţă a problemelor morale), care se intensifică pe măsura îndepărtării omului de Centrul său. „Soluţia cea mai bună este cultivarea fricii de Dumnezeu, pentru că această frică le înlocuiește pe toate celelalte" (Ph. Yancey).

baba

CAPITOLUL 14
VALORILE MORALE ÎN POSTODERNITATE

NEUTRALITATE AXIOLOGICĂ

247 *Ibidem*, pp. 13-22.

248 G. Vattimo, *op. cit.,* p. 8.

Modernii au încercat să „fabrice” un cod moral luminat de raţiune, universal valabil, ce putea fi învăţat ca o materie şi impus spre ascultare. Se credea sincer că vidul lăsat în domeniul moral de lipsa de relevanţă a Revelaţiei scrise (Secolul Luminilor), iar în secolul următor, vidul lăsat de „moartea lui Dumnezeu” (Nietzsche), putea fi umplut cu un cod etic acceptabil de către orice fiinţă raţională, tocmai datorită raţionalităţii sale. Kant a pretins chiar că a descoperit principiile universale şi necesare ale comportamentului uman care se susţin prin ele însele – acele faimoase *imperative categorice*, ce se fac auzite de *voinţa bună,* prin raţiune. Astfel raţiunea a fost plasată în centrul universului moral. Dar încercările modernilor de a ticlui un astfel de cod a eșuat. Am văzut că până și în perioada modernităţii târzii, Comte visa la un asemenea cod etic, pe care-l credea realizabil.

Reprezentanţii gândirii moderniste credeau că tocmai imperativele absolute ale Scripturii se făceau vinovate de sălbăticirea oamenilor. Tocmai ele generaseră împotrivire, înrăindu-i pe oameni, care în esenţă erau buni şi care aveau nevoie de un cod etic luminat de raţiune, fără constrângeri, care va avea darul de a-i „umaniza”. Aşa se face că filosofii şi sociologii epocii moderne s-au luptat cu inventarea acestui cod etic, arătând foarte multă neîncredere în impulsurile morale şi în conştiinţa morală ca un *dat* aprioric al omului. Ele erau considerate doar un produs al evoluţiei şi al mediului cultural, deci elemente prea ambigue şi prea firave pentru a fi luate în considerare atunci când era vorba de ordinea socială. Dar societatea postmodernă recunoaşte faptul că fenomenele morale nu prezintă o regularitate, nu sunt repetitive, predictibile, într-un fel care să permită îndrumarea lor prin reguli. Astfel, se ajunge la ceea ce se va numi „demisia eticii”.

Omenirea susţine de acum principiul neutralităţii axiologice. În Occident se vorbeşte chiar şi despre o educaţie eliberată de valori (*value-free education*), ceea ce

este o contradicţie în termeni. *Rău*, în accepţiunea societăţii contemporane, este doar ceea ce interferează cu drepturile *celuilalt* sau ceea ce contravine ordinii sociale. În rest, toate valorile de viaţă, toate stilurile, alternativele, sunt la fel de acceptabile, chiar şi cele care contravin moralei naturale. Prohibiţiile, după părerea lui Barreau, *nu* sunt recomandabile, indiferent de ce natură ar fi ele, mai ales cele sexuale, deoarece libertatea sexuală este arhetipul libertăţii individuale.[249] Morala postmodernă este deci o „morală" egocentrică, individualistă, ceea ce este o contradicţie în termeni, deoarece a fi moral înseamnă a fi „pentru" *celălalt.* Acest adevăr îmi spune că semenul meu îmi este dat în grijă, ceea ce m-ar constrânge, m-ar responsabiliza –, un lucru deranjant pentru un *eu* egocentric.

Postmodernitatea este epoca eliberării finale de toate constrângerile, regulile şi poruncile, chiar şi de bunul simţ; „omul postmodern se poate, în sfârşit, odihni în «sabatul postdatoriei»(*l'après-devoir*), o epocă postdeontologică în care comportamentul nostru a fost eliberat de ultimele vestigii ale «infinitelor datorii» opresive, ale «poruncilor» şi «obligaţiilor absolute»".[250] Singurele absoluturi recunoscute sunt toleranţa, libertatea autonomă și demnitatea umnană, așa cum este înţeleasă de omul firesc.

FRAGMENTAREA/ RELATIVIZAREA VALORILOR

După cum arătam mai sus, modernii credeau în valorile moștenite de la înaintașii lor creștini, dar negau Sursa acestora, negau Temeiul lor metafizic. Valorile erau subîntinse de temeiul metapovestirilor, care la rândul lor erau fundamentate pe raţiunea unică, universală (temeiul temeiului). Dar Nietzsche a atacat raţiunea în favoarea

249 Jean-Claude Barreau, *op. cit.,* p. 25.

250 Rainer Maria Rilke, în *Introducere: Moralitatea în perspectivă modernă şi postmodernă*, la Z. Bauman, *Etica postmodernă*, Ed. Amarcord, Timişoara, 2000, p. 6.

retoricii. Furia lui se dezlănţuie împotriva raţiunii dialectice pentru „păcatul" impardonabil de a fi alungat bucuria şi elementul dionisiac din vieţile oamenilor, adică însăşi esenţa vieţii, după părerea lui. În postmodernitate, se dă un ultim duel între „dialectic" şi „retoric" – spune Christopher Norris – cu câştigul decisiv al retoricului,[251] ceea ce înseamnă, implicit, câştigul elementului dionisiac al vieţii, în detrimentul celui apolinic. Fonologismul câştigă în detrimentul logocentrismului. Raţiunea a fost deci discreditată şi atacată în obiectivitatea ei şi apoi sfâşiată într-o puzderie de „raţiuni" locale sau contextuale. Odată cu fărâmiţarea raţiunii (temeiul temeiului), metadiscursurile, ce legitimau *valorile modernilor s-au prăbușit. Gândirea postmodernistă se caracterizează printr-un scepticism radical în faţa oricărei pretenţii de obiectivitate, de coerenţă şi exhaustivitate.* Iar societatea postmodernă a pierdut până şi amintirea „busolei morale" – memoria valorilor creştine.

Odată cu negarea Sursei valorilor, acestea au început să se relativizeze, pentru că nu mai aveau un punct de referinţă exterior și imuabil în raport cu care să fie definite și înţelese. În societatea postmodernă, această relativizare devine evidentă. Unele valori sunt deconstruite şi negate, altele devin dependente de condiţiile contextuale şi locale. Cu alte cuvinte, definiţia lor a început să varieze în funcţie de subcultura unei grupări sociale sau etnice, dar şi în funcţie de scopul acesteia, într-o anumit context. Astfel s-a ajuns la fragmentarea valorilor, care, de acum, sunt considerate a fi doar niște „constructe sociale" (create de societate) de folos pentru o anumită cultură și pentru o anumită perioadă istorică, dar nu adevărate sau drepte într-un sens universal.

Mircea Cărtărescu a încercat să explice scepticismul faţă de valorile absolute, spunând că oamenii au început să vadă în acestea depozitarul de prejudecăţi al umanităţii,

---

251 cf. Christopher Norris, *Deconstruction. Theory and Practice*, Routledge, London and New York, 1991, p. 62.

sursa discriminării şi a totalitarismelor, deoarece toate războaiele şi crimele de-a lungul istoriei se făcuseră tocmai în numele acestor valori. „Numai acolo unde nu există instanţă terminală și „întrerupătoare”, blocantă – valoarea supremă-Dumnezeu –, valorile se pot desfășura în adevărata lor natură, care este convertibilitate și o transformabilitate, procesualitate indefinită.”[252] Așadar proclamarea „morţii lui Dumnezeu” era necesară pentru a devaloriza valorile supreme. Absoluturile îngrădesc, obligă, deranjează, culpabilizează. Dar relativizarea valorilor constituie o condiţie necesară şi fericită pentru ca omul – măsura tuturor lucrurilor – să poată crea noi valori temporare, dar utile pentru contextul său socio-cultural specific:

„Trăim într-adevăr o epocă nihilistă [...], dar nihilismul este până la urmă singura noastră şansă, pentru că el înseamnă puterea de a crea la nesfârşit adevăr şi valoare, chiar dacă pieritoare, asemenea lucrurilor, în locul unor false norme şi dogme date o dată pentru totdeauna [se referă la absoluturile biblice]. [... Acestea] sunt idei «nihiliste» dar ele sunt premisele necesare singurei abordări optimiste, pozitive a lumii de azi: cea postmodernă.”[253]

Legile și poruncile lui Dumnezeu, conţinătoare ale valorilor absolute, erau asemenea unor garduri protectoare, garantând viaţa însăși. Dar omul-prometeu celebrează „nihilismului deplin” ca pe unica sa șansă de a crea valori și de a le ierarhiza după bunul său plac, făcând din acest proces cameleonic de răsucire, schimbare și pervertire a valorilor o glorie a sa. „... Îţi dai ifose, ca și când ai fi Dumnezeu” (Ezechiel 28: 6). Vom observa – spune Marino – „concentrarea spiritului antitradiţional asupra poziţiilor-cheie care sunt: dogmele, normele, legile,

252 G. Vattimo, *op. cit.,* p. 23.

253 M. Cărtărescu, *op. cit,* p. 19-20.

canoanele literare, ierarhiile oficiale, scările de valori impuse, sclerozate.”[254]

Omul postmodern îşi stabileşte singur gardurile, mutându-le încoace sau încolo, după bunul său plac. Astfel se ajunge la situaţii tensionate când unii ar împinge gardul mai încolo, iar alţii ar trage de el să-l aducă mai încoace. În cele din urmă, pentru a proteja ordinea socială, oamenii au recurs la *stabilirea valorilor prin consens social*, care, după părerea lui Adorno nu este altceva decât „o conexiune de orbire colectivă”.

O pluralitate de adevăruri?

Ce s-a întâmplat cu *Adevărul*? Nietzsche vorbea încă în secolul al XIX-lea despre o multiplicitate de adevăruri: adevăr „simplu”, „urât”, „respingător”, „anticreştin”, „imoral”. „Căci – zice el – şi asemenea adevăruri există.”[255] Concluzia lui Habermas, care a căutat întreaga sa viaţă forme universale pentru raţionalitate, este că nu există *adevăr*, ci doar *adevăruri*, fiecare adevăr pentru publicul lui, ceea ce s-ar putea numi „localizarea adevărului”,[256] respectiv relativizarea, dizolvarea acestuia, căci odată cu „moartea lui Dumnezeu”, valorile absolute de odinioară devin superflue. „La Nietzsche Dumnezeu moare tocmai pentru că [...] trebuie negat în numele aceluiași imperativ de adevăr care ne-a fost întotdeauna prezentat ca o lege a [Llui, odată cu [El] pierde sens și imperativul adevărului.”[257]

[Nietzsche] critică valorile superioare ale civilizaţiei cu ajutorul unei reducţii „chimice” a acestor valori, descompunându-le în elementele componente, dincoace de orice sublimare. Rezultatul acestei analize chimice: Credinţa în superioritatea adevărului asupra neadevărului

254 Adrian Marino, *Modern, modernism, modernitate*, Ed. pentru Literatură Universală, Bucureşti, 1969, p. 71.

255 F. Nietzsche, *Despre genealogia moralei*, p. 13.

256 Faith and Modernity..., p. 37.

257 G. Vattimo, *op. cit.,* p. 26.

sau asupra erorii s-a impus în situaţii de viaţă determinate (nesiguranţă, *bellum omnium contra omnes* etc.) […] Noţiunea de adevăr se dizolvă. Dumnezeu moare ucis de religiozitate, de voinţa de adevăr pe care credincioșii săi au cultivat-o și care îi fac să recunoască că acest Dumnezeu este o eroare de care se pot lipsi. […] Din moment ce noţiunea de adevăr nu mai subzistă, temeiul nu mai funcţionează deoarece nu mai există niciun temei…”[258]

Temeiul metafizic ultim este perceput de Vattimo ca un „zid” de care te izbești. Acesta te reduce la tăcere și nu îţi permite să pui întrebări. Binele, Răul, Adevărul etc. sunt definite în Lege, ele sunt valori imuabile, universale. Atunci – susţine Vattimo – acest temei trebuie atacat și erodat, pentru „a lărgi sferele libertăţii”. Cu alte cuvinte, noi, oamenii, dorim să distrugem fundamentul metafizic, pentru a ne putea crea propriile valori – o pluralitate de adevăruri cu o pluralitate de nuanţe – pe care le vom defini după bunul nostru plac deci nu vom permite ca cineva (nici Divinitatea) să ne impună niște absoluturi – un „zid” de care te izbești, fără drept de apel. „Sfârșitul metafizicii [înseamnă] sfârșitul viziunii unitare. Aceste sfârșituri sunt niște *chances*. Multiplicarea interpretărilor înseamnă eliberarea unei pluralităţi de forme de viaţă între care putem să alegem sau pe care le putem face să convieţuiască”,[259] în virtutea noii toleranţe. Dorim varietate, schimbare, nu monotonie, suprafaţă, nu profunzime, nici seriozitate. Dorim să elaborăm noi înșine și să experimentăm o mare varietate de adevăruri. De aceea, în societatea postmodernă, adevărul, nu mai este un concept moral, ci unul instrumental de comunicare şi interrelaţie, foarte apropiat de conceptele estetice.[260] Cu alte cuvinte, adevărul nu mai are o dimensiune axiologică. Dacă el nu mai este definit în raport cu adevărul absolut, nu se mai ştie exact ce este adevărul. Sau așa cum zice

258 *Ibidem,* p. 164-165.

259 *Ibidem,* p. 186.

260 cf. M. Cărtărescu, *op. cit.*, p. 20.

Mcdowell: „Dacă nu există un adevăr care este «mai adevărat» decât orice alt «adevăr», atunci niciun adevăr nu merită să fie apărat.”[261] Odată cu surparea adevărului, convingerile și moralitatea nu mai au un temei. Orice afirmaţie este doar o părere subiectivă, o opinie. Iar toate opiniile au pretenţia de egalitate, deoarece nu există nicio modalitate raţională de a le ierarhiza.

Cu toată această confuzie și înceţoșare a minţii umane, caracteristică acestei epoci postcreştine, glasul lui Hristos continuă să răsune peste veacuri, neschimbat: *Eu sunt Calea, ADEVĂRUL şi Viaţa!* (În 14: 6) *Cine are urechi de auzit să audă!* (Mt. 11: 15)

Ce s-a întâmplat cu Dreptatea?

În epoca postmodernă, fiecare grupare socială îşi are „dreptatea” ei aparte, căci ea poate fi apărată raţional numai în cadrul contextului social care a generat-o, și care deci îndeplineşte condiţiile identităţii semantice. În condiţiile *pluralismului omogen* al societăţii postmoderne, acţionează principiul *egalitarismului radical,* ceea ce înseamnă că legitimitatea sau ilegitimitatea existenţei unor grupări sociale nu se mai judecă pe baza opoziţiilor binare de drept/nedrept, adevărat/fals, moral/imoral etc. Proiectul modern de a vorbi în numele dreptăţii pentru toţi membrii societăţii este de acum desuet. Grupările sociale se luptă în parlamente pentru a intra în legalitate şi implicit în „normalitate”. Expresia „în numele dreptăţii” nu mai are sens în societatea postmodernă, unde fiecare grupare socială îşi are „dreptatea” sa la fel de „dreaptă” ca şi a celorlalţi. Așadar, „factorul de decizie nu va mai fi conceptul de dreptate, ci o simplă problemă de «decibeli», perseverenţă și intimidare: care grup poate să strige mai tare, să facă lobby mai insistent și să inspire mai multă frică și oroare”.[262] Bine spunea Berdiaev că această

261 Josh Mcdowell & Bob Hostetler, *Noua toleranță,* Ed. Aqua Forte, Cluj-Napoca, 2005, p. 48.

262 Josh Mcdowell & Bob Hostetler, *Noua toleranță,* Ed. Aqua Forte, Cluj-

tendinţă înspre egalitarism este „entropia societăţii”. Nu mai există un etalon moral absolut care să-i ajute pe oameni în soluţionarea diferendelor privitor la pretenţia acestora la „dreptate”.

Dreptatea și noua toleranţă sunt incompatibile, antinomice. Cea din urmă dizolvă dreptatea ca un puternic coroziv demonic, căci „Toleranţa este virtutea omului fără convingeri” (G. K. Chesterton). Dacă pe o hartă nu sunt marcate punctele cardinale, oricum o vei întoarce, va fi tot bine.

Într-un capitol anterior, am arătat că în California, de exemplu, este drept ca un băiat, care se simte fetiţă, să folosească garderoba și toaleta fetelor. Este drept să menajezi sentimentele unui travestit și să nu afirmi în faţa lui că familia se poate înjgheba doar dintr-un bărbat și o femeie, pentru ca să nu fii învinuit de hărţuire. Este drept să-i îndoctrinezi pe copii, începând de la grădiniţă, cu tot felul de informaţii privind sexualitatea și relaţiile intime. În mai multe ţări, este drept să-ţi ignori dotarea biologică și să optezi pentru o schimbare de identitate. Este drept să alegi dintre multele și variatele forme de familie pe cea care îţi convine. Este drept să hotărăști momentul și felul propriei morţi etc.

Josh Mcdowell redă și un caz foarte bizar, care în urechile noastre sună deocamdată a subiect de roman. Dar atunci când nu mai credem în dreptate și nici măcar în bunul simţ comun, orice se poate întâmpla:

baba o mamă creștină cu doi băieţi – unul de cinci și altul de opt ani –, a divorţat în momentul în care soţul ei și-a exprimat dorinţa de a avea o intervenţie chirurgicală în scopul schimbării identităţii biologice. Voia să devină „femeie”, pentru a trăi cu o altă femeie, ca lesbiană. El dorea să obţină și custodia băieţilor. După operaţie, tatăl trăia într-un „trio” promiscuu, cu un bărbat care îşi schimbase și el identitatea biologică, dar și cu un alt bărbat travestit. După destrămarea acestui „trio”, tata s-a

Napoca, 2005, p. 48.

căsătorit cu partenerul său (devenit „femeie”). Iniţial mama a obţinut custodia băieţilor, dar Curtea de Apel a statului a intervenit, *inversând decizia și favorizându-l pe tată*. Deci cei doi băieţi au fost daţi în îngrijirea tatălui.[263] *baba*

Dreptatea, care nu poate exista fără adevăr, a devenit definită în funcţie de scop, interes, situaţii, consens… Cu o vorbire iscusită orice se poate justifica.

În epoca postmodernă se vorbește despre marile „sfârșituri” („sfârșitul istoriei”, „sfârșitul geografiei”, „sfârșitul datoriei” „sfârșitul creștinismului” etc.), dar și mai dureroase sunt: „sfârșitul adevărului și ai dreptăţii”, „sfârșitul valorilor absolute”. Omul merge împotriva logicii și împotriva simţului său moral, al conștiinţei sale, doar pentru a fi și a vorbi *„politically corect”,* pentru se alinia la trendul epocii: noua toleranţă.

INVERSAREA VALORILOR

Vattimo celebrează nihilismul deplin, pe care-l definește ca fiind „o experienţă de plenitudine, de glorie, de *ontos on*, doar dezlegată de pretinsele valori ultime și raportată în schimb, în mod emancipat, la valorile pe care tradiţia metafizică le-a considerat întotdeauna joase și ignobile și care sunt adesea răscumpărate la adevărata lor demnitate.”[264] Autorul se referă la valorile minorităţilor ignorate și „oprimate”, inclusiv la valorile alternativelor de viaţă condamnate de opinia publică tradiţională. Aceste valori „joase și ignobile” trebuie „răscumpărate la adevărata lor demnitate” de cei care le practică, dar impuse și celor din jur, ceea ce înseamnă inversarea valorilor și încercarea de a le universaliza (de a le „băga pe gât” tuturor oamenilor).

Mai mult, grupările separatiste nu se mai mulţumesc nici cu principii morale enunţate și chiar legalizate, pentru

263 cf. *Ibidem,* p. 56.

264 G. Vattimo, *op. cit.,* p. 27.

că, așa cum zic reprezentanţii lor, acestea nu ar putea suprima reacţiile emoţionale instinctive ale majorităţii (cum ar fi repulsia, oroarea etc.) faţă de anumite comportamente deviante. Pentru a schimba această stare de lucruri, ar trebui furnizat un nou limbaj, care să faciliteze reacţii noi – ceea ce ne amintește de „nouvorba" lui Orwell. „Prin «limbaj nou» – spune Rorty – înţeleg nu numai cuvinte noi, dar și întrebuinţări greșite creative ale limbajului – cuvinte familiare folosite în moduri care iniţial sună nebunește. Ceva considerat în mod tradiţional o monstruozitate morală poate deveni obiectul satisfacţiei generale..."[265] Popularitatea ridicată a unei descrieri alternative a ceea ce se întâmplă „extinde spaţiul logic" – spune Rorty. Este cam același lucru cu sintagma New Age de „expansiune a conștiinţei". Rorty sugerează ca „noul limbaj vorbit de grupul separatist [...] să se împletească cu limbajul predat în școli".[266] Deci acţiunea de „spălare a creierului" trebuie început de la o vârstă fragedă, ceea ce am asemăna cu un proces premeditat de infectare a umanului cu scopul aducerii acestuia la o stare de *adiaforie* morală (desensibilizare morală).

Există anumite comportamente, situaţii, atitudini, mirosuri, descrieri, la care tresari involuntar, pentru că-ţi generează oroare și scârbă. Iată un exemplu în acest sens: *Ea s-a aprins după niște necuraţi, a căror carne era ca a măgarilor și a căror apropiere era ca a armăsarilor* (Ezechiel 23: 20). Nu că acest verset s-ar referi la alternativele de viaţă, dar există realităţi care nu sunt compatibile cu felul în care suntem alcătuiţi și de aceea ne generează o repulsie pe care nu o putem controla și care nu se va putea eradica, în ciuda implementării așa-zisei „nouvorbe".

Procesul de inversare a valorilor cuprinde tot mai multe ţări europene, care încep să ia măsuri concrete pentru a implementa noua toleranţă, în numele unor interrelaţii mai umane, mai „inclusive". Astfel în Suedia, s-

265 R. Rorty, *op. cit.,* p. 136.

266 *Ibidem*, p. 159.

a început un proces de certificare a școlilor, bibliotecilor și a diverselor organizaţii, cu scopul „lăudabil” de a oferi un mediu prielnic de muncă angajaţilor și un tratament respectuos clienţilor, din perspectiva comunităţii LGBT. Pentru a primi un astfel de certificat, angajaţii trebuie să participe la niște cursuri de pregătire privind alternativele de viaţă (a se citi „îndoctrinare”). Programul caută să „schimbe atitudini” și reacţii instinctive vizavi de stilurile de viaţă deviante, prin combaterea discriminării și promovarea egalităţii de șanse pentru toate aceste stiluri.

Programul implementat presupune înlăturarea de pe rafturile bibliotecilor publice a cărţilor care promovează rolurile tradiţionale ale fiecărui sex, rescrierea cataloagelor şi a fișierelor într-un limbaj în întregime neutru din perspectiva genului, și învăţarea unor sintagme noi – ceea ce Orwell numea „nouvorbă”. Așadar, vocabularul folosit de angajaţi în interacţiunile lor zilnice cu clienţii, trebuie regândit, restructurat. După o perioadă de trei ani, cursurile de „îndoctrinare” se repetă, pentru ca certificarea să poată fi reînnoită.

La sfârșitul anului 2013 Sinodul Bisericii Suedeze a adoptat o moţiune prin care cere Consiliului Bisericii să încurajeze implementarea acestei certificări între angajaţii Bisericii Suedeze”. Directorul RÂSL (*The Swedish Federation for Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Rights*), Ulrika Westerlund, spune că atunci când textele religioase sunt folosite ca argumente împotriva comportamentului deviant al comunităţii LGBT, ***programul de certificare va impune să nu se citeze din „biblie”*** (cu „b” mic) împotriva homosexualităţii (s. n.).[267]

Poate că vom ajunge și vremea când Biblia va fi declarată literatură periculoasă, ostilă, depășită și de aceea, interzisă.

În romanul lui Orwell, *1984*, la Ministerul Adevărului se revizuia și se rescria istoria. Autorul folosește termenul de „dublugândit” pentru inversarea valorilor, un întreg

267 cf. http://www.zenit.org/en/articles/thoughtcrime-in-sweden

proces de redefinire a acestora, care se făcea în concordanţă cu directivele conducătorului: Fratele cel Mare. Astfel, „Război înseamnă Pace, Libertate înseamnă Sclavie, Ignoranţă înseamnă Tărie etc.”

Vai de cei ce numesc răul bine, şi binele, rău, care spun că întunericul este lumină, şi lumina, întuneric, care dau amărăciunea în loc de dulceaţă, şi dulceaţa în loc de amărăciune! (Isaia 5: 20)

Multe căi i se par bune omului, dar la urmă duc la moarte (Prov. 16: 25) Și *Ce veţi face la urmă?* (Ier. 5: 21). Pentru fiecare fiinţă umană, oricât de bine s-ar ţinea ea, vine în mod inexorabil acel „la urmă”. Ferice de cel ce gândește în perspectivă şi-şi preschimbă veșmintele sufletului, spălându-le în sângele Mielului pentru a fi gata pentru acel moment: „la urmă”.

baba

În epoca actuală, credinţa în Dumnezeu este considerată a fi o naivitate sau un fanatism deplasat. De aceea, omul-rege îşi ia libertatea de a ataca valorile ce originează în Realitatea Fiinţială Supremă. Dar abolirea valorilor divine, normative pentru o umanitate plenară, duce la o „clătinare”, o destabilizare generală a tuturor lucrurilor rânduite și așezate de veacuri. În centrul moralei rămâne omul, demnitatea și alegerile sale. În numele „noii toleranţe”, trebuie admise o multitudine de așa-zise „adevăruri” sau „valori”, ceea ce duce la o confuzie morală și o destabilizare a fiinţei lăuntrice a omului. Niciun conflict nu se mai poate soluţiona apelând la un punct de referinţă absolut, la un adevăr ultim, transcendent. Nu mai rămâne decât relativul sociologic şi statistic, o etică statistică – sistem de valori fundamentat pe adeziunea majorităţii, ceea ce nu mai se poate numi morală. Unele voci pledează pentru necesitatea unor valori „necondiţionate”[268] (a se citi „absolute”), pentru ca

268 Claude Lévi-Strauss, *De près et de loin*, Ed. Odile Jacob, Paris, 1996, p.

societatea să se poată menţine ca atare. Dar acestea nu pot fi impuse societăţii. Voinţa și forul lăuntric al oamenilor nu pot fi controlate, așa cum visa s-o facă Comte. Aceste valori încolţesc și rodesc deplin în vieţile celor născuţi din Dumnezeu (cf. În 1: 12 – 13), care aleg să înoate împotriva curentului, a „mersului lumii acesteia, după domnul puterii văzduhului” (El. 2: 2). Căci omul trupesc nu poate face decât faptele trupului, ale firii pământești. El nu poate depăși o moralitate comună, dictată de legea morală naturală din lăntrul său. Dar omul duhovnicesc, devenit un templu binecuvântat al Duhului Sfânt, poate face roada Acestuia (cf. Galateni 5: 19 – 23). Aceste valori (roada Duhului) nu ţin numai de o anumită educaţie sau de un anumit mediu cultural, ci sunt rodite de Duhul, în omul nou care viază în Hristos. Morala unui om ţine de esenţa lui, iar esenţa omului este hotărâtă de izvorul la care este cuplat – fie *eul,* fie Fiinţa.

Într-un asemenea context de nesiguranţă, este lăudabil orice efort care încearcă să „deschidă o fereastră” spre re-legarea omului de Origine și implicit de valorile Acestuia. Aceasta este singura nădejde de lumină și viaţă plenară, în special în rândul generaţiei tinere.

baba

PARTEA IV

OMUL SUB ASALTUL MASS-MEDIA

CAPITOLUL 15

MASS-MEDIA CA INSTRUMENT AL REMODELĂRII GÂNDIRII

121: «Une société ne peut se maintenir si elle n’est pas attachée inconditionnellement à des valeurs, lesquelles, pour être inconditionelles, doivent avoir un aspect sensible qui les protège du travail de sape de la raison.»

În epoca noastră „… mass-media a dobândit mai ales datorită hegemoniei culturale a televiziunii, un rol și o putere excepţionale; ea tinde să se impună ca putere autonomă în stare să modifice serios nu numai viaţa politică, ci și pe cea economică, nu numai viaţa culturală, dar și pe cea morală […]. Această omniprezenţă mediatică [este] dublată de o putere de influenţă fără precedent. […] Mass-media se erijează în «a patra putere».”[269]

Este vorba de rolul crescând al „mediacraţiei” – cum o numește Lipovetsky – care se constituie într-un adevărat subsistem social, având o puternică forţă socială și credibilitate în rândul populaţiei.

STRUCTURA SISTEMULUI MASS-MEDIA

Publicul ţintă: o colectivitate masificată

Publicul ţintă al mesajelor/emisiunilor este SOCIETATEA DE MASĂ – consumatorul de informaţie și distracţie. Ce definiţie i-am da? Este vorba de o „masă amorfă” în care comunitatea este înlocuită cu o colectivitate „masificată”, deoarece „cheagul” ce garanta coeziunea societăţii – valorile, credinţele și tradiţiile comune – au dispărut. O comunitate se caracterizează prin unitate, socializare, relaţii amicale, interese și convingeri comune – o subcultură unitară. Pe când o colectivitate este o îngrămădire de oameni anonimi, o colectivitate atomizată, adusă la același numitor de „hrana” uniformizantă a culturii de masă.

„Începe *prefabricarea* omului și a colectivităţii; altfel spus, fabricarea *omului-masă*”[270] – omul nivelat de tăvălugul mesajelor transmise prin diversele forme mass-

269 Gilles Lipovetsky, *op. cit.,* p. 262.

270 Maxim I. Danciu, *Mass-media. Modernitate, postmodernitate, globalizare,* Ed Tribuna, Cluj-Napoca, 2005, p. 241.

media. Este vorba de o „hrană” manipulantă ce modelează pe neobservate concepţia despre lume și viaţă a omului, convingerile lui – esenţa lui. Spune-mi ce consumi, ca să-ţi spun cine ești, căci, prin aderare lăuntrică, omul se ospătează cu ceea ce vede, ceea ce aude și ceea ce citește, devenind aidoma cu hrana consumată. Așa spune și Scriptura despre cei lipsiţi de discernământ, care înghit cu ușurinţă cele fals strălucitoare: *„Au mers după nimicuri și au ajuns ei înșiși de nimic”* (Ier. 2: 5), ușurei ca pleava pe care o spulberă vântul.

Relaţiile comunitare de odinioară și-au găsit un înlocuitor mult mai comod și mai la îndemână. Este vorba de mass-media cu toate formele ei mai vechi și mai noi, care i se oferă omului ca „prieten” agreabil și distractiv –, înlocuitor de succes al relaţiilor interumane, dar și un posibil tobogan spre înrobirea sufletului.

Omul grăbit al secolului nostru trece gândit pe lângă semeni, asemenea unei monade izolate și anonime, cu mintea aţintită spre următorul popas „urgent”. Ne întrebăm dacă nu cumva am ajuns să funcţionăm asemenea unor mecanisme – parte integrantă a unui angrenaj uriaș, dar impersonal. Același lucru îl spune și Steinhardt: „De când cu introducerea calculatoarelor în toate domeniile de activitate, trăim un fel de animism mașinist.”[271]

Un conţinut uniformizant

Publicul este hrănit cu ceea ce vom numi CULTURA DE MASĂ**.** Uniformizarea și masificarea societăţii se realizează tocmai prin „hrana” culturală consumată de aceasta. Este vorba de o cultură produsă industrial, difuzată masiv prin intermediul unei tehnici ultrasofosticate care-și întinde tentaculele, împlentându-și-le tot mai strâns în jurul globului – *Our global village* (McLuhan). Conţinutul transmis este cultura populară sau cultura pop – o cultură a imaginilor ieftine, a spectacolului emoţionant. Ofertele ei sunt agreabile, disponibile și

271 N. Steinhardt, *Jurnalul..., op. cit,* p. 334.

omniprezente; de aceea se vorbește de o „democratizare a culturii”, fapt care a răspândit un anumit tip de gândire şi o tendinţă spre un mod de viaţă democratic, pretutindeni în lume.

Cartea – temeiul culturii tradiţionale – trece pe un plan secundar, căci pentru mulţi ea a devenit plictisitoare. Cine mai gustă în tihnă profunzimile unei cărţi de o înaltă cultură? Cine mai are timp pentru descrieri literare nuanţate *à la* Sadoveanu? Cultura literară înaltă care a dominat timp de cinci secole este înlocuită de film, televiziune și internet – sursa preferată de *entertainment* și *infotainment*.

Asistăm la simplificarea și chiar vulgarizarea conţinuturilor, la eliminarea dimensiunii intelectuale în favoarea discursului afectiv, emoţionant, ceea ce în Vest este cunoscut sub denumirea de *human interest.* „Omul-maşină”, „omul-alergare” se reîntoarce cu nostalgie spre ceea ce este specific uman – sentimente, emoţii, „momente umane” (Larry Crabb) – stârnite drept sau strâmb, deci în conformitate cu menirea lui de coroană a creaţiunii sau într-un mod potrivnic acestei meniri: într-un mod păcătos, lasciv, vulgar. Dar pentru mass-media, care caută „să-și vândă marfa” cu orice preţ, important este felul în care mesajul suscită interesul clientului, felul în care îl influenţează la nivel afectiv, felul în care-i poate gâdila firea pământească, și nici pe departe nevoile reale ale omului lăuntric care va trăi veșnic. Astfel, omul „nu se mai străduieşte să înăbuşe dorinţa, ci să o exacerbeze şi să o deculpabilizeze: bucuria clipei, templul eului, al trupului şi al confortului au devenit Noul Ierusalim al timpurilor postmoraliste”[272].

Mass-media sensibilizează, emoţionează, fără a trasa direcţii morale, căci în epoca noastră psihologismul trece înaintea moralismului. Este vorba mai degrabă de o morală sentimental-mediatică. Sentimentul are preeminenţă în raport cu vechile imperative categorice, prin care Kant definea legea morală naturală – un dat sfânt implantat în

272 G. Lipovetsky, *op. cit,* p. 62.

AND-ul fiecărui om (cf. Rom. 2: 14 – 15). Pornirile carnale ale inimii și dorinţele acesteia sunt legitimate și trec sfidătoare peste orice îngrădiri morale, căci interesul mass-media este de a câştiga adeziunea publicului, pe lungimea de undă a firii pământești, a hedonismului fără limite. Omul este manipulat de „inteligenţa tactică a celor ce comunică" (Lipovetsky), cu scopul de a-i câştiga ca și consumatori, dar în spatele lor recunoaştem entităţile întunecate responsabile de *mersul lumii acesteia, după domnul puterii văzduhului* (El. 2: 2).

Astfel, criteriul moral, cel ziditor pentru suflet și criteriul estetic sunt înlocuite cu „plăcutul vulgar". Contează *ratingul* (numărul de telespectatori care au accesat emisiunea), nu conţinutul sau felul în care acest conţinut modelează, spre viaţă sau spre moarte, omul lăuntric al telespectatorilor. „Fără morală, mass-media nu are decât un obiectiv: să facă să se vorbească despre ea, să-și vândă «marfa», să-și mărească audienţa prin orice mijloace."[273]

Așa după cum arătam mai sus, cultura de masă nivelează gusturile, opiniile, paradigmele, dizolvându-le pe cele tradiţionale, care asigurau coeziunea societăţii. Ea „se bazează pe structuri repetitive, ușor de înţeles care îi dau consumatorului o anume senzaţie de confort intelectual, nesolicitându-i prea mult fantezia și care-l fac să trăiască senzaţii intense, dar superficiale".[274]

În ceea ce privește conţinutul mesajelor, „contează numai scânteierea, răpăiala" (Pérez Tornero). Contează caracterul *fatic* al comunicării, caracterul pur exterior al limbajului – *Înșirând cuvinte goale/ Ce din coadă au să sune.* Postmodernitatea este era „fonologismului", în detrimentul logocentrismului (Derrida). Retorica are prioritate în raport cu logica şi cu dialectica. Contează să ştii folosi cuvintele într-un anumit fel, să fii patetic, teatral, bombastic, nu neapărat logic. Acum se pune accent pe *show*, pe aparenţe, pe ambalaj, pe mască, pe jocuri de

273 *Ibidem*, p. 258.

274 M. I. Danciu, *op. cit.,* p. 249.

lumini şi sunete, ca divertisment, care să poată reţine atenţia omului saturat al lumii postmoderne. Nu se pune problema conţinutului, deoarece omul a ajuns dincolo de comunicare.

Există o degradare:
La început e Cuvântul, Logosul
Oamenilor li se hărăzește a cuvânta
Cuvântul se degradează în vorbă

Vorbele se prefac în șabloane automate. Aceasta e faza decăzută a lozincii… Avalanșă de vorbe, abis fără fund; taina înfiorătoare a prostiei și micimii, comentariu șoptit și perpetuu al fleacurilor. Nesecata putere generatrice [şic!] a neroziei; hăţişul exegezei nimicurilor… Vorbăria nu mai e decât zgomot de fond. Iar lozinca – lavă îngheţată – transmite minciuna în stare stabilă, congelată.[275]

Aşadar, am putea vorbi chiar de o golire semantică a mesajelor. „Informaţia televizată consacrată în întregime «vârtejului transmisiei în direct», multiplică imaginile «continuu și în timp real» și aceasta oricare ar fi indicele lor de sens, important fiind mai puţin de a face să se înţeleagă evenimentele cât de a le exhiba instantaneu. […] În era hipermediatizării esenţialul este de a produce vertijul lui «a vedea totul», cât mai repede posibil […] chiar dacă prin declaraţii de interes secundar și printr-un caracter evenimenţial puţin sau deloc inteligibil.”[276]

O comunicare generalizată

Conţinutul culturii de masă ajunge la receptor prin intermediul COMUNICĂRII DE MASĂ, pe care am defini-o ca fiind o vehiculare în cantitate masivă a informaţiei și a divertismentului, difuzarea generalizată a unui potop informaţional, devenit astfel omniprezent. Comunicarea la scară industrială este posibilă datorită dezvoltării unor

275 N. Steinhardt, *Jurnalul…*, p. 51.
276 G. Lipovetsky *op. cit.,* p. 264.

sisteme masive de cablu cu o capacitate mare de transmitere a informaţiei. Folosirea sateliţilor înlesnesc transmiterea simultană a diverselor faţete ale culturii uniformizante, pe toate meridianele, în milioane de cămine, ceea ce am numi „generalizarea comunicării” sau generalizarea poluării audio-vizuale…? Am putea vorbi și despre o poluare mediatică în contextul în care „Creșterea multiplelor canale de flux communicaţional și informaţional a contribuit […] la complexitatea și impredictibilitatea unei lumi deja excesiv de complexe.[277]

— Odinioară, omul simplu care mergea la serviciu dimineaţa, aștepta autobuzul, având un moment de tihnă pentru a se gândi la ce avea de făcut în ziua respectivă, cu cine avea de vorbit, ce avea de aranjat. În asemenea momente, mulţi creștinini găseau răgazul de a-și prelungi rugăciunea de acasă, ca Dumnezeu să-i ajute la neprevăzutele zilei. La întoarcere, așteptând același autobuz, omul putea să treacă în revistă cele petrecute și să-și depene gândurile nestingherit. Dar acum, chiar și în staţii trebuie să asculţi toate reclamele și toate nonsensurile de la „Radioul de pe strada ta!”, care te împiedică să fii ocupat cu propriile tale gânduri. Informaţia inoportună te alungă înspre exterior, înspre vizibil, înspre materie, golindu-te. Nu de puţine ori trebuie să înduri poluarea auditivă cu care ești bombardat pe mijloacele de transport în comun sau în alte spaţii sociale. Dacă ieși la o plimbare, nu știu cum se face că cel puţin jumătate din trecători vorbesc parcă singuri, dar conectaţi prin celular la o convorbire desparţializată.

„Nu mai există nicio moleculă de aer care să nu vibreze de mesajele pe care un aparat sau o mișcare le fac imediat vizibile și audibile!” – spune Edgar Morin.

Un paradox demn de remarcat este faptul că se vorbește de o comunicare „generalizată” („Lumea a devenit un tip de sistem panoptic” spunea Balandier), în

277 M. I. Danciu, *op. cit.,* p. 23.

paralel cu „dizolvarea comunicării” sau cel puţin „sărăcirea” comunicării interumane. Vattimo spunea că generalizarea mass-media şi a comunicării înseamnă sfârşitul (dizolvarea) socialului. Și totuși, observăm că toată lumea comunică, peste tot, prin tot felul de mijloace conectate la „reţea”!

Dar, oare, cum am defini o comunicare veritabilă?

Comunicarea autentică

Comunicarea nu este numai vorbire, nu este un simplu dialog, ci o transmitere a mesajului în toată complexitatea lui, în ambele direcţii. Cu alte cuvinte, ea este „o stradă cu două sensuri” ce *ţinteşte spre esenţa* locutorilor. De aceea este atât de important un spaţiu comun în care contactul vizual, mimica feţei, limbajul trupului, joacă un rol major în înţelegerea inimii, a emoţiilor, intenţiilor și motivaţiilor emiţătorului. Prin intermediul celor văzute şi auzite vom înţelege nevăzutul – pulsul omului lăuntric. Interlocutorul poate fi un membru al familiei mele, copilul meu, vecinul meu, colegul meu de muncă etc.

Tehnologia desparte. Noi auzim cuvintele transmise prin cablu, iar dincolo de ele încercăm să descifrăm semnificaţia intonaţiei și a inflexiunilor vocii. Reușim în parte, dar lipsește proximitatea fizică, spaţiul comun, iar în familie vorbim chiar și despre atingeri fizice, potrivite vârstei copilului, care leagă, generând acele „momente umane”, fără de care nu ne putem imagina umanitatea. Comunicând, dorim să înţelegem, să decodăm mesajul sau chiar starea sufletească a interlocutorului: tristeţe, ruşine, oboseală, plictiseală etc. Aşadar, comunicarea este o stare de vorbă de la inimă la inimă. A comunica înseamnă a intra pe lungimea de undă a omului lăuntric. Sufletul se deschide spre suflet şi cuvintelor li se adaugă, privirea, interesul, căldura inimii şi limbajul trupului.

Dar cine mai are timp de asemenea „mărunţișuri”, când lumea gonește nebună după ce...? Bani, himere,

statut social, poziţii, bunuri recomandate la televizor ca fiind absolut necesare şi utile pentru orice gospodărie care se respectă etc. Adevărata comunicare este înlocuită tot mai mult cu o comunicare de masă, iar în familie cu un dialog făcut în grabă: „Ce notă ai luat astăzi?” „Unde ţi-ai rupt pantalonii? Crezi că am bani ca să-ţi cumpăr alţii?” etc.

Dacă copilul vrea să ne împărtăşească ceva, iar noi îl repezim în repetate rânduri: „Lasă-mă acum, nu vezi că sunt ocupat/ocupată?” „Nu vezi că sunt obosit/obosită?” Copilul se va retrage în sine cu durere, iar mai târziu, în adolescenţă, când noi îl vom întreba şi vom încerca să-l descoasem, răspunsul lui va fi monosilabic şi nu-şi va putea deschide inima, deoarece firul comunicării se va fi rupt… Aşadar, unii părinţi pierd pe parcurs această comoară a comunicării. De fapt, *ei înșiși vor fi ucis comunicarea*.

Copilul rănit se va retrage în faţa televizorului sau a monitorului – prietenul cel comod și la îndemână care nu-l repede și nu-l respinge, dar care s-ar putea transforma într-o „gaură neagră a izolării” (Veith). Netul este un medium solitar, care pur și simplu te scoate din lumea reală; chiar și cei aflaţi în aceeași încăpere devin niște figuri șterse strămutate la mare distanţă pe care nici nu-i mai auzi. Ești singur cu lumea ta virtuală.

Se spunea că la televizor membrii familiei, deși stăteau împreună, erau totuși despărţiţi prin imagine… Cu toate acestea, ei măcar împărtășeau același spaţiu, erau conectaţi la aceeași emisiune, aveau trăiri similare, râdeau împreună, ba mai schimbau și câte o părere pe marginea celor vizionate, pe când la computer copilul/adultul stă de unul singur cu trăirile lui. El poate comunica online cu alţii, dar această comunicare are o cu totul altă natură – alte beneficii, dar și alte capcane.

Comunicarea desparţializată

Este vorba despre o comunicare electronică, o conversaţie cu un locutor aflat poate la „capătul pământului”, a cărui faţă nu o vezi, nu-i vezi gesturile,

strălucirea privirii, mimica, nu-i surprinzi trăirile ascunse trădate de o mișcare involuntară a feţei, nu-i auzi vocea, inflexiunile acesteia, timbrul specific etc. Veith & Stamper, spun că o asemenea comunicare generează „un sentiment ciudat de intimitate [în sens negativ] [...], datorită gradului mai ridicat de anonimat”. Poţi să te ascunzi sub un pseudonim, poţi să-ţi arogi orice identitate, ceea ce te ajută să te exprimi mai liber [și chiar mai libertin], uitând de buna cuviinţă, de opinia publică, deci eliberat de orice inhibiţii. „Ca o unealtă [internetul] devine o prelungire a fiinţei noastre [...], dar el prelungește ceea ce suntem noi cu adevărat.”[278]

Așadar, internetul este nu numai o unealtă, ci și un test al caracterului, căci omul ascuns după paravanul anonimatului poate să-și dea nestigherit „arama pe faţă”. Așadar, caracterul unui om, verticalitatea lui, sunt vădite atunci când este singur...

O receptare gregară

Cutura de masă se bucură de o RECEPTARE DE MASĂ, adică, un consum corporatist – sute, mii, milioane de receptori anonimi, care consumă zilnic „mărfurile culturale” ale mass-media. În epoca consumismului generalizat, plăcerea publicului constă în consumul în sine, în *cantitate*, nu în *calitate*. De altfel, consumul de *entertainment* și *infotainment* devine o activitate de rutină, la îndemâna tuturor, deci parte integrantă a activităţilor cotidiene ale oamenilor, influenţând felul în care percep aceștia lumea și viaţa. Această influenţă este subtilă, manipulantă și uniformizantă, asemenea unui tăvălug care nivelează omenirea, înregimentând-o în ceea ce numim „societatea masificată”, pregătind-o pentru viitoarea domnie a Antihristului.

INFLUENŢA ASUPRA SINELUI

278 G. E. Veith, Jr. & Ch. L. Stamper, *op. cit.,* p. 26-27.

Hoţul nu vine decât să fure, să junghie și să prăpădească.
În 10: 10

Cultura de masă, care a devenit „pâinea noastră cea de toate zilele”, nu este neutră. Ea modelează, înglobează, topește diferenţele, formează gusturile și criteriile de evaluare, remodelează omul nostru lăuntric, alterând treptat perspectiva noastră asupra lumii și a vieţii. Ne pomenim cu o altă pereche de „ochelari” – ochelarii „chipului veacului acestuia” prin care privim și evaluăm oamenii situaţiile și faptele.

Cu alte cuvinte, mesajele receptate manipulează gusturile și dorineţele receptorilor, modelând pe neobservate valorile și principiile acestora. Oamenii se autoevaluează, comparându-se cu modelele prezentate de mass-media și se aliniază mai mult sau mai puţin trendurilor modei, standardelor culturale. Suntem, aşadar, „înregimentaţi”, uniformizaţi, nivelaţi.

[Îl începe […] o a doua colonizare, de data aceasta nu orizontală, ci verticală, [care] pătrunde în marea rezervă pe care o constituie sufletul omenesc. Sufletul este noua Africă pe care încep să o hașureze [colonizeze] circuitele cinematografului. […] O prodigioasă reţea nervoasă a luat fiinţă în marele corp planetar: roiuri de cuvinte și imagini ţâșnesc din teleimprimatoare, rotative, pelicule, benzi magnetice, antene de radio și televiziune; tot ce se învârtește, plutește și zboară transportă ziare și reviste; nu mai există nicio moleculă de aer care să nu vibreze de mesajele pe care un aparat sau o mișcare le fac imediat vizibile și audibile! Are loc o a doua industrializare – *industrializarea spiritului* și o a doua colonizare – cea a *sufletului.* Progresul tehnicii pătrunde în domeniul interior al omului pentru a-și revărsa acolo mărfurile culturale.[279]

„Hoţul din cetate” sau implicaţiile tehnologiei

279 M. I. Danciu, în *op. cit.,* îl citează pe Edgar Morin, p. 240.

McLuhan și-a dat seama cu mult timp în urmă de influenţa negativă a noii tehnologii asupra fiinţei umane și a tras semnalul de alarmă: „Tehnologia electrică a pătruns deja în cetate […] și noi suntem ţepeni, surzi, orbi și muţi în faţa ciocnirii ei cu tehnologia Gutenberg, pe care și prin care s-a format modul de viaţă american!”[280]

Dar starea de lucruri este mult mai subtilă și mai complexă. Marshall McLuhan ne spune că nu numai conţinutul contează, ci mediumul însuși: *The medium is the message!* Cu alte cuvinte, el spune că însăși tehnologia influenţează creierul nostru – felul în care gândim și acţionăm: „Reacţia noastră convenţională faţă de toate mediile, anume, că modul în care sunt utilizate este ceea ce contează, este postura rigidă a idiotului tehnologic”. Așadar, conţinutul unui medium este doar „halca gustoasă de carne pe care o aduce hoţul ca să distragă atenţia dulăului de pază al minţii” – spunea tot el.

Tehnologia media biciuiește sistemul nervos, prin faptul că o singură imagine pe care o privim timp de o secundă este de fapt alcătuită din 25 sau 30 de imagini consecutive, iar lumina este endogenă (provine din interior), în contrast cu lumina naturală. Când ne așezăm în faţa televizorului pentru a ne „destinde”, doar după două minute, creierul nostru trece pe undele cerebrale alfa, caracteristice pentru o stare de totală relaxare. Garda psihologică fiind căzută, mesajul pătrunde direct în subliminal. Emisfera stângă responsabilă cu „paza minţii”, cu discernământul și judecata raţională dormitează, iar cea dreaptă responsabilă cu imaginea, mișcarea și limbajul non-verbal este suprasolicitată. Corpul calos, care face legătura între cele două emisfere și joacă un rol imens în dezvoltarea inteligenţei, este parţial blocat. Deci creierul funcţionează în condiţii solicitante și nenaturale, dar nu băgăm de seamă decât atunci când apar problemele: copii cu deficit de atenţie (ADD), cu deficit de atenţie și hiperactivitate (ADHD), cu grave probleme de exprimare,

280 Nicholas Carr, *SUPERFICIALII, Efectele internetului asupra creierului uman*, Ed Publica, 2012, la p. 18, îl citează pe Marshall McLuhan.

apatie generalizată etc. Toate aceste aspecte sunt descrise pe larg de Virgiliu Gheorghe în cartea sa *Efectele televiziunii asupra minţii umane*. Tot acolo, el vorbește chiar și despre așa-numita *epilepsie TV*. Este vorba despre persoane neepileptice care intră în crize convulsive în timpul vizionării, crize care se pot repeta. El relatează evenimentul produs în Japonia, pe data de 16 decembrie 1998, la ora 10, în timpul vizionării desenului animat – *Pochemon* –, când o anumită imagine în mișcare însoţită de efecte luminescente și sonore a declanșat simultan crize epileptice la 700 de copii, care au fost transportaţi de urgenţă la spital. Peste 200 au rămas internaţi pe o perioadă mai lungă.[281]

Erodarea spaţiului privat și poluarea Eului.

„Tehnologia ne erodează spaţiul privat. Suferim de o suprasaturare în comunicare" (Swenson). Solitudinea naturală a omului interiorizat a dispărut, pentru că este accesibil prin mii de mijloace, la orice oră, în orice spaţiu, chiar și în vârf de munte. Deci intimitatea este pe punctul de a muri... În unele familii, micul ecran este omniprezent – nicio cameră nu are scăpare. La fel, în toate spaţiile sociale. Este vorba de un bombardament imagistic și auditiv de care nu scăpăm nici chiar în mijlocul naturii unde am dori să ne retragem din când în când. Dacă nu sună celularul nostru, sună al unui anonim de după proxima tufă.

Suntem deposedaţi nu numai de spaţiul nostru privat, ci și de spaţiul nostru interior, care este invadat de sute de imagini, melodii, sunete și voci. Așa se face că *eul* este parcă izgonit din casa lui. Omul se golește de sine. Nu mai poţi medita în vârtejul acesta de zgomote, voci și o forfotă permanentă; nu mai poţi plonja în adâncimile sufletului pentru a te gândi la ceea ce nu este trecător, la adevăratul sens al vieţii... Nu mai ai timp pentru marile întrebări...

---

281 cf. Virgiliu Gheorghe, *EFECTELE TELEVIZIUNII ASUPRA MINŢII UMANE, şi despre creşterea copiilor în lumea de azi,* Ed. Evanghelismos, Bucureşti, 2005, p. 90.

Ești aruncat spre suprafaţă, spre superficialitate. „Aceasta este odioasa descoperire: spaţiul meu interior nu mai este al meu. Mai găsesc în el câteva «obiecte» personale, așa ca acul în carul cu fân. [...] [Căci] este burdușit de obiecte. Există deja cimitire de automobile, iar eu mă plângeam că strică peisajul. Iată-mă ajuns eu însumi un cimitir de cuvinte, de strigăte, de melodii, de gesturi pe care nimeni nu le face cu adevărat, de informaţii, de reţete, de secvenţe repetate de sute de ori și pe care nimeni nu le vrea". „Vom da peste o puzderie de sunete care izbucnesc și nu se mai termină, crâmpeie de imagini care nu reușesc să devină formă. Vom da peste «obiecte» și mai vagi, un fel de porniri, de accese, de mișcări care au forţa dorinţelor. Acestea constituie talmeș-balmeșul obișnuit al unei conștiinţe."[282] Oare, esenţa mea să fie doar un ecou al lucrurilor care se mișcă și răsună în jurul meu, modelându-mă fără să-mi dau seama după chipul și asemănarea lor? Căci „Lumea exterioară și-a împrăștiat deșeurile peste tot [...] În curând nu va exista niciun colţișor de spaţiu interior care să nu fi fost zilnic călcat în picioare" (J. Lusseyran). Acest citat îmi amintește de spusele lui Orwell, cum că „nimic nu ne aparţine în afară de cei câţiva centimetri cubi de sub ţeastă". Iată că și acest adevăr a fost transgresat, deoarece „hoţul din cetate" a invadat cu agresivitate „cei câţiva centimetri cubi" – spaţiul interior –, modelând esenţa omului și măturându-l în iureșul nebun al „mersului lumii acesteia, după domnul puterii văzduhului".

Relativizarea valorilor

O altă consecinţă nefastă asupra sinelui ar fi o stare de RELATIVIZARE GENERALIZATĂ, generată de contextul unei lumi multiculturale. Contactul cu marile sisteme de gândire au adesea asupra individului un efect debusolant, zguduindu-i convingerile sau aplatizându-i-le. Unii ajung să creadă că toate sistemele de valori sunt la fel de valabile, dacă acestea le sunt de folos în contextul lor specific. Nu

282 Jacques Lusseyran, *Împotriva profanării Eul*ui, Ed. Triade, Cluj, 1993, pp.11; 9.

puţini sunt cei care se „autoservesc”, construindu-și ei înșiși un sistem de valori *sui generis*, o religie sincretică, luând diverse elemente convenabile de ici și colo (din marile religii) și îmbinându-le într-o religie personală.

Dumnezeu a interzis poporului Său să facă investigaţii asupra sistemelor de gândire păgâne, privind dumnezeii acestora, ca să nu cadă în „cursă”. În spatele acelor „dumnezei” stau de fapt puteri ale întunericului, gata să-i prindă în capcană pe curioși: *…vezi să nu te lași prins în cursă, călcând pe urmele lor* [pe urmele acelor popoare], *după ce vor fi nimicite dinaintea ta. Ferește-te să nu cercetezi despre dumnezeii lor și să zici: „Cum slujeau neamurile acestea dumnezeilor lor?”* (Deut. 12: 30). Unele lucruri și manifestări sunt debusolante pentru cei care nu au ajuns la „starea de om mare” (El. 3: 13), și nu sunt întemeiaţi în Scripturi, mai ales atunci când acele „propovăduiri” sau practici sunt însoţite de „semne și minuni” cauzate de forţe ale întunericului (cf. Mat. 24: 24). De aceea, este bine să rămânem în perimetrul absolut al ascultării: *…să învăţaţi să nu treceţi peste „ce este scris”…* (1 Cor. 4: 6) și… *nu te bizui pe înţelepciunea ta* (Prov. 3: 5). Ascultarea și rămânerea în Hristos ne va scuti de capcana „relativizării”, pentru a nu fi purtaţi încoace și încolo de orice vânt de învăţătură (cf. El. 3: 14).

Pe planul moralei, imperativele categorice kantiene acceptate de moderni au fost înlocuite cu o morală individualistă a căilor plăcute inimii, în care toate lucrurile sunt acceptabile, cu condiţia să nu dăunezi semenilor. (Creștinii recunosc în așa-numitele „imperative kantiene”, legea morală naturală, care este un dar al lui Dumnezeu pentru fiecare om (cf. Rom 2: 14 – 15).

În postmodernitate, valorile morale au ajuns doar niște jalnice „constructe sociale”, utile doar pentru o anumită perioadă de timp, într-un anumit context social sau geografic. Așadar, punctele cardinale (absoluturile) de pe harta valorilor au dispărut. Cel care are curajul să afirme că există valori absolute de la care nu se poate face rabat este luat peste picior și etichetat ca fiind arogant sau

ignar.

baba

CAPITOLUL 16

INTERNETUL ȘI FRAGMENTAREA GÂNDIRII

FRAGMENTAREA GÂNDIRII

Nicholas Carr, în cartea sa *Superficialii*, ne spune că atunci când suntem online, cacafonia de stimuli senzoriali cognitivi care năvălesc asupra noastră sunt „repetitivi, intensivi, interactivi, adictivi”, încurajând o „zăpăceală constantă” sau o stare de a fi „tulburaţi din tulburare prin tulburare”. Toate simţurile ne sunt suprasolicitate și angajate „prin miriadele de semnale vizuale care sclipesc […], prin permanent schimbătoarele afișări de text, fotografii și material video, dar și hyperlinkurile […], noile e-mailuri […], butoanele virtuale care ne îndeamnă să dăm clic pe ele, iconiţele și alte elemente de pe ecran care imploră să fie *dragged* sau *dropped* […], reclamele *pop-up* și ferestrele citite sau închise etc.”[283]

În faţa fiecărui link ne oprim cel puţin o fracţiune de secundă pentru a decide dacă îl clicăm sau nu (și câte linkuri nu ne ies în cale) – ceea ce, la fiecare link înseamnă o întrerupere, o distragere a atenţiei, o împrăștiere a ei, deci o stânjenire a reţinerii informaţiei și a înţelegerii. Prin nenumăratele întreruperi și distrageri ale atenţiei, gândirea umană devine fragmentată, creierul devine suprasolicitat. „Niciodată nu a mai existat un medium care, aidoma netului, să fie programat să ne împrăștie atenţia pe atâtea planuri și care să o facă atât de

283 N, Carr, *op. cit.,* p. 163.

insistent.”[284]

„Recablarea” creierului.

Creierul uman este foarte plastic – spune Nichoals Carr –, ceea ce înseamnă că în funcţie de ocupaţiile noastre cotidiene, unele conexiuni neuronale dispar, dar sunt înlocuite de altele noi, ceea ce autorul numește în mod plastic „recablare”. „Creierul are capacitatea de a se reprograma din zbor, modificându-și felul în care funcţionează.”[285] Dar plasticitate nu înseamnă și elasticitate (revenire la loc a circuitelor). O activitate fizică sau mentală repetată se poate fixa puternic în neuronii noștri, întărind acele circuite și transformând astfel acele activităţi în obiceiuri. Așadar, din punct de vedere neurologic, devenim ceea ce consumăm, ceea ce gândim, ceea ce facem. Anumiţi neurotransmiţători precum dopamina (producătoare de plăcere) ne determină să dorim să repetăm acele ocupaţii și deprinderi care s-au fixat în circuitele noastre neuronale. Astfel apare înrobirea, dependenţa, căci, din păcate, „Căile vitale devin mortale” (N. Carr), căci „Obișnuinţa învechită capătă putere” (Filocalia).

O călătorie în lumea neuronilor

Oamenii de știinţă care s-au aventurat în această călătorie îndrăzneaţă și grea, cum a fost și John Sweller, ne spun că memoria de lucru sau memoria de scurtă durată formează conţinutul stării noastre de conștiinţă în orice moment dat, iar memoria de lungă durată se află în afara conștiinţei noastre. Atunci când reproducem o informaţie achiziţionată în trecut, creierul transferă acea informaţie din memoria pe termen lung înapoi în meoria de lucru. Memoria de lungă durată, pe lângă faptul că stochează cunoștinţele, este și locul în care creierul face asociaţii, conexiuni, legând noile cunoștinţe de cele vechi și organizând astfel cunoștinţele în structuri, tipare sau

284 *Ibidem*, p. 157.

285 *Ibidem*, p. 50.

modele de cunoaştere.

Memoria de lucru are o capacitate limitată de procesare a informaţiei. Ea se poate concentra pe două până la patru elemente la un moment dat – ceea ce vom numi „încărcătură cognitivă”. Conţinutul memoriei de lucru îl transferăm puţin câte puţin în memoria de lungă durată, prin crearea de legături cu vechile cunoștinţe.

În cazul netului, avem de a face cu un potop de informaţii care năvălesc peste noi, copleșindu-ne. În faţa noastră se deschid în același timp mai multe surse, toate supraabundente. Capacitatea memoriei de lucru, fiind limitată la maximum patru itemi cognitivi, este copleșită ca un vas care dă peste el. Acest talmeș-balmeș de informaţii, interesante fiecare în felul ei, dar imposibil de procesat în profunzime, se pierde sau este transferat în mod confuz și neorganizat, deci superficial (fără suficiente conexiuni), în memoria de lungă durată. „Experimentele arată că, pe măsură ce atingem limitele memoriei noastre de lucru, este tot mai greu să distingem informaţiile relevante de cele nerelevante, adică semnalul de zgomot. Devenim consumataori de date lipsiţi de judecată.”[286] Concentrarea calmă pe o singură sursă, ar avea ca rezultat coerenţă și continuitate în firul gândirii. Lipsa de întreruperi garantează unitatea gândirii, temeinicia înţelegerii și a reţinerii celor studiate. Unele cercetări leagă ADD de supraîncărcarea memoriei de lucru.

Bătălia dintre Gutemberg și mass-media

Am văzut că internetul sfărâmă în bucăţele puterea de concentrare, de meditare și de contemplare în tihnă a omului, sau așa cum spune Carr: „Niciodată nu a mai existat un medium care, aidoma netului, să fie programat să ne împrăștie atenţia pe atâtea planuri și care să o facă atât de insistent.”[287] Autorul însuși (Nicholas Carr) crescuse citind și savurând cărţile sau studiind din ele, dar

286 N. Carr, *op. cit.,* p. 173-174: „Modul diferit în care punem creierul la lucru creează un creier DIFERIT, deorece mințile noastre întăresc procesele specific îndelung exersate.”

287 *Ibidem,* p. 157.

mai apoi, lucrând pe computer timp de zece ani, a constatat cu stupoare că obiceiurile lui de studiu s-au schimbat. De fapt, așa cum zice el, chiar creierul lui s-a schimbat: „Cândva eram scufundător în marea de cuvinte. Acum plutesc la suprafaţă ca unul călare pe un *Jet Schi*”.

Viteza cu care a năvălit potopul de informaţii peste oamenii zilelor noastre – linkuri, taburi, lumini, imagini, le-a afectat creierul, obiceiurile și gândirea. Ei nu mai citesc în tihnă ca pe vremuri: „Lectura [este] rapidă, gândirea grăbită, zăpăcită și învăţarea superficială”.[288] Oamenii nu mai au răbdare să urmărească argumentele încâlcite, descrierile nuanţate etc. Nici chiar studenţii la litere nu mai citesc cărţile din doască în doască ca pe vremuri. Mai nou, ei „pescuiesc” la suprafaţă vreun citat mai relevant… frunzăresc… derulează… scanează…

Atunci când este vorba de hypertext (textul împănat cu linkuri), trebuie să luăm în permanenţă decizii asupra linkurilor pe care le accesăm, ceea ce înseamnă sarcini solicitante mental, care slăbesc capacitatea noastră de înţelegere și reţinere a celor citite. Citirea în sine este rapidă și superficială deci nu se citește așa cum se citeau textele liniare la modul tradiţional. „Paginile web se citesc rapid, plutind deasupra textului, ochii sărind în josul paginii, după un model ce seamănă aproximativ cu litera F”. Este adevărat că se explorează mai multe texte tangente cu subiectul studiat și se citește mai mult, dar la un nivel superficial. „Lectura bazată pe ecran se caracterizează prin browsing și scanning, reperarea cuvintelor-cheie și citirea nonliniară. Scanarea devine un scop în sine […] – evoluăm la condiţia de vânători și culegători din pădurea de date electronice.”[289]

Dar ce se va întâmpla cu cartea tradiţională? Paginile de carte se vor transforma treptat în imagini online – carte în formă digitală (*e-book*) –, ca urmare a parteneriatului încheiat între numeroase edituri și *Google Book Search*. Este vorba de cartea electronică pe care o poţi accesa

288 *Ibidem,* p. 161.

289 *Ibidem,* p. 189-190.

când dorești, fără a te obosi să mergi până la bibliotecă. Dar cartea sub noua ei formă „este dezmembrată: coeziunea textului, liniaritatea argumentării, a naraţiunii, așa cum curg ele pe paginile cărţii sunt sacrificate. Fiecare pagină este înconjurată cu un talmeș-balmeș de linkuri, instrumente, taburi și reclame, fiecare pescuind cu înverșunare o felie din atenţia noastră”. […] Mineritul de suprafaţă […] ia locul excavării lente a sensului”. Ne aflăm în pragul unei revoluţii culturale fără precedent.

INTERNETUL – AVANTAJE ȘI DEZAVANTAJE

Avanataje:

- Un medium dialogal

Este indiscutabil faptul că noua tehnologie are multe avantaje. Principalul impact asupra computerului a avut loc în momentul în care acesta a devenit un medium bidirecţional, deschizând posibilitatea de comunicare la distanţă, o comunicare „instant” cu orice om din orice punct îndepărtat al globului. Viaţa a ajuns greu de conceput fără beneficiile *e-mailului.*

Un forum de discuţii

Prin bidirecţionalitatea lui, internetul a creat un SPAŢIU PUBLIC. Oamenii cu preocupări asemănătoare pot intra în legătură unii cu alţii, formând comunităţi transgeografice. Pot avea loc dezbateri intelectuale, discursuri la nivel înalt, sau discuţii despre lucruri mărunte, ceea ce constituie un adevărat „Forum electronic de discuţii”.

Creștinii care sunt marginalizaţi în multe ţări au acum șansa de a participa la un forum de discuţii, de a-și clarifica anumite nelămuriri sau de a deveni o „voce”, o „trâmbiţă” pentru Adevăr, în vederea mântuirii multor suflete. Nu puţine sunt mărturiile celor care s-au convertit auzind mesajele unor emisiuni creștine.

- Spaţiu și libertate de exprimare

Internetul oferă posibilitatea exprimării libere a ideilor, precum și spaţiu, în acest sens. De exemplu, în

cadrul *Proiectului genomului uman,* doar pentru descrierea primului cromozom era nevoie de 949 de pagini. În ce revistă de specialitate s-ar fi putut publica atât de multă informaţie? Sau, atunci când Pathfinder a ajuns pe Marte în 1997, NASA a publicat datele și fotografiile în timp real, având într-o singură zi milioane de vizitatori.[290]

- Dicţionare și volume

Personal, nu mai folosesc groasele și incomodele dicţionare, care erau greu de mânuit și ocupau atât de mult spaţiu. Acum le accesez rapid, fără să răsfoiesc și fără să-mi încarc masa de lucru. În conceperea articolelor sau a lucrărilor, am eliminat creionul și hârtia iar corectarea și recorectarea se poate face cu ușurinţă, fără ștersături și fără a rescrie totul de la început.

Pot afla orice legat de un autor sau de operele acestuia, fără să deschid *Istoria literaturii universale.*

- Comerţul electronic

Comerţul electronic (*e-commerce*) a înflorit de când cu World Wide Web. Netul s-a transformat într-o adevărată „magistrală a comerţului și a afacerilor”. Oamenii pot accesa cataloage virtuale pentru a comanda marfă, și pot urmări livrarea ei. Oricine poate vinde și cumpăra orice produs de la orice distanţă. Avem de a face cu un comerţ transgeografic și implicit transnaţional. Există posibilitatea de a comanda anumite medicamente sau alte produse online, ba mai mult, există și posibilitatea de a compara preţurile, iar produsele sunt livrate direct la domiciliul cumpărătorului.

baba

„Minunile oferite de *World Wide Web* sunt demne de laudă. Faptul că în această «Plasă» sunt și păianjeni – vicii

290 cf. Veith & Stamper, *op. cit.,* p. 80.

și ispite – este de la sine înţeles.”[291] („*Web*” în lba engleză înseamnă „plasă”.)

Dezavantaje

Adicţii

Dacă ar fi să vorbim despre acei „păianjeni” ai *web*-ului am aminti în primul rând adicţiile. Neuronii noștri nu sunt dotaţi cu discernământ, în sensul de a selecta și a ne determina să alegem doar anumite emisiuni sau anumite preocupări, benefice pentru esenţa noastră, pentru caracterul nostru. Deprinderile rele pot fi sădite în neuronii noștri la fel de ușor ca și cele bune – spune Carr. Se vede că liberul arbitru, cu care ne-a înzestrat Dumnezeu, este sursa fericirii sau a nefericirii noastre. Cu alte cuvinte, „Voia slobodă a cugetului omenesc e pururea sub cercare” (Filocalia).

— În copilărie, am văzut o bandă desenată în care un om hrănea o plantă erbivoră. La început îi dădea muște și gângănii, apoi pe măsură ce planta creștea, îi dădea broaște și șoareci, mai apoi, pisici și câini, până ce planta, care între timp s-a făcut uriașă, l-a înghiţit, devorându-l chiar și pe el.

Este doar o bandă desenată, dar ea ilustrează fidel ceea ce se întâmplă cu cei ce călătoresc în spaţiul virtual, fără a purta în omul lor lăuntric „busola discernământului moral”[□□□]-

„Netul este pântr-atât servitorul nostru, încât ar fi o mojicie să băgăm de seamă că el ne este totodată stăpân”[292], sau chiar o gaură neagră care ne înghite. „Păianjenii” *web*-ului ajung în cele din urmă să-și devoreze clienţii prin dependenţă de pornografie, chat-uri deșănţate, sex pe internet sau jocuri online în care ei devin cetăţeni ai unei ţări virtuale. Dorind să se „realizeze” cât mai rapid, ei au nevoie de anumite obiecte care să-i califice la o poziţie

291 *Ibidem,* p. 80.

292 N. Carr, *op. cit.,* p. 21.

socială sau la un anumit rang. Dar în cultura „instant” ei nu mai au răbdare timp de săptămâni de zile pentru a câştiga acele obiecte virtuale, de aceea le cumpără de la alţi jucători cu sume foarte mari (bani adevăraţi), ceea ce înseamnă că ei percep jocul ca pe o existenţă paralelă, preferabilă vieţii reale.

Există oameni simpli sau cu studii superioare care îşi pierd serviciul sau chiar familia din cauza unor asemenea adicţii. Am citit chiar și despre o femeie care înrobită fiind de un asemenea joc, îşi hrănea fiica cu conserve, iar câinele, care murise între timp (de foame, cred), a rămas în casă, din „lipsă de timp”, până a fost alertată poliţia de către vecini.

Ce este dependenţa? Philip Yancey ne spune că „Dependenţa este o formă de idolatrie care îl înlocuieşte pe Dumnezeu ca punct central al vieţii noastre”, dar într-un mod paradoxal, „dependenţa lărgeşte tocmai golul pe care trebuia să-l umple” – spune tot el. „Răul îţi trece pragul mai întâi ca străin, apoi intră ca invitat şi, în cele din urmă, se instalează ca stăpân [dependenţa]” (Fericitul Augustin).

- Consecinţe ale dependenţelor

În planul eternităţii consecinţele alegerilor noastre pot fi spre bucuria sau spre nefericirea noastră veșnică, pentru că suntem nemuritori. Vom deveni „orori sau splendori nemuritoare” – spune C.S. Lewis. Și niciun om nu face excepţie. „Nu există oameni comuni. Nu aţi vorbit niciodată cu un simplu muritor. Cei cu care glumim, lucrăm, ne căsătorim, ne certăm şi pe care îi exploatăm sunt nemuritori – orori sau splendori nemuritoare. Acest uimitor adevăr este valabil în aceeaşi măsură şi pentru un îngrijitor şi pentru cărturar” (C. S. Lewis).

— Am vorbit cu o mamă tânără al cărei soţ (un inginer foarte capabil) și-a pierdut serviciul, pentru că a fost prins în capcana tentaţiei. El stătea zi și noapte la computer, prins într-un joc care-l izola de propria lui

familie, îl degrada și-l dezumaniza□□□-

— Cunosc personal o familie de creștini dintr-o localitate îndepărtată; tata era foarte implicat în biserica evanghelică pe care o frecventau cu toţii, dar prins de patima pornografiei, s-a retras din viaţa bisericii, izolându-se în lumea virtuală. Chiar dacă soţia îi vorbea, solicitându-i atenţia, el era parcă în transă atunci când se găsea în faţa micului ecran. Trist este faptul că era conștient de alunecarea în jos pe toboganul imaginilor păcătoase, dar nu avea puterea de a se smulge din această mlaștină□□□-

Au mers după nimicuri și au ajuns ei înșiși de nimic (Ier. 2: 5).

Libera voinţă a omului este un dar sfânt pe care nici Dumnezeu nu-l încalcă, căci ne este dăruit de El. Devenim rezultatul alegerilor noastre. *Iau azi cerul şi pământul martori împotriva voastră că ţi-am pus înainte viaţa şi moartea, binecuvântarea şi blestemul. Alege viaţa, ca să trăieşti, tu şi sămânţa ta* (Deut. 30: 19).

- Vulgaritate

Veith & Stamper ne spun că „VULGARITATEA va fi fără limite, atingând adâncimi pe care nu le-am văzut încă (deși ai putea crede că mai rău nu se poate) ”[293] La umbra anonimatului, omul se poate „exprima liber”, fără inhibiţii și fără a se expune opiniei publice.

- Eliberarea de trup

În această epocă, numită de unii „post-umană”, există oameni care au început să fie deranjaţi de limitările propriului trup, de realităţile biologice care ţin de gen, rasă, înfăţișare și orientare sexuală. În toate aceste aspecte omul prometeic nu recunoaşte că există un „dat”,

293 Veith & Stamper, *op. cit.,* p. 27.

o rânduială prestabilită și de aceea dorește să se reinventeze, să se autocreeze chiar. Natura (ceea ce este un „dat”) nu mai este considerată a fi sacră, intangibilă. Omul demiurgic dorește să aibă ultimul cuvânt în ceea privește toate aspectele trupului și ale destinului său. Mânat de idealul libertăţii supreme și „totale”, se smulge din orice fel de constrângeri morale și biologice, detașându-se de propriul său trup și de propria sa identitate. În ultimă instanţă are loc ruptura dintre minte și trup, dintre natural și virtual.

Într-o primă fază, sexul virtual îl ajută să depășească tot ceea ce este un dat. Identitatea reală nu mai contează; poate să se ascundă sub orice pseudonim, afirmând tot ce dorește legat de persoana sa. Cu ajutorul tehnologiei, își poate împlini preferinţele sexuale, depășind trupul, relaţia intimă sau diferenţele de gen. Este ciudat faptul că omul „post-uman” (o contradicţie în termeni) adoptă o respingere maniheistă a trupului, izolându-se în universul său mintal și implicit virtual, desparţializat. Vorbind despre „latura neagră a internetului”, Veith & Stamper arată că „Ingeniozitatea umană nu are limite atunci când vine vorba despre descoperirea unor noi metode și tehnologii de a păcătui.”[294]

Într-o fază mai avansată, un transgender poate ajunge să fie chinuit de identitatea lui biologică și „obligat” de duhuri întunecate să opteze pentru o altă identitate, supunându-se unor operaţii dureroase și costisitoare pentru a deveni un transsexual.

C. S. Lewis vorbește despre originea acestor devianţe, spunând că „Stă în puterea naturală a plăcerilor de a devia de la rostul lor iniţial şi de a-L uzurpa pe Dătător care le-a creat (plăcerile devin astfel patimi, vicii). Singura apărare este să ne străduim să vedem fiecare dar de la natură ca pe o rază a slavei lui Dumnezeu, bucurându-ne de fiecare în măsura cuvenită” și după rânduielile stabilite de Creator.

---

294 *Ibidem,* p. 149.

- Aplatizare

În contextul lumii multiculturale, internetul are un efect de nivelare, în sensul că toate ideile sunt reduse la același nivel. Un om cu înalte studii și reale merite intelectuale dobândite prin muncă asiduă, este accesibil alături de un alt pierde-vară, poate purtând același nume, dar care nu se ridică nici până la „gleznele” celui dintâi. Paginile vulgare sunt tot atât de ușor de accesat ca și cele de o înaltă cultură și spiritualitate. Este nevoie de discernământ și maturitate creștină pentru ca șuvoiul potopului de informaţii să nu ne mătură, împrăștiindu-ne și îngustându-ne mintea, în direcţia superficialităţii veacului în care trăim.

INTERNETUL ȘI COPIII

Internetul și învăţământul

Inventatorii hypertextului credeau că linkurile care împănează textul online vor îmbogăţi experienţa de învăţare a elevilor, adică vor adânci înţelegerea celor citite, tocmai datorită multimedia (imagini animate sau fixe, texte, grafică, sunet). Se credea că învăţarea se va face mai temeinic, având la îndemână multiplele mijloace de fixare a informaţiei. Dar rezultatele arată că prin această metodă înţelegerea rămâne superficială, iar cantitatea de cunoștinţe reţinute este mai limitată. Nicholas Carr spune în mod ironic: „Mai mult poate fi mai puţin”, căci fiecare întrerupere se plătește cu „costuri de comutare”.

Este adevărat că în învăţământ folosim materiale didactice, suport obiectual, materiale audio-video, la care se adaugă mimica și gesturile profesorului, intonaţiile vocii acestuia, pentru a spori eficienţa memoriei de lucru a elevilor. Creierul utilizează în paralel canale diferite (auzul, văzul și chiar mirosul, în experienţele din laboratorul de chimie) ca să proceseze informaţia prezentată liniar (în mod logic). „Dar internetul prezintă informaţiile sub forma unei brambureli fregmentate. Așadar, netul este un sistem

de perturbare, o mașină asamblată să împrăștie atenţia. Cercetările au dovedit faptul că întreruperile frecvente ne împrăștie gândurile, ne slăbesc memoria, făcându-ne să fim încordaţi și anxioși.”[295]

Dar atunci cum se face că scorurile IQ au crescut constat de-a lungul deceniilor? Carr se întreabă cu o prefăcută uimire: „Dacă suntem atât de proști, de ce devenim constant tot mai deștepţi?” Explicaţia este următoarea: tinerii sunt tot mai buni în rotirea mentală a formelor geometrice, identificarea asemănărilor dintre obiecte disparate și aranjarea formelor în secvenţe logice. Dar testele școlare arată că notele la matematică și în special la lingvistică au scăzut semnificativ, iar cititul cărţilor de literatură lasă cel mai mult de dorit, chiar și în rândurile studenţilor de la literatură.

Avantaje și dezavantaje ale internetului pentru copil:

Avantaje

Este adevărat că internetul constituie o sursă bogată de informaţii pentru nevoile școlarului: proiecte, referate, teme specifice, informaţii adiţionale la diverse materii de studiu etc. El poate accesa dicţionare, hărţi, informaţii privitoare la viaţa și opera unui autor etc. Există și jocuri interactive care stimulează inteligenţa. Iar în virtutea caracterului său bidirecţional, internetul îi înlesnește posibilitatea de a comunica cu prietenii și cu familia.

Dezavantaje

DEPENDENŢA

Chiar în ţară la noi s-au semnalat situaţii tragice ca rezultat al intervenţiei tardive a părinţilor, care căutau să-i desprindă pe copii/ adolescenţi de magnetul irezistibil al micului ecran, dar a fost prea târziu. Aceștia erau deja

295 cf. N. Carr, *op. cit.,* p. 181-182.

dependenţi, unii dezvoltaseră între timp și bolile ADD (deficit de atenţie) sau ADHD (deficit de atenţie cu hiperactivitate). Astfel s-au semnalat: izolare, agresivitate vizavi de părinţi, abandon școlar, automutilare, sinucideri și chiar crime.

Dependenţa de calculator nu apare dintr-odată, ci este un rezultat al abandonării copilului în faţa calculatorului. După o zi solicitantă, este mai comod pentru părinte să stea puţin să-și tragă sufletul – un mic răgaz „bine meritat”. Părintele aprinde televizorul sau îi pune copilului un joc pe internet și acesta stă cuminte. Dar oare, care este costul?

Primul semn al dependenţei de calculator este pierderea dorinţei de socializare. Copiii se rup de lumea reală, nu mai vor să iasă la joacă și nu mai vor să relaţioneze cu alţi copii. Mai mult, ei se retrag și din viaţa de familie – se izolează, devin tăcuţi. Părinţii descoperă la un moment dat o mulţime de absenţe nemotivate, ba descoperă cu stupoare că odrasla lor minte sistematic. Dacă îi interzic accesul la micul ecran, devine agresiv, datorită dependenţei. Acestea constituie semnale de alarmă pentru părintele neveghetor, comod și neînţelept care crede că micul ecran este o soluţie; în realitate, monitorul nesupravegheat cu stricteţe se dovedește a fi o sursă de ADHD – o boală care, din nefericire, se transmite genetic.

Reacţiile extreme se datorează și faptului că părinţii îşi impun voinţa (prea târziu) cu autoritarism. Îl privează pe copil de drepturi prea multe și prea dintr-odată, îl comparară cu alţii, și au așteptări nerealiste (de exemplu, ei așteaptă note foarte bune de la un copil nu prea dotat intelectual). Astfel copilul se simte rănit şi vrea să se răzbune pe părinţi făcându-i să sufere. Izolarea, automutilarea și suicidul sunt forme de răzbunare.

Oare nu este chiar vina părintelui neveghetor faptul că odrasla lui a devenit dependentă de internet, ba mai mult, a dezvoltat și un ADHD? Stabilirea unor limite clare de la început, o relaţie caldă de comunicare și de

interacţiune familială constituie un cadru protector pentru orice copil/ adolescent. Una dintre nevoile de bază ale copilului, pe lângă dragostea necondiţionată este și o comunicare autentică în cadrul unei relaţii de suflet, prin analogie cu Relaţia Intratreimică, după al cărei chip a fost creat.

Dezavantajele ar reveni în primul rând copiilor nesupravegheaţi. Există părinţi care se mândresc cu abilitatea copilului de a butona cu foarte multă dexteritate. Dar orele nesfârşite petrecute în faţa calculatorului îi pot afecta ochii, coloana vertebrală, pot genera ameţeli, dar și mai grav: anxietate şi depresie.

— O mamă creștină și-a lăsat fiica din clasa a V-a la programul *After School.* După program copila mai rămânea să „lucreze" la computerul școlii și ajungea acasă destul de târziu. Mama, o femeie simplă, nu a supravegheat-o mai îndeaproape, crezând că însăși incinta școlii garantează siguranţa copilului. Dar niciun loc nu este scutit de acţiunea hoardelor întunericului, care-și ţes pretutindeni pânza de păianjen pentru a prinde victime. La un moment dat, mama a observat că fetiţa se retrage în camera ei și nu mai socializează, se închide în sine și nu comunică decât monosilabic. A început să-i controleze strict accesul la internet, iar aceasta și-a făcut crestături de cuţit pe mădulare. Este vorba de o copilă crescută într-o familie creștină, în Biserică, la Școala Duminicală și totuși… Nimeni nu face excepţie. De aceea, *Vegheaţi și rugaţi-vă ca să nu cădeţi în ispită; duhul în adevăr este plin de râvnă, dar carnea este neputincioasă* (Mt. 26: 41)□□□-

Copilul poate pierde dorinţa de socializarea în favoarea prieteniilor virtuale. El poate pierde chiar și simţul realităţii, în virtutea acelei senzaţii de dezinserţie sau *depeizare,* caracteristică pentru cei ce peterc prea mult timp cutreierând realităţile virtuale. Crescând în faţa

micului ecran unde se simte foarte în largul său, antrenat în comunicări desparţializate, el nu va mai putea stabili într-un mod spontan relaţii cu alţi copii sau adulţi. Se va simţi stânjenit în contextul unei comunicări de faţă către faţă.

Sfatul Scripturii este ca părinţii temători de Dumnezeu să vegheze asupra celor ce se petrec în casa lor (cf. Prov. 31: 27 a), iar casa sunt în primul rând copiii, nu bunurile, mașina și pereţii. Ca ispravnici ai bunurilor lui Dumnezeu (copiii) încredinţaţi nouă în îngrijire, suntem responsabili de felul în care-i isprăvnicim. Cea mai mare împlinire sau cea mai mare durere o vom „secera" în copiii noștri. La Marea și Judecată, Dumnezeu nu ne va întreba de bunurile agonisite, ci de sufletele copiilor încredinţate nouă spre îndrumare.

Recomandări:

Regulile se vor stabili de comun acord (în special cu copiii mai mari) – reguli pe care ambele părţi le vor respecta. Computerul sau aparatul electronic conectat la internet trebuie să-și aibă locul într-o cameră de trecere, pentru o mai ușoară supraveghere. Copiii de clasele I-IV nu ar trebui să stea la calculator, tabletă etc. mai mult de o jumătate de oră pe zi, cei de gimnaziu o oră, iar adolescenţii maximum două ore, timp în care să caute şi informaţiile necesare pentru şcoală. Părintele înţelept va face tot posibilul ca să instaleze un program de control parental, pentru a bloca accesul copilului către anumite site-uri.

Ca familie, ar fi ideal să aibă anumite activităţi comune, cum ar fi: ieșiri, excursii, vizite la prieteni, pregătirea unei prăjituri sau o curăţenie generală etc. Viaţa într-un mediu real, cu o comunicare autentică este cea mai benefică pentru dezvoltarea armonioasă a creierului și a psihicului. Copilului i se vor stabili anumite responsabilităţi concrete în cadrul căminului, pentru ca acesta să se simtă parte integrantă în buna funcţionare a familiei. Cât de bine ar fi ca în loc să-și petreacă ore în șir

în faţa micului ecran, golindu-și creierul, acesta să participe la diverse activităţi extra-școlare care-i pot îmbogăţi personalitatea: învăţarea unui instrument muzical, activităţi cu copiii de la biserică, practicarea unui sport etc.

Pentru părintele interesat, am recomanda cu multă căldură cartea lui Virgiliu Gheorghe: *Efectele televiziunii asupra minţii umane, şi despre creşterea copiilor în lumea de azi,* Ed. Evanghelismos, Bucureşti, 2005. Autorul adună toate cercetările în domeniu de pe întreg mapamondul.

baba

În cadrul acestor capitole consacrate tehnologiei mass-media am văzut că odată cu apariţia

Word Wide Web devine posibilă reunirea tuturor inovaţiilor media ale secolului. Internetul devine astfel un „spaţiu suprareal” (virtual) în care te poţi mișca. Este o întreagă lume în care poate călători orice om – o lume cu frumuseţi și cu „prăpăstii” mlăștinoase, cu înălţări ale sufletului, dar și coborâșuri fără ieșire. Cel ce petrece prea mult timp pe acele „meleaguri” va experimenta ceea ce Vattimo numește un sentiment de *depeizare*, de dezinserţie din lume, prin pierderea treptată a simţului realităţii. Omul-rege al postmodernităţii are de acum posibilitatea de a locui simultan în nenumărate lumi virtuale.

Dar în mod ciudat, în cadrul infrastructurii mass-media se vorbește și despre un determinism tehnologic, de parcă progresul tehnologic ar constitui o forţă autonomă, necontrolabilă de către om. Tehnologiile au fost concepute ca simple ajutoare ale activităţii umane, dar s-a constatat că ele constituie forţe puternice, deși impersonale, a căror acţiune remodelează acea activitate și sensul ei, influenţând și subiectul însuși al activităţii. „Nu este exagerat a spune că progresul are propria sa logică, ce nu este întotdeauna în acord cu intenţiile sau dorinţele creatorilor și utilizatorilor de instrumente. Uneori ele fac ce le spunem noi să facă, altă dată noi ne adaptăm

cerinţelor lor."[296] Oare cine le impune această „logică proprie"?

Noua tehnologie cu diversele ei forme ne promitea „bunăstare și mai mult timp liber", dar această promisiune nu s-a împlinit. Din contră, oamenii sunt parcă mai prinși în viteza alergărilor vieţii încercând să ajungă la acea „bunăstare și tihnă" promise odinioară. Această stare de lucruri se datorează poate și faptului că ofertele mass-media se înmulţesc, la fel și alergările pentru împlinirea noilor dorineţe stârnite de acestea. „Progresul a fost minunat din multe puncte de vedere, [...] [dar acesta] ne dă tot mai multe detalii în fiecare an deseori în progresie geometrică. În fiecare an avem mai multe produse, mai multă informaţie, mai multă tehnologie, mai multe activităţi, mai multe alegeri, mai multă schimbare, mai mult trafic, mai multe angajamente, mai mult lucru. Pe scurt, mai mult din toate şi mai repede."[297]

În mod axiomatic progresul duce la o supraîncărcare crescândă, la lipsă de rezervă de timp (*margin*), la viteză, schimbare, stres şi complexitate. Pe măsură ce creşte numărul de schimbări, creşte şi stresul, deoarece el este un rezultat al adaptării noastre la schimbare.[298] „Neastâmpărul, forfota, obsesia întrebuinţării timpului, istovirea, graba – călușeii diavolului, hora drăcească..."[299] „Viaţa când e insidioasă, rea și vrăjmașă, asta și vrea: să facă din noi marionete, manevrate de aţe și sfori [ale diavolului], niște papagali, niște numere pentru circul chivernisirilor și bâlciul deșertăciunilor"[300] De unde atâta anxietate, depresie, confuzie, gândire negativă, durere, tot mai multe sinucideri şi boli psihice? Alergăm după idealul de „succes" pe care-l vedem întruchipat de modelele

296 N. Carr, *op. cit.,* p. 77.

297 R. Swenson, *The Overload Syndrome, Learning to Live within your Limits,* NavPress, Colorado Springs, 1998, p. 42.

298 cf. *Ibidem,* p. 44.

299 N. Steinhardt, *Jurnalul...,* p. 243.

300 Nicolae Steinhardt, *Primejdia mărtirisirii,* Ed. Dacia, Cluj, Napoca, 1993, p. 19.

prezentate pe micul ecran. Dar „Singura problemă cu succesul este faptul că reţeta pentru a-l atinge constă într-o epuizare nervoasă” (Chuck Swindoll).[301] Ziua nu se lungeşte, dar „beneficiile” progresului cer timp şi tot mai mult timp... Toate gageturile cert imp. Îngrijirea posesiunilor îngrămădite cer timp. O viaţă „decentă” – aşa cum ne învaţă mass-media, cere timp. De unde vom lua acest timp? Din cel destinat relaţiilor – pe orizontală și verticală.

În cadrul multiculturalismului societăţii globalizate, diversele forme de mass-media asigură accesul la marile sisteme de valori și de gândire, ceea ce-i împing pe oamenii care nu sunt bine întemeiaţi pe Stânca Veacurilor, spre credinţa în relativitatea tuturor „filosofiilor” de viaţă. Aceștia plutesc încoace și încolo, *purtaţi de orice vânt de învăţătură* (cf. El. 4: 14), căci au pierdut „punctele cardinale” fixate din eternitate. Fiecare cu sistemul de valori care-i convine și la care accede prin experimentare personală. (Oamenii aceștia uită faptul că de pe anumite drumuri ale experimentării nu mai există cale de întoarcere.)

Întrebarea care se pune în dreptul fiecăruia este următoarea: Care îmi sunt priorităţile și cum le voi reordona pentru a nu fi o victimă a tehnologiei și a „progresului”? Pe ce mă voi focaliza pentru a avea parte de acea pace „care întrece orice pricepere”, orice logică.

Simplitatea rămâne o opţiune. Socrate spunea: „Având cele mai puţine nevoi materiale, suntem mai aproape de zei”. Iar Scriptura ne poruncește deslușit: *Nu umblaţi după lucrurile înalte, ci rămâneţi la cele smerite* (Rom. 12: 16 b). Căci „Lipsa lucrurilor ni-L va face propriu pe Dumnezeu” (Filocalia). Hristosul nostru, Cel al paradoxurilor ne făgăduiește pacea – o pace-mister – *Vă las pacea, vă dau pacea Mea. Nu v-o dau cum o dă lumea. Să nu vi se tulbure inima* [într-o lume a tulburărilor]*, nici să nu se înspăimânte* (În 14: 27*).*

---

301 *The only trouble with success is that the formula for achieving it is the same as the formula for a nervous breakdown* (Chuck Swindoll).

Cel mai trist aspect al omenirii asaltată de mass-media este modelarea gândirii acesteia „după chipul veacului” (Rom. 12: 2). Supuși bombardamentului imagistic și auditiv, oamenii se îndepărtează pe nesimţite de o gândire profundă și chiar de umanitatea lor. Dar oare cine are interesul ca omul să nu fie ceea ce a fost menit să fie, să nu mai aibă timp să gândească calm și profund, să nu mai gândească drept, ci numai pe lungimea de undă a valului și a torentului „mersului lumii acesteia”? Dacă aruncăm o privire în spatele scenei, descoperim că există o cohortă de duhuri întunecate, responsabile de acest iureș mânat cu o viteză tot mai mare de „domnul puterii văzduhului” (El. 2: 2), care mătură lumea cu potopul culturii de masă, spre o anumită direcţie, folosindu-se de toate mijloacele, inclusiv de tehnologia mass-media a secolului nostru. Omul trebuie aplatizat și înregimentat în societatea uniformizată, gata pregătită pentru domnia Antihristului care mijește la orizont.

baba

CONCLUZII

Universul a fost creat ca o capodoperă fără cusur, un lăcaș primitor ajustat exact după nevoile omului – coroana creaţiunii. Am văzut câteva din nenumăratele detalii antropocentrice ale Universului nostru – minuni a căror existenţă *simultană* face ca Planeta noastră să fie un lăcaș ideal, pregătit în mod expres de Dumnezeu pentru creatura sa iubită. Marele Ziditor al tuturor celor văzute și nevăzute, cunoscute și necunoscute de om, nu poate fi descris în cuvinte omenești, decât într-un mod șters și inexact. Fiinţa lui Dumnezeu este în întregime apofatică. Cuvintele rămân neputincioase atunci când încercăm să vorbim despre Realitatea Fiinţială Supremă. Și totuși, acest Măreţ Creator care este transcendent în raport cu Creaţia Sa, se pleacă cu iubire spre fiinţa creată de el,

„legându-L de Sine” cu mii de fire. Așa se face că El cunoaşte toate detaliile vieţii umane, chiar și pe cele nesemnificative (când stai jos și când te scoli etc.). Este un prilej de uimire să conștientizezi faptul că-ţi adună lacrimile în „burduful Său”, îţi numără pașii, îţi scrutează gândurile și umbletele. Îţi cunoaşte sfârșitul vieţii înainte de a fi început, numărându-ţi toate zilele înainte să te fi născut. În preștiinţa Lui El îţi cunoaşte alegerile înainte de a le fi făcut, căci te cunoștea de la „întemeierea lumii”. Și dacă El are în evidenţă până și vrăbiile, dacă îmbracă cu frumuseţe până și florile trecătoare de pe câmp, cu cât mai mult ne are în vedere pe noi, oamenii, care purtăm suflare de viaţă din El și implicit pecetea chipului slavei Sale. *Suntem din neamul Lui…* (Fapte 17: 28).

Am trecut în revistă câteva detalii ale actului Creaţiei, pe care le-am redat într-un mod pur omenesc, dar cu deplina credinţă că toate câte sunt au fost aduse în existenţă *ex nihilo*, prin puterea Logosului creator. Întreaga Creaţie constituie în sine un glas care ni se adresează, o Revelaţie: *Cerurile spun slava lui Dumnezeu și întinderea lor vestește lucrarea mâinilor Lui* (Ps. 19: 1). Lucrurile create vorbesc despre Creator. Frumuseţea, complexitatea și tainele Universului constituie un „glas” care ne determină să ne ridicăm ochii din tină, spre Cel desăvârșit și veșnic.

Am văzut câte ceva din complexitatea trupului omenesc, fapt care ne lasă fără cuvinte… Am văzut „ca într-o oglindă, în chip întunecos”, deci într-un mod mărginit, ce se întâmplă la nivelul unei celule… Chiar și specialiștii în domeniu cunosc în parte toate aceste taine, cu atât mai puţin autoarea acestei cărţi care nu este nici pe departe de specialitate.

Am fost înnobilaţi cu darul legii morale naturale și cu lumina conștiinţei care nu sunt altceva decât un ecou al Legilor ce îşi au obârșia în însăși natura lui Dumnezeu. Acestea au fost sădite în străfundurile fiinţei noastre, ca busolă de nepreţuit în labirintul întortocheat și înșelător al vieţii de zi cu zi. Dar prin Cădere, busola a fost pătrunsă

de rugină, pierzându-și exactitatea. De aceea, Dumnezeu ne-a dat Revelaţia scrisă prin sfinţii Săi proroci, inspiraţi de Duhul Sfânt, iar la urmă L-a trimis pe însuși Fiul Său – pe *El, care este oglindirea slavei Lui şi întipărirea Fiinţei Lui şi care ţine toate lucrurile cu cuvântul puterii Lui, [și care] a făcut curăţarea păcatelor şi a şezut la dreapta Măririi în locurile preaînalte* (Evrei 1: 3).

Am văzut că până și ateii sunt frământaţi de marile întrebări existenţiale la care nu găsesc răspuns, pentru că ei cred că „Frumuseţea naturii, valoarea unică a fiinţei umane, necesitatea moralităţii – toate acestea nu sunt decât „constructe" […], născocite doar pentru a îndulci realitatea necruţătoare potrivit căreia fiinţele umane joacă un rol infinitezimal într-un univers guvernat de hazard."[302]

Dar „punerea între paranteze a sacrului sfârșește prin a ne rescrie întreaga existenţă" – spune Yancey. Și dacă tot ceea ce omul poate înţelege prin „transcendent" este „trecerea noastră dincolo de practicile actuale, în direcţia practicilor noastre viitoare, posibil diferite" (R. Rorty), atunci existenţa umană se reduce la sărăcia dimensiunii orizontale, ceea ce constituie un trist reducţionism miop. Omului autonom i se pare că dependenţa de Arhetipul desăvârșit (de care a rămas ontologic legat) – Dumnezeu – este umilitoare și nedemnă. De aceea, el își ia în mâini propria soartă și începe să se „joace de-a dumnezeu", intervenind la nivelul Creaţiei și al trupului uman, cu scopul „îmbunătăţirii" rasei umane. Mai mult, el visează să combine umanul cu „mașina" pentru a crea un *Homo Sapiens* +, faţă de care simplul *Homo Sapiens* să constituie doar o subspecie. Mândria omului-prometeu poate lua dimensiuni demenţiale. Dar marea lege a semănatului și a seceratului (cf. Gal. 6: 7), sădită de Creator în însăși fibra Universului, îl face să constate cu amărăciune că beneficiile cu care se laudă pot degenera în blestem. Câte cazuri dureroase, câte destine nenorocite… „Omul care se sustrage autorităţii Tatălui devine propriul

302 Philip Yancey, *Zvonurile altei lumi*, Ed. Aqua Forte, Cluj-Napoca, 2006, p. 17.

său ostatic”. (Abatele Pierre)

Nu ţi-ai făcut tu singur lucrul acesta pentru că ai părăsit pe Domnul Dumnezeul tău când te îndrepta pe calea cea bună? Tu singur te pedepseşti cu răutatea ta şi tu singur te loveşti cu necredincioşia ta, şi vei şti şi vei vedea ce rău şi amar este să părăseşti pe Domnul Dumnezeul tău şi să n-ai nicio frică de Mine, zice Domnul Dumnezeul oştirilor. Demult ţi-ai sfărâmat jugul, ţi-ai rupt legăturile şi ai zis: „Nu mai vreau să slujesc ca un rob!” (Ier. 2: 17, 19 – 20).

Acesta este rodul căilor şi faptelor tale, este vina răutăţii tale, dacă este aşa de amar şi te pătrunde până la inimă. (Ier. 4: 18).

Apoi am urmărit felul în care „evoluează” (a se citi „involuează”) concepţia despre lume şi viaţă a oamenilor, de-a lungul istoriei. De la nepăsare și indiferenţă faţă de valorile divine conţinute în Legile lui Dumnezeu se ajunge la negare și în ultimă instanţă la un atac făţiș împotriva acestora. Temeiul ultim al moralei – Dumnezeu – a fost negat, scos din ecuaţie, iar valorile care originează în natura Sa divină au fost redefinite în funcţie de contextul local, de scopuri, interese și de căile plăcute ale inimii omului autonom.

Filosofia constituie piedestalul culturii, influenţând concepţia despre lume și viaţă a oamenilor, într-o anumită direcţie, la o anumită distanţă în timp. Unul dintre filosofii cei mai agresivi vizavi de valorile prestabilite din eternitate este Friedrich Nietzsche, care declară „moartea lui Dumnezeu”, după care pornește la demolarea valorilor, redefinindu-le după bunul său plac.

Nietzsche este într-un fel o antiteză a lui Ioan Botezătorul, care a pregătit venirea lui Hristos. Nietzsche pare a fi şi el un „glas care strigă în pustie” (la vremea respectivă nimeni nu-l asculta), dar de data aceasta el pregăteşte într-un mod explicit calea duhului lui Antihrist, care într-o primă fază s-a manifestat în atrocităţile naziste. Gândirea lui, asemenea unei neghine semănate în secolul

al XIX-lea, a generat în secolul XX latura întunecată a gândirii, cu trăsăturile ei orgiastice şi iraţionale.

Idealul moral al lui Nietzsche este supraomul – un fel de mesia întunecat – care va veni să sfărâme valorile milenare simbolizate de tablele legii lui Moise. Acest „eliberator" are în sine însuşi capacitatea de a emite valori morale şi implicit criterii de evaluare, de aceea va făuri nişte „table noi", în conformitate cu *Ich will.*

Sigmund Freud desfiinţează subiect moral, explicând „ştiinţific" conştiinţa morală, ca pe un articol de import. Omul, tot ce are el mai frumos, talentele și caracterul lui, nu sunt altceva decât produsul forţelor iraţionale din *Id*, precum şi rezultatul impulsiilor sexuale metamorfozate. Omul este desacralizat și coborât de pe piedestalul de coroană a creaţiunii, în rândul necuvântătoarelor. El are doar o parodie de personalitate. Freud se ridică împotriva restricţiilor și a moralei „civilizate", care chipurile stânjenesc „evoluţia" speciei umane, datorită monogamiei și fidelităţii conjugale. Astfel, el se face vinovat de libertinismul sexual al epocii noastre, care a proliferat la adăpostul explicaţiilor şi justificărilor „competente" ale specialistului.

Dumnezeu însuşi a instituit familia, iar în morala creştină se pune un foarte mare accent pe sanctitatea ei. Dar atunci când oamenii sunt măsura tuturor lucrurilor, ei înlocuiesc apreciativele lui Dumnezeu cu apreciativele lor. Lucrurile despre care Dumnezeu spusese: sunt „foarte bune", omul a zis „*nu* sunt bune", ceea ce va constitui coeficientul de eroare în mersul lucrurilor.

Din păcate, sistemele de gândire ale acestor mânuitori de cuvinte şi ale altora, asemenea lor, au fost încorporate în cultura vremii, adică au fost absorbite de gândirea majorităţii, ajungând parte integrantă din gândirea societăţii. Urmărind desfăşurarea unor segmente semnificative ale „ghemului" gândirii filosofice, am observat că „firele" se încurcă tot mai mult, iar „nodurile" ce rezultă pe planul moralei – consecinţe fireşti ale devierilor în gândire – par a fi asemenea unui rebus de

nedezlegat. Fiecare treaptă a devierii în gândire a servit drept punct de plecare pentru treapta următoare, mai sfidătoare şi mai îndrăzneaţă, până la inversarea explicită a valorilor morale, când Răul este numit Bine, iar Binele, Rău.

În ultima parte ne-am ocupat de asaltul mass-media asupra omului. Este vorba de mesajul-zgomot, de o cultură a imaginilor ieftine, a spectacolului emoţionant omniprezent pe sute de canale și aparate diverse, portabile și fixe. Bombardamentul auditiv și imagistic se suprapune peste viteza crescândă a vieţii, în care bietul om este prins cu mii de fire generate de complexitatea mereu crescândă a vieţii. Micul ecran constituie un instrument puternic în „mâinile" entităţilor întunecate prin care acestea uniformizează, aplatizează și înregimentează omenirea în așa-numita societate masificată pregătită pentru viitoarea domnie a antihristului.

Mass-media ne spune ce să cumpărăm, ce marcă este mai apreciată și de ce, cum să ne îmbrăcăm, cum să respirăm, ce valori sunt la modă, unde să călătorim, cum ne putem crea un renume, un statut social apreciat etc. Însăși existenţa realităţilor virtuale și a comunicării desparţializate lovesc în „inima" relaţiilor interumane. Odată cu generalizarea comunicării se vorbește într-un mod paradoxal despre dizolvarea ei, căci tehnologia desparte și înstrăinează, atunci când aceasta devine o capcană, un magnet irezistibil.

Cărţile au trecut pe planul doi, sau pe un plan nedeterminat. Imaginea a suprimat cuvântul, deși noi suntem fiinţe ale cuvântului, noi gândim cu ajutorul cuvântului. „Cuvântul este sluga minţii" (Filocalia). Limbajul este învelișul material al gândirii. Surdo-muţii gândesc cu ajutorul semnelor. De aceea, pentru ei este mai greu să pătrundă și să înţeleagă anumite concepte abstracte. Cu cât vocabularul unei persoane este mai bogat, cu atât gândirea acesteia va fi mai nuanţată.

Cred că cel mai trist aspect este faptul că mass-

media modelează gândirea, dizolvă convingerile, atacând integritatea omului lăuntric. Ne pomenim cu o altă pereche de „ochelari” – ochelarii „chipului veacului acestuia” prin care privim și evaluăm oamenii și evenimentele. Valul omniprezent care s-a abătut asupra omenirii pe lungimea de undă a gâdilării firii pământești, este dirijat de „domnul puterii văzduhului”, mânând lumea spre Marele Sfârșit al tuturor lucrurilor: escatonul.

Ferice de cel ce veghează și îşi păzește hainele [sufletului]! (Ap. 16: 15).

Fii credincios până la moarte și îţi voi da cununa vieţii! (Ap. 2: 10)

baba

BIBLIOGRAFIE

- , Alianţa Familiilor din România, din 20 februarie 2014: www.alianţa-familiilor.ro
- , *Biblia sau Sfânta Scriptură*, (Traducerea Cornilescu), Ed. United Bible Societies, 1999.
- , *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1991.
- , *Faith and Modernity*, Regnum Books International, Oxford, 1994.
- , *Postmodernismul – deschideri filosofice*, Ed. Dacia, Cluj, 1995.
- , *Teatru francez contemporan*, Editura pentru literatura universală, Bucureşti, 1964.
- Abatele Pierre, Lenoir, Frédéric, *Doamne, de ce?* Ed. Humanitas, București, 2006.
- Abou-Rahme, Farid*, şi Dumnezeu a zis... Autoritatea Bibliei confirmată de ştiinţă,* Ed Logos, Cluj*,* 1998.
- Adorno, Theodor W., *Minima moralia, Reflecţii dintr-o viaţă mutilată,* Ed. Univers,

București, 1999.
- Aghioritul, Paisie, *Cu durere și dragoste pentru omul contemporan,* Ed. Evanghelismos, București, 2003.
- Aghioritul, Paisie, *Viaţa de familie,* Ed. Evanghelismos, București, 2003.
- Anderson, Neil, Miller Rich, şi Travis, Paul, *Lanţurile legalismului*, Succeed Publishing, Medgidia, 2008.
- Areopagitul, Donisie pseudo –, *Numele divine. Teologia mistică*, Institutul European, Iaşi, 1993.
- David Atkinson, *The Message of Genesis 1 – 11*, BST, Inter-Varsity Press, Leicester, England/ Downers Grove, IL, 1990.
- Barreau, Jean-Claude, *Quelle morale pour aujourd'hui*, Paris, Plon, 1994.
- Baudrillard, Jean, „La haine, ultime réaction vitale", în *Magasin Littéraire*, No. 323, Juillet-Août, 1994.
- Baudrillard, Jean, *Strategiile fatale,* Ed. Polirom, Iași, 1966.
- Bauman, Zygmunt, *Etica postmodernă*, Ed. Amarcord, Timişoara, 2000.
- Bauman, Zygmunt, *Gândirea sociologică*, Ed. Humanitas, București, 2008.
- Bauman, Zygmunt, *Globalizarea și efectele ei sociale*, Ed. Antet, Oradea, 1999.
- Bauman, Zygmunt, *Libertatea*, Ed. Du Style, 1998.

- Belu, Dimitrie I. *În legătură cu valorile morale*, Caransebeş, 1942.
- De Beauvoir, Simone, *Femeia sfâșiată*, de Adriana Bittel, „Formula AS" anul XXIV, nr. 1114, aprilie 2014.
- Berdiaev, Nicolae, *Un nou Ev Mediu*, Ed. Omniscop, Craiova, 1995.

- Burgess, Stuart, *Amprente ale inteligenţei creatoare*, Ed. Făclia, Oradea, 2006.
- Campbell, Ross, *Cele cinci limbaje ale dragoste la vârsta copilăriei,* Editura Logos, Cluj, 2000.
- Carr, Nicholas, *SUPERFICIALII, Efectele internetului asupra creierului uman*, Ed Publica, 2012.
- Cărtărescu, Mircea, *Postmodernismul românesc*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1999.
- Chesterton, G.K., *Orthdoxia sau dreapta credinţă,* Ed. Paralela 45, Pitești, Brașov, Cluj-Napoca, 2000.
- Codoban, Aurel, *Sacru şi ontofanie*, Polirom, Iaşi, 1998.
- Comte, Auguste, *Discurs asupra spiritului pozitiv*, Ed. Științifică, București, 1999.
- Corbu, Daniel, *Postmodernism și postmodernitate în România de azi*, Ed. Princeps Edit, Iași, 2010.
- Danciu, Maxim I., *Mass-media. Modernitate, postmodernitate, globalizare,* Ed Tribuna, Cluj-Napoca, 2005.
- Dorobanţu, Mihaela, „Şi dacă lucrurile ar fi stat puţin altfel?” în *Magazin*, nr. 26 (2329) din 27 iunie, 2002.
- Dulcan, Dumitru Constantin, *Inteligenţa materiei,* Ediţi a III-a revăzută și adăugită, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2009.
- Enăchescu, Constantin „Persoana umană ca mister”, în *Ortodoxia*, 1991, nr. 1 – 2.
- Evdokimov, Paul, *Femeia și mântuirea lumii*, Ed. Christiana, București, 1955.
- Evdokimov, Paul, *Vârstele vieţii spirituale*, Ed. Asociaţiei „Christiana”, Bucureşti, 1993.
- Ivo Frenzel, *Friedrich Nietzsche*, Ed. Teora, București, 1997.
- Freud, Sigmund, *Psihanaliză şi sexualitate*,

Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1994.

- Galeriu, Constantin, „Hristos – Calea înţelegerii între oameni”, în *Porunca iubirii*, nr. 4, 1999.
- Galeriu, Constantin, *Jertfă şi răscumpărare*, Ed. Harisma, București, 1991.
- Gheorghe, Virgiliu, *Efectele televiziunii asupra minţii umane, şi despre creşterea copiilor în lumea de azi,* Ed. Evanghelismos, Bucureşti, 2005.
- Gray, John, *Copiii sunt din rai*, Ed. Vremea, Bucureşti, 2001.
- Grenier, Hubert, *Marile doctrine morale*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1995.
- Guroian, Vigen, *Ethics after Christiendom. Toward an Ecclesial Christian Ethic*, Zondervan, Grand Rapids, MI, 1994.
- Carol Iser, „Sufletul apei, în *Formula AS*, Anul XIII, nr. 553, februarie, 2003.
- Hersch, Jeanne, *Mirarea filosofică. Istoria filosofiei europene*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1994.
- Ignatie Monahul, *Viaţa în duh filocalic. Antologie filocalică*, Ed. Cartea Veche, București, 2002.
- Iser, Carol, Sufletul apei, în Formula AS, Anul XIII, nr. 553, februarie, 2003.
- Kant, Immanuel, *Critica raţiunii pure*, Ed. Iri, Bucureşti, 1994.
- Kant, Immanuel, *întemeierea metafizicii moravurilor. Critica raţiunii practice*, Editura ştiinţifică, Bucureşti, 1972.
- Kotsonis, Ioanikios, *Pagini filocalice* Vol 1 – 3, Ed. Bunavestire, Bacău, 2003.
- Lévi-Strauss, Claude, *De près et de loin*, Ed. Odile Jacob, Paris, 1996.
- Lipovetsky, Gilles, *Amurgul datoriei*, Ed. Babel, București, 1996.
- Lubac, Henri de *Drama umanismului ateu*, Ed. Humanitas, București, 2007.

- Lusseyran, Jacques, *Împotriva profanării Eul*ui, Ed. Triade, Cluj, 1993.
- Lyotard, Jean-François, *Condiţia postmodernă*, Ed. Babel, Bucureşti, 1993.
- Marino, Adrian, *Modern, modernism, modernitate*, Ed. pentru Literatură Universală, Bucureşti, 1969.
- Martino, Bernard, *Bebeluşul este o persoană*, Ed Humanitas, Bucureşti, 2002.
- Maximilian, Constantin, *Timp și destin biologic*, Ed. Enciclopedică Română, București, 1973.
- Maximilian, Constantin, M. Milcu, Ștefan, Poenaru, Sylvian, *Fascinaţia imposibilului, Bioetica,* Ed. EDUS, București, 1994.
- Maximilian, Constantin, M. Milcu, Ștefan, Poenaru, Sylvian, *Noile frontiere, Introducere în bioetică,* Ed. „PAN – Publishing House”, București, 1995.
- Mcdowell, Josh & Hostetler, Bob, *Noua toleranţă,* Ed. Aqua Forte, Cluj-Napoca, 2005.
- Monod, Jacques, *Hazard și necesitate*, Ed. Humanitas, București, 1991.
- Nazianz, Grigorie de *Cele cinci cuvântări teologice*, Ed. Anastasia, Bucureşti, 1993.
- Negulescu, P.P., *Filosofia Renaşterii*, Ed. Eminescu, Bucureşti, 1986.
- Nietzsche, Friedrich, *Amurgul zeilor, sau cum se filosofează cu ciocanul,* Ed. Antet XX, București, 1993.
- Nietzsche, Friedrich, *Antihristul*, Ed. Biblioteca Apostrof, București? 1996.
- Nietzsche, Friedrich, *Aşa grăit-a Zarathustra*, Ed. Librăriei Şcolare, Bucureşti, [199?]
- Nietzsche, Friedrich, *Despre genealogia moralei*, Ed. Echinox, Cluj-Napoca, 1993.
- Nietzsche, Friedrich, *Dincolo de bine și de rău, Preludiu la o filosofie a viitorului*, Ed. Fundaţiei Culturale Ideea Europeană, București, 2004.

- Nietzsche, Friedrich, *Ecce Homo*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1994.
- Nietzsche, Friedrich, *Ştiinţa voia să, („la gaya scienzia")* Ed Humanitas, București, 2006.
- Norris, Christopher, *Deconstruction: Theory and Practice*, Routledge, London and New York, 1991.
- Ortberg, John, *Toţi sunt normali până ajungi să-i cunoști,* Ed. Scriptum, Oradea, 2005.
- Orwell, George, *O mie nouă sute optzeci și patru,* Ed. Polirom, Iași, 2002.
- Packer, J.I., *Theology*, Vol. I, CTI, Carol Stream, IL, 1987.
- Palama, Grigorie, *150 Capete despre cunoştinţa naturală, despre cunoaşterea lui Dumnezeu, despre viaţa morală şi despre făptuire*, în *Filocalia*, vol. VII, Bucureşti, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1977.
- Pascal, Blaise, *Cugetări*, Ed. Aion, Oradea, 2000.
- H.R. Patapievici, *Omul recent. O critică a modernităţii din perspectiva întrebării „Ce se pierde atunci când ceva se câştigă?",* Ediţia a II-a revăzută, Ed. Humanitas, București, 2002.
- Phillips, Timothy R., & Okholm, Dennis L., *Apologetica creștină în lumea postmodernă,* Ed. Cartea Creștină, Oradea, 2007.
- Pleșu, Andrei, „Despre Bătrâneţe", în *Dilema Veche*, din 22 august, 2013.
- Popescu, Dumitru Gh., *Ortodoxie şi contemporaneitate*, Ed. Diogene, Bucureşti, 1996.
- Popescu, Dumitru Gh., *Teologie şi cultură,* Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1993.
- Radu, Dumitru, *Teologie morală,* Manuscris.
- Reeves, Hubert, *RĂBDARE ÎN AZUR, Evoluţia cosmică*, Ed Humanitas, București, 1993.
- Rorty, Richard, *Adevăr și progres*, Ed.

Univers, București, 2003.

- Rousseau, Jean Jacques, *Confesiuni*, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1969.
- Rousseau, Jean Jacques, *Emile sau despre educaţie*, Ed. didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1973.
- Salomé, Jacques, *Mami, tati, mă auziţi?* Ed. Curtea Veche, Bucureşti, 2003.
- Schlossberg, Herbert, *Idols for Destruction*, Thomas Nelson, Nashville, ÎN, 1983.
- Scripcaru, Gheorghe, Ciucă, Aurora, Astărăstoaie, Vasile, Scripcaru, Călin, *Bioetica, ştiinţele vieţii şi drepturile omului*, Ed Polirom, Iași, 1998.
- Silver, Lee M., *Clonarea umană. Un șoc al viitorului*, Ed. Lider, București, 1997.
- Stăniloaie, Dumitru, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Craiova, Ed. Mitropoliei Olteniei, 1987.
- Stăniloaie, Dumitru, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Vol. I, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1996.
- Steinhardt, Nicolae, *Jurnalul fericirii*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1992.
- Steinhardt, Nicolae, Primejdia mărturisirii, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1993.
- Stott, John R., *God's New Society: The Message of Ephessians*, Downer Grove, IL, Inter Varsity Press, 1979.
- Swenson, Richard, *The Overload Syndrome, Learning to Live within your Limits,* NavPress, Colorado Springs, 1998.
- Thaxton, Charles B., Walter L. Bradley și Roger L. Olson, *Misterul originii vieţii, Reevaluarea teoriilor actuale,* Fundaţia pentru Gândire și Etică, 1984.
- Unamuno, Miguel de *Agonia creștinismului*, Ed. Institutului European, Iași, 1993.
- Vattimo, Gianni, *Sfârșitul modernităţii*, Ed.

Pontica, Constanţa, 1993.

- Veith, Gene Edward, Jr. & Stamper, Christopher L., *Creștinii într-o lume cornului. Să ne conectăm fără să ne mistuim,* Ed. Făclia, Oradea, 2007.
- Velimirovici, Nicolae*, învăţături despre bine şi rău,* Ed. Sofia, Bucureşti, 1999.
- Vidam, Teodor, *Introducere în filosofia moralei*, Ed. Inter-tonic, Cluj-Napoca, 1994.
- Wyatt, John, *Fiinţă contra fiinţă în era biotehnologiei,* Ed Aura, Timișoara, 2006.
- Yancey, Philip*, în căutarea Dumnezeului nevăzut*, Ed. Noua Speranţă, Timișoara, 2005.
- Yancey, Philip, *Tulburătoarele descoperiri ale harului,* Ed. Aqua Forte, Cluj-Napoca, 2004.
- Yancey, Philip, *Unde este Dumnezeu când sufăr?* Ed. Noua Speranţă, Timișoara, 2003.
- Yancey, Philip, *Zvonurile altei lumi*, Ed. Aqua Forte, Cluj-Napoca, 2006.
- Yancey, Philip, & Brand, Paul, *Creaţi după chipul Său*, Ed. Peregrinul, Cluj-Napoca, 2009.
- Yancey Philip, & Brand, Paul, *O făptură atât de minunată*, Ed. Peregrinul, Cluj-Napoca, 2009.
- Yannaras, Christos, *Abecedarul credinţei*, Ed. Bizantină, Bucureşti, 1996.
- http://www.descoperă.ro/dnews/4717172-fetita-nascuta-cu-jumatate-de-creier-dezvolta-calitati-unice
- http://en.wikipedia.org/wiki/Harold Saxton Burr
- http://en.wikipedia.org/wiki/Benjamin Libet
- http://apnews.myway.com/article/20120220/D9T13H002.html
- http://www.wnd.com/2007/10/44009/mGS7TCoL0 civ SBVO.99
- http://thinternet.ohehr.org/Treaties/CRC/Shared%20Documents/VAT/CRC C VAT CO 2 16302 E.pdf

- http://www.realitatea.net/eutanasierea-copiilor-devine-legala-in Belgia 1379405.htmlixzzGA1 uYR8
- http://www.culturavietii.ro/2013/05/14/bioetica-avort-post-natal-infanticid-savulescu-etica-medicala/e. UwuFIfmăxl?